

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE UYGULANAN AİLE POLİTİKALARININ
ETKİNLİĞİ (IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Muhlis ARSLAN**

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı : Sosyal Siyaset

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Emel İSLÂMOĞLU

HAZİRAN – 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE UYGULANAN AİLE POLİTİKALARININ
ETKİNLİĞİ (IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ)**

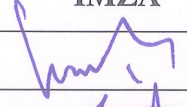
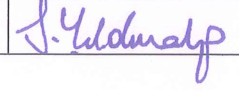
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhlis ARSLAN

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı : Sosyal Siyaset

“Bu tez ../../201..tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL	Başarılı	
Doç. Dr. Emel İÇMİŞGİL	Başarılı	
Doç. Dr. Sinem YILDIRIMAP	Başarılı	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Muhlis ARSLAN
Öğrenci Numarası	:	1160Y05007
Enstitü Anabilim Dalı	:	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı	:	Sosyal Siyaset
Programı	:	☐ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Türkiye'de Uygulanan Aile Politikalarının Etkinliği (İğdır İli Örneği)
Benzerlik Oranı	:	% 12

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

25.06.2018
Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı:

Doç.Dr. Ferit İslamoğlu

Tarih: 25.06.2018

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Doç. Dr. Emel İSLÂMOĞLU' na değerli katkı ve emekleri için en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Savunma sınavı sırasında jüri üyeleri Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL ve Doç. Dr. Sinem YILDIRIMÂLP' e çalışmamın son haline gelmesinde yaptıkları değerli katkılar için teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezime önemli katkılar sunan Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Serhat Kalkınma Ajansı'na ve mülakat yaptığım tüm katılımcılara samimi paylaşımları ve değerli katkıları için teşekkürlerimi sunarım. Bu vesileyle verdikleri sonsuz destek ve gösterdikleri anlayış için özellikle değerli eşim Dilek'e, oğlum B. Halis'e ve kızım M. Dilara'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anne ve babama şükranlarımı sunarım.

Muhlis ARSLAN

04.07.2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	x
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
GİRİŞ	1
BÖLÜM: 1 KAVRAMSAL VE TEORİK BOYUTUYLA AİLE VE AİLE	
POLİTİKALARI	5
1.1. Genel Olarak Aile Kavramı	5
1.2. Türk Hukukunda Aile Kavramı	6
1.3. Türk Hukuk Düzeninde Ailenin Korunması	7
1.3.1. Cumhuriyet Dönemi Anayasal Sistemimizde Ailenin Koruması	7
1.3.1.1. 1961 Anayasası'nda Ailenin Korunması	7
1.3.1.2. 1982 Anayasası'nda Ailenin Korunması	8
1.3.2. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine	
Dair Kanun Çerçevesinde Ailenin Korunması	8
1.3.3. Aile Mahkemeleri	9
1.4. Aile Politikası Kavramı	10
1.4.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Aile Politikaları	13
1.4.2. Aile Politikalarına Kuramsal Yaklaşımlar	16
1.4.3. Dünyada Aile Politikaları	20
1.4.4. Aile Politikaları: Ülke Örnekleri	22
1.4.4.1. İsveç	22
1.4.4.2. Norveç	23
1.4.4.3. Fransa	24
1.4.4.4. İngiltere	25
1.4.4.5. Almanya	26
1.4.4.6. Amerika Birleşik Devletleri	28
1.4.4.7. Japonya	30

BÖLÜM: 2 TÜRKİYE’DE AİLE POLİTİKALARI	32
2.1. Türkiye’de Aile Politikalarının Genel Durumu	32
2.2. Türkiye’de Cumhuriyet Sonrası Aile Politikalarının Tarihi Seyri	33
2.3. 1980 Sonrası Hükümet Programlarında Aile Politikaları	35
2.3.1. 44. Hükümet Programında Aile politikaları	36
2.3.2. 45. Hükümet Programında Aile politikaları	37
2.3.3. 46. Hükümet Programında Aile Politikaları	37
2.3.4. 47. Hükümet Programında Aile Politikaları	37
2.3.5. 48. Hükümet Programında Aile Politikaları	38
2.3.6. 49. Hükümet Programında Aile Politikaları	38
2.3.7. 50. Hükümet Programında Aile Politikaları	39
2.3.8. 51. Hükümet Programında Aile Politikaları	39
2.3.9. 52. Hükümet Programında Aile Politikaları	39
2.3.10. 53. Hükümet Programında Aile Politikaları	39
2.3.11. 54. Hükümet Programında Aile Politikaları	40
2.3.12. 55. Hükümet Programında Aile Politikaları	40
2.3.13. 56. Hükümet Programında Aile Politikaları	41
2.3.14. 57. Hükümet Programında Aile Politikaları	41
2.3.15. 58. Hükümet Programında Aile Politikaları	41
2.3.16. 59. Hükümet Programında Aile Politikaları	42
2.3.17. 60. Hükümet Programında Aile Politikaları	42
2.3.18. 61. Hükümet Programında Aile Politikaları	43
2.4. 1980 Sonrası Kalkınma Planlarında Aile Politikaları	43
2.4.1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	44
2.4.2. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	44
2.4.3. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	45
2.4.4. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	46
2.4.5. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	46
2.4.6. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)	47
2.5. Ülkemizde Aileye Yönelik Hizmetler Sunan Kamu Kurum ve Kuruluşları	47
2.5.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	48

2.5.2. Gençlik ve Spor Bakanlığı	57
2.5.3. Millî Eğitim Bakanlığı	57
2.5.4. Diyanet İşleri Başkanlığı.....	58
2.5.5. Sağlık Bakanlığı.....	58
2.5.6. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	58
2.5.7. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşler Başkanlığı	59
2.5.8. Kolluk Hizmetleri	59
2.5.9. Adalet Hizmetleri.....	59
2.5.10. Yerel Yönetimlerde Aile Politikaları	60

BÖLÜM 3: İĞDIR İL'İNDE UYGULANAN AİLE POLİTİKALARININ

ETKİNLİĞİNE YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI..... 61

3.1. Iğdır İli'nin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	61
3.1.1. Demografik Yapı	61
3.1.2. Aile Yapısı	62
3.1.3. Sosyal Güvenlik Durumu.....	62
3.1.4. Ekonomik ve Ticari Durum	63
3.2. Iğdır İli Aile Politikaları: Uygulayıcı Kurum ve Kuruluşlar.....	64
3.2.1. Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	64
3.2.1.1. Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü	64
3.2.1.2. Tenzile Erdoğan Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü	66
3.2.1.3. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	66
3.2.1.4. Kadın Konukevi Müdürlüğü.....	67
3.2.1.5. Projeler	68
3.2.2. Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı.....	68
3.2.2.1. Yapılan Başlıca Sosyal Yardımlar.....	69
3.2.2.2. Iğdır SYDV Tarafından Yapılan Proje ve Etkinlikler	75
3.2.3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü	76
3.2.4. İl Müftülüğü	77
3.3. Aile Politikalarının Etkinliğine Yönelik Bir Alan Araştırması.....	78
3.3.1. Araştırmanın Amacı, Önemi, Kapsamı ve Kısıtı	78
3.3.1.1. Araştırmanın Metodolojisi.....	80

3.3.1.2. Araştırmanın Varsayımları	81
3.3.1.3. Araştırmanın Hazırlanması İle İlgili Aşamalar	82
3.3.1.4. Literatür İncelemesi: Seçilmiş Eser İçerik Özetleri.....	84
3.3.1.5. Araştırma Bulguları	87
A. Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Bünyesindeki Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanlara Yönelik Bulgular.....	87
B. Sosyal Yardımlardan Faydalananlara Yönelik Bulgular	99
C. Sevgi Evlerinde (Çocuk Evlerinde) Kalanlara Yönelik Bulgular.....	113
D. Iğdır Kadın Konukevinde Kalan Kadınlara Yönelik Bulgular	131
SONUÇ.....	137
KAYNAKÇA	150
EKLER.....	155
ÖZGEÇMİŞ.....	160

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
ASPB	: Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASM	: Aile Sağlığı Merkezi
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
CEDAW	: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
ÇATOM	: Çok Amaçlı Toplum Merkezi
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DMO	: Devlet Malzeme Ofisi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYP	: Doğru Yol Partisi
E	: Esas
EBH	: Evde Bakım Hizmeti
EMK	: 743 Sayılı Eski Medeni Kanun’u
GSKD	: Gayrisafı Katma Değer
HBÖ	: Hayat Boyu Öğrenme
HÜ	: Hacettepe Üniversitesi
HUSHYO	: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu
GSYİH	: Gayri Safı Yurt İçi Hâsıla
IASPİM	: Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
K	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
MÖ	: Milattan Önce
NO	: Numara
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
RG	: Resmi Gazete
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SERKA	: Serhat Kalkınma Ajansı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SODES	: Sosyal Destek Projesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SH	: Sosyal Hizmet
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
SHP	: Sosyalist Halkçı Parti
SHU	: Sosyal Hizmet Uzmanı
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SSYB	: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanun
TSM	: Toplum Sağlığı Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YTL	: Yeni Türk Lirası

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : 2015 Yılı İtibariyle Bazı Unvanlarda Çalışan Personel Sayısı	50
Tablo 2 : ASPB Hizmet Kuruluşları	50
Tablo 3 : Niteliklerine Göre Sosyal Yardım Programları	54
Tablo 4 : Iğdır İli Aylık EBH ve SED Bilgileri	65
Tablo 5 : Iğdır Sosyal Hizmet Kurumlarının Niteliği	67
Tablo 6 : SYDV Mütevelli Heyeti Üyeleri	69
Tablo 7 : Iğdır Merkez İlçe SYDV 2015 Yılı Faaliyet Raporu.....	70
Tablo 8 : Karakoyunlu İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyetleri	70
Tablo 9 : Aralık İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyeti	71
Tablo 10 : Tuzluca İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyeti.....	72
Tablo 11 : 2013-2015 Yılları Arasında İl Düzeyinde Verilen Yardımlar	73
Tablo 12 : SYDV Tarafından Hayata Geçirilen Bireysel İş Kurma Projeleri.....	75
Tablo 13 : SYDV Tarafından Hayata Geçirilen Diğer Projeler	76
Tablo14 : Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Bünyesindeki Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanların Demografik ve Mesleki Durumu	88
Tablo 15 : Katılımcıların Mesleki Tatmin Vurgusu.....	89
Tablo 16 : Çalışanların Mesleki Tatminleri Konusundaki Mülakat Verileri	90
Tablo 17 : Uygulanan Politikaların Yeterliliği Vurgusu	92
Tablo 18 : Aile Politikalarının Yeterliliği ve Etkililiği İle İlgili Mülakat Verileri	92
Tablo 19 : Mesleki Eğitimlerin/Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliği Vurgusu.....	95
Tablo20 : Sunulan Mesleki Eğitimlerin/Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliğine İlişkin Mülakat Verileri	95
Tablo 21 : Çalışanların Görüş ve Önerilerine İlişkin Mülakat Verileri	98
Tablo 22 : Iğdır İl’inde Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaş Durumu.....	100
Tablo 23 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Cinsiyet Durumu	100
Tablo 24 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Medeni Durumu	100
Tablo 25 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Eğitim Durumu	101
Tablo 26 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Çalışma/İş Durumu	101
Tablo 27 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadıkları	101
Tablo28 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadıkları Hanedeki Sigortalı Çalışan Sayısı	102

Tablo 29 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Aylık Hane Gelirleri.....	103
Tablo30 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadığı Evlerde Kira Ödeme Durumu.....	103
Tablo 31 : Faydalanan Sosyal Yardım Türleri.....	104
Tablo 32 : Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yetersiz Bilgi Vurgusu.....	105
Tablo 33 : Sosyal Yardımların Adaletli ve Tarafsız Dağıtım Vurgusu	107
Tablo 34 : Yardımların Yetersizliği Vurgusu	109
Tablo 35 : Iğdır İl’inde Sevgi Evlerinde Kalanların Yaş Durumu	113
Tablo 36 : Sevgi Evlerinde Kalanların Cinsiyet Durumu	113
Tablo 37 : Sevgi Evlerinde Kalanların Anne-Baba Durumu	114
Tablo 38 : Sevgi Evlerinde Kalanların Eğitim Durumu.....	114
Tablo 39 : Sevgi Evlerinde Kalanların Kardeş Sayıları	114
Tablo 40 : Ne Kadar Süredir Sevgi Evlerinde Kaldıkları	115
Tablo 41 : Sevgi Evlerinde Kalanların Şehir (Memleket) Durumları	115
Tablo 42 : Sevgi Evlerinde Kalanların Ekonomik Destek Durumu.....	115
Tablo 43 : Sevgi Evlerine Yönelik Memnuniyet Vurgusu.....	116
Tablo 44 : Sevgi Evlerinden Memnuniyete İlişkin Mülakat Verileri.....	117
Tablo 45 : Aile, Evlilik Anne-Babalık Kurumlarına Karşı Olumlu Düşünce Vurgusu	120
Tablo46 : Aile, Evlilik Anne-Babalık Kurumlarına Yönelik Düşüncelere İlişkin Mülakat Verileri	121
Tablo 47 : Katılımcıların Aile Tanımlarına İlişkin Mülakat Verileri.....	122
Tablo 48 : Çocuk Yetiştirme Konusundaki Düşüncelere İlişkin Mülakat Verileri.....	125
Tablo 49 : Sevgi Evlerinde Kalanların Geleceğe Güvenle Bakma Vurgusu	125
Tablo 50 : Geleceğe Yönelik Beklenti ve Düşüncelere İlişkin Mülakat Verileri	129
Tablo 51 : Sevgi Evlerinde Kalanların Kaldıkları Evlere Yönelik Öneri ve Eleştirilerine İlişkin Mülakat Verileri	130
Tablo 52 : Kadın Konukevinde Kalanların Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	132
Tablo 53 : Kadın Konukevinde Bulunma Gerekçeleri İle İlgili Mülakat Verileri.....	133
Tablo 54 : Katılımcıların Kreş Hizmeti Eksikliği Vurgusu	133
Tablo 55 : Konukevinde Kalan Kadınların Hizmetlerden Memnuniyet Vurguları	134

Tablo56 : Konukevinde Sunulan Hizmetlerin Yeterliliğine ve Hizmetlerden Duyulan Memnuniyete İlişkin Mülakat Verileri	136
--	-----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Aile Politikalarının Amaçları	17
Şekil 2 : Aile Politikalarını İçeren Ana Konular	22
Şekil 3 : Aile Politikalarının Hizmet Gruplarına Göre Sınıflandırılması	52
Şekil 4 : İçerik Analiz Süreci ve Aşamaları.....	83

Tezin Başlığı: Türkiye’de Uygulanan Aile Politikalarının Etkinliği (Iğdır İli Örneği)

Tezin Yazarı : Muhlis ARSLAN **Danışman :** Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU

Kabul Tarihi: 04.07.2018

Sayfa Sayısı: xii (ön kısım) + 154 (tez)+5(ek)

Anabilimdalı: Çalışma Ekonomisi **Bilimdalı :** Sosyal Siyaset

Küreselleşme, Sanayileşme ve kentleşme gibi etkenler sonucunda ortaya çıkan değişim ve dönüşüm aile kurumunu da değiştirmiştir. Artık aileler geçmişte olduğundan çok daha fazla desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu da aile politikası kavramını doğurmuştur. Aile politikası kavramına farklı pencerelerden farklı şekillerde yaklaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte en genel tanımı ile aile politikası; aile kurumunun korunması, güçlendirilmesi ve zorunlu hallerde aileyi ikame edebilecek gerekli kurumların oluşturulması amacıyla ortaya konan politikalar bütünüdür. Aile politikaları konusu uzun süre sosyal politikalardan ayrı düşünülmemiştir. Bu nedenle sosyal bilimler alanında yeni sayılabilecek bu konunun; kavram, kapsam, amaçlar, eğilimler gibi yönlerden yeterince tartışılmadığı görülmektedir. Ülkemizde de aile politikaları konusunun akademik düzeyde yeterince tartışılmadığı görülmektedir. Bu nedenle bu önemli ve hassas konunun hem teorik çerçevede hem de uygulamaların etkinliği açısından ele alınarak incelenmesi özgün bir konu olarak araştırmaya değer bulunmuştur. Buradan yola çıkarak ve literatürdeki tartışmaya bir katkı sunmak amacıyla çalışmada konu öncelikle teorik açıdan geniş bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra Türkiye’deki aile politikaları konusu ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’deki aile politikaları konusu, yaygın uygulamanın aksine belki de ilk kez bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmış ve konu bütün yönleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır. bu yönüyle de çalışma özgündür. Çalışmada son olarak, Türkiye’deki aile politikaları uygulamalarının etkinliğini tespit edebilmek için örnek olarak seçilen Iğdır İl’indeki aile politikaları uygulamalarının etkinliğine yönelik bir alan araştırması yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve veriler yarı-yapılandırılmış mülakat ve ikincil veri kaynaklarından elde edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler analiz edilerek değerlendirildiğinde, Iğdır İl’inde uygulanan aile politikalarının, bazı eksiklikleri olmakla birlikte genel olarak etkin ve başarılı olduğu gözlenmiştir. Örnek olarak seçilen ilde yapılan araştırmalar ışığında, ülkemiz aile politikalarının ve bu konuda son dönemde yapılan köklü değişiklikler ve gerçekleştirilen yeni düzenlemelerin belirlenen hedeflere önemli ölçüde ulaşmış olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Politikaları, Türkiye’de Aile Politikaları, Sosyal Yardımlar, Çocuk Evleri, Kadın Konukevleri

Title of the Thesis: Effectiveness of Family Policies in Turkey (Example of Iğdır City)	
Author : Muhlis ARSLAN	Supervisor : Assoc. Prof. Emel İSLÂMOĞLU
Date : 04.07.2018	Nu. of pages : xii (pre text) + 154 (main body) + 5 (App.)
Department : Labor Economy Subfield : Social Politics	
The change and transformation that has occurred as a result of factors such as globalization, industrialization and urbanization have also changed the family institution. Now families need much more support than they are in the past. This led to emerging the concept of family policy. It is seen that the concept of family policy is approached in different forms from different windows. However, with the most general definition of family policy is; the whole of politics for the protection of the family institution, the strengthening of the family institution and the establishment of the necessary institutions to replace the family in obligatory cases. Family politics has not been considered separately from social politics for a long time. Therefore, the concept of family politics can be considered as new in the field of social sciences. For this reason, it has not been discussed in terms of concept, scope, goals, tendencies, etc. It is also seen that the issue of family politics in our country is not discussed sufficiently at the academic level. Therefore, it is worth investigating this important and sensitive subject in both the theoretical framework and in terms of the effectiveness of the applications as a unique subject. For this reason, in order to provide a contribution to the debate in the literature, firstly the subject has been discussed in a wide range from the theoretical point of view. Then the study examined in detail the issue of family policy in Turkey. In this study, contrary to common practice, perhaps for the first time, family policy issues are discussed with a holistic perspective and the issue has been tried to be revealed in all aspects in Turkey. Also, in this regard, the work is unique. Finally, to be able to determine the effectiveness of the family policy applications in Turkey, Iğdır province has been selected for a field research. Qualitative research method was used in the research and data were obtained from semi-structured interviews and secondary data sources. As a result of investigations and when the information obtained from other sources are analyzed and evaluated, it is observed that the family policy applications in Iğdır province are generally successful and effective, together with some deficiencies. It has been understood that in the results of researches made on the selected province, our country's family policies, fundamental changes in this issue and the new regulations have reached its goal in a significant extent.	
Keywords: Family Policies, Family Policies in Turkey, Social Supports, Children's Houses, Female Guesthouse	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Aile kurumu, kültürden kültüre farklılıklar göstermesine ve tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmiş olmasına rağmen her devirde ve hemen her toplumda çok önemli ve özel bir konumda olmuştur. Toplumumuzda da tarih boyunca aileye büyük önem verilmiştir. Anayasamızda da belirtildiği gibi aile, Türk toplumunun temelidir. (1982 Anayasası md.41) Bu yüzdendir ki, sosyal politikaların en önemli kısmını aile politikaları oluşturmaktadır. Sanayileşme, küreselleşme ve hızlı kentleşme sonucunda ortaya çıkan değişim ve dönüşümler aile kurumunu da değiştirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde geleneksel geniş aileden, çekirdek aileye evrilen aile kurumunun önemi, birey sayısındaki azalmanın aksine giderek artmış ve konu daha karmaşık bir hal almıştır. Bu da hükümetlerin konuya daha çok müdahil olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu durum ise önceleri sosyal politikalardan ayrı düşünülmeyen aileye yönelik politikaların artık müstakil ve daha ayrıntılı olarak ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu da aile politikaları kavramının doğmasına neden olmuştur. Aile kurumunun ve buna bağlı olarak da aile politikalarının sürekli değişim ve dönüşüm halinde olan canlı yapısı siyasi iradelerin konuya ilişkin hedef ve politikalarının da durağanlıktan uzak ve değişmelere uyum sağlayabilecek nitelikte olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle ülkemizde özellikle seksen sonrası hükümet programlarında, kalkınma planlarında ve yıllık planlarda aile politikalarına özel bir önem verildiği görülmektedir.

Ülkemizde aileye yönelik sosyal hizmetler sunan kurum ve kuruluşlar yakın bir tarihe kadar dağınık ve parçalı bir yapıdaydı. Sıkça eleştiri konusu olan bu duruma son vermek amacıyla 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ihdas edilmiş ve ilgili birimler bakanlık çatısı altında toplanmıştır. Bu gelişme medeni kanunun kabulünden sonra cumhuriyet tarihimizdeki aile politikaları konusundaki belki de en önemli hamledir. Böylece aile politikaları konusunda bu bakanlık ülkemizdeki en önemli birim haline gelmiş ve sıkça eleştirilen çok başlılığın neden olduğu sorunlar da bu bakanlığın kurulmasıyla büyük ölçüde giderilmiştir.

Aile politikaları kavramının teorik çerçevede incelenmesi, aile politikaları kapsamında ülkemizde yürütülen faaliyetlerin neler olduğu, bu faaliyetlerin sonuçlarının ve etkinliğinin araştırılması çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, aile politikaları konusunda ülkemizin genel durumunu ortaya koymak, bu konuda ülkemizde yapılan çalışmaları incelemek, uygulanan politikalarının etkinliği, yerindeliği ve verimliliği konularına açıklık getirmektir. Ülke genelinde uygulanan politikaların sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi açısından bu politikaların Türkiye'nin en doğu ucunda yer alan Iğdır İli ölçeğindeki uygulamalarını ve bu uygulamaların sonuçlarını gerek uygulayıcılar gerekse hizmet alanlar bakımından ayrıntılı olarak ele almak, Iğdır İli düzeyinde yapılan bu detaylı araştırma ve incelemelerden yola çıkarak aile politikaları uygulamalarının ülke düzeyinde genel işleyişini tahlil ederek, kanun koyucu ve hükümetler tarafından yapılan düzenlemelerin istenilen sonuçlara ne ölçüde ulaşabildiklerini belirlemek, uygulamaların varsa aksayan yönleri tespit ederek bunlara yönelik çözüm önerileri sunmak da çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Çalışmanın Önemi

Anayasamızda da belirtildiği gibi aile, Türk toplumunun temelidir. Bu yüzdendir ki, devletlerin sunduğu sosyal politikaların en önemli kısmını aile politikaları oluşturmaktadır. Odağında doğrudan insan olan bir konuda üretilen politikalar da elbette hayati öneme sahip olacaktır. Bu çalışma ile aile politikası konusunun teorik düzeyde yeterince tartışılmadığı ülkemizde, konuyu geniş bir perspektiften ve bütüncül olarak ele alarak literatürdeki tartışmaya ve bu konuda daha sonra yapılacak çalışmalara bir katkı sunulacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada, Türkiye'deki aile politikaları konusu; mevcut çalışmalarda görülen, spesifik olarak tek bir konuya yoğunlaşan genel yaklaşımın aksine, tüm yönleriyle ortaya konmaya çalışılacak, uygulanan politikaların bir bütün olarak etkinliği konusunda değerlendirmeler yapılacak ve öneriler sunulacaktır. Konuyu bütüncül bir bakış açısıyla ele alan ilk çalışma olması da çalışmanın önemini artırmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız, öncelikle aile politikaları konusunu kavram, tarihi süreç, hukuki boyut ve dünyadaki durumu gibi yönlerden teorik çerçevede inceledikten sonra, ülkemizdeki aile politikalarını; genel durum, tarihi süreç, hukuki durum ve ülkemizdeki aile politikalarını uygulayıcı kurum ve kuruluşlar açısından ele almaktadır. Çalışmamızda daha sonra, Iğdır İli ölçeğindeki aile politikaları uygulamaları daha ayrıntılı olarak incelenmiştir. İnceleme kapsamında ilk olarak ilde aile politikaları konusunda yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bunun ardından ilde aile politikaları konusunda hizmet sunan ve bu hizmetlerden yararlananlardan oluşan dört farklı grupta ayrı ayrı mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlardan ve ikincil kaynaklardan elde edilen bulgular içerik analizine tabi tutulmuş ve bu analizlerin sonuçları değerlendirilmiştir. Iğdır İli düzeyinde yapılan bu detaylı araştırma ve incelemeden yola çıkarak ülkemizdeki aile politikaları uygulamalarının genel işleyişi de tahlil edilmiş, kanun koyucu ve hükümetler tarafından yapılan düzenlemelerin pratikte istenilen sonuçları ne ölçüde karşıladığı değerlendirilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda, uygulamaların varsa aksayan yönleri tespit edilmiş ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Çalışmamızda üç temel bölüm yer almaktadır. Birinci bölümde aile kurumu ve aile politikaları; kavram, tarihsel süreç, hukuki durum ve ülke örnekleri açısından teorik çerçevede ele alınmıştır. Bu kısımda öncelikle ailenin önemi ve korunması gereği konuları incelenmiş; 1961 ve 1982 Anayasalarında ailenin korunması konusu ele alınmış, 1982 Anayasası'nın 41. maddesinde düzenlenen "Ailenin Korunması" ilkesi üzerinde durulmuş, Anayasamızın aileye yönelik olarak ortaya koyduğu bu tutum ışığında ailenin korunmasına yönelik olarak 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ele alınmıştır. Yine bu bölümde aile mahkemelerine değinilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde daha sonra aile politikası konusu teorik çerçevede ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bağlamda aile politikaları; kavram, tarihi süreç, kuramsal yaklaşımlar gibi yönlerden ele alınmış ve daha sonra da dünyada aile politikalarının durumu ve ülke örnekleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ülkemizdeki aile politikaları incelenmiştir. Bu bölümde öncelikle ülkemizde aile politikalarının genel durumu, tarihi seyri, hukuki durumu incelenmiştir. Daha sonra 1980 sonrası hükümet programlarındaki aileye ilişkin

düzenlemelere değinilmiştir. Bunun ardından 1982 Anayasası sonrası kalkınma planlarındaki aileyle ilgili konular incelenmiştir. Aynı bölümde ülkemizdeki, aileye yönelik hizmetlerde bulunan kamu kurum ve kuruluşları incelenmiş, özellikle ASPB ve bakanlığın yürütmekte olduğu çalışmalar üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise; aile politikaları uygulamaları Iğdır İli ölçeğinde daha ayrıntılı ve uygulama odaklı olarak incelenmiştir. Bu bölümde öncelikle Iğdır İlinin; genel durumu, demografik yapısı, aile durumu, sosyal güvenlik durumu ve ekonomik durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bölümde daha sonra ildeki aile politikalarını uygulayıcı kurum ve kuruluşlar, başta Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve buna bağlı kurumlar ile özellikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kurumların kapasite durumları ve yaptıkları çalışmalar ayrıntılı olarak ele alınmış olup bunlara ilişkin istatistikî bilgiler ve rakamsal veriler de tablolar halinde sunulmuş ve analiz edilmiştir. Bu araştırmalar sırasında Iğdır İlinde konuya ilişkin hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarının hazırlamış olduğu raporlardan, denetim elemanlarınca hazırlanmış teftiş raporlarından ve kurum yetkilileriyle ve çalışanlarıyla ve ayrıca sunulan hizmetlerden yararlananlar ile doğrudan yapılan görüşmelerden önemli ölçüde yararlanılmıştır. Yapılan araştırmalar, elde edilen veriler, sunulan hizmetlerden yararlananlar ve kurum çalışanlarıyla yapılan yüz yüze görüşmeler ışığında çalışmanın sonunda gerek ülke genelinde gerekse Iğdır özelinde aile politikaları uygulamalarına ve bu uygulamaların etkinliğine ilişkin bir takım çıkarım ve değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, uygulamaların tespit edilen eksiklikleri ve sistemin aksayan yönlerine ilişkin öneriler sunularak çalışma sonlandırılmıştır.

BÖLÜM: 1 KAVRAMSAL VE TEORİK BOYUTUYLA AİLE VE AİLE POLİTİKALARI

1.1. Genel Olarak Aile Kavramı

Sosyal bir olgu olan ve zamana, mekâna göre değişen aile kavramının kesin bir tanımının yapılabilmesi mümkün değildir. (Öztan, 2003: 375) Bununla birlikte en genel tanımı ile aile; ana, baba ve varsa çocuklardan oluşan en küçük sosyal kurumdur. Bir başka tanıma göre ise aile; doğum, evlilik veya evlat edinme gibi yollardan birbirlerine bağlanmış olan ve bir arada yaşayan iki veya daha fazla üyenin oluşturduğu gruptur. (Tuncay, 2000: 1-8) Aile kavramı; psikoloji, antropoloji, etnoloji, eğitim, tıp, matematik, hukuk, ekonomi gibi bilimlerden farklı olarak değişik yönleriyle inceleme konusu yapılmakta ve konuyu ele alış biçimlerine göre de bu alanlarda yapılan tanımlamalarda bazı farklılıklar gözlenmektedir. Örneğin bir sosyoloji terimi olarak aile; “karı-koca, ana-baba-çocuklar, kardeşler vb. üyelerden oluşan, evlilik ve kan bağıyla kurulan ilişkilere dayalı olan bir toplum çekirdeği” olarak tanımlanırken, etnoloji terimi olarak aile; “erkek ve kadının varsa çocuklarıyla birlikte oluşturdukları, iş bölümüne dayanan, küçük (çekirdek) ve büyük veya dar ve geniş aile gibi türleri olan toplumsal ve ekonomik temel birlik” şeklinde tanımlanmaktadır. (www.tdk.gov.tr) Hukuki bir terim olarak ise çeşitli hukuk dalları içerisinde dahi farklılıklar gösteren aile kavramı aşağıda ayrıntılı olarak ayrıca ele alınacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere aile kavramı, zamana ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Aile kavramı eski devirlerde daha geniş bir insan topluluğunu (bunun içinde büyük anne, büyükbaba ve evlenmemiş çocuklar, zaman zaman da evlenmiş çocuklarla onların eş ve çocukları, hatta amcalar, halalar, dayılar, teyzeler, onların eşleri, çocukları ve torunları da dâhil) ifade etmekteydi. Genellikle temel geçim kaynağı olan tarım arazilerinin parçalanmaması, bu arazilerin aile bireyleri tarafından işletilmeye devam edilmesi anlayışı büyük aile olgusunu uzun süre yaşatmıştır. Zamanla siyasal ve ekonomik hayatta yaşanan gelişmeler, kapsam ve yapı itibarıyla aile kurumunun da değişmesine yol açmıştır. Özellikle 18. asırdan itibaren, Fransız İhtilâlinin feodal düzeni yıkmasıyla, tarıma ve toprağa dayalı büyük aile tipi parçalanmıştır. Sanayi devrimi, bir yandan tüm toplumu değiştirirken, diğer yandan da aile yapısında köklü değişimlere neden olmuştur. Böylece büyük aile tipinin yerini küçük aile tipi almaya başlamıştır. Zira

büyük ailenin bütün fertlerinin iş bulma, çalışma, kazanma gibi sorunları küçük ailelerin doğmasına yol açmıştır. (Çimen, 2009: 34)

Türkiye’deki aile biçimlerini toplumsal özellikleri açısından da farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Buna göre; kır ailesi ve kent ailesi olmak üzere iki, hatta 1950’lerden sonra hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak beliren gecekondulaşmadan sonra bir de gecekondulu ailesi olmak üzere üç aile tipinden bahsetmek gerekir. Başka bir ifadeyle, günümüz Türk ailesi, kır, kent ve gecekondulu aileleri olmak üzere üç başlıkta değerlendirilebilmektedir. (Şentürk, 2015: 21)

Türkiye’de yerleşim yeri ve ailedeki kişi sayısına göre de aile tanımlamaları yapılmaktadır. Mesela yerleşim yerine göre aile; köy, kasaba ve şehir ailesi şeklinde sınıflanırken; şehir ailesi, gecekondulu ailesi, geçiş ailesi ve çekirdek aile gibi çeşitlere ayrılmaktadır. Kişi sayısına göre ise aile sınıflaması, büyük ve küçük aile olarak tanımlanmıştır. (Kıray, Yasa, Yıldırım, 2006: 67)

1.2. Türk Hukukunda Aile Kavramı

Anayasamızda; ailenin tanımına yer verilmemiştir. Bununla birlikte 1982 Anayasasının 41. maddesinde; “Ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı” ifade edilmektedir. Aynı maddede devletin; ailenin, korunması, aile planlamasının uygulanması ve her türlü istismara ve şiddete karşı çocukların korunması gibi konularda gerekli tedbirleri alması gerektiği de düzenlenmektedir. Konuya ilişkin çıkarılan yasalar ve daha alt hukuki düzenlemeler ile yapılan plan ve programlar temel olarak kaynağını Anayasanın bu maddesinden almaktadır.

Medeni Kanunumuzda; “Aile Hukuku” kitabında aile kavramı, dar anlamda, geniş anlamda ve en geniş anlamda aile olmak üzere üç farklı şekilde tanımlanmaktadır. (Öztan, 2003: 375)

Buna göre; “Dar anlamda aile”; yalnızca karı ve kocadan oluşan topluluktur. “Geniş anlamda aile”; karı, koca ve çocukların meydana getirdiği topluluktur. “En geniş anlamda aile” ise; aile reisinin otoritesi altında aynı hanede yaşayan kimselerden meydana gelmiş topluluktur. Bu aile kavramı aynı hanede yaşayan kan ve kayın hısımlar ile uşak, çırak, bahçıvan vs gibi ev çalışanlarını da kapsam altına almaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nda; “Aile Düzenine Karşı Suçlar” ayrı bir başlık altında düzenlenmiştir. Aile düzenine ilişkin yaptığı düzenlemelerde kanun koyucunun kişinin açıkça en yakınına verdiği zararın giderilmesi amacıyla olduğu görülmektedir. Ailenin cezai müeyyidelerle korunması, evlilik akdi ile kurulan ve eşlere belirli hak ve sorumluluklar yükleyen evliliğin devamını sağlayarak, aile kurumunu koruma amacına uygun düşecektir. (Yılmaz, 2012: 23) Bununla birlikte Ceza Kanunu’nda yapılan düzenlemeler yalnızca evlilik birliği içerisindeki tarafları değil, evlilik birliği dışında doğmuş olan çocuğu, hatta doğmamış bebeği ve sürekli birlikte yaşanan kadını da korumaktadır. (Tuncer, 2015: 14) Ceza Kanunu’nda aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet suçlarına yönelik düzenlemelerin, “Kişiyeye Karşı Suçlar”, Topluma Karşı Suçlar” ve “Mille ve Devlete Karşı Suçlar” olmak üzere üç ana kısımda yer aldığı görülmektedir. (Alican, 2013: 152)

1.3. Türk Hukuk Düzeninde Ailenin Korunması

Cumhuriyet döneminde Anayasal düzeyde ailenin korunmasına ilişkin düzenlemeleri ilk olarak 1961 Anayasasında görmekteyiz. 1921 ve 1924 Anayasalarında aile ve ailenin korunmasına yönelik bir düzenlemeye ise rastlanılmamaktadır. Aile konusunun, Avrupa ülkelerinin anayasalarına girmeye başladığı dönem de 20. yüzyılın başlarıdır. 1982 Anayasası ise doğrudan aileye ve ailenin korunmasına yönelik çok sayıda düzenlemeye yer vermiştir. Bunun yanında Anayasamız, eşitlik, özel hayatın korunması, inkılâp kanunları gibi farklı konuları düzenlerken de aileyi de dolaylı olarak korumaktadır. Anayasanın çizmiş olduğu çerçeve doğrultusunda, Medeni Kanunumuz, Türk Ceza Kanunumuz, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun (mülga) ve bu kanunun revize edilerek genişletilmiş hali olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun başta olmak üzere çeşitli kanunlarımızda da aile ve ailenin korunmasına yönelik pek çok düzenleme yer almaktadır.

1.3.1. Cumhuriyet Dönemi Anayasal Sistemimizde Ailenin Koruması

1.3.1.1. 1961 Anayasası’nda Ailenin Korunması

Ülkemizde aileye ilişkin hükümlere anayasal düzeyde ilk olarak 1961 Anayasası’nda yer verilmiştir. (Çimen, 2013: 61) 1961 Anayasası’nın 35. maddesi “Ailenin korunması” kenar başlığı altında; “Ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu, devletin ve diğer kamu

tüzel kişilerinin, ailenin, özellikle anne ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alması ve gerekli teşkilatları kurmasını hüküm altına almaktadır. Bu madde ile aile kurumu, hukukumuzda ilk kez anayasal güvence altına alınmıştır. (Çimen, 2013: 61)

1.3.1.2. 1982 Anayasası'nda Ailenin Korunması

1982 Anayasasının 41. maddesinde; “Ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı” ifade edilmektedir. Aynı maddede devletin; ailenin, korunması, aile planlamasının öğretilmesi ve uygulanması, annenin ve her türlü istismara ve şiddete karşı çocukların korunması gibi konularda gerekli tedbirleri alması gerektiği de düzenlenmektedir. 41. maddenin 1. fıkrasına, 2001 yılında yapılan değişiklikle “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” ibaresi, eklenmiştir. Yapılan bu değişiklikle eşler arası eşitlik konusu anayasal güvenceye kavuşmuştur. Bu madde ile ayrıca devlete, ailenin refah ve huzurunun korunması için gerekli tedbirleri alma görevi de yüklenmektedir. (Badur, 2009: 63)

1982 Anayasası'nın, 41. madde dışındaki bazı maddelerinde de ailenin korunmasına ilişkin çeşitli hükümlere yer verilmektedir. Bu maddeler, “Eşitlik İlkesi Aracılığıyla Ailenin Korunması” (madde 10), “Aile Hayatının Gizliliği ve Ailenin Korunması” (madde 20), “İnkılâp Kanunlarının Korunması Aracılığıyla Ailenin Korunması” (madde 174) dır.

1.3.2. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Çerçevesinde Ailenin Korunması

Mülga hale gelmiş olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, kadına karşı şiddeti düzenleyen ilk kanun olma özelliğini taşımaktadır. Bununla birlikte bu kanun; kadından ziyade aileyi koruduğu, kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik hükümlerin kanunda yer almadığı, kadını birey olarak kabul etmediği ve usulle ilgili hükümlerin açık ve net olmaması gibi gerekçelerle sıkça eleştirilmiştir. 4320 sayılı Kanuna yönelik yapılan bu eleştirilere konu olan eksikleri gidermek amacıyla 2007 yılında 4320 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Ancak, nikâhsız birliktelikleri açıkça kapsamadığı, tedbir kararlarının uygulanması noktasında sorunlar yaşanacağı gibi gerekçelerle yapılan değişiklikler yeterli görülmemiştir. Ayrıca ülkemizde artan kadın cinayetleri ve AIHM'in Opuz-Türkiye Davası'nda vermiş olduğu Türkiye aleyhine karar

da bu konuda yeni bir kanuna ihtiyaç duyulduğunu gündeme getirmiştir. Bunun üzerine, ASPB öncülüğünde, ilgili TBMM komisyonu ve iki yüzün üzerinde kadın örgütünün oluşturduğu “Şiddete Son Kadın Platformu” ile kanun yapma çalışmalarına başlanmış ve 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir. 2013 yılında da bu kanuna ilişkin uygulama yönetmeliği kabul edilmiştir. (Öztürk, 2017: 4) 6284 sayılı Kanun; koruyucu-önleyici olarak alınacak tedbirler ile diğer bazı konularda çeşitli yenilikler getirmiştir. Örnek olarak, bu kanunla, yalnızca şiddete uğrayan kadınlar değil, şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar da kapsama dâhil edilmiştir. 4320 sayılı Kanunda bulunmayan, korunan kişi ve şiddet uygulayanlara yönelik alınacak tedbirlerin bir kısmı, ilk kez bu kanunla düzenlenmiştir.

6284 sayılı Kanunla düzenlenen önemli bir konu da ŞÖNİM’ lerdir. Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulmasını düzenleyen, kanunun 14. maddesine göre; bakanlık, yedi gün yirmi dört saat hizmet veren, kadın personelin istihdam edilmesinin öncelikli olarak tercih edildiği, şiddetin önlenmesine ilişkin gerekli tedbirlerin alındığı ve bu konudaki uygulamaların etkin olarak yürütüldüğü birimleri kurar. ŞÖNİM’lerin kurulmasıyla devlet kurumsal olarak hem şiddet mağduruna hem de şiddet uygulayana yönelik olarak gerekli önlemlerin alınmasına ilişkin hizmetler sunmaya başlamıştır. Bu sayede, şiddetle mücadele konusunda devlet destekli kurumsal mücadele dönemine geçilmiştir. (Öztürk, 2017: 22)

1.3.3. Aile Mahkemeleri

Aile Mahkemeleri, 2003 yılında yürürlüğe giren 4787 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Bu kanunun yürürlüğe girmesi, ailenin korunması konusunda, Anayasanın 41. maddesiyle devlete verilmiş görevlere ilişkin, ülkemizde atılmış olan en önemli adımlardan biridir. (Çimen, 2013: 154)

İhtisas mahkemesi niteliğinde olan aile mahkemeleri, 4787 sayılı Kanun'un birinci maddesinde belirtildiği gibi “aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmakla görevlidir.” Aynı kanuna göre, bu mahkemeler, HSYK’ nın olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından tüm illerde ve ayrıca merkez nüfusu yüz binden fazla olan ilçelerde kurulur. Bu mahkemeler tek hâkimlidir ve asliye mahkemesi derecesindedir. Ayrıca mahkeme bünyesinde, pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılar da görev yapmaktadır. Aile

Mahkemeleri, dava ve işlerin esasına girmeden önce, aile bireylerinin sorunlarının sulh yoluyla çözümünü teşvik eder. Şayet bu sağlanamazsa yargılamaya devam edilir ve esas hakkında karar verilir”. (Çimen, 2013: 155)

Aile mahkemeleri, görev alanındaki konularda; evlilik birliğinden kaynaklanan yükümlülükler konusunda eşlere uyarılarda bulunabilir. Gerektiğinde eşleri uzlaştırmaya, ailenin ekonomik varlıklarını korumaya ya da maddi yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda gerekli tedbirleri almaya, tarafları ilgili resmî veya özel sosyal hizmet veya sağlık kurumlarına, huzur evi veya benzeri yerlere yönlendirmeye, meslek edindirme kurslarına ya da belirlenecek eğitim kurumuna sevk etmeye karar verebilir. (Alican, 2013: 189)

Henüz çok kısa bir geçmişi olan aile mahkemeleri, bazı yapısal ve fonksiyonel eksiklerine rağmen, uzmanlık mahkemeleri olmaları nedeniyle yalnızca benzer nitelikteki davalara baktıklarından, bu tür davalara ilişkin kısa süre içerisinde önemli deneyimler edinmeleri, bu mahkemelerde görev yapmaları için, aile ve aile sorunlarına daha vakıf olacağı düşünülen hâkimlerin tercih edilmesi, dava sürecinde pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanlarla işbirliği yapılması gibi çok önemli işlevleri nedeniyle Türk toplumuna ve aile kurumuna önemli katkılarda bulunmaktadır.

1.4. Aile Politikası Kavramı

Aile politikaları uzunca bir süre sosyal politikalardan ayrı düşünülmemiştir. Ancak dünyada ve toplumların kültürel yapılarında, buna bağlı olarak da aile kurumunda meydana gelen değişimler sonucu aileler giderek küçülse de sorunlarının çözümü artık yalnızca aileye bırakılamayacak kadar karmaşık bir hal almıştır. Bu durum ise aileye yönelik politikaların ayrı ve özellikli olarak ele alınmasını gerekli kılmış, bu da aile politikaları kavramının doğmasına neden olmuştur.

Aile politikasını tanımlamak, farklı yaklaşımlar ve kapsam kararsızlıkları nedeniyle çok kolay olmamaktadır. Gerek içeriği, kapsamı, araçları, gerekse amaçları ve eğilimleri gibi yönlerden aile politikası, üzerinde kesin bir anlaşmaya varılamamış ve hali hazırda tartışılmaya devam edilen bir kavramdır. Kaldı ki aile de kesin olarak tanımlanabilen bir kavram değildir. Aile konusunun farklı pencerelerden farklı biçimlerde yorumlanabildiği görülmektedir. Bu da aile politikaları kavramının kesin ve genel geçer

bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Konuya ilişkin sorunlardan bir diğeri de hangi konuların aile politikaları kapsamı içerisinde değerlendirileceği, hangilerinin ise bu kapsamda değerlendirilemeyeceği ayrımını kesin olarak yapmanın mümkün olmamasıdır. Örneğin eğitim alanında ortaya konulan bir politika tabii olarak aileyi etkileyecektir. Yahut sağlık alanında yapılan olumlu bir düzenleme ailenin yaşam kalitesine doğrudan bir katkı sunacaktır. Sosyal güvenlik alanında yapılacak ve ailenin ekonomik güvence açısından daha iyi bir düzeye gelmesine katkı sunacak bir politika değişikliği, şüphesiz aileyi olumlu olarak etkileyecektir. Şimdi biz bu politikaları aile politikaları olarak değerlendirecek miyiz yoksa bunları yalnızca bir eğitim politikası, sağlık politikası yahut sosyal güvenlik politikası olarak mı ele alacağız? İçağasıoğlu ve Özbesler'e göre; Aile politikası; devletin sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal yardım, konut ve bireysel sosyal hizmetleri içeren plan, proje ve hizmetlerinin bütünüdür. (İçağasıoğlu ve Özbesler, 2009: 33). Yine aynı çalışmada araştırmacılar şu ayrımı da ortaya koymaktadırlar. Aile politikaları sosyal politikalardan ayrı olarak, hususiyetle aile yaşantısına olumlu bir katkı sağlamayı amaçlayan, devlet tarafından geliştirilmiş ilkeler ve planlı süreçlerdir. Bu açıklama konuya kısmen bir açıklık getirmiş olmakla birlikte şu da bir gerçektir ki, “aile yaşamına etki etmeyi amaçlamak” ifadesi sosyal politikaların da hedefleri arasındadır, zira genel olarak sosyal politikaların amacı zaten toplum yaşamına olumlu bir katkı sunmaktır. Toplumun temeli ise ailedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi aileyi toplumun doğal ve temel birimi olarak nitelendirmektedir (md.16-3) ve Anayasamızda da buna paralel olarak aile, Türk toplumunun temelidir, denilmektedir. (1982 Anayasası md.41) Nitekim sosyal politika, “toplumun huzurunun ve refahının sağlanmasına yönelik uygulanan politikalar bütünüdür” şeklinde de tanımlanmaktadır. (Bingöl, 2017:8) Bu nedenle toplumun geneline yönelik uygulanacak politikalar, toplumun temeli olan aileyi de doğal olarak etkileyecektir.

Aile politikası kavramını sosyal politikaların genelinden ayırmaya yönelik başka bir yaklaşım da, aile politikası kapsamına girdiği düşünülen konuların daha ayrıntılı olarak sayılması olmuştur. Nitekim Nevin Türkaslan aile politikası kavramını; aile planlamasından çocuk yardımına, sosyal yardımlardan gelir transferine, vergi ayrıcalıklarından, konut politikasına kadar pek çok kararı ihtiva eden, aile bütünlüğünü

ve ailenin tam bir iyilik halini amaçlayan plan, proje, program ve hizmetler bütünü şeklinde tanımlamaktadır. (Türkaslan, 2012:210)

Kamerman ve Kahn'a göre ise; devletin bir bütün olarak doğrudan aileye yönelik gerçekleştirdiği bütün faaliyetler aile politikasıdır. Örneğin; çocuk bakım olanakları, çocuk refahına yönelik programlar, aile danışmanlığı, aile planlaması, aile gelir destek programları, vergi indirimleri ve konut vb. programlar aile politikaları kapsamındadır. Aile politikaları doğrudan aile ile ilgili her şeyi kapsadığından aslında bir anlamda normlaşma sürecini analiz etmekte ve aileyi biçimlendirmektedir. Bu süreçte devlette asli olarak belli bir biçimdeki aile modelini ve/veya aile örgütlerini desteklemekte ve güçlendirmektedir. Bir anlamda aile politikaları, hükümetlerin ya da iktidarların, ailenin kurumsallaşmasını ve yapısallaşmasını sağlayan araçları durumundadır. (Kamerman ve Kahn,1991: 217)

Kamerman ve Kahn aile politikasını sınırları belli bir politika olmaktan çok bir yaklaşım şekli olarak tanımlarken, çoğu aile politikasını siyasal nitelikli önlemler olarak tanımlamaktadır. İkinci bir yaklaşıma göre ise aile politikası; ailenin kurum olarak güçlendirilmesi, korunması, temel işlevlerini yerine getirebilmesi ve karşılaştığı problemlerin çözülmesi için gerek ulusal düzeyde ve gerekse uluslararası düzeyde resmi kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirilen bütün yasal düzenlemeler, idari kararlar ve uygulamalar olarak tanımlamaktadır. (Alican, 2013: 22)

Kadir Canatan, ise bir ülkede aile politikasından söz edebilmek için en az üç koşulun olması gerektiğini savunur. (Canatan, 2011:217) Bunlar; aile politikasının aile konusunda politik bir bakışa sahip olması; somut bir amacın saptanmış olması (şiddet, boşanma, yoksulluk, çocuk işçiliği vb. gibi nedenlere dayanarak oluşturulan politikalar); politik önlemlerin saptanması (aile politikaları başlığıyla bir bakanlığın kurulması ve bakanın atanması şeklinde olabileceği gibi, aileye dönük önlemlerle de bu gerçekleştirilebilir).

Belirtildiği gibi aile politikalarının kesin bir tanımını yapmak mümkün değildir ve konunun farklı perspektiflerden farklı biçimlerde yorumlanabildiği görülmektedir. Ancak konuya ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde aile politikası kavramı konusunda çok farklı yaklaşımlara rastlanmakla birlikte aslında temelde iki bakış açısı olduğu gözlenmektedir. Bunlardan ilki aile politikalarını geniş bir şekilde, makro düzeyde ele almaktadır. Buna göre aile politikası; aileyi ilgilendiren tüm alanlarda devletin ürettiği

politikaların tamamını kapsar. Diğer yaklaşım ise aile politikalarını daha mikro düzeyde ve spesifik konular temelinde ele alır. Bu yaklaşıma göre ise aile politikası; tek ebeveynli ailelerin sorunları, giderek artan boşanma oranları, çocuk istismarı, aile içi şiddetin yaygınlaşması, kadına karşı şiddetin artması, ahlaki yozlaşma vb. gibi insanı, aileyi ve dolayısıyla da toplumun bütünü tehdit eden belli sorunlara nokta atışı çözümler üretmeye çalışan kamu politikalarıdır. Bu yaklaşımlardan ilkinde “geniş anlamda aile politikaları”, ikincisine ise “dar anlamda aile politikaları” demek de mümkündür. Geniş anlamda aile politikaları tanımının daha çok sosyal politika kavramına yakın bir tanım olduğu, günümüzde aile politikaları dendiğinde ise dar anlamda aile politikalarının anlaşılmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Bütün bu anlatılanlardan sonra aile politikası kavramına ilişkin bazı tespitler yapacak olursak aile politikaları;

- Hükümetlerin bu konuda gösterdiği bir irade sonucu, ulusal ve uluslararası resmi kurum ve kuruluşlarca ortaya konan ve politika aracı olarak yasal düzenlemeleri, idari kararları ve uygulamaları kullanan politikalarlardır.
- Doğrudan aile bütünlüğünün korunmasını, kurumsal bir yapı olan ailenin bu kurumsallığının muhafazasını, geliştirilmesini veya zorunlu hallerde bu kurumun yerine geçecek hizmetler sunmayı amaçlayan politikalarlardır.
- Amaçlarını gerçekleştirmek için de özellikli olarak belirli konulara veya risk altında görülen belli gruplara yönelik olarak alınan önlem ve uygulamalardan oluşan politikalarlardır.
- Zamanla aile kurumunda meydana gelen değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan yeni durum ve risklere çözüm üretebilecek ve değişime uyum sağlayabilecek dinamik ve canlı politikalarlardır.

1.4.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Aile Politikaları

Aile politikaları uzunca bir süre sosyal politikalardan ayrı düşünülmemiş, sosyal politikaların bir parçası olarak kabul edilmiştir. Ancak dünyada, toplumların kültürel yapılarında ve buna bağlı olarak da aile kurumunda meydana gelen değişimler, hükümetlerin aile kurumuna yaklaşımlarını da değiştirmiştir. Daha karmaşık bir hale dönüşen aile kurumuna, siyasi iradeler tarafından daha ayrıntılı müdahalelerde

bulunulması zorunlu hale gelmiş, bu durum ise sosyal politikaların bir alt dalı olan aile politikaları kavramının doğmasına neden olmuştur.

Batı uygarlıkları aileyi, gizliliğin ve mahremiyetin mabedi, dışarıdan otoritelerin müdahale etmemesi gereken "acımasız dünyada bir sığınak" olarak görmüşlerdir. Ancak günümüzde ailelerin refah göstergelerinin kötüleşmeye başlaması, aile politikasının rolü ve amaçlarını yeniden gözden geçirmeyi gerekli kılmıştır. Vatandaşlık, toplum açısından olsun refah açısından olsun aile, piyasa ve devlet bileşenlerinden oluşmaktadır. Refahı belirleyen aile ve piyasadır. Esping-Endersen'e göre kadınlar özgürleştiği ve kamusal alanda daha fazla görünür olduğu sürece çocuk ve yaşlı bakımı talebi artmaktadır. Ailevi "başarısızlık" kadınların geleneksel bakım rolleri zayıfladıkça ve nesiller arası birlikte yaşama ortadan kalktıkça yukarı doğru tırmanmıştır. (Esping ve Andersen, 2011: 104-106)

Tarihsel olarak kabul görmüş olan ataerkil "aile ücreti" anlayışıyla erkeği "para kazanan", kadını da "bakıcı" olarak gören yaklaşım sosyal politikalara da yansımıştır. Yaşlı ve çocukların bakımı aile içinde daha ziyade kadınlar tarafından üstlenilirken erkekler ise evin geçimini sağlamakla yükümlü görülmüşlerdir. Bu durumun değişmeye başlamasıyla devletler de kadınların annelik haklarının koruyucusu olmuş, özellikle 1950-70'li yıllar döneminde önce bekâr annelere tanınan sosyal haklar, daha sonra evli kadınlara yaygınlaştırılmıştır. (Garfinkel ve Maclanahan, 2009: 41-48)

Aile politikalarının tanımı ve kapsamı dönemlere, siyasal iktidarların konuya yaklaşımlarına, ideolojilere göre ve ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Aile politikaları özellikle nüfus politikalarındaki değişime göre şekil almakta ve böylece aile politikasının farklı evreleri ortaya çıkmaktadır. Üç tipte toplanabilecek bu politikalar üç tarihsel döneme karşılık gelecek biçimde ortaya çıkmıştır. İlki ekonomik etkinleştirme politikası (para); ikincisi (ekonomik olmayan/ekonomi dışı) aile destek ve aile ikame hizmetleri; üçüncüsü nicelikten niteliğe geçiş (yaşamsal etkiye sahip politikalar) şeklindedir. (Alican, 2013: 73)

Eski tarz olarak nitelendirilen aile politikası (1880-1900) döneminde, aile politikalarının hedef kitlesinde "muhtaç" yoktu ve "yoksulluk" ile mücadele çabası söz konusu değildi. Bu dönemde altı çizilen değerler, bazı Amerikalı yazarların kimi zaman iddia ettikleri gibi "şefkat/merhamet" değil, aynı zamanda sosyal adalet ve dayanışmadır. Erken dönem

aile politikalarının temel tedbirleri; çocuk yardımlarıdır (Fransa ve Belçika gibi aile politikasında öncü ülkelerde 1960'lara kadar evli olmayan anneler de bu yardımlardan yararlanmaktaydı). Erken dönem aile politikaları vergi indirimleri veya vergi iadeleri şeklinde gerçekleştiğinden bu politikalar “ekonomik etkinleştirme politikası” olarak da değerlendirilebilir. Bu dönemdeki aile politikalarının iki niteliğinden söz edilir. Bunlardan birincisi; halen ve pek çok ülkede aile politikalarının baş tacı durumundaki ücrete yapılan ilavelerdir. Bu durum (erkek) işçiye kendisi ve ailesi için yarar sağlayan, dolaylı bir ücret yaratımı ve “aile ücreti” nosyonuna dayanmaktadır. (Dumon, 2003: 1)

İkinci dünya Savaşı'ndan sonra aile politikalarının yeni biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu dönemde aile işlev destekleri adı verilen eğitime yönelik tedbirler, çocuk bakımı ve parasal olmayan yardımları içeren aile desteklerinden oluşan “aile ikame uygulamaları” gerçekleşmiştir. Burada aile planlaması, cinsiyet eğitimi, aile yaşamı eğitimi ve aile danışmanlık hizmetleri, ailelere yönelik geliştirilen politikalar. Özellikle aile planlaması konusunda 1960'larda Avrupa'da “cinsel devrim” adı verilen önemli gelişmelerin sonucunda, tüm Avrupa'da yeni kurulmuş aile bakanlıkları, yetkililer tarafından tasarlanmış programların STK'lar eliyle yürütüldüğü geniş bütçeli bilgilendirme kampanyalarına yönelmişlerdir. Bu kampanyalar HIV virüsü ve AIDS'in yayılmasıyla 1980'lerde yeniden canlanmıştır. Yeni kampanyalarda “güvenli seks” teması öne çıkmıştır. Son zamanlarda AB üyesi ülkelerdeki benzer kampanyalar, genç kuşaklarda görülen genç hamilelik oranını düşürücü hedeflere yönelmiştir. Bunlar temelde STK'ların organize ettiği kampanyalar olmakla birlikte, zaman içinde piyasa aktörleri, ticari firmalar, medya kuruluşları da önemli görevler üstlenmişlerdir. Yine aile danışmanlık hizmetleri konusunda, hemen tamamı 1960'larda kurulan Aile Bakanlığı'na bağlı idari birim tarafından karşılanan ve amacı aileleri güçlendirmek olan (parasal) destekler verilmiştir. Bu durum 1990'lara doğru yavaş yavaş etkisini kaybetmiş olsa da, pek çoğu bugün çok daha geniş “danışmanlık büroları” sisteminin bir parçası olarak hizmet vermektedir. Bu ofislerin yanında telefonla aranabilen özel numaralar, aile içi şiddet, intihar, kişisel sorunlar gibi konularda danışmanlık ve bilgilendirmede bulunan “tele” hizmetler devreye girmiştir. Sonrasında birçok AB üyesi ülkede “arabuluculuk” hizmetleri ve çok daha özelde “boşanma arabuluculuğu” mahkemeler tarafından kabul edilen bir hizmet haline gelmiştir. Bu faaliyetler yetkili resmi birimler tarafından değil özel kuruluşlarca yerine getirilmektedir. Ancak resmi otoriteler iki konuda önemli rol

oynamışlardır. Hizmet standartlarını ve davranış kurallarını belirlemek ve daha özelde mahkemeler aracılığıyla, davacıları ilgili hizmetlere yönlendirmek. (Dumon, 2003: 4) Yine aile politikaları konusunda parçalı ve kısmi zamanlı aile destekleri şeklinde iki tedbir söz konusudur: “aile yardımı” ve “çocuk bakımı” bunlar aile politikalarının bel kemiğini oluşturmaktadır. Aile destek hizmetleri bir eş veya ebeveynin geçici yokluğu veya hastalığı gibi durumlarda ikame bir “ev kadını” sağlamaktadır. Bu hizmet, bu işte gerekli niteliğe/ehliyeteye sahip kişiler tarafından sağlanmaktadır. Bu hizmetler daha sonraları “yaşlılara” yönelik olarak genişletilmiştir ve birçok ülkede “aile ve yaşlılar için yardım” adı altında sunulmaktadır. İlkesel olarak bu hizmetler geçicidir ve verilen hizmet karşılığında ücretlendirme esasına dayanmaktadır. Çoğunlukla; bu hizmetlerin giderleri resmi otoritelerce karşılanmakta ve hizmet ücretleri de aile gelirine göre ayarlanmaktadır. (Alican, 2013: 76)

Aile politikası tedbirleri büyük oranda kadın özgürleşme politikası ile uyumlu bir gelişme seyri izlemiş ve pek çok talep kadın hareketinden etkilenmiştir. Yine de gerçekte, bu tedbirlerden bazıları kadın ve koca arasındaki iş bölümüyle ilgilidir. “Aile dostu esnek çalışma saatleri”, “kariyerin kesilmesi”, haftalık izinler gibi durumları içeren aile dostu tedbirler giderek daha fazla işçi ve işveren arasındaki toplu sözleşmelerin konusu haline gelmiştir. Kâr amacı gütmeyen sektörler kadar ticari alanlarda da işletmelerin “aile yönelimli” ve “sosyal denetim” gibi daha yeni olan uygulamaları benimsedikleri görülmektedir. Burada iki unsur değişime uğramaktadır. Bunlar: “İş ve aileyi dengelemek” ve “İş ve aileyi bütünleştirmek” tir. Burada; aile, iş, vatandaşlık ve sosyal yaşam arasında bir uyumlaştırmadan bahsetmek de mümkündür. (Alican, 2013: 78)

1.4.2. Aile Politikalarına Kuramsal Yaklaşımlar

Aile politikaları; tanımı, kapsamı, hedefleri, eğilimleri, sınıflandırılması gibi yönlerden dönemlere, siyasal iktidarların konuya yaklaşımlarına, ideolojilere ve toplumların kültürel özelliklerine göre ülkeden ülkeye farklılıklar gösteren bir olgudur.

Aile politikalarına ilişkin yapılan en yaygın sınıflandırmalardan biri **“açık-kapalı aile politikalarıdır.”** Dumon’a göre; açık-kapalı aile politikası ayrımı siyasî literatüre ve siyasi ünvâna, yani; konunun öneminin bir bakana sorumluluk vermekle kavranılmış olmasına dayanmaktadır. Eğer aile politikası terimi siyasi literatüre girmişse buna “açık aile politikası” denir. Dahası, bu ülkelerde bu politika kurumlaşmış, aile politikasından

sorumlu bakanlar atanmıştır. (Dumon, 1991:4) Aksi durumda ise “kapalı (örtük) aile politikası” söz konusudur.

Duman aynı çalışmasında ayrıca, aile politikası ile ilgili önlemleri üç sınıfta ele almaktadır;

1. **Güçlendirme Politikaları:** Aileyi sürekli bir gelir sahibi yapmaya yönelik ekonomik önlemlerdir. (Bu politikalar gelir sağlamanın yanı sıra istihdam politikalarını da kapsamaktadır)
2. **Geliştirme Politikaları:** Aile kurumunu geliştirmeye ve aile hayatını rahatlatmaya yönelik eğitim, rehberlik ve danışma hizmetleri gibi hizmetlerdir.
3. **Ailenin Yerini Tutacak Veya Onun Yerini Alabilecek Önlemler:** Aile kurumunun parçalanması, dağılması veya kişinin artık aile içerisinde yaşamasının mümkün olmaması gibi durumlarda aile dışı kurumlarca sunulan ve aile bireylerinin ayrı ayrı ya da yarı zamanlı olarak yaptığı işleri üstlenecek hizmetler ve alınan önlemler.

Dumon’un yaptığı bu sınıflandırmadan yola çıkarak, aile politikalarının üç temel amacı da şekil 1 de görüldüğü gibi literatürde yerini almıştır.

Şekil 1: Aile Politikalarının Amaçları

Kaynak: Bu modelleme şeması aile politikalarının amaçları incelenerek araştırmacı tarafından geliştirilmiştir

Aile politikalarına ilişkin yapılan sınıflandırmalardan biri de “**doğrudan ve dolaylı aile politikalarıdır.**” Doğrudan ve dolaylı aile politikaları kavramı, hükümetler tarafından geliştirilen programlarının sonuçlarına ve çıktılarına dikkat çekmek için kullanılmıştır. Burada geliştirilen programlar ve politikalar doğrudan aileye ilişkin olsun ya da olmasın aileler için onların sonuçları önemlidir. Örneğin sosyal güvenlik konusunda yapılan düzenlemeler aileleri doğrudan etkileyen süreçlerken, millet meclisi kadın topluluğu, demokratik çalışma grubu için yapılan mali kaynak kesintileri aileleri dolaylı yoldan etkilemektedir. (Alican, 2013: 81) Bazı çalışmalarda doğrudan aile politikaları yerine açık aile politikaları, dolaylı aile politikaları yerine de kapalı (örtük) aile politikaları ifadelerinin kullanıldığı da görülmektedir.

Oliver THEVENON ise, aile politikalarını altı temel eğilime göre sınıflandırmıştır. (Thevenon, 2011: 57)

- 1. Yoksulluğu azaltıcı ve gelir destekleyici politikalar:** Bu tür aile politikaları düşük gelirli ve çocuklu aileleri hedef almaktadır. Ailelerin düşük gelirli olmasının temelinde çocuk sayısının kilit rol oynadığı düşüncesi nedeniyle bu tür politikalar, aile büyüklüğü arttıkça yapılan yardımların da bu oranda artırılması gerektiği mantığına dayanmaktadır.
- 2. Doğrudan çocuk yardımları:** Bu tür politikalarda, nakit yardımlar ve/veya aileye yapılan her türlü mali transferle çocuklu ailelerle çocuksuz aileler arasındaki gelir eşitsizliğinin dengelenmesi hedeflenmektedir. Yaşları arttıkça çocukların aile bütçesine daha fazla baskı yapacağı düşüncesiyle yapılan yardımlar da yıllar geçtikçe artırılmaktadır.
- 3. İstihdamın teşvik edilmesi:** İşgücüne katılım oranının artırılmasının hem aile ekonomisine hem de ülke ekonomisine olumlu katkı yapacağı düşüncesiyle bu tür politikalar, iş yaşamıyla aile yaşamının uyumlaştırılmasını ve bu sayede özellikle kadınların işgücüne katılımının artırılmasını hedef alır.
- 4. Cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi:** Bu politikalar ücretli, ücretsiz çalışma gözetmeksizin çocuk bakımını da içerecek şekilde, eşler arasında eşit paylaşımı hedeflemektedir. Doğum izinlerinin düzenlenmesi ve işgücü piyasasından uzun süre çekilmenin neden olacağı olumsuzlukların giderilmesi, örneğin babaya mahrum olunan gelir nedeniyle daha yüksek bir ücret ödenmesi amaçlanmaktadır.

5. **Erken çocukluk dönemi gelişimine destek:** Erken çocukluk döneminde genellikle iki faktörün çocuklar için önemli olduğu değerlendirilir. İlki, erken çocukluk döneminde ailenin çocuğun bakımı ve eğitimi için harcadığı zaman, ikincisi, çocuğun formel çocuk bakımı ve okul öncesi eğitime dahil edilmesidir.
6. **Doğum oranlarını yükseltmek:** Nüfusun yaşlanması ve doğurganlık oranlarının giderek azalması pek çok OECD ülkesinde uzun dönemde ekonomik gelişmeyi ve refah düzeyinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğurganlığı artırmak nadiren aile desteğinin açık bir amacı olmuştur, ancak olumlu bir yan ürün olarak görülmektedir.

Ülkelerin siyasal ve ekonomik rejimlerine göre aile politikalarının sınıflandırıldığı da görülmektedir. **Klasik liberal bakış**, topluma ve ekonomiye karışılmamasını benimseyen bir düşünceye sahip olduğu için bu yaklaşıma dayalı bir aile politikasından söz etmek pek mümkün değildir. Bu bakış açısı, en iyi aile politikasının politikasızlık olduğunu savunur. Sosyal demokratlar, muhafazakârlar ve sosyalistler ortak özellik olarak "aileyi" politikanın bir alanı olarak görmektedirler. Ancak aileye müdahalenin sınırları ve kapsamı konusunda farklı bakış açılarına sahiptirler. **Sosyal demokratlar;** aileyi destekleme ve koruma noktasında eşitlikçi bir tavır takınırlar ve yoksul ailelerin daha iyi koşullara sahip olması için tedbirler alınması gerekliliğini savunurlar. **Muhafazakârlar;** aile kurumuna toplum içerisinde çok özel bir yer vermekte ve aileyi destekleme konusunda daha hassas davranmaktadırlar. Bununla birlikte aileye müdahale edilmesi konusunda çekimserdirler. **Sosyalist bakış açısı ise;** aileyi toplumu oluşturan bir olgu olarak gördüğü için toplumsal değişimleri gerçekleştirmek için aileye müdahale edilmesi gerektiğini savunur. (Canatan, s.217-221.)

Esping-Andersen de, rejimlerine göre ülkeleri ve aile politikalarını dört gruba ayırmıştır; (Esping ve Andersen, 2011: 104-106)

1. **Sosyal demokrat rejimler;** Ailelere destek, çalışan ebeveynlere yüksek düzeyde destek ve kadın-erkek eşitliği konusunda duyarlıdır. (Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İskandinav ülkeleri)
2. **Muhafazakâr rejimler;** Ebeveynlerin çalışma statüsü ve ailedeki geleneksel iş bölümüne bağlı olarak ailelere ortalama düzeyde bir destek vermektedir. (Belçika, Fransa, Almanya ve Hollanda)

3. **Liberal rejimler;** Ailelere düşük düzeyde destek vermektedirler. Bu destek daha çok yoksul ailelere yöneliktir ve özellikle çocuk bakım alanında özel sektöre inisiyatif tanınmaktadır. (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi Anglosakson ülkeleri)
4. **Güney Avrupa Rejimi;** Devlet herkese asgari bir gelir güvencesi vermemektedir. Bu ülkelerde aile hizmetleri ve kurumları özel sektör ile devlet arasında paylaşılmıştır. (Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya) (Alican, 2013: 81)

Gauthier ise aile politikalarını dört modelde analiz eder. **Eşitlikçi aile modeli** (Danimarka), **geleneksel aile modeli** (Almanya), **doğumu destekleyen aile modeli** (Fransa), **müdahaleci değil eşitlikçi aile modeli** (İngiltere). (Gauthier, 1998: 55-100)

Aile politikaları; sosyo-kültürel politika, gelir politikası, iş ve bakım politikası, refah politikası olarak da sınıflandırılabilir. **Sosyo-kültürel politika;** aile ve ilişki oluşturma konusundaki önlemlerdir, yani doğum oranlarının yükseltilmesi, ayrılmış ailelere aracılık etme ve boşanmaları engelleme ve ertelenmiş hamileliğin riskleri konusunda bilinçlendirme programları bu kapsamda değerlendirilen temalardır. **Gelir politikası;** aileye yönelik tüm mali yardımları ve vergi indirimlerini kapsamaktadır. **İş ve bakım politikası;** ailelerin iş ve bakım görevlerini birleştirmeye yönelik izin düzenlemeleri, çocuk bakım imkânları bu kapsamda değerlendirilmektedir. Amaç, özellikle kadınların çalışma yaşamına katılımını kolaylaştırmaktır. **Çocuk refahı ise;** ailelere sunulan çocuk yetiştirme desteği programlarını içermektedir. (Canatan, 2011:217-221.)

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun yayımlamış olduğu, Aile Politikaları Karşılaştırılmalı Ülkeler Panoraması adlı çalışmasında ise aile politikaları uygulamalarına göre ülkelerin; **“Kapsamlı Aile Politikaları Uygulayan Ülkeler”** ve **“Aileye İlişkin Yoğun İlgi ve Yönlendirmenin Olduğu Ülkeler”** şeklinde iki başlık altında ele alındığı görülmektedir. Çalışmada birinci kategoriye giren ülkelere; Rusya, Fransa, Almanya ve İsveç örnek olarak gösterilirken ikinci kategoriye giren ülkelere; Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere örnek olarak gösterilmiştir. (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 1991: 9)

1.4.3. Dünyada Aile Politikaları

Ailenin bir kurum olarak korunması, güçlendirilmesi ve karşılaştığı sorunların çözülmesi amacıyla ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından ortaya konan her türlü

yasal düzenlemeler, idari karar ve uygulamalar aile politikaları olarak tanımlanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan kültürel, ekonomik, teknolojik değişimler devletlerin aile politikalarını sosyal politikaların temeline almalarını gerekli kılmıştır. Aile politikalarının sosyal politikaların temeline alınması ilk olarak Batı Avrupa ülkelerinde başlamış, daha sonra konu birçok ulusal ve uluslararası belgede yer almaya başlamıştır. (Alican, 2013: 89)

Avrupa Birliği aile politikaları raporunda ülkelerin aile politikaları konusunda kurumsal çerçevesi ve hedeflerinin neler olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ülkelerin aile politikaları konusunda ana koordinasyon kurumları ve işbirliği yapılan diğer kurumlar ülkeler temeline sınıflandırılmıştır. Buna göre; Almanya’da aile politikaları konusunda çalışmalar yürüten kurum; yaşlı, kadın ve gençlerden sorumlu bakanlık iken; İtalya’da ana koordinasyon kurumu olarak Bakanlar Kurulu bünyesinde Aile Politikaları Bölümü oluşturulmuştur. İşbirliği yapılan kurum bulunmamaktadır. Norveç’te ana koordinasyon kurumu olarak Çocuk ve Eşitlik Birimi, İsveç’te ana koordinasyon kurumu Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığıdır. Bu ülkelerin işbirliği yaptığı kurumlar bulunmamaktadır¹.

Ülkelerin aile politikalarına ilişkin düzenlemelerine bakıldığında aşağıdaki şekil 2’de de görüleceği gibi beş temel politika alanının öne çıktığını görmekteyiz. Politika alanı olarak gelişen ve ülkelerin ana hedef ve programlarında yer alan bu politikalardan iş ve aile yaşamının uyumlulaştırılması ile kadın ve çocukları korumaya yönelik yasal ve/veya siyasal önlemler kadınların aile içerisinde konumlarını güçlendirmeye yönelik politikalar içerisinde değerlendirilebilir. Bu politika alanlarının gelişmesinde 1980’lerden sonra tüm dünyada, uluslararası sözleşmelerin de bağlayıcılığı ile kadının konumunun güçlendirilmesi anlayışının hükümetler tarafından benimsenmesi belirleyici olmuştur. Aile hayatını güçlendirmeye yönelik politikaları ise muhafazakâr bir bakışla aileyi korumaya yönelik geliştirilen politikalar olarak görmek mümkündür. Bu politika alanında her ne kadar kadına yönelik şiddet konusu önemli bir sorun olarak görülse de şiddetin önlenmesinde yasal değişikliklerden ziyade aile içi ilişkilerin düzenlenmesi savunulmaktadır. Yine aileler için finansal destekler ve hizmet sunum modelleri başlığı altında geliştirilen politikalar sosyal devlet anlayışı çerçevesinde geliştirilen politikalar olarak değerlendirilebilir. (Alican, 2013: 91)

¹ Family Policy in Council of Europe Member States, 2010, http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/Family_Policy_in_Council_of_Europe_member_states_en.pdf (4.7.2012).

Şekil 2 Aile Politikalarını İçeren Ana Konular

Kaynak: Ayşe Alican, Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın ve Aile Politikalarının Kamu Yönetimine Yansıması: Aktörler, Paydaşlar ve Paradokslar

1.4.4. Aile Politikaları: Ülke Örnekleri

1.4.4.1. İsveç

Esping Andersen’in yapmış olduğu gruplandırmaya göre İsveç, aile politikaları konusunda sosyal demokrat rejimler sınıfındadır. Buna göre devlet, ailelere ve çalışan ebeveynlere yüksek düzeyde destek ve kadın-erkek eşitliği konularında duyarlıdır. (Thevenon, 2011: 37)

Aile politikaları konusunda ciddi adımlar atan ve bu konuyu kamu politikası haline getiren İsveç’te sistemli bir aile politikasının yürürlüğe girmesi 1930’lu yıllarda başlamıştır. Aile politikalarını üç genel ve temel hedefte toplayan ülke, aile konusunu devlet ve toplum politikası olarak ele almıştır. Aile politikasının hedeflerinden birincisi; “korunmaya muhtaç” olanlar yararına alınan tedbirlerdir. Bu kapsamda düşünülen gruplar, iş dünyasındaki çocuklar, evlilik dışı ilişkiden doğanlar ve evli olmayan annelerdir. İkinci temel hedef; nüfus politikası ve gelir eşitliğinin sağlanması, üçüncü temel hedef ise; kadın erkek eşitliğini gerçekleştirme yolunda ana-baba ve iki taraflı geçim sağlamaya dayanan ailelere geçiştir. (Alican, 2013: 100)

2000’li yıllarda İsveç sosyal sigorta sisteminde köklü değişiklikler söz konusu olmuştur. Bu sigorta sistemi içerisinde aile yardımları da önemli bir yer tutmaktadır. İsveç aile

politikası evrensellik ve bireysel haklar temeline dayanmaktadır. Bu politika çerçevesinde çocuk ve aile yardımları, ebeveyn sigortası ve yüksek kaliteli günlük bakım sağlanır. Bu sistemde çocuklu ailelerin desteklenmesi özel bir önem taşımaktadır. Bunun nedeni nüfusun hem az hem de yaşlı olmasıdır. Yüzölçümü Türkiye'nin yaklaşık iki katına yakın olan İsveç'in nüfusu sadece 8,9 milyondur. İsveç'te çocuklu ailelerin desteklenmesi amacıyla verilen ödenekler şunlardır: “Çocuk ödeneği”, “üç veya daha fazla çocuğu olanlar için ilave çocuk ödeneği”, “bakım desteği”, “hamilelik yardımı”, “ebeveyn yardımı”, “geçici ebeveyn yardımı”, “evlatlık desteği”, “özürlü ve engelli çocuk ödeneği”, “çocuk aylığı” ve “barınma ödeneğidir.” (Canatan, 2011: 222)

1970'lerin başında İsveç aile politikaları konusunda çifte kazananlı/çifte bakıcılı aile modelini desteklemeye başlamıştır. Bu model toplumsal cinsiyet eşitliğini artık yalnızca bir kadın sorunu değil, aynı zamanda bir erkek sorunu olarak tanımlayan bir yaklaşımın ifadesidir. Burada amaç kadınların emek piyasasında daha güçlü bir şekilde var olmalarının ötesinde, erkeklerinde çocuk bakım işlerinde daha çok sorumluluk almasıdır. İsveç çifte kazananlı/çifte bakıcılı aile modeliyle sadece kamu destekli çocuk bakımının yaygınlaştırılması yoluyla annelerin istihdamını desteklemekle kalmamış, aynı zamanda babaların da çocuklarına bakmalarını desteklemiş ve annelik iznini ebeveyn iznine çevirmiştir. Kamu destekli çocuk bakımı hem emek piyasasında hem de evde toplumsal cinsiyet eşitliğini etkileyen önemli bir faktör olarak görülmüştür. İsveç'te özellikle 1970'li yıllarda çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaşmasında en belirleyici faktör kadın istihdamıdır. Ülke, çocuk bakımını organize etme görevini yerel düzeyde belediyelere bırakmış, her çocuk 1 yaş ile 7 yaş arasında çocuk bakım imkânlarından faydalanma hakkına sahiptir ve her belediye bu imkânı üç ay içinde ailelere sağlamak zorundadır. İsveç, diğer ülkelere göre, açık bir nüfus politikası izlememekte, çocuk edinme ve çocuk edinmenin zamanlamasını özel yaşama ait bir mesele olarak görmektedir. (Alican, 2013: 104)

1.4.4.2. Norveç

Norveç de İsveç gibi, aile politikaları konusunda sosyal demokrat rejimler sınıfındadır. Norveç'te aile politikaları ev ve iş yaşamının uyumlulaştırılması, çocuk yardımları ve ebeveyn izni bağlamında gelişmiştir. Ülkede çocuk maliyetleri yasal ve evrensel ebeveyn yardım programları ve günlük bakım merkezleri sayesinde karşılanmaktadır. (Canatan,

2011: 224) Norveç'te doğumla başlayan maddi yardım 1956'lara dayanan ulusal sigorta kanunu ile verilmiştir. Çoğu çalışan annenin, daha önceki yüzde 100 gelir seviyesini yakalamak için 1987'den beri bu yardımlar uzatılmış, 52 haftalık yardım düzeyine çıkartılmış ve ücretin yüzde 80'i telafi edilmiştir. 1993'te 42 haftalık yardım ve ücretin hepsinin ödenmesi sağlanmıştır. Babalar; doğumdan önce 3 hafta ve doğumdan sonra 6 hafta ödenen yardımı paylaşmamaktadır. Buna ek olarak doğumdan 2 hafta sonra ödenmeyen babalık yardımına hak kazanmışlardır. Çoğu baba bu yardımı almakta, bazıları ortak ebeveyn yardımı döneminde şansını kullanmaktadır. Her iki ebeveyni de çocuk bakımından sorumlu kılmak için 1993'te bu süre 4 haftaya uzamıştır ve buna babalık kotası denmiştir. Bu haftalar anneye devredilemez ve baba kullanmazsa hak kaybolur. Günlük bakım merkezleri sahiplenilebilir kamu veya özel girişimler olarak işletilebilir. Her ikisi de halktan onay gördükçe devlet tarafından desteklenmektedir. Bu destek her kayıt olan çocuk için bir katkı olarak verilmektedir. Miktar çocuğun orada olduğu süreye ve çocuğun 0-2 yaş arasında olmasına bağlı olarak arttırılır. Özel bakım merkezleri yerel belediyelerden de destek almaktadır. Günlük bakım merkezlerinin ana düşüncesi maliyetlerin devlet, belediye ve ebeveynler arasında paylaşılmasıdır. Devlet yüzde 40, diğerleri yüzde 30'ar maliyeti üstlenmelidir. Norveç örneğini farklı kılan, Kuzey Avrupa aile politikalarının cömertliği, uzun, yevmiye usulü ebeveynlik yardımları, yeterli olmasa da kamu ortamında desteklenen çocuk yardımlarıdır. Bu yardımlar doğurganlığın maliyetini düşürmekte ve kadınları daha çok çocuk yapmaya itmektedir. (Alican, 2013: 106)

1.4.4.3. Fransa

Esping Andersen'in yapmış olduğu gruplandırmaya göre Fransa, aile politikaları konusunda muhafazakâr rejimler sınıfındadır. Bu rejimde ebeveynlerin çalışma statüsü ve ailedeki geleneksel iş bölümüne bağlı olarak ailelere ortalama düzeyde bir destek verilmektedir. (Thevenon, 2011: 37)

Fransa'nın aile politikası ve nüfus politikası karmaşık bir yapıdadır ve sosyo-politik ve tarihsel olaylar sonucunda şekillenmiştir. Öncelikli olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra nüfusun azalmasına önlem olarak ücret ve istihdama yönelik aile yardımlarına imkân tanıyan 1938 tarihli kararname ile tamamen doğum yanlısı birçok mevzuatı içeren 1939 tarihli kararname Fransa'da gerçek bir aile politikası ortaya koyma girişimi olarak ortaya

çıkması ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmıştır. Aile politikaları konusunda bir "aile modeli" geliştirmek için Fransa aile yardımlarının çocuk sayısı göz önünde bulundurularak herkese verilmesi, evdeki anneye eğitim yardımı vb. uygulamalara öncelik vermiştir. (Canatan, 2011: 226) Fransa'da aile politikasının üç biçimi vardır. Bunlar; geniş bir maddi yardım dağıtım politikası, vergi politikası ve kolektif hizmetler politikası. Yardım politikalarının en önemli ayağını aile yardımları ve aile tazminatları oluşturmaktadır. Bu yardımlar gelir düzeyine bakılmaksızın bakıma muhtaç en az iki çocuğu olan -çocuğun eğitim görmesine bağlı olarak 17-20 yaşına kadar- çocuk sayısına göre giderek artan oranda tüm ailelere ödenmektedir. Yine doğacak her yeni çocuk için 9 ay -doğumdan önce 5 doğumdan sonra 4 ay süreyle ödenen "yeni doğmuş çocuk yardımı" yapılmaktadır. Yeni doğmuş çocuklara yapılan yardımın yanı sıra 16 haftalık ya da 3. ve daha sonraki doğumlar için 26 haftalık ücretli doğum izni verilmektedir. Bunun yanında ebeveynlere verilen eğitim yardımı da "evrensel" bir aile politikasının üçüncü anlamlı tedbirini oluşturmakta ve doğum yanlısı politikanın izlerini taşımaktadır. Fransa'da 1979-80 döneminde aşırı doğum yanlısı politikalar gündeme gelmiş, bu dönemde "yenidoğumcu" denilen -üçüncü çocuk sahibi olmayı özendiren- politika hükümleri kabul edilmiştir. Bugün de Fransa'da iş ve aile yaşamının uyumlulaştırılması, ailelere yönelik yardımlar ve özellikle çocuk yardımları gündemi oluşturmakta ve bunlara yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. (Alican, 2013: 108)

1.4.4.4. İngiltere

İngiltere, sosyal politikalar açısından Anglo-Amerikan geleneği içinde (liberal) değerlendirilmektedir. Ülke tutarlı ve uyumlu bir aile politikasına sahip değildir. Sosyal politikalar açısından alınmış birçok önlem dolaylı ya da dolaysız olarak aileleri etkilemekte ve özellikle yoksul ailelerin yaşam standardı üzerinde etkili olmaktadır. Söz konusu önlemler çoğunlukla gelire bağlıdır ve dolayısıyla yoksullukla mücadeleyi amaçlamaktadır. Önlemlerin odağında daha çok yoksul ailelerde yetişen çocuklar hatta özürlü çocuklar ve zor durumda olan ailelerin çocukları bulunmaktadır. Britanya'da çocuk ve yaşlı bakımı konularında devletin oldukça sınırlı bir rolü vardır. Liberal refah rejimi ile tanımlanan Britanya'da aile politikaları neredeyse hiç yok denecek kadar azdır ve sosyal yardım alanların oranı da son derece düşüktür. Yapılan maddi yardımlar da hem düşük düzeylerde hem de tek bir biçimde verilmektedir. (Canatan, 2011: 228) Britanya

rejiminin geleneksel iş bölümünü koruması, çocuk bakma maliyetlerinin yüksek olması, küçük çocuklara sahip kadınların çalışmayı geçici olarak bırakmasını teşvik etmektedir. Yine çocuk bakımı için verilen düşük devlet yardımları, çocuklu kadınların aile giderlerini kendi çalışmasıyla karşılamasında itici bir unsur olmaktadır. İngiltere iş ve aile yaşamının uyumlulaştırılmasını iki şekilde çözmeyi düşünmektedir. Bunlardan birincisi çocuk bakımının ailenin işlevi olmaktan çıkarılması, ikincisi ise yeniden ailenin işlevi haline getirilmesidir. İngiltere uzun süreli ebeveyn izni hakkı tanımakla birlikte ödeme konusunda iyi standartlara sahip bir ülke konumunda değildir. Ülkede ebeveyn izni, annelik izni ve babalık izni olmak üzere üç tür izin bulunmaktadır. Anneler 26 hafta "mutat annelik izni" bunun bitiminde ise bir kez daha 26 hafta "ek annelik izni" kullanabilmektedir. "Babalık izni" ise iki haftalık bir süreden ibarettir. Yine tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İngiltere de çocuk bakımı konusunu resmi olarak düzenlemiştir. Fakat İngiltere'de farklı olan durum devlete bağlı ve kâr amaçlı olmayan çocuk bakım kurumları karşısında özel sektörün daha güçlü bir konumda olmasıdır. (Alican, 2013: 106)

1.4.4.5. Almanya

Almanya da Fransa gibi aile politikaları konusunda muhafazakâr rejimler grubunda yer almaktadır. Ancak Almanya'nın aile politikaları hem çağdaş aile düzenlemelerine açık olduğu hem de evlilik ve çocuk bakımı konularında geleneksel eğilimler gösterdiği için biraz karmaşık bir yapı sergilemektedir. Alman aile politikası geleneksel olmayan bazı olguların kabul edilmesi konusunda ABD'den daha az muhafazakârdır. Örneğin, tek ebeveynlik ve evlilik dışı doğum, Almanya'da sosyal bir dışlanma nedeni olmaz. Evlilik dışı birlikte yaşayan çiftler evli ebeveynlerle aynı haklara sahiptir. Yapılan son düzenlemeler ile Almanya'da aynı cinslerin birlikte yaşamı da yasal hale gelmiştir. Ancak bu birlikte yaşam konusundaki özgürlük, eşcinsel evlilikler için söz konusu değildir. Vergi avantajları ve birlikte evlat edinmek hâlâ sadece heteroseksüel evlilikler için mümkün olmaktadır. Alman aile politikası, siyasi olarak Hristiyan Demokrat partisinin ideolojisinin etkisinde kalmış ve geleneksel evlilik ve annelik tercihini güçlendirmiştir. (Henneck, 2003: 12)

Almanya'da ücretli izinler gerek sürelerinin uzunluğu gerekse ücretlerin yüksekliği nedeniyle Amerika'ya göre daha avantajlıdır. Ancak uzun süre ücretli olarak işten ayrı

kalan kadınların terfi ve ücret artışı konusunda çalışma arkadaşlarından geri kalmaları ve ayrıca uygun ücretli çocuk bakım hizmetlerinin olmayışı ve okul ve çalışma zamanlarının uyumlu olmaması gibi nedenler pek çok annenin doğum izni sonrasında işe dönmemesine neden olmaktadır. 1989'da Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde, 10 yaşın altındaki çocukların yüzde 80-95'i gündüz bakımı kapsamındaydı. Kadınların yüzde 91'i tam zamanlı olarak çalışıyordu. Evli annelerin yüzde 62'si istihdam edilmekteydi (batı ortalaması yüzde 28 idi). Bekâr annelerin ise yüzde 89'u çalışmaktaydı (batı ortalaması yüzde 45 idi). DDR sosyalist hükümeti kapsamlı çocuk bakımı hizmetleri sağlamaktaydı (çoğunlukla cömert aile yardımı ve konut sübvansiyonları). Doğu ve Batı Almanya'nın yeniden birleşmesi ile ücretsiz çocuk bakımının kapsamı çocuğun yaşına bağlı olarak yüzde 56 ile 94 arasında azaldı. 1990'da devletin konut ve çocuk bakım sübvansiyonları, fabrikalar kapatıldığında da iş yerinde çocuk bakım merkezleri sonlandı. 1994'te kadınların tam zamanlı istihdamı yüzde 74'e gerilemişti. Günümüzde ise çalışan çocuklu annelerin oranı 1991 yılındakinin yarısı kadardır. (Henneck, 2003: 13)

Ülkede çocuk bakımına ilişkin sorumluluk zaman içinde merkezi hükümetten yerel idarelere kaymış, bu idareler ise doğurganlık ve kadın istihdamı oranlarının yüksek olması halinde maliyetleri karşılamada yetersiz kalmışlardır. Ancak uzun vadede muhtemelen çocuk bakım yuvalarının oranı düşecektir ve batı ortalamalarına uyum sağlayacaktır. Genel olarak, 2000 yılında, 15 yaşın üzerindeki Alman kadınların yüzde 43,5'i işgücüne dâhildi (OECD). 1995'te ise 25-39 yaşları arasındaki kadınların yaklaşık yüzde 73,4'ü istihdam edilmekteydi. (Henneck, 2003: 114)

Almanya'da 14 haftalık ücretli doğum izninin, sekiz haftası doğum sonrası alınır (prematüre veya çoklu doğumlarda 14 hafta). Yasal sağlık sigortası tarafından izin verilen annelere ödenen ücret kadın işçinin net kazancının tamamı kadardır. Bu izin anne ve baba arasında dönüşümlü olarak da kullanılabilir. Çalışan bir ebeveyn on iki yaşın altındaki her bir çocuk için, yılda en fazla yirmi beş güne kadar hasta bakmak gerekçesiyle on günlük bir ücretli izin hakkına sahiptir. Ebeveynlerin gelirlerine bakılmaksızın, on sekiz yaşın altındaki çocuklar için aileler çocuk yardımı talep edebilirler. Eğer çocuk çalışmıyor ve ebeveyne bağımlı ise bu yardımlar yirmi bir yaşına kadar uzatılabilir. Eğitimlerine devam etmeleri durumunda ise çocuk yardımları yirmi yedi yaşına kadar uzatılabilir. Bir ailenin her bir çocuğu için vergi muafiyeti hakkı mevcuttur ve

gelirleri bu muafiyetten yararlanamayacak derecede düşük olan çalışanların çocuklarına küçük bir aylık ek ödeme yapılır. Yeni yasalar, üç ila altı yaş aralığındaki her çocuğun anaokuluna gitmesini öngörmektedir. Uygun ve tam zamanlı çocuk bakım merkezleri ise oldukça pahalıdır. Yarı zamanlı merkezler de günde beş saati geçmemekte ve öğlen yemeği hizmeti sunmamaktadır. Bu merkezlerin saatleri de mesai saatlerine uyum göstermemektedir. Bunun başlıca nedeni ise Almanya'daki çocuk bakım merkezlerinin başlıca amacının istihdama destek olmak değil kaliteli bir eğitim ve çocuk bakımı hizmeti sunmak olmasıdır. (Henneck, 2003: 15)

1.4.4.6. Amerika Birleşik Devletleri

ABD belirli bir coğrafi bölgede idari yetkiye sahip olan ve egemenliğini Birleşik Devletler federal hükümeti ile paylaşan elli eyaletten oluşmaktadır. Her eyaletin kendi yasaları vardır. Bu nedenle ABD için federal bir aile politikasından söz etmek mümkün değildir. Eyaletlerin aile politikaları konusunda birbirlerine benzerlik gösterenleri olmakla birlikte, birbirinden farklı ve bağımsız aile politikaları uygulamaları vardır. Bu yüzden, eyaletlerin tek tek aile politikaları sistemlerinden söz etmek yerine benzer veya ortak uygulamalara değinilecektir. Bazı eyaletlerin ise farklı ve öne çıkan bazı uygulamalarından da söz edilecektir. Ancak genel olarak ABD'nin aile politikaları konusunda liberal rejimler sınıfında yer aldığı söylenebilir.

ABD'de evlenme oranları diğer endüstrileşmiş batı ülkelerine kıyasla oldukça yüksektir ve Avrupa ülkelerinin çok üzerindedir. Bununla birlikte boşanma oranları da tıpkı evlenme oranları gibi diğer batı ülkelerine kıyasla yüksektir. Bu yüksek boşanma oranlarının bir sonucu olarak ABD'de evlilik dışı doğum oranları ve tek ebeveynli ailelerin sayısı giderek artmaktadır. Bu boşanmalar sonucunda genellikle ekonomik açıdan kadınların daha fazla sıkıntı yaşadığı da gözlenmektedir. ABD'de homoseksüel evliliklerine veya aynı cinslerin evliliklerine izin verilmemektedir. (Henneck, 2003: 6)

ABD'nin aile politikaları, Avrupa ülkelerinin pek çoğuna kıyasla daha az gelişmiş olmakla birlikte, bütünüyle gelişmemiş olduğunu söylemek de doğru olmaz. ABD'de ailelerin ekonomik durumunun genel olarak iyi seviyede olmasının, devletin aile politikaları alanında sınırlı bir etkiye sahip olması sonucunu doğurduğunu söyleyebiliriz. ABD'de 1 yaşından küçük çocuk sahibi annelerin yüzde elli dokuzu çalışmaktadır. Yine ailelerin yüzde 51'i çift gelire sahiptir. ABD'de kamusal bir bebek bakım hizmeti ise

bulunmamaktadır. Ailelerin sadece yüzde 10'u çocuk bakım ücreti almaktadır. Ancak çocuk bakımı nedeniyle bazı vergi avantajları bulunmaktadır. Bu vergi istisna ve avantajlarından ise çalışma hayatı içerisinde olan ancak çok düşük gelirli yoksul insanlar yararlandırılmaktadır. Yararlanan bu vergi avantajları, elde edilen gelir azaldıkça artan oranda olmaktadır. (Henneck, 2003: 7)

ABD aile politikasının en geniş ve en aktif alanı olan, ihtiyaç sahiplerine yapılan geçici yardım (Temporary Assistance to Needy Families) (TANF) fakirlerin en fakir olanlarını hedef alan bir yardım türüdür. Bu yardımlar federal refah politikasının teşviklerinden biridir ve en fazla beş yıllık bir süreyle verilir. Bu yardımlardan yararlananların kısa sürede iş bulabilmesi ve bu iş bulma sürecinde mağdur olmalarının önüne geçilmesi asıl arzu edilen amaçtır. TANF, federal blok ödeneklerinden ayrılır ve kullanımı büyük oranda eyaletlerin takdirine bırakılır. (Henneck, 2003: 8)

Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe konan ilk ve tek federal ebeveyn izni yasası 1993 yılında kabul edilen Aile ve Tıbbi İzin Yasasıdır (Family and Medical Leave Act) (FMLA). Buna göre, elli ya da daha fazla kişiyi istihdam edenler, çalışanlarına hamilelik ve doğum için on iki haftaya kadar ücretsiz izin verirler. Çalışanlar izin süresince sağlık sigortası kapsamındadır. FMLA yalnızca biyolojik çocukları değil, üvey, evlat edinilmiş, koruma altına alınmış çocukları da kapsar. Ancak, FMLA küçük firmaları kapsamadığı için çalışanların yaklaşık yarısı kapsam dışında kalmaktadır. Ancak yapılan bir araştırmaya göre kapsam içerisinde olanların bile pek çoğu (yüzde 64) yaşanılacak gelir kaybından dolayı bu izni kullanamamaktadır. Bazı eyaletler ebeveyn izni konusunda daha duyarlı politikalara sahiptir. Örneğin Kaliforniya'da, yeni doğmuş bir çocuğa veya hasta çocuğa, ebeveyne, eşe bakmak için altı haftaya kadar yarı maaşlı ücretli izin verilmektedir. Minnesota'da evde bebek bakımı programı ile anne veya babaya bebeklerin tam zamanlı bakımı için ücretin yüzde 75'i ödenmektedir. Montana'nın da benzer bir programı vardır. Missouri'de 1998 yasası ile Riverboat Kumarhanelerinden gelen gelirlerin bir kısmından oluşan "Erken Çocukluk Kalkınma Fonu" kurulmuştur. Buna göre, sunulacak bir kurs programını tamamlayan düşük gelirli ailelere, bebeklerini veya küçük çocuklarını evde kendileri büyütmeyi seçtikleri takdirde maddi destek sağlanmaktadır. Kaliforniya, New Jersey ve New York dışındaki eyaletlerde hamilelik ve doğum sonrası dönemde kısmi ücret ikamesi uygulaması söz konusudur. Diğer eyaletler

de benzer uygulamalara geçmeye gayret etmektedirler. Pek çok eyalette çalışanların ücretli hastalık izni ve aile fertlerinin bakımı nedeniyle ücretli izin hakları vardır. (Henneck, 2003: 9)

1.4.4.7. Japonya

Sosyal refah harcamaları Japonya'da çok düşüktür çünkü çocuklara ve yaşlılara bakmak geleneksel olarak ailelerin temel sorumluluğudur. Çalışma hayatında ise katı bir cinsiyet ayrımı anlayışı görülmektedir. Japonya'da çalışan anneler çifte zorluk yaşamaktadırlar. Bunun nedeni ise Japon erkeklerinin çocuk bakımı ve ev işleri konusunda anneye katkılarının neredeyse hiç olmamasıdır. Bu durumda çalışan anneler, kendilerinden bir yandan hem bir erkek personelden beklenen performans beklentisi, öte yandan ise çalışmayan geleneksel bir anneden beklenen bir annelik performansı beklenmesinin neden olduğu ikili bir baskı altında kalmaktadırlar. Japonya'da, çalışan anneleri desteklemeye yönelik tedbirler de yetersiz kalmaktadır. Bu durum çalışan annelerin çocuk sahibi olma oranlarında azalma sonucunu doğurmaktadır. Yapılan anketlerde ise çalışan annelerin pek çoğunun stres ve anksiyete şikâyetlerinde bulundukları görülmektedir. (Henneck, 2003: 10)

Japonya'da çalışan kadınların oranı geçmişe nazaran oldukça artmıştır ancak çalışan kadınlarda doğurganlık oranı çok düşük bir düzeydedir. Bu durum devleti harekete geçirmiş ve sağlık bakanlığı ile çalışma ve refah bakanlığı, ücretli doğum izni, yarı zamanlı çalışma veya evden çalışma gibi konularda yapılan düzenlemelerle çalışan annelere çeşitli avantajlar sunmuştur. Bu uygulamalar elbette ekonomik olarak aileye bazı olumlu etkiler sağlasa da bunların istenilen ölçüde amacına ulaşabildiğini söylemek mümkün değildir. 1992 tarihli Çocuk Bakım Yasası çalışan annelerin hamilelik süreçleri ve doğum sonrasında onlara yardımcı olma konusunda çok yetersiz kalan bir yasaydı. Bu nedenle çocuk sahibi olan çalışan kadınların çok önemli bir kısmı çalışma hayatından tamamen çıkmayı tercih etmek durumunda kalıyordu. Bu nedenle 2001 yılında bu yasa revize edildi. Buna göre yasada; işverenlerin, doğum yapmış çalışanını işten çıkarması yasaklanmış, tam zamanlı çalışan anneyi yarı zamanlı hale getirmesi engellenmiş ve anneye ücretli doğum izni verilmesi konusunda zorluk çıkarılmaması gibi çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. (Henneck, 2003: 11)

Japonya’da düşük gelirli ailelere doğrudan nakdi yardımlar da yapılmaktadır. Çocuk doğunca aileye standart bir yardım yapılmaktadır. Ayrıca birinci ve ikinci çocuklarda ayda elli dolar, sonrasında ise yüz dolarlık çocuk yardımı, çocuklar altı yaşına gelinceye kadar yapılmaktadır. Yine ABD’de olduğu gibi Japonya’da da çeşitli vergi avantajları da dar gelirli ve çocuklu aileler için söz konusudur. Son yapılan düzenlemelerle yardıma uygun olmak için gerekli asgari ekonomik düzey sınırları genişletilmiş ve yardım yapılabilen çocuk sayısı iki katına çıkarılmıştır. Esas politika çocukların evde bakılması yönünde olduğu için Japonya’da kurumsal çocuk bakım hizmetleri çok sınırlıdır. Son yıllarda devlet, bebekler ve okul öncesi çocuklar için yerinde bakım merkezleri oluşturmaları konusunda işletmelere teşvik amaçlı mali destek sunulmasını karara bağlamıştır. (Henneck, 2003: 11)

Japonya’nın evlilik oranları oldukça yüksektir. Boşanma oranları ise yasal nedenlerden ziyade geleneksel ve kültürel nedenlerden dolayı çok düşüktür. Bu nedenle tek ebeveynli aileler sosyal bir sorun olarak görülebilecek düzeyde değildir. Evlilik dışı birlikte yaşama, Japonya’da çok nadir görülen bir olgudur ve kentsel alanlarla sınırlıdır. (Henneck, 2003: 11)

BÖLÜM: 2 TÜRKİYE’DE AİLE POLİTİKALARI

2.1. Türkiye’de Aile Politikalarının Genel Durumu

Ülkemizde aile kurumu her zaman çok önemli bir konuma sahip olmuştur. Yazılı kurallardan da önce, geleneklerimiz, örf ve adetlerimiz, sosyal ve kültürel özelliklerimiz ve dini inançlarımız aile kurumuna büyük bir önem atfetmiştir. Son yüzyılda özellikle küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle değişen ekonomik ve sosyo-kültürel şartlar bizim aile yapımızda da önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bununla birlikte aile kurumu toplumumuzda halen ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ülke olarak aileye verdiğimiz önemi yasal düzenlemelerimizde de görmek mümkündür. Aile kurumu, mevzuatımızda normlar hiyerarşisinde en üst konumda olan Anayasamız ile güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 41. maddesinde; ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı hüküm altına alınmıştır. Aynı maddede devletin; özellikle annenin ve çocukların korunması, ailenin huzur ve refahının sağlanması için gerekli tedbirleri alması gerektiği de ifade edilmektedir.

Esping-Andersen’in ülkelerin rejimlerine göre yapmış olduğu aile politikaları sınıflandırmasına göre Türkiye, "Güney Avrupa Rejimi"ne girmektedir. Bu rejimde devlet herkese asgari bir gelir güvencesi vermemektedir. Bu sınıfa giren ülkelerde aileye yönelik hizmetler özel sektör ile devlet arasında paylaşılmıştır. Piyasa-devlet-aile üçgeni çerçevesinde aile ve akrabalık ilişkilerinin güçlü ve etkili olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu modelin taşıyıcı unsuru neredeyse tek başına ailedir ve işsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma, dezavantajlı durumdakilerin –çocuk, yaşlı, engelli- korunması gibi modern ve geleneksel olan hemen hemen bütün sosyal sorunlarda aile, devletin sosyal politika alanındaki yükünü hafifletmektedir. Aile sosyalleşmenin merkezî kurumu ve mikro dayanışmanın en sağlam ağı olarak kalmayı sürdürmektedir (Alican, 2013: 81)

Dumon’un yaptığı sınıflandırma açısından ise ülkemizde Cumhuriyet sonrası hükümetlerinin aile politikalarına bakıldığında, bu politikaların büyük ölçüde kapalı aile politikası niteliğinde politikalar olduğu söylenebilir. Genel olarak, üretilen bu politikaların öncelikli hedeflerinin aile olmadığı, ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlardaki politika veya planlamaların dolaylı olarak aileyi etkilediği görülmektedir.

(Karagöz, 2015:3) Ancak 2000’li yıllardan sonra geliştirilen aile politikalarının daha çok açık aile politikaları şeklinde olduğu görülmektedir.

Toplum ve devlet açısından son derece önemli olan aile kurumunun bu konumu, ülkemizde siyasi iradelerin de konu üzerinde hassasiyetle durmalarına neden olmuştur. Planlı döneme geçildikten sonra, hükümet programlarında ve beş yıllık kalkınma planlarında bu konuda önemli düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir.

İç hukukumuzda yer alan yukarıda söz edilen düzenlemelerin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Devleti, taraf olduğu pek çok uluslararası anlaşma ve imzalamış olduğu sözleşmeler ile de aile kurumunu, modern dünyaya uyumlu bir şekilde, evrensel hukuk ve ileri demokrasi ilkeleri çerçevesinde de koruma niyetinde olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2. Türkiye’de Cumhuriyet Sonrası Aile Politikalarının Tarihi Seyri

Çoğu yazara göre aile politikalarını doğuran en önemli gelişme sanayi devrimidir. Aile politikalarının sosyal politikaların temeline alınması ise ilk olarak Batı Avrupa ülkelerinde başlamış, daha sonra konu birçok ulusal ve uluslararası belgelerde yer almaya başlamıştır. (Alican, 2013: 22) Artan göçler, buna bağlı olarak yaşanan hızlı kentleşme ve sanayi devriminin getirdiği yeni yaşam biçimleri ve değerleri geleneksel aile yapısını parçalanma, dağılma temel işlevlerini dahi yerine getiremeyecek ölçüde zayıflama gibi sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Ülkemizin ise bu gelişmelere hazırlıksız yakalanmış olduğu söylenebilir.

Ülkemizde Cumhuriyet Dönemi hükümetlerinin aile politikalarının büyük oranda kapalı aile politikası niteliğinde olduğunu, bu politikaların birincil hedefinde ailenin yer almadığını belirtmiştik. Cumhuriyet döneminde aileyi doğrudan ilgilendiren ve etkileyen en önemli gelişmelerden biri, 1926 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu’dur. Bu kanunla evlilik ve aile konularında çok önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte batıdan alınan özgürlük, eşitlik, demokrasi gibi kavramların o dönemin ideolojisini temsil ettiği ve bu temsil öğelerinin kadın ve gençlik politikaları üzerinden aileye yön verdiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından kızışan küresel ekonomik rekabet, bir anlamda Türkiye’nin yol haritasına doğrudan katkı sağlamıştır. Bunun neticesinde hızlı bir göç devrimi ve demografik değişim süreci başlamıştır. O

dönemin aile politikalarını 1963 yılından itibaren uygulanmaya başlayan beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde, hızlı kentleşme ve sanayileşme ile ortaya çıkan çarpık kentleşme, konut sorunu, suç oranlarındaki artış, istihdam ve eğitim gibi problemleri gidermeye yönelik önlemler oluşturmuştur. (Karagöz, 2015: 4)

Sosyal devlet ibaresini, oldukça geniş haklar kapsamında değerlendirmesine ve anayasal zeminde aileye dair ifadeleri ilk olarak kullanmış olmasına rağmen, 1961 anayasasının geçerli olduğu dönemde de aile politikaları zayıf kalmıştır. Anayasa metninde aile Türk toplumunun temeli kabul edilmiş ve korunması görevi devlete verilmiştir. Ne var ki bunun pratiğe yeterli düzeyde yansımaları olmamıştır. Planlı döneme geçilen bu süreç içerisinde hazırlanan kalkınma planlarından da siyasal iktidarın aileye karşı tutumunu görebilmekteyiz. Düzenlenen kalkınma planlarında aile; nüfus, ücret, konut gibi ekonomik konular çerçevesinde ilgi görmüş iken, bir bütün olarak ailenin maddi ve manevi birlikteliğini korumaya yönelik ifadeler yer verilmemiştir. (Turgut, 2016: 418)

1980’li yıllarda küresel krizin getirisi olan ekonomik darboğaz, aile politikalarının süreklilik arz etmesinin önündeki en büyük engel olmuştur. Bu açıdan, aile politikalarına yönelik alınan önlem ve uygulamalar daha çok, özürllüler, yaşlılar, engelliler ekseninde yoğunlaşmıştır. (Baş, 2016: 70)

Yakın tarihimizde aileye yönelik olarak yapılan çalışmalardan en önemlisi şüphesiz ASPB’nin kurulmasıdır. Bununla birlikte, bundan daha önce aile konusunda devlet içerisinde yapılan ilk teşkilatlanma, 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu olmuştur. Daha sonra Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’ne devredilen kurumun amacı; ülkenin sosyal sorunların tespit edilerek çözülmesi, ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve ailenin refahının artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde gerekli çalışmaları yaparak bu konuda milli bir politika üretilmesi olarak belirtilmiştir. Her ne kadar kuruluş itibarıyla bir yardımcı, danışma unsuru olarak kabul edilmişse de daha sonraları yapılan çalışmalar kurumun siyasal ve toplumsal zeminde işlevsel bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Sonraki süreçte bakanlıkça yürütülen faaliyetlerin büyük çoğunluğunun temelleri ASAGEM tarafından atılmıştır. (Turgut, 2016: 419) 1990’lı yıllarda ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık hem genel kamu politikaları hem de aile politikaları konusunda sürekliliğin ve bütünlüğün önüne geçmiştir. Bu dönemde göze çarpan durum, kadın-erkek eşitliği ve kadın istihdamının

aile politikalarının önemli bir parçası olarak görülmesidir. Bu kadın-erkek eşitliğinin temelleri, 2002 yılında yürürlüğe giren yeni Medeni Kanun ile kadına karşı ayrımcılığı destekleyen maddelerin kaldırılması ile atılmıştır. 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ile de iş gücü piyasalarında kadın-erkek eşitliğini destekleyen AB normlarına uyum sağlanmaya çalışılmıştır. 2004 yılında ise Anayasa'nın 10. maddesi değiştirilerek kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliği hayata geçirmekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. (Dedeoğlu, 2009: 48-49). Bu dönemde Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı Kanun'un eksikliklerinin giderilmesi amacıyla 6248 sayılı Ailenin Korunması Kanununun kabul edilmesi, Aile Mahkemelerinin kurulması ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Kurulması bu konudaki önemli diğer gelişmelerdir.

Türkiye'de uzunca bir dönem, uygulanan aile politikalarının önleyici olmaktan ziyade büyük ölçüde sorun odaklı olduğu söylenebilir. Yine sosyal hizmet kapsamındaki aileye yönelik yardımların da çoğunluğu itibariyle aileleri güçlendirmede, aksine daha da pasifleştirdiği görülmektedir. (Çoban ve Özbesler 2009: 35) 2000'li yıllara gelinceye kadar Türkiye'de uygulanan aile politikalarının, sürekliliği olmayan, dönemlik ihtiyaçları gidermeye odaklanmış ve parçalı bir mahiyette olduğunu söylemek mümkündür. (Karagöz, 2015:5)

2000 yılı sonrası aile politikaların ana eksenini, Avrupa Birliği uyum yasalarının da etkisiyle, özellikle cinsiyet eşitliğini, kadına yönelik pozitif ayrımcılığı, kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesini, kadının daha aktif bir şekilde iş gücü piyasasına katılması gibi konulara ağırlık veren kadın merkezli bir yaklaşımın oluşturduğu söylenebilir. Yine bu dönemde yoksullar, özürllüler, yaşlılar, engelliler gibi toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik çeşitli iyileştirme çalışmalarının yapıldığı da görülmektedir.

2.3. 1980 Sonrası Hükümet Programlarında Aile Politikaları

Ülkemizde 1990'lı yıllara gelinceye kadar, doğrudan ailenin korunması ve desteklenmesine yönelik politikaların söz konusu olmadığı, bu konularda daha çok üstü kapalı aile politikaları niteliğinde olan politikaların uygulanmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. (Çimen, 2013: 78)

1921 ve 1924 Anayasalarında aile ve ailenin korunmasına ilişkin bir düzenlemenin yer almamasından da anlaşılacağı gibi, 1920-1960 yılları arasındaki dönemde kurulan hükümetlerin belirlemiş olduğu hükümet programlarında aileye yeterince önem ve yer verilmemiştir. Bu dönemde görev yapan 32 hükümetten yalnızca üçünün hükümet programında aileden söz edilmiş olması da konuyu açıklar mahiyettedir. Cumhuriyet tarihimizde aile konusundan ilk kez 1969-1970 yılları arasında görev yapmış olan II. Demirel Hükümeti programında bağımsız olarak söz edilmiştir. Bu gelişme, ülkemizde anayasal düzeyde aileye ilişkin hükümlere ilk defa yer veren 1961 Anayasası dönemine rastlamaktadır. 1965-1995 yılları arasında görev yapmış olan (12 Mart döneminin üç hükümeti hariç) tüm hükümetlerin programlarında aileye ilişkin konuların farklı boyutlarda ele alındığı görülmektedir. 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği dönemden sonrasına baktığımızda ise, aile konusunun hükümet programlarında bağımsız bir başlık altında düzenlenmesinin ancak 1983 yılından sonra söz konusu olduğu görülmektedir. Bu dönemdeki hükümetlerden biri olan DYP-SHP koalisyon hükümetinin programında, “Kadın, Aile ve Çocuk Hakları Bakanlığı” kurulması öngörülmektedir. Bu nedenle bu hükümet programı aile politikaları konusunda diğerlerinden ayrılmaktadır. (Çimen, 2013: 79)

1983-1995 yılları arasındaki dönemde kurulan hükümetlerin programları incelendiğinde, bu hükümetlerin aile konusuna, önceki hükümetlerden daha ciddi bir şekilde yaklaştıkları görülmektedir. Bu dönemde, Aile Araştırma Kurumu'nun kurulması, siyasi irade tarafından aile konusunun daha yoğun bir biçimde ele alınacağını da göstergesi olmuştur. Daha sonraları Aile Araştırma Kurumu Devlet Bakanlığına bağlanarak bu konuda üst düzey bir koordinasyon sağlanmıştır. (Çimen, 2013: 79)

2.3.1. 44. Hükümet Programında Aile politikaları²

44. Hükümet Bülent Ulusu Hükümeti olup 21 Eylül 1980-13 Aralık 1983 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında aileye ilişkin ayrıntılı bir düzenlemeye rastlanılmamaktadır. Ancak programda, sakat, yaşlı, çocuk vb. gibi dezavantajlı gruplara sunulacak sosyal hizmetlere önem verileceği ifade edilmektedir.

² Bu bölümde yer alan, hükümet programlarındaki aile politikalarına ilişkin veriler ve diğer bazı bilgilerin sunulmasında https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/e_kaynaklar_kutuphane_hukumetler.html resmi internet adresinden yararlanılmıştır.

Ayrıca programda şehit çocuklarının ve ailelerinin geleceklerinin tam olarak teminat altına alınacağı da vurgulanmıştır. Programda sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi konulara ilişkin yapılan bazı düzenlemeler ile dolaylı yoldan aile ve aile politikalarına yönelik bazı düzenlemeler söz konusudur.

2.3.2. 45. Hükümet Programında Aile politikaları

Bu hükümet Turgut Özal Hükümeti olup 13 Aralık 1983-21 Aralık 1987 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, “aile milletimizin temelidir” denilmektedir. Yine programda, sevgi, saygı, fedakârlık gibi kültürel değerlere sahip olan aile yapımızın korunması, gençlerin yetiştirilmesi, ahlakın, milli ve manevi değerlerin korunmasında, ailenin çok önemli bir rolü olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, fert ve millet seviyesinde sosyal güvenliğin ilk ve en önemli teminatının aile olduğu da ifade edilmektedir. Programda ayrıca ana-çocuk sağlığı, sosyal yardımların iyileştirilmesi, çocuk ve gençlere yönelik hizmet ve tesislerin geliştirilmesi, her kesimden ve her yaştan vatandaşı kapsayıcı bir sosyal güvenlik ve sağlık sisteminin oluşturulması konularına da yer verilmiştir.

2.3.3. 46. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet II. Turgut Özal Hükümetidir ve 21 Aralık 1987-09 Kasım 1989 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda gönüllü sosyal dayanışmayı idame ve teşvik edecek tedbirlerin alınmasının önemi vurgulanmıştır. Programda sosyal güvenliğe özel bir önem atfedilmiş ve bu konuda önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Programda, SYD Teşvik Fonu gibi, fonlar oluşturularak bu fonlara önemli miktarlarda kaynak aktarılmasına yönelik tedbirlerden söz edilmiştir. Programda, “Sosyal Dayanışma Fonundan yüz binlerce vatandaşımıza yardım yapılmaktadır” denilmektedir. Bu bağlamda, daha önce hiçbir sosyal güvenlik teminatı olmayan ve hiç kimsenin sahip çıkmadığı kitleye sahip çıkıldığı, SYDV sisteminin kurulduğu da vurgulanmıştır.

2.3.4. 47. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet Yıldırım Akbulut Hükümetidir ve 9 Kasım 1989-23 Haziran 1991 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda ailenin toplumun temeli olduğu ifade edilmiştir. Toplum hayatının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde, sevgi, saygı, fedakârlık gibi kültürel değerlerin yaşatılmasında, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi, ahlakın, milli ve manevi değerlerin korunmasında ailenin çok önemli bir rolü olduğu vurgulanmıştır.

Programda ayrıca, birey ve toplum düzeyinde sosyal güvenliğin ilk ve en önemli teminatının aile olduğu, kadının toplumun ve aile kurumunun en önemli aktörü olduğu ve haklarının korunması için daha etkili çalışmalar yapılması gerektiği gibi konular da yer almaktadır. SYD Teşvik Fonu ve SYDV’lerin önemi ve faaliyetleri de programda yerini almaktadır.

2.3.5. 48. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet Yılmaz Hükümetidir. 17 Haziran 1991-20 Kasım 1991 tarihleri arasında kısa bir dönem görev yapmıştır. Programda, toplumun temelinin ve milli varlığımızın özünün aile olduğu ve aile içinde de kadınlara büyük önem verildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle kadınların sorunları konusunda köklü çözümler üretmeye ve onların sosyal statülerini yükseltmeye yönelik kararlı bir tutum sergileneceği ifade edilmektedir. Programda şehit çocuklarının ve ailelerinin geleceklerinin teminat altına alınması çalışmalarının hızlandırılacağı da vurgulanmıştır. Programda ayrıca, aile planlaması, ana ve çocuk sağlığı konularına özel bir önem verileceği ifade edilmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların, yaşlıların, gazilerin, engellilerin korunması konusunun da öncelikli çalışmalar arasında yer aldığı da programda belirtilmektedir.

2.3.6. 49. Hükümet Programında Aile Politikaları

Dördüncü Demirel Hükümeti olan bu hükümet 21 Kasım 1991-25 Haziran 1993 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, sağlık eğitimi, ana-çocuk sağlığı, çevre sağlığı, aile planlaması, beslenme gibi koruyucu ve temel sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması suretiyle tedavi edici hizmetlere olan yoğun talebin azaltılacağı öngörülmektedir. Kadınlara yönelik politikaların hükümet ve hükümet dışı aktörlerce koordinasyon içinde değerlendirileceği de programda yer almıştır. Bu bağlamda, “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi” ve diğer uluslararası kararlar ile Avrupa Konseyi, OECD, İLO, AGİK gibi kuruluşların kadınlara yönelik kararları doğrultusunda iç mevzuatımızda gerekli düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir. Bu amaçla hükümet bünyesinde “Kadın, Aile ve Çocuk Sorunları Bakanlığı”nın kurulmasının önemli bir adım olduğu ve çocuk haklarının korunmasını düzenleyen yasanın da Uluslararası çocuk hakları deklarasyonuna uygun bir biçimde çıkarılacağı belirtilmiştir.

2.3.7. 50. Hükümet Programında Aile Politikaları

I. Çiller Hükümeti 25 Haziran 1993-05 Ekim 1995 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, gelecek nesillerin iyi yetişmesi için bunu sağlayacak bir aile planlamasının benimseneceği, kadınların eğitim ve istihdam seviyelerinin yükseltilmesi için yeni politikaların gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Programda, toplumun ve demokrasinin en küçük birimi olan ailenin, korunup destekleneceği, gelişen ve değişen dünyada, bu değişikliklerden en çok etkilenen kurum olan aileyi devletin özenle koruması gerektiği de vurgulanmıştır. Programda ayrıca korunmaya muhtaç çocukların öncelikli olarak aile ortamı içinde yetiştirilmesinin hedeflendiği ve evlat edindirme konusunda yasal işlemlerin kolaylaştırılacağı da yer almaktadır.

2.3.8. 51. Hükümet Programında Aile Politikaları

II. Çiller Hükümeti 05.10.1995-30.10.1995 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet çok kısa süreli bir dönemi kapsamaktadır ve programında aile veya aile politikalarına ilişkin bir konuya değinilmemiştir.

2.3.9. 52. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet III. Çiller Hükümeti olarak 30 Ekim 1995-06 Mart 1996 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, kadınların kadın girişimci kredileri ile desteklenmeye devam edileceği ifade edilmektedir. Ayrıca programda, çalışanların, üreticilerin, emeklilerin, muhtaç yaşlıların, dul ve yetimlerin enflasyona ezdirilmeyeceği ve bu kesimlere sahip çıkılacağı da belirtilmiştir.

2.3.10. 53. Hükümet Programında Aile Politikaları

II. Yılmaz Hükümeti olan bu hükümet 06 Mart 1996-28 Haziran 1996 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, sosyal politikalarının hedefinin de kaynağının da insan ve onun mutluluğu ve refahı olduğu belirtilmektedir. Bu hedefe ulaşmada en önemli kurumun ise aile olduğu vurgulanmıştır. Ailenin güçlendirilmesinin, neticede toplumun ve devletin güçlendirilmesi olduğu ifade edilmiştir. Özellikle toplumdaki dezavantajlı kesimlere yönelik yeni ve hassas bir yaklaşım benimseneceği de programda belirtilmektedir. Programda ayrıca kadının ailenin, yetiştirici, yönlendirici, birleştirici ve koruyucu en etkili unsuru olduğu ifade edilmiş ve Türk kadınının toplum içinde her

alandanda etkin bir şekilde yer almasını, eğitim düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir. Yaygın eğitimin, insanlarımızın meslek edinmeleri ve üretime yönelmeleri için yeniden düzenleneceği de programda ifade edilen bir başka konudur.

2.3.11. 54. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet Erbakan Hükümeti olarak 28 Haziran 1996-30 Haziran 1997 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda, hükümetin vazgeçilmez ve öncelikli hedeflerinin işsizlik, aile, kadın ve gençlik olduğu vurgulanmıştır. Bu konulardaki sorunların çözümü için gerekli çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda kadınlara yönelik istihdam sağlayıcı projelerin uygulanmaya konulacağı bir teşkilatın kurulmasının sağlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca programda, kadının toplumun ve ailenin en önemli ve etkili aktörü olduğu, aile içinde ailenin refahını ve mutluluğunu sağlama konusunda eşlerin eşit yükümlülöklere sahip bireyler olduğu da vurgulanmıştır. Kadının toplum içinde her alanda etkin bir şekilde yer almasını ve eğitim düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir. Yaygın eğitimin, insanlarımızın ve özellikle de kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenleneceği de programda belirtilmiştir.

2.3.12. 55. Hükümet Programında Aile Politikaları

Bu hükümet III. Yılmaz hükümetidir ve 30.06.1997-11.01.1999 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında “Kadın Sorunları ve Aile” başlıklı ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Programda ailenin korunup güçlendirilmesinin anayasal bir görev olduğuna değinilmektedir. Bu bağlamda Türk ailesinin refah ve huzurunu artırmak için gerekli çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir. Aile yardımlarının geliştirilmesi, medeni nikâhın yaygınlaştırılması, kadınların ve çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi için gerekli çalışmaların yapılacağı da programda belirtilmiştir. Ayrıca topluma ve aileye önemli zararlar veren uyuşturucu, şiddet, müstehcenlik ve cehalet gibi sorunlarla mücadele konusunda gerekli hassasiyetin gösterileceği ve özellikle aile içi şiddetin önlenmesi için gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirileceği de programda vurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonucunda hukuki dayanaktan yoksun kalmış bulunan Aile Araştırma Kurumu Başkanlığının teşkilat yasasının çıkarılacağı da programda belirtilen bir başka konudur.

2.3.13. 56. Hükümet Programında Aile Politikaları

56. Hükümet, IV. Ecevit hükümetidir ve 11.01.1999-28.05.1999 tarihleri arasında kısa bir süre görev yapmıştır. Bu hükümet geçici bir hükümet olduğundan programı da ayrıntılı olarak hazırlanmamış, kısa tutulmuştur. Başbakan Bülent Ecevit tarafından TBMM'ye sunulan 56. Hükümet Programı'nda, kimsesiz çocuklar, kadınlar ve bakıma muhtaç özürlüler ile yaşlıların sağlıklı ve güvenli bir yaşama kavuşmaları için devletin tüm olanaklarını kullanacağı ifade edilmektedir. Programda ayrıca, dar gelirli ailelerin çocuklarının eğitim giderlerine yapılacak devlet katkısının artırılması konusundaki uygulamaların daha da genişletileceği vurgulanmıştır. Hem ailelerin hem de toplumun birliğini ve bütünlüğünü tehdit eden uyuşturucu, şiddet, müstehcenlik vb sorunlarla mücadelenin kararlılıkla sürdürüleceği hususu da programda yerini almaktadır. Programda, çalışan çocukların sorunlarının çözümüne ilişkin düzenlemeler de yer almıştır.

2.3.14. 57. Hükümet Programında Aile Politikaları

V. Ecevit hükümeti olan 57. Hükümet 28.05.1999-18.11.2002 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında aile ve aile politikalarına ilişkin konular ayrı bir başlık altında toplanmamış bunun yerine bu konular farklı konular içerisinde yer verilmiştir. Programda, kadının ekonomiye ve üretime katılımının artırılması, şehit aileleri ile gazilerin konut gereksinimlerinin karşılanması, yaşlıların, engellilerin ve muhtaçların yaşama uyum sağlayabilmeleri, barınma ve bakılma gereksinimi duyan vatandaşların bu ihtiyaçlarının karşılanması, kimsesiz çocuklara ve sokak çocuklarına sahip çıkılması, , yoksullukla ve uyuşturucu, şiddet, müstehcenlik gibi sorunlarla mücadeleye yönelik düzenlemeler yapılacağına yer verilmiştir.

2.3.15. 58. Hükümet Programında Aile Politikaları

Abdullah Gül'ün Başbakanlığında kurulan 58. Hükümet 18.11.2002-14.03.2003 tarihleri arasında görev yapmıştır. 58. Hükümet Programında, ihtisaslaşmış yeni mahkemelerin kurulacağı, çocuk mahkemeleri, tüketici mahkemeleri ve aile mahkemeleri gibi ihtisas mahkemelerine ilişkin düzenlemelerin gözden geçirilerek bu mahkemelerin yaygınlaştırılacağı ifade edilmiştir. Programda, etkili bir "yoksullukla mücadele" programının uygulamaya konulacağı vurgulanmaktadır. Açlık sınırı altında yaşamak

zorunda kalmış insanlara sunulacak hizmetlerin daha etkin olarak gerçekleştirilmesi için bir veri tabanı kurulması, yoksul ailelerin tespit edilerek desteklenmesi ve bu ailelerin çocuklarına eğitim ve sağlık yardımlarının yapılması konularından da programda söz edilmektedir. Programda ayrıca, ailenin güçlü bir sosyal güvenlik kurumu olduğu vurgulanmış ve güçlü aile yapımızın sürdürülebilmesinin, yaşamakta olduğumuz değişim sürecinde daha da önemli hale geldiği ve hükümetin, aile kurumunun korunmasına için gerekli gayreti göstereceği ifade edilmiştir. Sağlıklı bireylerin yetişmesi ve aile refahının ve mutluluğun sağlanması için, ailenin en önemli bireyi olan kadının sorunlarının giderilmesi için gerekli hassasiyetin gösterileceği de programda yer alan bir başka konudur.

2.3.16. 59. Hükümet Programında Aile Politikaları

Erdoğan hükümeti olan 59. Hükümet, 14.03.2003-29.08.2007 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu hükümet programında, “AK Partinin hükümet telakkisi, toplumun yapıtaşı olan aile kurumunun sosyalleştirme misyonunu kaçınılmaz görmektedir” ifadesi dikkat çekmektedir. Yine programda ailenin ve aile politikalarının önemi, ailenin toplumun temeli olduğu ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma noktasında çok önemli bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir. Bu nedenlerle hükümetin aile merkezli politikalara öncelik vereceği programda vurgulanmaktadır. Programda ayrıca, devletin halka hizmet etmek için bir araç olduğu ve sadece belli kesimlerin değil tüm vatandaşların refah ve mutluluğunu sağlamaya yönelik sosyal politikaların üretileceği de belirtilmiştir. Bu noktada toplumun dezavantajlı bütün kesimlerinin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamaları için gerekli hassasiyetin gösterileceği ve bu konuda yapılması gereken çalışmaların yapılacağı da programda ortaya konulmaktadır. Programda kadının aile ve toplum için önemi de vurgulanmış, kadın ve kadın sorunlarının hükümetin öncelikli konuları arasında yer aldığı da belirtilmiştir.

2.3.17. 60. Hükümet Programında Aile Politikaları

II. Erdoğan hükümeti olan 60. Hükümet 29.08.2007-06.07.2011 tarihleri arasında görev yapmıştır. Aynı iktidarın devam hükümeti olan bu hükümette, sosyal yardım politikalarının yeniden yapılandırılmasıyla daha güçlü ve etkin bir şekilde sürdüreceği belirtilmektedir. Özellikle toplumdaki en alt gelir grubundaki ailelerin çocuklarının düzenli sağlık hizmeti alabilmeleri ve eğitimlerini sürdürebilmelerini sağlamak için

anneler aracılığı ile yapılan aylık ödemelerin devam edeceği de programda belirtilmektedir. Programda, söz konusu dönemin, uzun soluklu bir kalkınma ve ekonomik gelişme için sosyal politikaları merkeze alan bir dönem olacağı ifade edilmektedir. Konuya ilişkin olarak programda; “sosyal devlet” ilkesinin rehber alınacağı, sosyal politikalara özel bir önem ve ağırlık verileceği, sosyal harcamalara daha fazla kaynak ayrılacağı, sosyal güvenlik-eğitim-sağlık gibi temel insan hakkı olduğuna inanılan hizmetlerde iyileştirmeler yapılacağı, on sekiz yaş altı çocukların tamamına kayıtsız şartsız sağlık güvencesi sağlanacağı “Genel Sağlık Sigortası” sisteminin, 2008 yılından itibaren uygulamaya konulacağı gibi konulara da yer verilmiştir.

2.3.18. 61. Hükümet Programında Aile Politikaları

III. Erdoğan Hükümeti 06.07.2011-29.08.2014 tarihleri arasında görev yapmıştır. Programda söz konusu dönemde, ailenin korunması ve güçlendirilmesi konusunun sosyal politikaların merkezinde yer alacağı vurgulanmıştır. Programda, yeni kurulan ASPB ile sosyal hizmet ve yardımların daha etkili bir şekilde sunulacağı, aile bütünlüğü içinde yaşlı, engelli, öğrenci, dul ve yetimler ile yoksullara sahip çıkılacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, aile ve aile politikalarına ilişkin en kapsamlı program olan bu programda; eğitim, sağlık, konut ve sosyal destek gibi konularda ailenin bütünlüğünün korunmasını ve güçlenmesini sağlayacak bir yaklaşım içerisinde olunacağı, yoksullukla ve işsizlikle etkin bir şekilde mücadele edileceği, sosyal destek programlarının devam edeceği, "Aile Sosyal Destek Programı"nın (ASDEP) hayata geçirileceği, sosyal konut projesinin sürdürüleceği, yeni evlenecek yoksul çiftlere maddi destek sağlanacağı, engellilere yönelik çeşitli iyileştirmeler yapılacağı, kadın, çocuk, genç ve yaşlılara yönelik bir dizi düzenlemeler yapılacağı gibi konular yer almaktadır.

2.4. 1980 Sonrası Kalkınma Planlarında Aile Politikaları³

Ülkemizde planlamanın temel yasal dayanağı, 1982 Anayasası'nın 166. maddesidir. Bu maddeye göre: ülkemizin her alanda kalkınması, özellikle tarım ve sanayinin hızla gelişmesi, kaynakların döküm ve değerlendirmesinin yapılarak bu kaynakların verimli bir

³Bu bölümde yer alan, kalkınma planlarında yer alan aile politikalarına ilişkin düzenlemeler konusunda sunulan bilgilerde, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> resmi internet adresinden ve 14 Mayıs 2016 tarih ve 399 sayılı “Meclis Araştırması Komisyonu Raporu” ndan yararlanılmıştır.

şekilde kullanılmasının planlanması ve bu amaçla gerekli teşkilatın kurulması devletin görevidir. Sosyal bir devlet olmanın gereği olarak da devletin kalkınma planlarını hazırlarken aileyi koruma ve güçlendirme amaçlı düzenlemelere yer verdiği görülmektedir.

Anayasanın 41. maddesinin gereği olarak aile politikaları alanında sistemli ve yeterli olmasa da belirli politikaların oluşturulması için kalkınma planlarının önemi yadsınamaz. Ülkemizde beş yıllık kalkınma planları 1963-1967 yılları arasını kapsayan birinci beş yıllık kalkınma planı ile başlanmıştır. Kalkınma planlarında aileye yönelik hükümlerin önemli bir kısmının doğrudan aileye yönelik olarak değil, sağlık planlaması, konut, istihdam, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar gibi alanlara ilişkin genel politikaların altında, aile bireyleri aracılığıyla dolaylı bir biçimde yer aldığı görülmektedir. Aileye yönelik hizmetlerin genellikle ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, sürekliliği olmayan sosyal yardım ve hizmetlerden oluştuğu görülmektedir. (Çimen, 2013: 89)

2.4.1. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde aile politikalarına ilişkin konular ilk defa ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Plan kapsamında, toplum refahını arttırmak, ailenin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesini sağlamak, aile bütünlüğünü korumak hedeflenmiştir. Ayrıca kalkınmanın sağladığı imkânlardan yararlanma konusunda da ailenin merkeze alınacağı belirtilmiştir. Bu dönemdeki en önemli gelişmelerden birisi sosyal yardım alanında ortaya çıkmıştır. Buna göre; yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken, temel gereksinimlerini dahi karşılamakta zorlanan kişi ve ailelere 28 Eylül 1986 tarihinde yürürlüğe giren, “Ayni Nakdi Yardım Yönetmeliği” hükümleri çerçevesinde sosyal yardım hizmetleri sunulmaya başlanmıştır. Aynı yıl “Türk Aile Yapısı” araştırması da yapılmıştır.

2.4.2. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, gelecek nesillerin iyi yetişmesini sağlamayı hedefleyen bir aile planlamasının benimseneceği belirtilmektedir. Planda ayrıca, toplumun ve demokrasinin en küçük birimi olan ailenin, sürekli değişmekte ve gelişmekte olan bir dünyada bu değişimden en fazla etkilenen bir konumda olduğundan ve bu sebeple de devlet tarafından hassasiyetle koruması gerektiğinden söz edilmektedir.

Bu amaçla da aile yapısında meydana gelen değişimi, bu değişimin ortaya çıkardığı sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözümleri belirleyebilmeye yönelik araştırmalar yapılmıştır. Planda korunmaya muhtaç çocuklar konusu da ele alınmıştır. Buna göre; bu çocukların öncelikli olarak aile ortamı içinde yetiştirilmesi hedeflenmiş ve evlat edindirme konusundaki yasal süreci kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir. Bu dönem, aile içi ilişkilerde bozulmaların arttığı, çelişki ve çatışmaların derinleştiği, ekonomik krizin de etkisiyle ailenin sosyal konumunda, aile bireylerinin sorumluluk ve rollerinde, aile bireylerinin ekonomi ve istihdama ilişkin konularda aile bütçesine katılım biçimlerinde önemli değişimlerin yaşanmış olduğu bir dönemdir. Değişen şartlar, ailelerin hayat standartlarında da olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu dönemde yoksullaşma, işsizlik, aile içindeki ve toplumla olan ilişkilerde iletişim çatışmaları yaşanması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde aileler, temel ihtiyaçlarını giderme ve karşılaşılan sorunları çözme konusunda zorluklar yaşamıştır.

2.4.3. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, ailelerin bazı işlevlerini devralacak, aile yerine geçecek kurumlara olan gereksinim artmıştır. Bu dönemde ailelerin, eğitim sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler konularında yeterli ve iyi hizmet alabilmeleri için, kriz veya ihtiyaç anında başvurabilecekleri kurumsal bir mekanizmanın oluşturulması ihtiyacı sürmektedir. Küreselleşme, sanayileşme artan gler ve hızlı kentleşme gibi nedenlerle geleneksel aile yapısında yaşanan değişimler ve bu değişimlerin yarattığı olumsuz etkilere karşı ailenin modern kurum ve hizmetlerle desteklenmesi amacıyla tedbirler alınmıştır. Bu bağlamda; çocukların yetiştirilmesi, yaşlı ve engelli aile üyelerinin bakımı gibi konularında ailelerin eğitilmesi ve desteklenmesi sağlanmıştır. Çocuğun yetiştirilmesi ve bakımı için en ideal ortamın aile olduğu anlayışıyla, koruyucu aile ve evlat edindirme konularına ağırlık verilmiş, bu konularda sunulan kurumsal hizmetlerin iyileştirilmesi sağlanmıştır. Aileye yönelik politikalarda kadın-erkek eşitliği konusu üzerinde de hassasiyetle durulmuştur. Buna ilişkin olarak bu plan döneminde; evlilik yaşı, mal rejimi, miras, resmi nikâh ve nafaka gibi konularda gerekli yasal düzenlemenin yapılması, aile içi sorumlulukların paylaşılması ve kadının toplumsal yaşama katılması ve çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakım imkânına kavuşturulmasına yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır.

2.4.4. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Ailenin güçlü bir sosyal güvenlik fonksiyonuna sahip olduğu düşüncesiyle, aileye yönelik kurumsal düzeyde destek çalışmaları önemini bu dönemde de korumaktadır. Artan göç olgusu, hızlı kentleşme, yüksek enflasyon, gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderek artması, yoksullaşma ve geleneksel aile yapısında yaşanan değişimler gibi nedenlerden dolayı sosyal hizmet ve yardımlara duyulan gereksinim artmıştır. Sosyal hizmetlerin sunulmasını sağlayan kurumların parçalı bir yapıda olması ve bu kurumlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon eksikliği çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktaydı. Bu sorunların çözümü konusunda bu dönemde, atılan en önemli adımlardan biri “Aile Danışma Merkezleri”nin kurulmasıdır. Bu merkezlerin amacı; aile yaşantısını korumak, güçlendirmek, desteklemek ve ailenin karşı karşıya kaldığı sorunların çözümünde aile bireylerine yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin yanı sıra rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmaktır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, çocuğun aile yanında bakımı ve yetiştirilmesinin en ideal ve öncelikli tercih olacağı düşüncesinden yola çıkılarak, korunmaya muhtaç çocukların ve engelli çocukların ailelerinin yanında korunup yetişmesinin sağlanması amacıyla aileye yönelik sosyal destek programlarında da iyileştirmeler yapılmıştır. Bu dönemde yapılan önemli bir diğer değişiklik de 13 Kasım 2004 tarihli 5256 sayılı Kanun ile, Aile Araştırma Kurumunun, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (mülga) olarak yeniden yapılandırılması olmuştur.

2.4.5. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, giderek hızlanan toplumsal değişim süreci aile içindeki ve toplumla olan sosyal ve kültürel ilişkilerde de olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu dönemde giderek çeşitlenen ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları, aile içi iletişimde geleneksel yöntemlerin etkisiz kalması ve eğitim sistemindeki sorunlar, çocuk ve gençlerin aileden kopmalarına, sosyal sorunlara duyarsızlaşmalarına, yaşama karşı umutsuzluk ve özgüven eksikliği gibi sorunların artmasına ve bunun sonucunda da şiddet eğiliminin artmasına yol açmıştır. Bu sorunların çözümü amacıyla bu dönemde aileye yönelik eğitici programların yaygınlaştırıldığı görülmektedir. Ayrıca bu dönemde, ailelere sunulan sosyal hizmet ve yardımlara olan gereksinim; artan göç, hızlı kentleşme, geleneksel aile yapısında yaşanan değişim, artan nüfus ve işsizlik oranları gibi sebeplerle

giderek artmıştır. Yine bu dönemde engellilere ve yaşlılara sağlanan maddi destekler sürdürülmüş, çocuklara yapılan eğitim ve sağlık yardımları ile muhtaç ailelere sağlanan yakacak yardımları ve gelir getirici proje destekleri gibi yardımların yapılmasına da devam edilmiştir. Bu dönemde yapılan en önemli değişiklik, 6 Haziran 2011 tarih ve 6223 sayılı Kanunla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıdır. ASPB'nin kurulmasıyla, daha önce başbakanlığa bağlı olarak görev yapmakta olan Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü adıyla ASPB bünyesine katılmıştır.

2.4.6. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı, istikrarlı ve yüksek bir ekonomik büyümenin yanında, hukukun üstünlüğünü, bilimsel gelişimi, uluslararası alanda artan rekabet gücünü, çevrenin korunmasını ve kaynakların sürdürülebilir kullanımını amaçlayan bir plan olarak tasarlanmıştır. Planda, bu amaçlara insan odaklı bir kalkınma anlayışı çerçevesinde ve katılımcı bir yaklaşımla ulaşılabileceği benimsenmiştir. Onuncu Kalkınma Planının temel hedeflerinden biri “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum”dur. Bu bağlamda, toplumsal refahın ve yaşam kalitesinin artırılması, temel hak ve özgürlükler noktasında güvenli, adaletli ve huzurlu bir yaşama ortamının oluşturulması öncelikli konular olarak kabul edilmektedir. Odak noktasına insanı koyan bu yaklaşımla, kalkınma sürecine olabildiğince geniş tabanlı bir katılımın sağlanması ve kalkınmanın sağladığı getirilerden herkesin daha adil bir biçimde faydalanması amaçlanmaktadır. Onuncu Kalkınma Planında, beşerî sermayenin güçlenmesi için bireylerin çalışma ve yaşam konularında daha bilgili, becerili ve sağlıklı olarak yetişmesinin önemi de vurgulanmaktadır. Toplumun çekirdeği olan bireyleri ve bu bireyleri bir arada tutan aileyi sevgi, saygı ve hoşgörü anlayışıyla yetiştirmek, güçlü bir toplum olmanın en önemli esasıdır. Planda değinilen konulardan biri de toplumsal yapının ve sosyal dayanışmanın geliştirilip güçlendirilmesi açısından aile kurumunun hayati bir öneme sahip olduğudur. Bu dönem, geniş ailenin giderek çekirdek aileye dönüştüğü sürecin sürdüğü ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerde de değişimlerin yaşanmaya devam ettiği bir dönemdir.

2.5. Ülkemizde Aileye Yönelik Hizmetler Sunan Kamu Kurum ve Kuruluşları

Ülkemizde sosyal hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşları yakın bir geçmişe kadar başbakanlığa bağlı genel müdürlük veya başkanlık şeklinde yahut da devlet bakanlığına

bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmekteydi. Toplumda yaygın olarak dezavantajlı kesimler olarak ifade edilen ve toplumun diğer gruplarına nispeten daha fazla devlet desteğine ihtiyaç duydukları kabul edilen özürllüer, yaşlılar, yoksullar, sosyal yardım ve sosyal hizmete muhtaç kadınlar ve çocuklar toplumun önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Bu geniş kitleye hizmet sunmak amacıyla oluşturulmuş kurum ve kuruluşların müstakil icracı bir bakanlık yerine dağınık bir yapıda hizmet vermeleri önemli bir sorun olarak görölüyor ve sıkça eleştiriliyordu. Bu duruma son vermek amacıyla 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) oluşturulmuş ve dağınık halde bulunan sosyal hizmet sunmakla görevli birimler bu bakanlık çatısı altında toplanmıştır. Böylelikle ASPB sosyal politika konusunda ölkedeki en önemli kurum haline gelmiş ve çok başlılığın neden olduğu sorunlar da büyük ölçüde giderilmiştir. Bunun yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşler Başkanlığı ile bunlara bağılı kurum ve kuruluşlar da doğrudan veya dolaylı olarak aile politikalarına yönelik yahut bu politikalara katkıda bulunan faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Ayrıca yerel yönetimlerin de aile politikalarına yönelik önemli hizmetler sundukları da görölmektedir.

2.5.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 06.04.2011 tarihli ve 6223 sayılı kanunun verdiğı yetkiye dayanılarak 06.03.2011 tarihli bakanlar kurulu kararı ile kurulmuştur. Bakanlığın kurulmasıyla kadın ve aileden sorumlu devlet bakanı bakanlar kurulu listesinden çıkartılmıştır. Bu düzenleme ile sosyal hizmetler alanında hizmet veren kurum ve kuruluşların dağınık ve parçalı nitelikte olması ve bu kurumlar arasındaki iletişim ve koordinasyon eksikliği, kurumlarda hizmet standartlarının bulunmaması gibi nedenlerle geçmişte sürekli eleştirilen bir konuda çok önemli bir reform gerçekleştirilmiştir.

Yapılan yeni düzenlemenin en dikkati çekici yönlerinden biri de bakanlığa verilen eşgüdüm ve koordinasyon görevidir. Bu sayede bakanlık, yalnızca sosyal hizmetleri sunan temel birim olmakla kalmamakta, bunun yanı sıra, sosyal nitelikli bu hizmetleri, uygulama boyutuyla devlet harici birimlere de gördürebilmektedir. Bu durum sosyal hizmetlerin sunumunu gerçek kişilere, gönüllü kuruluşlara, yerel yönetimler ve tüzel kişilere de bırakabilmesine imkân vermektedir. Ancak bakanlık, aile konusunda temel ve ulusal düzeydeki politikaların belirlenmesi, bunların kontrol ve koordinasyonu, konuya

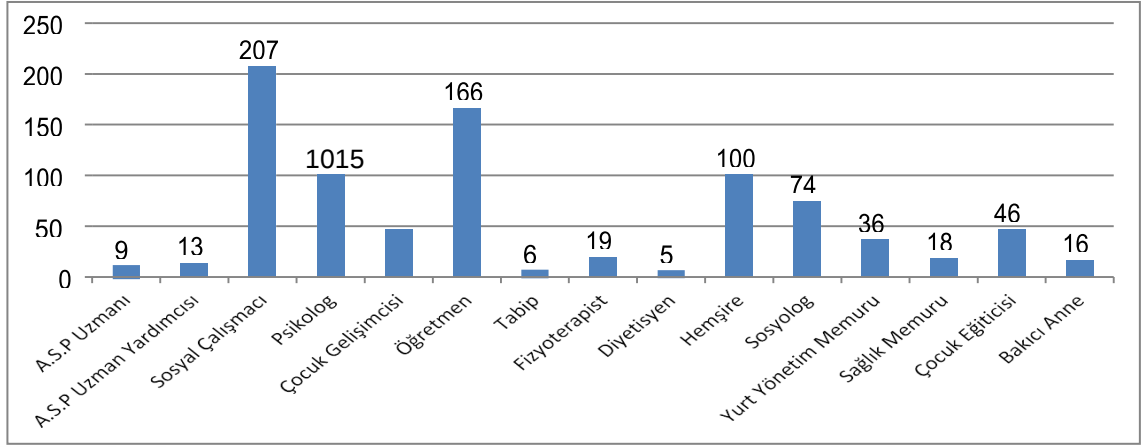
ilişkin stratejilerin belirlenmesi ve rehberlik çalışmaları gibi konularda asıl yetkili ve görevli kurumdur.

Çıkarılan kararname ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kapanmıştır. Bu kurumun yerine getirdiği görevlerin de bakanlığa bağlı olarak sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Ana hizmet sınıflarından yalnızca gençlik hizmetleri yeni düzenlemede yer almamış ve bu hizmetlerin sunumunun Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı olarak sürdürülmesi öngörülmüştür. Bu hizmetlerinden bir kısmının ise Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak yürütülmesi düzenlemede yer alan bir başka konudur. Yeni düzenlemeyle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü de kapatılmış ve ASPB'na bağlı bir genel müdürlük olarak yeniden kurulmuştur. Yine bu düzenlemeyle Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu da kapatılmış ve bu kurumun görevleri yeni kurulan Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ise Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Özürlüler İdaresi Başkanlığı da kapatılan SHÇEK'e bağlı Özürlüler ve Yaşlılar Daire başkanlıklarıyla birleştirilerek, işlevlerini yeni kurulan Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devretmiştir. SGK'ya bağlı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü de kapatılmış, personeli SGK'nda kalmıştır. Ayrıca Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı kurularak bakanlığa bağlanmıştır. Böylece bakanlık bünyesinde merkez teşkilatı olarak on dört hizmet birimi oluşturulmuştur. Bunlardan beşi doğrudan sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili olup genel müdürlük düzeyindedir. Bu icracı genel müdürlüklerin, görevlerini icra ederken daha sağlıklı bir bilgi akışı sağlamak ve daha kaliteli hizmet sunmak amacıyla "Sosyal Yardımlar Bilgi Sistemi Veri Tabanı" ndan yararlanılması da yeni düzenlemede kararlaştırılmıştır.

Bakanlığın kurulmasından itibaren gerek personel sayısı gerek genel bütçeden aktarılan paylar gerekse de faaliyet kapasitesi konularında yıldan yıla artan bir ivme izlendiği görülmektedir.

Bakanlığın 2015 yılı itibariyle personel sayısı ve unvanları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1
2015 Yılı İtibariyle Bazı Unvanlarda Çalışan Personel Sayısı

Kaynak: <http://www.aile.gov.tr/>

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kendine vizyon olarak; “bireyin, ailenin ve toplumun refah düzeyini arttırmak amacıyla öncelikli olarak dezavantajlı gruplar olmak üzere bütün toplumu kuşatan katılımcı bir anlayışla, hakkaniyetli ve arz odaklı sosyal politikalar üretmeyi, bu politikaları uygulamayı ve uygulanmasını izlemeyi” belirlediği görülmektedir. (www.aile.gov.tr)

Bakanlığın 2015 yılı itibariyle mevcut hizmet kuruluşları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2
ASPB Hizmet Kuruluşları

Çocuk Hizmetleri Kuruluşları
Çocuk Yuvaları
Yetiştirme Yurtları
Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)
Çocuk Evleri
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Tablo 2'nin devamı

Çocuk Koruma, İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM)
Çocuk Destek Merkezleri
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Kuruluşları
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
Aile Danışma ve Rehabilitasyon Merkezleri
Huzurevleri ve Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
Engelsiz Yaşam Merkezleri
Umut Evleri
Yaşlı Yaşam Evleri
Aile ve Toplum Hizmetleri Kuruluşları
Özel Aile Danışma Merkezleri
Sosyal Hizmet Merkezleri
Kadın Hizmetleri Kuruluşları
Kadın ve Erkek Konukevleri
Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)
Sosyal Yardım Kuruluşları
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
İlgili Kuruluş
Darülaceze Müessesesi Müdürlüğü

Kaynak: ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Hizmetler⁴

Bakanlık teşkilat yapısını incelediğimizde, “Ana Hizmet Birimleri”, “Danışma ve Denetim Hizmetleri” ve “Yardımcı Hizmet Birimleri” olmak üzere üç ana kısma ayrılmış bir yapılanma karşımıza çıkmaktadır. Ana Hizmet Birimleri ise şu başlıklar altında toplanmıştır: Ailelere Yönelik Hizmetler, Çocuklara Yönelik Hizmetler, Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Hizmetler, Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Engellilere Yönelik Hizmetler, Kadınlara Yönelik Hizmetler. Bu başlıklar, bakanlığın ve ülkemizin aile politikaları konusunda sunmuş olduğu hizmetlerin de sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırmadan yola çıkarak ülkemizde aile politikalarının hedef kitlesi olan hizmet gruplarına göre sınıflandırılması şekil 3’de gösterilmiştir.

Şekil 3: Aile Politikalarının Hizmet Gruplarına Göre Sınıflandırılması

Kaynak: Bu modelleme şeması aile politikaları alanında sunulan hizmetler incelenerek araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.5.1.1.1. Ailelere Yönelik Hizmetler

Bu hizmetler bakanlıkta Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu hizmetler kapsamında sunulan Aile Eğitim Programı (AEP), Evlilik Öncesi Eğitim Programı (EÖEP), Aile Danışmanlığı hizmetleri gibi hizmetler aile içindeki sorunlarla baş etme, evlilik öncesi ve sonrasında bireylere rehberlik ve danışmanlık sunma adına önemli yeniliklerdir. Bu kapsamda Özel Aile Danışma Merkezlerine yönelik yapılan düzenlemeler ile gerekli niteliklere sahip meslek

⁴Bu bölümde yer alan istatistikî bilgiler, rakamsal büyüklükler ile diğer bazı verilerin aktarılmasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu ve 14 Mayıs 2016 tarih ve 399 sayılı “Meclis Araştırması Komisyonu Raporu” ndan yararlanılmıştır.

mensuplarına özel sektörde, bakanlığın denetimi altında bu hizmetlerin gördürülmesinin önü açılmıştır. ASPB'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren gündüzlü kuruluşların Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) çatısı altında birleştirilmesinin de sosyal hizmetlerin tüm ihtiyaç grupları için daha ulaşılabilir hale getirilmesi açısından faydalı bir hizmet olduğu düşünülmektedir. Bu uygulamayla desteğe ihtiyaç duyan ailelere ulaşılması, bu ailelerin ekonomik, sosyal, psiko-sosyal vb. durumlarının anlaşılması ve durumlarına göre yönlendirilmeleri yoluyla vatandaşlar ile kamu hizmetlerinin daha kolay buluşturulması hedeflenmektedir. Ayrıca yine aynı amaçlarla Aile Sosyal Destek Programı da (ASDEP) hayata geçirilmiştir.

2.5.1.1.2. Çocuklara Yönelik Hizmetler

Bakanlıkta çocuklara yönelik koruyucu, geliştirici, önleyici, eğitici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmetleri yürütmek, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün (ÇHGM) görevidir. Bu hizmetler çerçevesinde; aile odaklı hizmet sunumunun esas alınmış olduğu görülmektedir. Son dönemde korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan çocukları evlat edindirme ya da onlara koruyucu aile sağlama hizmetlerinde önemli yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Çocukların aile yanında yetişmesinin öneminin kavranılmış olduğu ve bu doğrultuda yeni dönem çocuk politikalarında aile yanında hizmet önceliğinin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli dönüşüm olarak da devlet korumasında bulunan çocuklara hizmet veren kurumlarda koğuş sistemine göre şekillendirilmiş büyük kurumlardan, bunlara kıyasla çok daha az kişinin bulunduğu çocuk evleri sitesi (sevgi evleri) gibi ev tipi bakım modeli uygulamasına geçiştir. Bu dönüşüm çalışmalarının 2017 yılında tamamlanmış olduğu görülmektedir. Yine çocuk hizmetleri kapsamında, 2014 yılında Bakanlıkça suç mağduru, suça sürüklenen ve sokakta yaşayan çocuklar ve ailelerine yönelik psikososyal destek sağlamak üzere Anka Çocuk Destek Programı gibi faydalı uygulamaların da hayata geçirildiği görülmektedir.

2.5.1.1.3. Yoksul Ailelere Yönelik Hizmetler

Sosyal yardımlar, yoksul ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gıda, barınma, yakacak, eğitim, sağlık gibi alanlarda yapılan yardımlardır. Bu yardımlar, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülmektedir. Yardım programları, SYD Teşvik Fonu kaynaklarından sağlanan finansmanla tüm il ve ilçelerde kurulmuş olan SYD vakıfları vasıtasıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda; eşi vefat etmiş kadınlara yönelik

yardım, muhtaç asker ailesi yardımı ve muhtaç asker çocuğu yardımı gibi düzenli yardımlar geniş kitlelere önemli ekonomik katkı sağlayan yardımlardır. Bunlar haricinde; barınma yardımı, tüp bebek yardımı vb. yardımlar ile iş kurmak isteyenlere sağlanan mikro krediler de bu kapsamda sunulan hizmetlerdendir.

Bakanlığın yapmakta olduğu düzenli ve süreli yardım programları türleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3
Niteliklerine Göre Sosyal Yardım Programları

Düzenli Yardım Türleri (GSS Prim Desteği Hariç)	Süreli Yardım Türleri
Şartlı Eğitim Yardımları	Gıda Yardımları
Şartlı Sağlık Yardımları	Yakacak Yardımları
Şartlı Gebelik Yardımları	Barınma Yardımları
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar	Eğitim Yardımları
Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Yardımlar	Sağlık Yardımları
2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yardımlar	Engelli İhtiyaç Yardımı
Evde Bakım Yardımı	Özel Amaçlı Yardımlar
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Giyim ve Diğer Aile Yardımları
Öksüz ve Yetim Yardımı	İstihdam Yardımları
	Tek Seferlik Yardımlar
	Doğum Yardımı

Kaynak: ASPB 2015 Yılı Faaliyet Raporu

2.5.1.1.4. Yaşlılara Yönelik Hizmetler

2022 sayılı Kanun kapsamında, 65 yaş üstü olan yoksul bireylere yönelik olarak yaşlılık maaşı, barınma yardımı, evde bakım aylığı, bakım hizmetleri gibi çeşitli programlar yürütülmektedir.

2828 sayılı Kanun kapsamında, yaşlılığa bağlı olarak ağır engelli duruma gelmiş olan ve bu durumunu sağlık raporuyla kanıtlamış olan yaşlı vatandaşların bakımlarını üstlenen

akrabalarına da evde bakım aylığı bağlanabilmektedir. Ülke genelinde 65 yaş üstü vatandaşların, engellilerin, şehit yakını ve gazilerin serbest kart uygulaması ile şehir içi ulaşımdan ücretsiz faydalanmaları da sağlanmaktadır. 1005 sayılı Kanun gereği kendilerine İstiklal Madalyası verilen yaşlı vatandaşlar huzurevlerinden ve bakım merkezlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedirler. Bu vatandaşlara ayrıca ASPB bütçesinden aylık olarak harçlık da verilmektedir.

2.5.1.1.5. Engellilere Yönelik Hizmetler

Ülkemizde yaşlı ve engellilere yönelik koruyucu, geliştirici, eğitici ve rehberlik sağlayıcı sosyal hizmetleri yürütmek ve koordine etmekle görevli kurum Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür.

Engellilere yönelik hizmetlerde 2005 yılında köklü bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Bu tarihte ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. Bu sayede 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun kendisi ve kanunun uygulanmasına ilişkin diğer mevzuatla birlikte yaklaşık 1.500 maddeden oluşan bir Engelliler Hukuku oluşturulmuştur. Ayrıca ülkemiz Engelli Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini 30.03.2007 tarihinde imzalamıştır. Yine bu bağlamda Anayasanın 10'uncu maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklikle, engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükmü getirilmiştir. Bu sayede engellilere yönelik pozitif ayrımcılık anayasa düzeyinde güvence altına alınmıştır.

Ülkemizde engellilere yönelik sosyal yardımlar 2022 ve 2828 sayılı Kanunlarla düzenlenmiştir. 2022 sayılı Kanuna göre yüzde kırk veya üzeri engelli olan vatandaşlardan 18 yaşını dolduranlara ve muhtaç durumda olan 18 yaş altı engelli çocukların yakınlarına maaş bağlanmaktadır. 2005 yılından itibaren hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı, asgari ücretin aylık net tutarının 2/3'ünden daha az olan ağır engelli olanlar adına, bakım veren akrabasına evde bakım maaşı ödenmeye başlanmıştır. Ayrıca engelli sağlık raporuna göre en az yüzde yirmi oranında engelli olan çocuklara özel eğitim imkânı tanınmıştır. Bunların dışında son dönemde engellilerin kamu sektöründe ve özel sektörde istihdamlarını artırmaya yönelik ve çalıştıkları ortamda hayatlarını kolaylaştıracak önemli bir dizi düzenleme yapıldığı da görülmektedir. Ayrıca kentsel yaşamın engellilere uygun olarak düzenlenmesi kapsamında ve yaşanan konutların engelliler için daha uyumlu hale getirilmesi için imar kanunu, kat mülkiyeti

kanunu, engelliler kanunu başta olmak üzere pek çok mevzuatta düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Yine son dönemde engelliler için iş kurma desteği, vergi muafiyetleri, evlilik desteği gibi önemli ve faydalı düzenlemeler de hayata geçirilmiştir.

2.5.1.1.6. Kadınlara Yönelik Hizmetler

ASPB, kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümü, haklarının korunması ve toplumsal statüsünün geliştirilmesine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, uygulamak, izlemek ve değerlendirmek çerçevesinde çalışmalarını Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü aracılığıyla yürütmektedir. Bu görevler kapsamında Genel Müdürlük, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili yönetmelikler kapsamında çalışmalarını yürütmektedir. Bu bağlamda yakın dönemde hayata geçirilen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), İlk Kabul Birimleri ve Kadın Konukevleri kurumsal düzeyde önemli hizmetler sunmaktadır.

ASPB çeşitli kurum ve kuruluşlar ile işbirliği kapsamında protokoller imzalayarak, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve şiddetle mücadelede farkındalığın artırılmasına yönelik eğitim ve seminer çalışmaları da gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda kadınların sosyal alanda güvenli bir şekilde yer alması, şiddet ve istismarın önlenmesine yönelik, iş hayatında daha aktif yer almasına ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

2.5.1.1.7. Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Hizmetler

Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Hizmetler Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri bünyesine yürütülmektedir. Şehit yakını ve gazilerin hakları konusunda İl Müdürlükleri ve SHM'lerce gerekli çalışma ve bilgilendirmeler yapılarak şehit yakınları ve gazilere devletin her an yanlarında olduğu hissettirilmeye, sorunlarının çözümüne yönelik katkıda bulunmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda ASPB'nca şehit yakını ve gazilere yönelik; maaş bağlanması, istihdama yönelik katkılar, sosyal konut avantajları ve ücretsiz seyahat kartı gibi hizmetler de sunulmakta veya koordine edilmektedir.

2.5.2. Gençlik ve Spor Bakanlığı

Haziran 2011’de yayınlanan KHK ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Yeni düzenlemede bu kurumun sunduğu hizmetlerin de, ASPB’na bağlı olarak yürütülmesi öngörülmüştür. Ana hizmet konularında yalnızca gençlik hizmetleri yeni düzenlemede yer almamış ve bu hizmetlerin Gençlik ve Spor Bakanlığı’nca gördürülmesi karara bağlanmıştır. Sosyal boyutlu gençlik hizmetlerinin ise Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak yürütülmesi kararlaştırılmıştır. (Kesgin, 2015: 8) Bu düzenleme gereğince bakanlık seksen bir ilde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bakanlık, gençlere yönelik ana hizmet konularının yanında, bağlı kuruluşu olan ve geniş taşra teşkilatlanmasına sahip “Gençlik Merkezleri” aracılığı ile de gençlere yönelik önemli proje ve faaliyetler gerçekleştirmektedir.

2.5.3. Millî Eğitim Bakanlığı

Millî Eğitim Bakanlığı’nca yürütülen örgün öğretim boyunca, ailenin ve akrabalık ilişkilerinin önemi, yardımlaşma ve dayanışma, biz kültürünü oluşturan değerler gibi pek çok konuya vurgu yapılmaktadır.

Ülkemizde milli eğitim bakanlığınca ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrencilere sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yanında bu hizmetler aracılığıyla ailelere yönelik de dolaylı olarak “aile rehberliği ve danışmanlığı” hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlükleri ile ilk ve orta dereceli okulların Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından yerine getirilmektedir. (Özkan ve Kılıç, 2006:2)

Bunun yanı sıra bakanlığın özellikle son yıllarda, öğrenmenin “beşikten mezara” kadar her yaş ve ortamda devam etmesi gerektiği anlayışıyla, üzerinde daha fazla durduğu bir konu olan Hayat Boyu Öğrenme (HBÖ) çalışmalarının da aile politikalarına katkısı yadsınamaz. 10. Kalkınma Planında da HBÖ’nün, ülke kalkınması için çok önemli faktörlerden biri olduğu vurgulanmaktadır.

2.5.4. Diyanet İşleri Başkanlığı

Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren Diyanet İşleri Başkanlığı, merkez teşkilatı ve tüm il ve ilçelerimize dağılmış geniş taşra teşkilatlanması ile Aile Politikalarına yönelik önemli faaliyetler icra etmektedir. Başkanlık özellikle Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak, düzenlenen konferanslar, sempozyumlar, paneller, çalıştaylar ve toplantılar ile aile, kadın, yaşlı, genç, çocuk, engelli bireyler, toplumsal dayanışma, paylaşma, kötü alışkanlıklardan uzak durma ve bunlara benzer daha pek çok konuda toplumun eğitilmesi ve bu konularda toplumsal duyarlılığın artırılması noktasında çok önemli bir rol üstlenmektedir. Yukarıda anılan konulara ilişkin olarak başkanlık özellikle belirli gün ve haftalarda çeşitli etkinlikler düzenlenmekte ve ilgili konulara ilişkin cuma hutbeleri hazırlayarak çok geniş kitlelere ulaşan yaygın bir eğitim faaliyeti gerçekleştirmektedir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Aile İrşat ve Rehberlik Büroları'nda ailelere yönelik dini danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yürütülmektedir. (Özkan ve Kılıç,2006:4)

2.5.5. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı tarafından aile politikaları kapsamında yürütülen başlıca çalışmalar; 0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, Aktif Yaşlanma ve Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020) dır. Ayrıca on sekiz yaş altı bütün bireylerin istisnasız olarak sağlık güvencesi kapsamına alınması ve genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulması da aile yaşantısına olumlu katkıda bulunan önemli bir gelişmedir.

2.5.6. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, aile bütünlüğünü korumak, iş ve aile yaşamını uyumlulaştırmak gibi konularda gerekli mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi noktasında gayret göstermektedir. Bu uyumlulaştırma çalışmalarının da temelini doğum izinleri (analık babalık, emzirme) ve bakım izinleri gibi izinler ile esnek çalışma biçimleri oluşturmaktadır. Bakanlığın ayrıca işyerinde psikolojik tacizin (mobbing) önlenmesi, tarım işçileri, mevsimlik tarım işçileri, çocuk işçiliği, dezavantajlı bireylerin toplumsal entegrasyonu ve bu bireylerin istihdam edilebilirliği konularının geliştirilmesi

bağlamında önemli düzenlemelere imza attığı da görülmektedir. Bu noktada, istihdamın korunması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve işsizlikle mücadele konularında önemli bir aktör olan İŞKUR da aile bütünlüğünün korunmasına ve güçlendirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

2.5.7. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşler Başkanlığı

Başbakanlık ana hizmet birimleri arasında yer alan kurum, diğer görevlerinin yanı sıra aileye ilişkin görevlere de sahiptir. Sağlık, sosyal güvenlik, çalışma, sosyal yardımlar, mahalli idare hizmetleri alanlarında yaşanan gelişmeler ve karşılaşılan sorunlar konularında inceleme ve araştırmalar yapmak veya yaptırmak, bu araştırmaların sonuçlarını değerlendirmek, kamu kurum ve kuruluşları arasında bu konularda koordinasyon ve eşgüdüm sağlamak kurumun görevleri arasında sayılmıştır.⁵

2.5.8. Kolluk Hizmetleri

03 Ağustos 2011 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde “Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü”nün kurulması aile içi ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin hizmetlerin koordinasyonlu olarak yürütülmesi adına önemli bir gelişmedir. 13 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren “Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği” sonrasında merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü koordinesinde, 81 ilimizde Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği tarafından çocuklarla ilgili kolluk görevi yerine getirilmektedir. Ayrıca “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri”nde (ŞÖNİM), 3 Mayıs 2013 tarihinden itibaren 14 il, 19 Ocak 2016 tarihinden itibaren 26 il olmak üzere toplam 40 ilde, irtibatı sağlamak üzere “Polis İrtibat Görevlisi” görevlendirilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde de kendi görev alanlarına yönelik Emniyet Genel Müdürlüğünde yapılan değişiklik ve düzenlemeler paralelinde çalışmalar yapılmaktadır.

2.5.9. Adalet Hizmetleri

Aile bütünlüğünü olumsuz etkilediği ve boşanmaların artmasında etkili olduğu tespit edilen unsurlar konusunda çözümler üretmek ve aile kurumunun güçlendirilmesi

⁵ https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_PrimeMinistry/pg_Org08.aspx

amacıyla, Adalet Bakanlığı öncülüğünde aile politikaları çerçevesinde pek çok yasal düzenleme, protokol ve proje gerçekleştirilmiştir. Bu noktada 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un revize edilerek 6248 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un kabulü ve daha sonra da Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin çıkarılması ve Aile Mahkemelerinin kurulması, ailenin korunması konusunda önemli gelişmelerdir.

2.5.10. Yerel Yönetimlerde Aile Politikaları

Tüm ülke vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yapmayı hedeflemiş olan merkezi yönetimin yanında, merkezi yönetime yardımcı olmak amacıyla yerel yönetim (mahalli idare) adı altında idareler de hemen tüm toplumlarda oluşturulmuştur. Bu yerel yönetimler merkezi idarenin aksine kendi mahallindeki halkın ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır ve hizmet alanları da kendi sınırları içerisinde kapsamaktadır. (Tozanlı, 2016: 48)

Ülkemizin yerel yönetim sistemi üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar: belediye, il özel idaresi ve köydür. Belediyelerin sosyal belediyecilik anlayışıyla aile politikaları konusunda son yıllarda daha aktif bir hale geldiği söylenebilir. Belediyelerce sunulan aile eğitimi, aile danışmanlık hizmetleri ve evlilik öncesi eğitim programı gibi programların son yıllarda yaygınlaştığı görülmektedir. Yine belediyeler tarafından açılan kadın danışma merkezleri, aile destek merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri ve benzeri sosyal hizmet birimlerinin sayısı da özellikle büyükşehirlerde giderek artmaktadır. Belediyeler tarafından açılan aile okulları da giderek yaygınlaştırılmaktadır. Belediyeler muhtaç vatandaşlara sundukları sosyal yardımlarla da yoksul kesimlerin yaşamlarını idame ettirmelerine önemli katkıda bulunmaktadırlar. Belediyelerce sunulan sosyal hizmet ve yardımların diğer kamu hizmetleriyle uyumlu koordineli ve aile odaklı olarak etkin bir şekilde yürütülmesi politika başlığı altında sosyal yardım veya sosyal hizmete ihtiyacı olan bütün vatandaşlarımıza ulaşacak olan Aile Destek Programının (ASDEP) alt yapısının tamamlanması planlanmaktadır.

Ülkemizde il özel idareleri ve köy yönetimlerinin aile politikaları konusunda kayda değer bir çalışmasından söz etmek ise, çok istisnai bazı örnekler dışında, mümkün görülmemektedir.

BÖLÜM 3: IĞDIR İL'İNDE UYGULANAN AİLE POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİNE YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde ülkemizin aile politikalarının Iğdır İl'i uygulamalarının etkinliğine yönelik bir araştırma yapılmıştır. İlk bölümde kavramsal çerçevede ele alınan aile ve aile politikaları konusu, ikinci bölümde Türkiye aile politikalarının ayrıntılarıyla incelenmesinden sonra üçüncü bölümde Iğdır İl'i özelinde aile politikaları uygulamaları araştırılmıştır. Araştırma kapsamında, Iğdır İl'inde görev yapan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kurum ve kuruluşlarda çalışanlarla, Iğdır İl'inde yaşayıp burada sunulan sosyal yardımlardan faydalananlarla, Iğdır İl'indeki sevgi evlerinde kalanlarla ve Iğdır İl'i Kadın Konukevinde kalanlarla yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bu birimlerce yahut bu gruplara yönelik olarak yapılan faaliyetlerin etkinliğine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Uygulama örneği Iğdır İl'i olduğu için önce Iğdır İli'nin sosyo-kültürel durumu, demografik yapısı, aile yapısı, sosyal güvenlik durumu, ekonomik ve ticari durumu gibi yönlerden tanıtımıyla konuya başlamanın, konunun daha iyi anlaşılması açısından önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir. Yine, Iğdır İl'inde aile politikalarını uygulayıcı kurum ve kuruluşların ve bunların yapmış olduğu faaliyetlerin yakından incelenmesinin de araştırma açısından gerekli olduğu değerlendirilmiştir.

3.1. Iğdır İli'nin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Iğdır, 1934'te ilçe merkezi olmuş, 3 Haziran 1992 tarih ve 21247 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3806 sayılı kanunla da İl yapılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinin Erzurum-Kars bölümünde yer alan Iğdır İlinin kuzey ve kuzeydoğu sınırını Aras nehri ve bu nehrin yatağı boyunca geçen Ermenistan sınırı teşkil eder. Bölgenin, doğu ve güneydoğusunda Nahçıvan ve İran, güneyinde Ağrı İli, batısında ve kuzeybatısında ise Kars İli yer almaktadır⁶.

3.1.1. Demografik Yapı

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 2015 yılı Iğdır ili nüfusu 192.056 olup, bu nüfusun 105.276 kişisi il ve ilçe merkezlerinde, 86.780 kişisi belde ve

⁶ Iğdır Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü İl Brifingi (Ocak 2016)

köylerde yaşamaktadır. Iğdır il merkezi çevre il merkezlerine kıyasla hızlı bir nüfus artışına sahne olmuştur. 1992 yılında Kars'a bağlı bir ilçe iken merkez nüfusu 15.000 civarında olan kentin 2015 yılı sonu itibariyle nüfusu 90.000'e dayanmıştır. Yapılan saha çalışmalarına göre hızlı nüfus artışının sebebi, ılıman iklimin bölgede Iğdır'ı cazip kılması ve Nahçıvan'a açılan sınır kapısı sayesinde özellikle 1992-2002 yılları arasında yasal olan akaryakıt ticaretinin maddi getirisiidir. Iğdır ilinde nüfusun kentleşme oranı %54 iken, bu oran Türkiye genelinde %90'dır. Mevcut öngörülere göre hazırlanan projeksiyonda ilin nüfusu 2023 yılında 204.082 olacaktır.⁷

3.1.2. Aile Yapısı

Iğdır ili toplumsal yapısı itibari ile bölgedeki diğer illerimize göre bazı farklılıklar göstermektedir. Nüfusun kabaca yarısı kürt kökenli vatandaşlarımızdan oluşmakta iken diğer yarısı da azeri kökenli vatandaşlarımızdan oluşmaktadır. İç içe yüzyıllardır birlikte yaşamlarını sürdüren Iğdır halkı gerek komşuluk ilişkileri gerek evlilik bağı ile oluşan akrabalık ilişkileri sayesinde kendine özgü kültürel bir zenginlik kazanmıştır ve bu etkileşim aile yapısı itibari ile de kendini göstermektedir. 2014 yılında ortalama evlenme yaşı kadınlar için 23,1; erkekler için 28,1; ortalama ilk evlenme yaşı kadınlar için kadınlar için 22,4; erkekler için 26,6 olarak ölçülmüştür. Bu ortalamalar Türkiye ortalamalarına yakındır. 2014 yılı Iğdır ili ortalama hane halkı büyüklüğü 4,6 kişidir. Bu ortalama Türkiye ortalamasına göre fazla olmasına karşılık yıllar itibariyle azalma eğilimindedir. 2014 yılı için Iğdır ili kaba boşanma hızı %1,03'tür. Bu oran Türkiye ortalamasına göre düşük olmasına karşılık yıllar itibariyle yükselme eğilimindedir. Iğdır ilinde 2011 yılında 180, 2012 yılında 191, 2013 yılında 219 ve 2014 yılında 199 boşanma olayı gerçekleşmiştir. Kayıtlara göre boşanmaların büyük çoğunluğu geçimsizlik nedenlidir.⁸

3.1.3. Sosyal Güvenlik Durumu

Iğdır'da 2015 yılı itibariyle aktif sigortalı sayısı 26.260, aylık alan kişi sayısı 10.378, bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı 72.523, genel sağlık sigortalı sayısı 75.831 ve kapsam dışı kalanlar 7.064 kişidir. Bu rakamlar nüfusa oranlandığında nüfusun %14'ünün aktif olarak sigortalı olduğu görülmektedir. Aylık alan kişi sayısı ise nüfusun yüzde

⁷ SERKA 2015

⁸ SERKA 2015

5,5'ini oluşturmaktadır. Ortalama hane halkı büyüklüğünün 4 olduğu Iğdır'da nüfusun yaklaşık %30'u 0-15 yaş arasındadır. Rakamlara dikkat edildiğinde bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı ile genel sağlık sigortalı kişi sayılarının birbirine paralel olduğu görülmektedir. Ülkemizde 18 yaş altı herkesin genel sağlık sigortası kapsamında olduğu değerlendirildiğinde bu durum olağandır. Kapsam dışı kalanlar ise 18 yaşın üstünde olup, aylık almayan, bakılmakla yükümlü olunmayan veya aktif sigortalı olmayan kişileri kapsamaktadır. Kapsam dışı kişi sayısı nüfusun %3'üne tekabül etmektedir. Iğdır ili Türkiye'nin birçok bölgesinde olduğu gibi kayıt dışılığın yüksek olduğu bir ildir. Bu nedenle sistemde aylık alan kişi sayısı gerçek durumdan az görünmektedir. En fazla kayıt dışılık ise tarım ve hizmet sektöründedir.⁹

3.1.4. Ekonomik ve Ticari Durum¹⁰

Şeker pancarı üretimi, buğday tarımı, meyvecilik ve sebzecilik geçmişte olduğu gibi bugün de ovadaki en önemli tarımsal faaliyetler arasındadır. Iğdır Ovasının güneyindeki dağlık bölgede hâkim ekonomik faaliyet, tahıl tarımı (buğday, arpa) ve hayvancılıktır. Iğdır ilinin işsizlik oranı 2013 yılı için %6,9, işgücüne katılma oranı %58,6 ve istihdam oranı %54,5'dir. Bölgede, sanayi faaliyetleri henüz gelişmemiştir. Sanayi tesisleri genel olarak tarımsal üretimden sağlanan hammadde kaynaklarına dayanarak kurulmuştur. Bunlar arasında çırçır atölyeleri, un değirmenleri ve keçe atölyeleri sayılabilir. Iğdır sanayisi küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bu işyerleri, hammadde kaynaklarının mevsimlik olarak sağlanmasına bağlı olarak, yılın belli dönemlerinde faaliyet gösterirler. Bu nedenle, çalıştırdıkları iş gücünün ancak bir-ikisi devamlı işgücü olup, diğerleri mevsimlik iş gücünden oluşmaktadır. İldeki atölye tipi sanayi faaliyetleri, birkaç köyde bulunan un değirmenleri dışında Iğdır il merkezinde bulunmaktadır. Koyun yetiştiriciliğinin önemli olduğu ve dolayısıyla yün hammaddesinin bol olarak üretildiği köylerde halı ve kilim dokumacılığı yaygındır.

Iğdır'ın ticaret hayatında, 1992 Mayıs'ında Dilucu gümrük kapısının açılmasıyla birlikte özellikle bavul ve mazot ticareti sayesinde önemli bir canlanma görülmüştür. Ancak ticarî kazançlar, sanayi yatırımlarına kanalize edilememiş, spekülâtif amaçlı yatırımlara

⁹ SERKA 2015

¹⁰ <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/IGDIR.pdf>

kaymıştır. İlde, ticari hayatın organizasyonu ve ticari faaliyette bulunan esnaf ve sanatkârların sorunlarının çözümüne yardımcı olmak üzere 1 Sanayi ve Ticaret Odası, 6 Etnaf ve Sanatkârlar Odası ile 1 Etnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği mevcuttur.

3.2. Iğdir İli Aile Politikaları: Uygulayıcı Kurum ve Kuruluşlar

Iğdir İli'nde Aile politikaları uygulamalarına yönelik faaliyet gösteren temel kurum, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (ve buna bağlı kurum ve kuruluşlar) dır. Bunun yanında İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İl Müftülüğü de doğrudan veya dolaylı olarak aile politikalarına katkı sunmaktadır.

3.2.1. Iğdir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının tüm iş ve işlemlerin yürütüldüğü Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde, il müdürü, iki il müdür yardımcısı, iki sosyal çalışmacı, bir sosyolog, bir bilgisayar işletmeni, bir satın alma memuru, bir ambar memuru, bir memur ve bir hizmetli personel, kadrolu olarak görev yapmaktadır¹¹.

Iğdir Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğüne bağlı, kurum ve kuruluşlar aşağıda belirtilmiştir:

1. Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü
2. Tenzile Erdoğan Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü
3. Iğdir Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü
4. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü
5. Kadın Konukevi Müdürlüğü

3.2.1.1. Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü

Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Resmî Gazetede 09.02.2013 tarih ve 28554 sayı ile yayınlanan Sosyal Hizmet Merkezi Yönetmeliği gereğince faaliyetlerini yürütmektedir. ASPB'na bağlı olarak hizmet veren kurumun amacı yönetmeliğe göre; yaşlı, engelli, çocuk, genç, kadın, erkek bireylere ve bunların ailelerine yönelik koruyucu, destekleyici, önleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık sağlayıcı sosyal hizmetlerin, hizmete erişimde kolaylık sağlamak düşüncesiyle bir arada ve ihtiyaç halinde diğer kamu kurum

¹¹ Iğdir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (IASPİM) Brifingi,2015

ve kuruluşları, STK'lar ve gönüllüler ile işbirliği ve koordinasyon sağlanarak sunmaktır. Iğdır Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü 2014 yılından itibaren hizmet vermektedir¹². Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde aşağıdaki birimler bulunmaktadır:

- a. Başvuru, tespit ve izleme birimi.
- b. Uygulama birimi.
- c. Şehit yakınları ve gazilere hizmet birimi.
- d. ç) Eğitim ve danışmanlık birimi.

Iğdır Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde kuruluş müdürü ve müdür yardımcısının yanında 1 hemşire, 1 çocuk gelişimci, 3 psikolog, 4 sosyolog, 3 sosyal çalışmacı ve 3 öğretmen, kadrolu olarak görev yapmaktadır. Müdürlük bünyesinde engellilere yönelik engelli kimlik kartı uygulamasından 795 kişi faydalanmaktadır. Müdürlük bünyesinde yapılan Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) ve Evde Bakım Hizmeti (EBH) kapsamında 2015 yılı aralık ayı itibarı ile elde edilen istatistiksel veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4
Iğdır İli Aylık EBH ve SED Bilgileri

2015 Aralık Ayı EBH Ödeme Yapılan Kişi Sayısı	2015 Aralık Ayı EBH Ödeme Miktarı		
1870 Kişi	1.573.278,63 TL		
2015 Aralık Ayı SED Ödeme Yapılan Kişi Sayısı	2015 Aralık Ayı SED Ödeme Miktarı		
386 Kişi	216.819,46 TL		
2015 Aralık Ayı SED Alanların Eğitim Durumu	Erkek	Kız	Toplam
Okulöncesi	34	38	72
İlköğretim(1-8. Sınıf)	123	127	250
Ortaöğretim(9-12. Sınıf)	28	36	64
Genel Toplam	185	201	386

Kaynak: Iğdır Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (2015)

¹² IASPİM,2015

3.2.1.2. Tenzile Erdoğan Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü

Kurum, 3 Eylül 2010 tarih ve 27691 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik Gereğince faaliyetlerini yürütmektedir. Yönetmeliğe göre kurumun amacı; zihinsel, bedensel ve ruhsal özürlü bireylerin, tespit edilmesi, incelenmesi, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmaları ve ailelerine danışmanlık hizmeti sunmaktır.

Tenzile Erdoğan Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğünde kuruluş müdürünün yanında 2 hemşire, 1 yurt yönetim memuru, 1 bilgisayar işletmeni, 1 din görevlisi ve 1 fizyoterapist görev yapmaktadır. Kurumda 13 yaş üstü ağır engelli şartı aranmayan engelli kadınlara yatılı hizmet sunulmaktadır. İlde kadın engellilere yönelik ilk kabul birimi bulunmadığından müdürlük, ilk kabul birimi görevi yapmaktadır. Tenzile Erdoğan Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü 52 kişilik kapasiteye sahip olup ilk kabul biriminde 6 yatak bulunmaktadır. Hâlihazırda kurumda 35, umut evinde 11, ilk kabul biriminde ise 3 hastanın bakımı karşılanmaktadır. Engelli bireylerle ilgilenmek üzere sözleşmeli olarak görev yapan 25 bakım personeli bulunmaktadır¹³.

3.2.1.3. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü

Kurum, 2008 tarih ve 27015 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu Yönetmelik, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0–18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan çocuk evlerini kapsar.

Iğdır Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü bünyesinde kuruluş müdürü, kuruluş müdür yardımcısı, 1 çocuk gelişimci, 1 psikolog, 1 çocuk eğiticisi, 1 yurt yönetim memuru ve 1 bekçi kadrolu olarak görev yapmaktadır. Iğdır Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı Çiçek, Nergis, Papatya isimli 3 kız evi; Doğan, Şahin isimli

¹³IASPİM,2015

2 erkek evi olmak üzere toplam 5 çocuk evi bulunmaktadır. Bu evlerde 9 ile 20 yaş aralığında olan 10 Erkek ve 16 kız olmak üzere toplam 26 çocuk, koruma ve bakım altında bulunmaktadır. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların bakımlarını ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere sözleşmeli 25 bakım personeli görev yapmaktadır¹⁴.

3.2.1.4. Kadın Konukevi Müdürlüğü

Kurum, 5 Ocak 2013 tarih ve 28519 sayılı Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Iğdır Kadın Konuk Evi Müdürlüğü, 2013 yılından beri hizmet vermektedir. 20 kişilik kapasiteye sahip olan Kadın Konukevi Müdürlüğünde hâlihazırda 5 kadın ve 12 çocuk konaklamaktadır. Kadın Konuk Evi Müdürlüğünde kalan kadınlar için el sanatları, kuaförlük ve giyim kursları gibi meslek edindirme kursları da açılmaktadır. Konaklayan kadınların %25'i bu hizmetten faydalanmaktadır. Müdürlük bünyesinde haftada bir kez din eğitimi verilmektedir. Ayrıca kurumda konaklayan kadınlara maddi destek de sağlanmaktadır¹⁵.

İl genelindeki sosyal hizmet sağlayan kamu kurumu ve özel kurum niteliğindeki müesseselerin genel durumu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 5
Iğdır Sosyal Hizmet Kurumlarının Niteliği

Kurum Adı	Sayısı	Kapasite Durumu	Hizmetin Tanımı
Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Kamu)	1	Yeterli	Zihinsel ve fiziksel engelli kadınlar ve erkekler
Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Özel)	1	Yeterli	Ruhsal hastalığa sahip kadın ve erkekler
Çocuk Kreşleri (Özel)	3	Yeterli	Maddi durumları yeterli olan veya olmayan aile çocukları
Çocuk Evleri (Kamu)	5	Yeterli	Koruma kararı alınan çocuklar
Kadın Konukevi	1	Yeterli	Şiddet mağduru kadınlar
Umut Evleri	Muhtelif	Kapasite yeterli ama çeşitli ihtiyaçları var	Fiziksel ya da zihinsel engellilerin bakıcılarla birlikte kaldığı evler

Kaynak: Iğdır Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (2015)

¹⁴IASPİM,2015

¹⁵IASPİM,2015

Tablo 5’den de anlaşılabacağı üzere Iğdır’da 60 yaş üstü sağlıklı kişilerin kalabileceği huzurevi ve suça sürüklenmiş veya fiziksel/duygusal cinsel istismara maruz kalmış çocuklar için koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezi bulunmamaktadır ve bunlara acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Iğdır’da evde bakım hizmetinden faydalanan kişi sayısı 1650 olup; bu rakamın 83’ü iki hastaya birden bakmaktadır¹⁶.

3.2.1.5. Projeler

Aile Sosyal Politikalar il müdürlüğü tarafından SODES kapsamında hazırlanan ve 2015 yılında onaylanan "Kadın Bilgi Merkezi" isimli sosyal içerikli projenin amacı, şiddet mağduru kadınlara verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun bir usul izlenerek aile içi huzuru teşvik etmek, yasa ile kadınlara tanınan haklar hakkında bilgilendirme çalışmaları yapmak ve toplumda bu yönde bir farkındalık kazandırmaktır. Proje kapsamında pul, boncuk, kurdele, telkırma, kuaför, epilasyon, cilt bakım, takı tasarım, bilgisayar işletmenliği ve bebek yapımı kursları şeklinde 6 farklı alanda kurs eğitimi verilmiştir. Ayrıca proje kapsamında iki ayda bir düzenli olarak konferans ve seminerler düzenlenmiştir. Projede yedi personel istihdam edilmiş olup 13 000 kişi kadın bilgi merkezinden faydalanmıştır¹⁷.

3.2.2. Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları 08.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK ile kurulan ASPB bünyesindeki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak görevlerini yürütmektedirler. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu Kapsamında kurulan Vakıf, aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde teşkilatlandırılmıştır.

¹⁶IASPİM,2015

¹⁷IASPİM,2015

Tablo 6
SYDV Mütavelli Heyeti Üyeleri

Mütavelli Heyeti	
Vali	İl Müftüsü
Belediye Başkanı	İl Sağlık Müdürlüğü
Defterdar	Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcisi 2 Kişi
İl Milli Eğitim Müdürü	2 Hayırsever Vatandaş
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü	1 Mahalle Muhtarı Temsilcisi
İl Gıda Tarım ve Hay. Müd.	1 Köy Muhtarı Temsilcisi

Kaynak: Iğdır SYDV

Iğdır SYDV bünyesinde; 1 müdür, 14 Sosyal Yardım İnceleme Görevlisi ve 3 Yardımcı Hizmetler Görevlisi olmak üzere 18 daimi süreli personel görev yapmaktadır¹⁸.

3.2.2.1. Yapılan Başlıca Sosyal Yardımlar¹⁹

Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından verilen yardım türleri aşağıda sıralanmıştır:

- Nakdi Yardımlar
- Ayni Yardımlar
- Merkezi Ödemeye Gerçekleştirilen Yardımlar
 - Şartlı Nakit Transferleri (eğitim ve sağlık yardımları)
 - Engelli ve Engelli Yakını Aylığı Yardımı
 - Yaşlı Aylığı Yardımı
 - Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar
 - Muhtaç Asker Ailesi Yardımı

Sosyal yardım alanların genel olarak profillerine bakıldığında; muhtaç durumda bulunan, eğitim düzeyi düşük, çoğunlukla işsiz ya da geçimini mevsimlik işlerle idame ettiren veya tarım ve hayvancılıkla uğraşan kalabalık nüfuslu ailelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Iğdır'da ilçe düzeyinde 2015 yılından itibaren verilen yardımların dağılımı aşağıdaki şekildedir.

¹⁸Iğdır Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı (ISYDV),2015

¹⁹ ISYDV, 2015

Tablo 7
İğdır Merkez İlçe SYDV 2015 Yılı Faaliyet Raporu

Yardım Türü	Nakdi (kişi sayısı)	Ayni (kişi sayısı)	Vakıf Öz Kaynakları	Merkezi Yardımlar
Tek Seferlik Yardımlar	46		32.050,00	
Diğer Aile Yardımları	4.298		440.500,00	
Eğitim Yardımları	12		1.200,00	
Yabancı Yardımı	5		1.000,00	
Gıda Yardımları	8.652	257	393.371,19	
Giyim Yardımı	6		300,00	
Barınma Yardımları (Onarım - Kira)	1		500,00	
Sağlık Yardımı	733		210.050,00	
Kömür Yardımları		11.396	1.018.828,45	
Şatlı Bağışlardan Yapılan Yardım	23		24.750,00	
Muhtaç Asker Aile Yardımı	594			1.211.500,00
Şartlı Sağlık Yardımları	4.502			1.135.960,00
Şartlı Gebelik Yardımı	416			72.115,00
Şartlı Eğitim Yardımları	11.022			3.639.205,65
Eşi Vefat Etmiş Dul Aylığı	1.180			3.085.500,00
Engelli Yakını Aylığı	321			972.751,72
Engelli Aylığı	1.589			6.312.681,75
Yaşlı Aylığı	2.051			3.332.879,61
Toplam	21.698	11.396	2.122.549,64	19.762.593,73

Kaynak: İğdır SYDV

Tabloda görüldüğü üzere İğdır il merkezinde en fazla destek verilen yardım kalemleri, gıda yardımı, şartlı eğitim yardımı ve diğer aile yardımlarıdır.

Tablo 8
Karakoyunlu İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyetleri

Yardım Türü	Nakdi (Kişi Sayısı)	Ayni (Kişi Sayısı)	Vakıf Öz Kaynakları	Merkezi Yardım
Diğer Aile Yardımları	1.544	0	302.060,00	0
Eğitim Yardımları	22	6	17.413,25	0
Gıda Yardımları	1.700	0	130.800,00	0
Barınma Yardımları	209	0	519.528,00	0
Sağlık Yardımı	119	0	61.258,00	0
Kömür Yardımları	0	750	375.941,50	0
Şartlı Sağlık Yardımları	231	0	0	54.305,00
Şartlı Eğitim Yardımları	722	0	0	185.759,73
Eşi Vefat Etmiş Dul Aylığı	233	0	0	619.750,00
Engelli Yakını Aylığı	32	0	0	85.140,33
Engelli Aylığı	196	0	0	775.916,29
Yaşlı Aylığı	225	0	0	335.556,04
Şartlı Gebelik	9	0	0	1.530,00
Muhtaç Asker Yardımı	113	0	0	214.500,00
Toplam	5.355	756	1.407.000,75	2.272.457,39

Kaynak: İğdır SYDV

Karakoyunlu ilçesinde 2012-2014 yılları arasında verilen sosyal yardımlarda yardım alan kişi sayısının ve miktarının her geçen gün arttığı gözlemlenmiştir. En fazla yardım gıda yardımı ve diğer aile yardımları adı altında yapılmıştır.

Tablo 9
Aralık İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyeti

Yardım Türü	Nakdi (Kişi Sayısı)	Ayni (Kişi Sayısı)	Vakıf Öz Kaynakları	Merkezi Yapılan Yardım
Diğer Aile Yardımları	2.391	0	618.391,90	0
Eğitim Yardımları	52	0	19.995,00	0
Gıda Yardımları	124	359	16.629,24	0
Barınma Yardımları	19	290	1.290.461,61	0
Sağlık Yardımı	208	0	103.648,00	0
Kömür Yardımları	0	7.186	889.296,18	0
Yangın Afet Yardımı	0	1	12500	0,00
Yabancı Yardım	4	0	1700	0,00
Şartlı Sağlık Yardımları	2.172	0	0	637.335,00
Şartlı Eğitim Yardımı	3.350	0	0	1.070.284,70
Eşi Vefat Etmiş Dul Aylığı	420	0	0	1.113.800,00
Engelli Yakını Aylığı	63	0	0	185.522,27
Engelli Aylığı	328	0	0	1.310.435,25
Yaşlı Aylığı	405	0	0	661.897,04
Şartlı Gebelik	360	0	0	70.800,00
Muhtaç Asker Yardımı	151	0	0	292.250,00
Toplam	10.047	7.836	2.952.621,93	5.342.324,26

Kaynak: Iğdır SYDV

Aralık ilçesinde en fazla destek, şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımları olarak verilmiştir. Diğer aile yardımları ise 3. sırada yer almaktadır.

Tuzluca ilçesindeki durum aşağıdaki şekildedir;

Tablo 10
Tuzluca İlçesi SYDV 2015 Yılı Faaliyeti

Yardım Türü	Nakdi (Kişi Sayısı)	Ayni (Kişi Sayısı)	Vakıf Öz Kaynakları	Merkezi Yapılan Yardım
Tek Seferlik Yardımlar	22	0	14.900,00	
Diğer Aile Yardımları	3422	0	704.100,00	
Eğitim Yardımları	3	0	2.050,00	
Yabancı Yardımı	4	4	7.079,72	
Gıda Yardımları	0	0	0,00	
Barınma Yardımları (Onarım- Kira)	125	0	47.750,00	
Sağlık Yardımı	117	0	84.500,00	
Kömür Yardımları	0	1000	457.430,00	
Muhtaç Asker Aile Yardımı	127	0		265250
Şartlı Sağlık Yardımları	143	0		27290
Şartlı Gebelik Yardımı	5			760
Şartlı Eğitim Yardımları	858	0		243079,82
Eşi Vefat Etmiş Dul Aylığı	320	0		834250
Engelli Yakını Aylığı	47	0		140206,13
Engelli Aylığı	272	0		1115047,46
Yaşlı Aylığı	544	0		897344,46
Toplam	6009	1004	1.317.809,72	3.523.227.87

Kaynak: Iğdır SYDV

Tuzluca’da en fazla destek diğer aile yardımı, gıda yardımı, şartlı eğitim ve yaşlı aylığı konusunda gerçekleşmiştir.

Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından temin edilen verilere göre Iğdır’da yapılan yardımların durumu aşağıdaki şekildedir.

Tablo 11
2013-2015 Yılları Arasında İl Düzeyinde Verilen Yardımlar

Sıra No	Yardım Türü	Teslimat Türü	Kişi Sayısı	Yardım Miktarı
1	Şartlı Eğitim Yardımı	Nakdi	18.667	11.092.809,90
		Ayni	0	0
2	Engelli Diğer Araç-Protez-Cihaz yardımı (Engelli Araç -Protez-Cihaz Yardımı)	Nakdi	1	800,00
		Ayni		
3	Şartlı Sağlık Yardımı	Nakdi	10.275	4.171.134,00
		Ayni		
4	Diğer Aile Yardımı (Aile Yardımları)	Nakdi	29053	4.308.172,46
		Ayni		
5	Diğer Eğitim Yardımı (Eğitim Yardımları)	Nakdi	4920	629.285,18
		Ayni		
6	Şartlı Gebelik Yardımı	Nakdi	978	207.585,00
		Ayni		
7	Gıda Yardımı (Aile Yardımları)	Nakdi	6	300,00
		Ayni		
8	Ev Eşyası Yardımı (Barınma Yardımı)	Nakdi	518	131.124,00
		Ayni		
9	TKİ Kömür Yardımı(Yakacak Yardımı)	Nakdi		
		Ayni	54.188	8.808.848,39
10	Ev Yapımı Yardımı(Barınma Yardımı)	Nakdi	515	3.090.094,21
		Ayni		
11	Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	Nakdi	1052	2.300.250,00
		Ayni		
12	İlaç Yardımı(İlaç Yardımı)	Nakdi	1	690,00
		Ayni		
13	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı	Nakdi	2718	12.495,250
		Ayni		
14	Engelli Yakını Aylığı	Nakdi	598	3.591.387,95
		Ayni		
15	Şartlı Bağışlardan Yapılan Eğitim Yardımı(Eğitim Yardımları)	Nakdi	35	40.650,00
		Ayni		
16	Engelli Aylığı	Nakdi	3025	22.532.274,01
		Ayni		
17	Yaşlı Aylığı	Nakdi	5826	15390.541,81
		Ayni		
18	Diğer (Yangın) Yardımı (Yangın Yardımı)	Nakdi	4	15.000,00
		Ayni		
19	Tek Seferlik Yardım	Nakdi	1060	663.021,16
		Ayni		
20	Yabancı Yardımı	Nakdi	22	10.972,79
		Ayni		
21	Diğer Sağlık Yardımı(Sağlık Yardımları)	Nakdi		2284
		Ayni		932.614,17
22	İthal İzni Olmayan İlaç Yardımı (İlaç Yardımı)	Nakdi	12	18.860,00
23	Engelli Cihaz Yardımı(Engelli Araç-Protez Cihaz Yardımı)	Nakdi	11	14.350,00
24	Vakfın Öz Kaynaklarından Yapılan Yardımlar Toplamı		103.578	19.541.751,93
25	Merkezi Olarak Yapılan Yardımlar Toplamı		44.787	72.940.484,37
	Genel Toplamda		148.365	92.482.236,30

Kaynak: Iğdır SYDV

Tablo 11'e göre Iğdır'da son üç yıl içinde 148.365 kişiye farklı gerekçelerle SYDV tarafından nakdî veya aynî destek sağlanmıştır. Destek alan kişiler nüfusa oranlandığında yüzde 77 gibi büyük bir rakam ortaya çıkmaktadır. Yardımlarda birinci sırayı kömür (yakacak) yardımı, ikinci sırayı ise diğer aile yardımları adı altında yapılan gıda, erzak, eşya gibi yardımlar oluşturmaktadır.

Iğdır ilinde 2015 yılı verilerine göre evde bakım hizmetlerinden toplam 1.650 kişi yararlanmıştır. Bunlardan 1567 kişi tek hastaya bakmakta olup, 83 kişi ise iki hastaya bakmaktadır. Tek hastaya bakan bir kişiye ödenen ücret 2015 yılı rakamlarına göre aylık 793,08 TL, iki hastaya bakan bir kişiye ödenen ücret ise aylık 1.589,16 TL'dir.

Okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar için aileye ödenen yardımdan faydalanan 45 kişi, ilköğretim çağındaki çocuklar için aileye ödenen yardımdan faydalanan 176 kişi, ortaöğretim çağındaki çocuklar için aileye ödenen yardımdan faydalanan 48 kişi bulunmaktadır. Bu aileler 376 TL ile 602 TL arasında değişen ücretler almaktadırlar.

Yapılan bu yardımların yanı sıra, TOKİ ile ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü işbirliği içerisinde uygulanmakta olan Sosyal Konut Projesi kapsamında, il merkezi ve merkeze bağlı köy ve kasabalarda ikamet etmekte olan 224 vatandaşa noter huzurunda çekilen kura sonucunda konutların teslimatı yapılmıştır.

3.2.2.2. Iğdır SYDV Tarafından Yapılan Proje ve Etkinlikler²⁰

Tablo 12
SYDV Tarafından Hayata Geçirilen Bireysel İş Kurma Projeleri

Proje Adı	Proje Kategorisi	Başvuran Adı	İstenen Miktar	Amacı ve Durumu
Bakkal Açma Projesi	Gelir Getirici	F. A.	4.255	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Bakkal Açma Projesi	Gelir Getirici	M. B.	6.500	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Market Açma Projesi	Gelir Getirici	A. S.	7.150	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Reklam Tabela Ürünleri Projesi	Gelir Getirici	S. Ö.	7.750	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Cep Telefonu, CD ve Cep Telefonu Aksesuarı Satışı	Gelir Getirici	E. A.	7.500	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Market Açma Projesi	Gelir Getirici	Y. G.	8.500	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Bakkal Açma Projesi	Gelir Getirici	N. Ö.	6.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Çeyizlik Eşya ve Manifatura Projesi	Gelir Getirici	İ. E.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Giyim Mağazası Açma	Gelir Getirici	S. B.	8.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
PVC Pencere ve Kapı İmalatı Projesi	Gelir Getirici	Ö. Y.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Yufkacılık Projesi	Gelir Getirici	İ. K.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Elektrik Malzemesi	Gelir Getirici	U. Ç.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Satış ve Tadilat İşleri	Gelir Getirici	A. G.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Tuhafiye Dükkânı	Gelir Getirici	A. Ç.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Bisiklet ve Motosiklet Tamirciliği ve Yedek Parça	Gelir Getirici	Ç. K.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Börek Salonu	Gelir Getirici	M. S.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Bakkal Projesi	Gelir Getirici	C. D.	8.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Kahvaltı Salonu ve Pastane	Gelir Getirici	İ. T.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
İnşaat Malzemeleri Satışı ve Nalburiye	Gelir Getirici	T. B.	10.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Kuruyemiş Dükkânı	Gelir Getirici	T. İ.	15.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Mobilya Mağazası Projesi	Gelir Getirici	Z.A.	15.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Bijuteri Aksesuar Projesi	Gelir Getirici	G. B.	15.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.
Tekstil Projesi	Gelir Getirici	A. A.	15.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Faaliyettedir.

Kaynak: Iğdır Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Merkezi

Toplam Proje Adedi: 22

Toplam Proje Bedeli: 213.655 TL

²⁰ ISYDV,2015

Tablo 13
SYDV Tarafından Hayata Geçirilen Diğer Projeler

Proje Adı	Proje Kategorisi	Yaralanan Kişi Sayısı	İstenen Miktar	Amacı ve durumu
Cam Tasarımı ve Süsleme Eğitimi	İstihdam Eğitimi	18 Kişi	109.800	İşsiz durumdaki 18 kadına eğitim vererek istihdam sağlanması. Hayata geçirilmiştir.
Gezici Anasınıfı Projesi	Eğitim	90 Kişi	67.000	Okula uzak evlerdeki çocukların otobüslerle toplanarak anasınıfı eğitimlerinin sağlanması. Hayata geçirilmiştir.
Zihinsel Engelli Öğrencilerin Sağlıklı Beslenmesi Projesi	Sosyal Hizmetler	46 Kişi	29.900	İlde Bulunan Yardıma Muhtaç Öğrencilerin Daha Sağlıklı Beslenmesi. Hayata geçirilmiştir.
Erhacı Köyü Tarımsal Kalkınma Projesi	Tarımsal Kredi Kooperatifi	50 Kişi	554.489,00	İl Tarım Müdürlüğü İle Ortaklaşa Yürütülen Proje İle 50 Vatandaşa 25 Koyun ve 1 Koç Alınarak Hayvancılık Yapmalarının sağlanması. Proje Tamamlanmıştır.
Demir Konstrüksiyonlu Plastik Sera Projesi	Gelir Getirici	9 Kişi	45.000	Çiftçilikle Uğraşan 9 Vatandaşa Anahtar Teslim Seralar Yapılarak Daha Modern Ortamda Ürün Elde Etmeleri Sağlanmıştır.
Yay Çatılı 2'li Blok Tip Plastik Sera Projesi	Gelir Getirici	7 Kişi	52.500	Çiftçilikle Uğraşan 7 Vatandaşa Anahtar Teslim Seralar Yapılarak Daha Modern Ortamda Ürün Elde Etmeleri Sağlanmıştır.
Arıcılık Projesi	Gelir Getirici	6 Kişi	42.000	Çiftçilikle Uğraşan Sertifikalı 6 Vatandaşa Arılar Teslim Edilmiştir.
Bayraktutan Köyü Süt Sığırısı Yetiştiriciliği Projesi	Gelir Getirici	8 Kişi	120.000	Bireysel İş Kurma Projesidir. Alım Tamamlanmıştır
28 Başlık Süt Sığırısı Yetiştiriciliği Projesi	Gelir Getirici	14 Kişi (Erhacı Köyü)	194.124	Bireysel İş Kurma Projesidir. Alım tamamlanmıştır.

Kaynak: Iğdır SYDV

Toplam Proje Adedi: 9 Toplam Proje Bedeli: 1.202,557,87 TL

3.2.3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen örgün öğretim boyunca, ailenin ve akrabalık ilişkilerin, yardımlaşma ve dayanışmanın önemi, milli kültürümüzü ve ahlakımızı oluşturan değerler gibi pek çok konuya vurgu yapılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından da ailelerin ve her yaştan bireylerin eğitilmesi adına Aile Eğitimi Programı Kursları ve diğer pek çok kurs programları yürütülmektedir.

Iğdır Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü

Iğdır Halk eğitim Merkezi müdürlüğünce 2015 yılı içerisinde genel kurslardan toplamda 65 farklı kurs türünden toplamda 584 kurs açılmış ve bu kurslara 4326 kadın, 4663 erkek kursiyer katılmıştır. Kurslarda 2098 kadın, 2327 erkek kursiyer başarılı olarak müdürlükten belge almaya hak kazanmıştır. Iğdır Halk eğitim Merkezi Müdürlüğünce 2015 yılı içerisinde mesleki ve teknik kurslarda, 51 farklı kurs türünde 177 kurs açılmış ve toplamda 4016 kişi bu kurslara katılmıştır. Bu kurslara 2291 kadın, 1725 erkek kursiyer katılmıştır. Kurslarda 870 Kadın, 910 Erkek Kursiyer başarılı olarak Müdürlükten belge almaya hak kazanmıştır.²¹

Görüleceği üzere Iğdır Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, il nüfusu göz önünde bulundurulduğunda halkın eğitim düzeyini, istihdamını, bunlara bağlı olarak da yaşam kalitesini arttırmaya yönelik önemli çalışmalar yapmaktadır. Aile politikalarına bu tür dolaylı katkılarının yanı sıra özellikle açılan bazı kurslar da doğrudan aile ve aile politikaları ile ilişkilidir. Bunlardan bazıları şunlardır: Aile Eğitimi Kurs Programları, Uyuşturucu Bağımlılığından Korunma, Evde Çocuk Bakımı, 4-6 Yaş Çocuk Eğitimi, Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Bakımı, Hasta ve Yaşlı Refakatçiliği Eğitimi, Engelli Bakımı kursları.²²

Halk Eğitim Merkezi Müdürlükleri; kursların ücretsiz olması, başvuru ve kabul şartlarının kolaylığı, çok geniş alanda hizmet verebilme imkânına sahip olmaları, geniş kitlelere ulaşabilme olanağı gibi nedenlerle aile politikalarına ve özellikle toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik önemli bir işleve sahiptir.

3.2.4. İl Müftülüğü

Iğdır İl Müftülüğü rutin ve geleneksel görev ve hizmetlerinin yanı sıra aile kurumuna da ayrı bir önem atfetmektedir. Düzenli olarak sürdürülen vaat ve irşat hizmetlerinin yanı sıra, aile konusunda hizmet vermek adına müftülük bünyesinde "Aile ve Dini Rehberlik Bürosu" adı altında müstakil bir birim teşkil edilmiştir.

²¹ <http://igdirhem.meb.k12.tr/tema/>

²² <http://igdirhem.meb.k12.tr/tema/>

Aile ve Dini Rehberlik Bürosu

Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu, ağırlıklı olarak din görevlilerinden oluşturulmuş bir ekiple müftülük bünyesinde hizmet sunan bir tür dini danışma birimidir. Büronun amacı; Kur'an ve sünnet ışığında, ahlâk temelli bilgiyi esas alarak, aile konusunda toplumumuza doğru dini bilgiler vermek, aile kurumunu ve aile bireylerini tehdit eden sorunların çözümüne dini yönden katkıda bulunmak, sosyal hizmet kapsamında desteğe gereksinim duyan insanlara dinin manevi desteğini de ulaştırmaktır. Büro kendisine; "doğru dini ve ahlaki bilgilere sahip, aile olmanın sorumluluğunu taşıyan, bilinçli bireylerle huzurlu ve sağlıklı bir toplum oluşturmaktır" düşüncesini misyon edinmektedir²³. Büro, yapmış olduğu ziyaretler, düzenlediği konferans ve seminerler, yürüttüğü eğitim programları gibi faaliyetlerle aile konusunda etkili bir çalışma yürütmektedir.

Iğdır İl Müftülüğü'nün Aile odaklı yapmış olduğu çalışmalardan bazıları şunlardır²⁴:

Aile haftası etkinlikleri, sınırda aile irşat hizmeti, ev ev aile içi huzur ziyaretleri, “Bir Yetime Aile Olmak” konulu panel, kadınlara yönelik eğitim seminerleri, “Aile Eğitiminin Önemi ve Evlilik Evcilik Oynamak Değildir” konulu konferans, çocuk evlerine ziyaretler, “Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi Eğitici Eğitimi”, “Iğdır'da Aile Kurmak ve Aile Olmak” konulu konferans, kan davası barıştırma çalışmaları, islâmda kadın hakları, kardeşlik ahlâkı ve hukuku, evlilik ve boşanma, nikâh ve talak, komşu haklarına riayet, alkol ve uyuşturucu ile mücadele gibi aile ve aile politikaları ile doğrudan veya dolaylı olarak ilintili pek çok konuda vaaz, irşat ve seminer çalışmaları.

3.3. Aile Politikalarının Etkinliğine Yönelik Bir Alan Araştırması

3.3.1. Araştırmanın Amacı, Önemi, Kapsamı ve Kısıtı

Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye’de uygulanan aile politikalarının etkinliğini tartışmaktır. Ülke genelinde uygulanan aile politikalarının etkinliği hakkında fikir edinebilmek için de Iğdır İl’i özelindeki uygulama sonuçlarına ilişkin veriler elde etmek amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde araştırma şu sorulara yanıt aramaktadır;

²³<http://www.igdirmuftulugu.gov.tr/>

²⁴ <http://www.igdirmuftulugu.gov.tr/>

- Örnek olarak seçilen ilde aile politikaları kapsamında hangi kurum ve kuruluşlar görev yapmakta ve bu kurum ve kuruluşlar ne tür hizmetler sunmaktadır?
- Sunulan hizmetler hedef kitleye ne ölçüde ulaşmaktadır?
- Hizmetlerden yararlananlar, sunulan hizmetlerden ne düzeyde memnundur?
- Hizmet sunanlar, yaptıkları işlerden ne düzeyde memnundur?
- Uygulanan politikaların adil, tarafsız ve ihtiyaç odaklı olarak sunulup sunulmadığı konusunda hem hizmet sunanların hem de sunulan hizmetlerden yararlananların düşünceleri nelerdir?
- Hem hizmet sunanlar hem de sunulan hizmetlerden yararlananlar açısından, uygulanan politikaların olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?
- Hizmet sunanların ve sunulan hizmetlerden yararlananların uygulanan politikalara ilişkin önerileri nelerdir?

Araştırmada bu alt amaçlara ulaşıldığı zaman temel amaca da ulaşılmış olacaktır. Mülakat soruları bu alt amaçlara ilişkin veri alanlarını temsil etmek üzere oluşturulmuştur. İkincil veriler de yine bu alt amaçları açıklamak üzere incelenmiştir.

Bu araştırma, tez çalışmamızın teorik kısmına ilişkin destekleyici veri sağlaması bakımından önemlidir. Ülkemizdeki aile politikaları son yıllarda köklü bir değişim geçirerek pek çok yenilikler ortaya koymuştur ve halen de bir değişim ve gelişim içerisinde. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkacak bulgular ve bunlara ilişkin değerlendirme ve çözüm önerilerinin devam etmekte olan yeniden yapılanma ve sunulan hizmetlerde kaliteyi artırma çalışmalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Literatürde bulunan tezlerin genelde aile politikalarına ilişkin konulardan sadece birisini -ve bunu da belli yönleriyle- ele aldıkları görülmektedir. Bu ampirik çalışmada aile politikaları bütüncül olarak ele alınmış ve konu hem hizmet sunanlar hem de sunulan hizmetlerden yararlananlar açısından birlikte incelenmiş ve yapılan alan araştırması ile de yukarıda bahsedilen sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu sebepten çalışmanın daha önce yapılmış çalışmalardan farklı olduğu ifade edilebilir. Araştırmanın sonuçlarının, toplumun temel taşı ve en önemli sosyal güvenlik kurumu ve gerek bireysel gerekse toplumsal gelişim konusunda hayati öneme sahip olan aile kurumuna yönelik geliştirilecek politikalara ilişkin olarak literatüre ve bu konuda daha sonra yapılacak bilimsel çalışmalara da katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada kamu kurumları kapsama alınmış, özel sektör kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının aile politikalarına yönelik çalışmaları kapsam dışında tutulmuştur. Yerel yönetimlerin konuya ilişkin faaliyetlerine de çalışmanın sadece teorik kısımda kısaca değinilmiştir. Alan araştırması kapsamında seçilen ilde konuya ilişkin hizmet veren kurumlara yönelik araştırmalar yapılmış, farklı illerde sunulan bazı hizmetlerin bu ilde olmaması nedeniyle bu konulara sadece teorik kısımda yer verilmiştir.

Ana kütle-örneklem bağlamında, hizmet sunanlar kısmında yeterli örneklem ulaşılabilirken, hizmetlerden yararlananlar çok geniş bir kesim olduğundan (Iğdır İl’inde aile politikalarına ilişkin sunulan hizmetlerden yararlananlar il toplam nüfusunun yüzde yetmişinden fazladır), bu kısımda ulaşılan örneklemenin kitleye oranla yetersiz olması temel kısıtı oluşturmaktadır. Araştırmanın konusu açısından daha verimli olacağı düşünüldüğü için, örneklem grubunun sadece bir alanda fakat daha geniş olmasındansa, daha çok alanda ancak daha sınırlı sayıda olması tercih edilmesidir.

3.3.1.1. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanan” (Yıldırım ve şimşek, 2000: 19, akt. Yıldırım, 2011: 130) nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Görüşme, araştırmalarda temel veri toplama araçlarından, başkalarını anlamak için kullanılan en güçlü; sosyal bilimlerde de en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Görüşme tekniğinde amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır (Yıldırım ve şimşek, 2000: 19, akt. Yıldırım, 2011: 130)

Çalışmada nitel araştırma yönteminin seçilmesinin bir nedeni de, bu araştırma yönteminin; “problemleri, içerisinde oluştuğu değerler sisteminden izole ederek analiz etmeyip, ilişki ağını doğal ortamında yorumlayarak anlamlarını ispat etmeye abalamasıdır (Neuman, 2016: 224)”.

Veri toplama aracı olarak ikincil veri ve yarı yapılandırılmış mülakat yöntemleri kullanılmıştır. İkincil verilerden elde edilen bilgiler analiz edilerek örnek olarak seçilen ilde aile politikalarına yönelik hizmet sunan kurumların hangi faaliyetleri ne şekilde

yaptıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. İkincil veri kaynakları olarak; Iğdır İl'inde konuya ilişkin hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarının hazırlamış olduğu raporlardan, denetim elemanlarınca bu kurumlara yönelik hazırlanan teftiş raporlarından, Iğdır İl'ini de kapsayan Serhat Kalkınma Ajansı'nın derlediği verilerden, Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden ve yasal mevzuattan yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamında dört farklı mülakat kullanılmıştır. Bunlardan üçü aile politikalarına ilişkin hizmet alanlara yönelik, biri ise bu hizmetleri sunanlara yöneliktir. Anketlerde sorulan sorular temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

- İlk bölümde katılımcının demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini anlamaya yönelik sorular,
- İkinci bölümde çalışma kapsamında yanıtı aranan sorular,
- Üçüncü bölümde katılımcıların uygulanan politikalara ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerine ve önerilerine yönelik serbest sorular.

Araştırmanın ana kütlesini Iğdır İl'inde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise rassal olarak seçilen dört gruptan oluşmaktadır. Bu gruplardan üçü hizmet alanlar biri ise bu hizmetleri sunanlar arasından seçilmiştir. Yapılan yüz yüze görüşmeler ve ikincil kaynaklardan elde edilen verilere, içerik analizi yapılarak aile politikaları konusunda sunulan hizmetlerin uygulamaya yansıyan sonuçlarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Mülakat sırasında verilen cevapların yazıya aktarılmasında ifadelerin orijinalliğine olabildiğince sadık kalınmıştır.

3.3.1.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada kullanılan temel varsayımlar aşağıda sıralanmıştır:

- Örneklem, evreni temsil etme kabiliyetine sahiptir.
- Kullanılan ölçü aracı/mülakat soruları amaçlarımıza uygun veri toplama yeterliliğine sahiptir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların mülakat sorularına samimi cevap verdikleri var sayılmıştır.
- Kurumlarca sunulan hizmetlerin hukuka uygun olarak ve mevzuat çerçevesinde sunulduğu var sayılmıştır.

- Sunulan hizmetlerden yararlananların, hizmetlere erişim ve hizmetlerden faydalanma konusunda kendi üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirdikleri var sayılmıştır.

3.3.1.3. Araştırmanın Hazırlanması İle İlgili Aşamalar

Yapılan literatür taramasında aile politikaları uygulamaları üzerine bütüncül ve geniş kapsamlı bir araştırma ile karşılaşılmamıştır. Araştırmada kullanılmak için hazırlanan mülakat soruları, konu ile alakalı yerli ve yabancı literatür incelenerek hazırlanmış ve literatürde belirtilen hususlara dikkat edilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularının hazırlanmasında sosyal politikalar alanında iki doçent öğretim üyesinin görüş ve önerileri alınmıştır. Mülakata başlanmadan önce katılımcılara; çalışmanın bilimsel nitelikli bir araştırma olduğu, çalışmanın içerdiği bilgilerin amacının dışında kullanılmayacağı ve katılımcıların kişisel bilgilerinin istenmediği takdirde paylaşılmayacağı ifade edilmiştir.

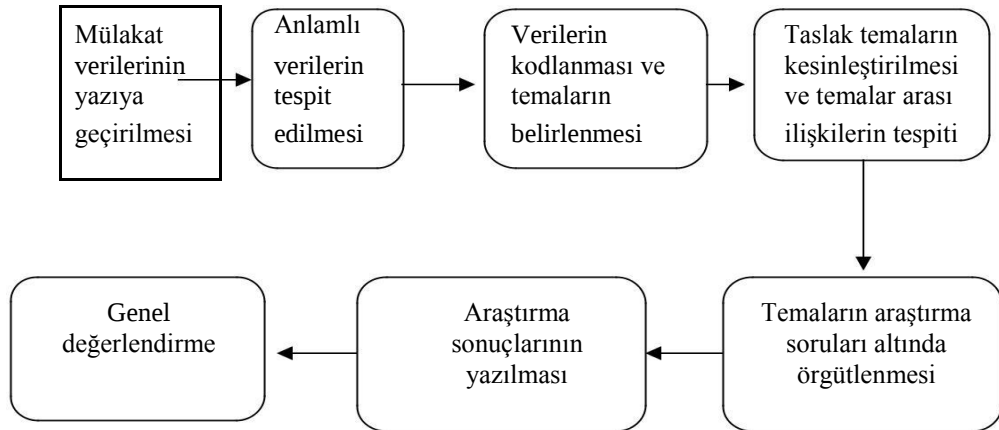
Iğdır İl’inde görev yapan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kurum ve kuruluşlarda çalışanlara yönelik olarak hazırlanan ve 19 sorudan oluşan mülakat 15 katılımcıya uygulanmıştır. Mülakat her katılımcı için ortalama 15 dakika ve toplamda 225 dakika sürmüştür. Iğdır İl’inde yaşayıp burada sunulan sosyal yardımlardan faydalananlara yönelik olarak hazırlanan ve 19 sorudan oluşan mülakat 27 katılımcıya uygulanmıştır. Mülakat her katılımcı için ortalama 15 dakika ve toplamda 405 dakika sürmüştür. Iğdır İl’indeki sevgi evlerinde kalanlara yönelik olarak hazırlanan ve 34 sorudan oluşan mülakat soruları 27 katılımcıya uygulanmıştır. Mülakat her katılımcı için ortalama 20 dakika ve toplamda 680 dakika sürmüştür. Bu çerçevede görüşme yoluyla elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde benzer veriler belli kavramlar ya da temalar çerçevesinde birleştirilerek yorumlanmıştır. Katılımcılar görüşme sırasına göre numaralandırılmıştır. Mülakatlar da yukarıda sıralandığı şekilde A, B, C, D şeklinde birden dörde kadar harflerle belirtilmiştir.

İkincil veri kaynakları olarak; Iğdır İl’inde konuya ilişkin hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarının hazırlamış olduğu 2014, 2015, 2016 yıllarına ait raporlardan, denetim elemanlarınca hazırlanan ve belirtilen döneme ait teftiş raporlarından, Iğdır İl’ini de kapsayan Serhat Kalkınma Ajansı’nın aynı döneme ilişkin derlediği verilerden, Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden ve yasal mevzuattan yararlanılmıştır. Her mülakat için belirlenen sonuçlara ulaşmak üzere elde edilen bulgular dört başlık altında toplanmıştır.

Mülakatlardan ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler bu başlıklar altında incelenmiştir.

Gerek mülakatlar sonucunda ulaşılan gerekse ikincil veri kaynaklarından elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Metinlere ve kullanıldıkları bağlamlara yönelik geçerli ve anlamlı çıkarımlar yapabilmeyi sağlayan bilimsel bir araştırma yöntemi olan içerik analizi, elde edilen verileri açıklayabilen kavram ve ilişkilere ulaşmayı amaçlamaktadır. Temel olarak içerik analizleri, birbirine benzeyen verilerin belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek ve anlaşılır bir şekilde düzenlenip yorumlanmasında kullanılmaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için elde edilen verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkan bu kavramaların uygun bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların belirlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 19, akt. Yıldırım, 2011: 133)

Mülakatlardan elde edilen verileri yorumlayabilmek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla toplanan verileri ifade eden temalar ve bu temalara bağlı olarak alt temalar belirlenmiştir. Mülakat sorularına katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan yola çıkılarak katılımcıların mülakat dökümlerinde bu belirlenen temalar aranarak bulgular yorumlanmıştır.

Şekil 4: İçerik Analiz Süreci ve Aşamaları

Kaynak: Yıldırım S, “Kadının Yoksullukla Mücadelede Belirlediği Bir Strateji Olarak Ev Hizmetinde Çalışma”, Doktora Tezi, Sakarya, 2011

3.3.1.4. Literatür İncelemesi: Seçilmiş Eser İçerik Özetleri

Aile politikaları ile ilgili ulaşılan yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, Türkçe makaleler ve yabancı makalelere ilişkin içerik özetleri ayrı başlıklar halinde sıralanmıştır.

3.3.1.4.1. Yüksek Lisans Tezleri

Çimen (2009) çalışmasında, sosyal devletin amacının, insanları daha da yardıma bağımlı hale getirmek değil muhtaçlıktan kurtarmak olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yine çalışmada; devletin aile kurumuna hak ettiği önemi göstermesi ve aile kurumunun korunması, gelişip güçlendirilmesi için uzun vadeli ve kalıcı politikalar üretmesi gerektiği savunulmaktadır. Ülkemizdeki üstü kapalı aile politikalarının ise bu konuda yetersiz olduğu ve “Aile, Sosyal Hizmet ve Yardımlar Bakanlığı” gibi icracı bir bakanlığın kurulması gerektiği de çalışmada ortaya konmaktadır.

Karaismailoğlu (1997), çalışmasında, Avrupa Topluluğu ülkelerinde uygulanan aile politikalarını; aile politikaları için yapılan harcamaların milli gelirdeki payı, kadının toplumdaki yeri, aile politikalarına yönelik doğum yardımı, çocuk bakımı, vergi indirimi, sosyal sigorta sistemi gibi konuları temel alarak incelemiştir. Bu konularda ülkeler, zayıf ve güçlü yönleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Könezoğlu (2006) çalışmasında; evlilik birliğinin ve ailenin, olması gerektiği şekliyle varlığını sürdürebilmesi ve özellikle aile içi şiddetin önlenmesi için hem genel hükümler çerçevesinde hem de 4320 sayılı Kanun çerçevesinde ailenin korunması amacıyla ve bağımsız mahkemeler eli ile devlet tarafından ailenin iç işleyişine müdahale edildiğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Samav (2010) çalışmasında, iki farklı refah ülkesinden, bir Akdeniz ülkesi olan İspanya ve bir İskandinav ülkesi olan İsveç'in aile politikalarına yönelik uygulamalarını, karşılaştırmalı olarak analiz etmiş ve bu ülkelerdeki aile politikalarını; çocuk bakımı, doğum izni, çocuk/aile ödenekleri ve vergilendirme gibi başlıklar altında incelemiştir. İspanya'nın diğer Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında, aile politikaları için yapılan harcamaların milli gelirdeki payı, kadının toplumdaki yeri, cinsiyet rolleri ve aile politikalarına yönelik doğum yardımı, çocuk bakımı, sosyal sigorta düzeni gibi alanlardaki hizmetlerinin yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Diğer taraftan da kendisine eşitliği ilke edinen ve adaletli aile politikalarıyla ünlenen İsveç'in ise, diğer Avrupa Birliği

lkeleri arasında, uygulamadaki mevcut aile politikalarıyla, daha cömert bir örnek teşkil ettiği gözlemlenmiştir.

Soyarık (1994) alışmasında, Kadının bağımsızlaşmasını hedefleyen Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile geleneksel aile yapısını savunan Aile Araştırma Kurumu'nu karılatırmı ve bu kurumların birbirleriyle çelişkili oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, 1990' lı yılların balarında her ne kadar kurumsallaşma konusunda önemli değişimler yaanmı olsa da devletin kadın konusundaki genel tutumunun kadını "medeniyet göstergesi" olarak görmenin ötesine gitmediği sonucuna ulaşmıştır.

3.3.1.4.2. Doktora Tezleri

Alican (2013), alışmasında Türkiye'de kadın ve aile politikalarını kamu politikaları bağlamında ele almaktadır. Çalışmada bu politikaların tarihsel gelişimi ortaya konularak, süreçte, kurumsallaşma dinamikleri, paradokslar, aktörler ve paydaşlar incelenmektedir. Ayrıca kadın ve aile politikaları refah politikaları bağlamında tartışılmakta, Türkiye'de uygulanan politika ve kurumsal yapıların modellemesi oluşturularak, eleştirel ve kadın bakış açısıyla konu irdelenmektedir.

3.3.1.4.3. Türkçe Makaleler

Ba (2016), alışmasında, Türkiye'deki mahalli idarelerin aile konusundaki sosyal politikalarına ve bu politikaların uygulamalarına yönelik bir araştırma yapmış ve konu hakkında genel bir değerlendirmede bulunmuştur.

Cansel (1990) alışmasında, sosyal devlet açısından aile kurumunu incelemiş, aileye yapılacak geniş sosyal yardımların Türkiye'de, Medenî Kanun hükümleri doğrultusunda kurulması gereken aileyi teşvik edeceği ve imam nikâhı sorununun çözülmesine önemli katkılarda bulunabileceği sonucuna varmıştır.

oban ve zbesler (2009) alışmalarında, ülkemizdeki aile politikalarını ve bu konuda sunulan hizmetleri incelemişlerdir. Çalışmada aile politikaları konusunda istenilen düzeyde olmadığımız sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun da, ailenin yaşam kalitesini ve buna bağlı olarak da bütün toplumu olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır.

Karagöz (2015) alışmasında, aile bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilmesi için uzun vadeli yapısal planlamaların gerekli olduğu, dolayısıyla aile politikalarının bir

bütünlük içerisinde ele alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada aileye yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının bu çalışmalarının teşvik edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Kesgin (2012) çalışmasında, sosyal politikaların belkemiği olan ASPB’ni özellikle dezavantajlı kişilere ve gruplara sunulan hizmetlerden hareketle ele almıştır. Çalışmada, aile kurumunun korunmasının önemli ve gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bunun da ailenin karşı karşıya kalabileceği sosyal riskleri asgari düzeye indirecek önleyici ve koruyucu hizmetleri sunarak, aileyi ekonomik ve psiko-sosyal olarak destekleyecek tedbirleri olarak mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır.

Tuncay (2000) çalışmasında, Avrupa Birliği Ülkelerindeki aile politikalarını karşılaştırmalı olarak incelemiş ve Türkiye uygulamalarının bu ülkelere kıyasla mevcut durumunu tespit etmeye çalışmıştır.

Turgut (2016), çalışmasında, Türkiye’de devletin aile konusundaki politikalarını dönemsel olarak ele almış ve önemli bir kırılma noktası olarak 2000’li yıllardan itibaren devlet tarafından ailenin bir bütün olarak öneminin kabul edildiği ve bu şekilde ele alınmaya başlandığı konusuna dikkat çekmiştir.

3.3.1.4.4. Yabancı Makaleler

Dumon (2003) çalışmasında Avrupa ülkelerinde uygulanan aile politikalarını “eski usul aile politikaları” ve “yeni usul aile politikaları” olarak kategorize etmiş ve her iki sınıftan artı ve eksilerini ayrı ayrı değerlendirmiştir.

Henneck (2003) çalışmasında ABD, Almanya, İtalya, Japonya ve Fransa aile politikalarını; ebeveyn çalışma izni, çocuk yardımları, aile vergi muafiyetleri, çocuk bakımı gibi konularda karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Kammerman ve Kahn (1991), çalışmalarında İngiltere’de uygulanan aile politikalarını özellikle çocuk bakımı, ebeveyn çalışma izinleri, 3 yaş altı çocuklara sunulan hizmetler bağlamında ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda İngiltere’de spesifik bir aile politikasının olmadığı, uygulanan politikaların sosyal politikalar genelinde ele alındığı ve bunun da yoksullukla mücadele temeline dayandığı belirtilmiştir. İngiltere’de aile

politikaları sisteminin yeni yeni kurulmakta olduğu ancak bunun da yüksek risk grubundaki aile ve çocukları hedef aldığı vurgulanmıştır.

Nieuwenhuis Rense, Lancker Wim Van (2017) çalışmalarında, aile politikaları konusunda Avrupa ve OECD ülkeleri başta olmak üzere, yapılan çalışmaları bütüncül bir bakış açısıyla ele almışlardır. Çalışmada pek çok seçilmiş akademik eser içeriği özetlenerek aile politikaları konusunda daha sonra yapılacak çalışmalar için rehber olacak bir kaynak arşivi oluşturulmuştur.

Thevenon (2011) çalışmasında, OECD ülkelerinde uygulanan aile politikalarını karşılaştırmalı olarak incelemiş ve bu kapsamda yapılan yardımların özellikle rakamsal büyüklüklerini ve bütçede ne oranda yer kapladıklarını ülkeler bazında kıyaslamıştır.

3.3.1.5. Araştırma Bulguları

Bu kısımda Iğdır İl’inde görev yapan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kurum ve kuruluşlarda çalışanlara yönelik, Iğdır İl’inde yaşayıp burada sunulan sosyal yardımlardan faydalananlara yönelik, Iğdır İl’indeki sevgi evlerinde kalanlara yönelik ve Iğdır İl’i kadın konukevinde kalanlara yönelik olarak hazırlanan mülakatlar ayrı ayrı analiz edilecektir.

A. Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Bünyesindeki Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanlara Yönelik Bulgular

Bu bölümde; Iğdır İl’inde aile politikaları konusunda sunulan hizmetlerin etkinliği, bu hizmetleri sunanlar açısından araştırılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara; sunulan hizmetlerin hedef kitleye ne ölçüde ulaşabildiği, çalışılan birimlerde meslek içi eğitimlerin yeterli olup olmadığı, maddi manevi mesleki tatmin düzeyleri, yaşanan çevrede görev yapılması konusundaki düşünceleri, sunulan hizmetlerin tarafsız ve adil bir şekilde sunulup sunulmadığı konularına ilişkin görüş ve düşüncelerini anlamaya yönelik olarak sorular sorulmuştur. Bu sorulara örneklem grubunun verdiği cevaplardan elde edilen bulgulara içerik analizi yapılarak çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada katılımcılara, uygulanan politikalara ilişkin olumlu ve olumsuz düşünce ve önerilerini tespit etme amaçlı serbest sorular da sorulmuş ve elde edilen cevaplar da analize tabi tutulmuştur.

Tablo 14**Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Bünyesindeki Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanların Demografik ve Mesleki Durumu**

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Meslek	Görev Yapılan Kurum	Hizmet Süresi (Yıl)
A1	25	Kadın	Lisans	Bekâr	Sosyolog	SHM ²⁵	1
A2	28	Kadın	Lisans	Evli	Sosyolog	SHM	2
A3	30	Kadın	Lisans	Evli	Sosyolog	SHM	2
A4	25	Kadın	Lisans	Bekâr	Sosyolog	SHM	1
A5	25	Erkek	Lisans	Bekâr	Öğretmen	SHM	1
A6	28	Kadın	Lisans	Bekâr	Sosyolog	SHM	3
A7	32	Erkek	Evli	Lisans	Sosyolog	SHM	2
A8	26	Kadın	Evli	Lisans	Sosyolog	SHM	2
A9	25	Kadın	Bekâr	Lisans	Sosyolog	SHM	1
A10	27	Kadın	Bekâr	Lisans	Psikolog	ASPİM ²⁶	2
A11	26	Kadın	Bekâr	Lisans	Sosyolog	SHM	2
A12	26	Erkek	Bekâr	Lisans	Öğretmen	SHM	2
A13	26	Kadın	Bekâr	Lisans	Sosyolog	SHM	2
A14	29	Kadın	Bekâr	Lisans	Sosyolog	SHM	3
A15	49	Kadın	Bekâr	Önlisans	İşçi	ASPİM	2

Yukarıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların 12'sinin kadın ve 3'ünün erkek olduğu ve yaş ortalamalarının 24,4 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların mesleki durumları ise; 11 sosyolog, 2 öğretmen, 1 psikolog ve bir işçi şeklindedir. Ağırlıklı olarak (13/15) SHM'de görev yapmakta olan katılımcıların görev süreleri ortalama olarak 2 yıldır. Katılımcıların tamamı yüksek öğrenim görmüştür.

Araştırmaya İlişkin İçerik Analizleri

Bu bölümde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kurum ve kuruluşlarda çalışan 15 katılımcıyla yüz yüze yapılan mülakatlar çerçevesinde elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırmada katılımcıların; yaptıkları işin maddi ve manevi açıdan kendilerini ne düzeyde tatmin ettiği, uygulanan aile politikalarının ve sunulan hizmetlerin yeterliliği, etkinliği ve kalitesi konusundaki görüşleri, çalışılan birime yönelik mesleki eğitim/hizmet

²⁵ SHM (Sosyal Hizmet Merkezi)

²⁶ ASPİM (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

içi eğitim durumu, varsa uygulamaların iyileştirilmesi konusundaki önerileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sorulan sorulara örneklem grubunun verdiği cevaplardan elde edilen bulgulara içerik analizi yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Mülakat sırasında toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda üç tema ortaya çıkmıştır. Yapılan iş maddi ve manevi açıdan tatmin edicidir. Uygulanan aile politikaları ve sunulan hizmetler etkili ve yeterlidir. Çalışılan birime yönelik mesleki eğitim/hizmet içi eğitim yetersizdir.

Tema 1: Yapılan İşin Tatmin Ediciliği

Sosyal hizmetler, niteliği itibariye diğer kamu hizmetlerinden ayrılmaktadır. Toplumun en dezavantajlı kesimine yardım etme imkânı sağlayan bu tür hizmetler, hizmet sunanlara manevi açıdan diğer hizmetlere kıyasla çok daha fazla tatmin sağlayabilmektir. Bununla birlikte, aşağıda gösterileceği gibi A14 katılımcısının da ifade ettiği gibi, “karşılaşılan olaylar, tanık olunan durumlar personeli ruhen ve bedenen fazlasıyla yıpratmaktadır.”

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan verilere göre, katılımcıların yaptıkları işleri maddi ve manevi açıdan tatmin edici buldukları anlaşılmıştır.

Tablo 15
Katılımcıların Mesleki Tatmin Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yapılan İş Tatmin Edicidir	10/15

Analiz sonucunda ortaya çıkan verilere göre; katılımcıların çoğunluğu (yüzde 66) yaptıkları işin maddi ve manevi açıdan tatmin edici olduğunu düşünmektedir. Yalnızca bir katılımcı her iki bakımdan da mesleğini yetersiz bulmuştur. Dört katılımcı da yaptıkları işi manevi açıdan yeterli bulurken ekonomik açıdan yetersiz bulmuşlardır. Mülakat yapılan katılımcıların bu konudaki ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

Tablo 16**Çalışanların Mesleki Tatminleri Konusundaki Mülakat Verileri**

A1	Tatmin ediyor
A2	Evet, tatmin ediyor
A3	Mesleğim manevi olarak tatmin ediyor ama ek ders karşılığı çalıştığım için ekonomik olarak bazen asgari ücretin bile altına indiğinden dolayı şartların, özlük haklarımızın düzeltilmesini istiyorum.
A4	Evet, tatmin ediyor
A5	Evet
A6	Manevi olarak tatmin ediyor ancak ekonomik anlamda tatmin etmiyor.
A7	Manevi açıdan fazlasıyla tatmin ediyor ancak ekonomik açıdan yıpranma payı getirilmesi gerekiyor.
A8	Oldukça tatmin edici
A9	Evet ediyor
A10	Evet
A11	Manevi açıdan tatmin etmiyor. Çünkü mesleğimin gerektirdiği çalışmaları yapamıyorum. Bu da beni köreltiyor.
A12	Evet ediyor
A13	Ediyor
A14	Manevi açıdan şüphesiz çok tatmin edici bir mesleği icra ediyorum. Ekonomik açıdan kötü olmamakla beraber tam bir adaletsizliği yaşıyoruz. Sosyolog maaşları, psikolog ve sosyal çalışmacılarla eşitlenmeli. Aynı işi yapıyoruz hatta çok zaman daha fazla çalışıyoruz.
A15	Yetmiyor

Değerlendirme

Sosyal hizmet alanında yapılan işler özü itibarıyla manevi açıdan oldukça tatmin edicidir. Bu tür işler kamu hizmetinin yanında pek çok sivil toplum kuruluşu, hayır kuruluşu ve bireysel olarak hayırseverler tarafından da herhangi bir maddi beklenti olmaksızın hatta kendileri tarafından maddi fedakârlılar yapılarak, yalnızca manevi duygu ve motivasyonlarla yürütülebilmektedir. Yukarıdaki tabloda bazı katılımcıların manevi tatmine vurgu yapan ifadeleri de bu düşüncüyü desteklemektedir. Ancak manevi açıdan doyurucu olan bu tür işler, yıllar içerisinde karşılaşılan olaylar, tanık olunan durumlar, sürekli muhatap olunan dezavantajlı kitle gibi gerekçelerle, personeli ruhen ve bedenen fazlasıyla yıpratmaktadır. Literatürde sosyal hizmet alanında görev yapanların diğer hizmet türlerine kıyasla daha fazla tükenmişlik sendromuna yakalandığını gösteren çalışmalardan biri olan “Sosyal Hizmet Kurumu Çalışanlarında İş Memnuniyeti, Tükenmişlik ve Depresyon: Diyarbakır İli Alan Araştırması” adlı çalışmada Sosyal Hizmetler Müdürlüğü’nde çalışanların duygusal tükenme ve duyarsızlaşma skorlarının diğer çalışanlara göre daha yüksek oranda olduğu sonucuna varılmıştır.” (Bilgin, Emhan ve Bez, 2011: 224) Bu nedenle, bu alanda görev yapanların seçilirken titizlikle seçilmelerinin, zaman zaman mesleki eğitime/hizmet içi eğitime, rehabilite edici

faaliyetlere ve rotasyona tabi tutulmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir. Mülakat sırasında katılımcılardan A14 ün ifadeleri de çalışanların da bu yönde bir düşünce ve beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir.

“Personelin zaman zaman rehabilitasyonu sağlanmalı. Çalışılan kesim dezavantajlı kitle. Karşılaşılan olaylar, tanık olunan durumlar personeli ruhen ve bedenen fazlasıyla yıpratıyor. Personelin de insan olduğu gerçeği unutulmamalı ve gerek personelin rehabilitasyonu gerekse kurum içinde dayanışmanın sağlanması için zaman zaman etkinlikler düzenlenmeli. Bakanlık bu gibi etkinlikleri desteklemeli ve il idaresi de bu konuda gerekli organizasyonu sağlamalı.”

Araştırma sonuçları, katılımcıların mesleklerinin kendilerine sağladığı olumlu manevi tatminin, bahsedilen olumsuz etkilere kıyasla daha baskın olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Tablo 14’de de görüleceği gibi katılımcı kitlenin hizmet süreleri ortalama olarak 2 yıldır. Bu durumun da olumlu tablo üzerinde etkili olmuş olabileceği de unutulmamalıdır.

Sonuç olarak; manevi açıdan tatmin edici ancak bir o kadar da zor, yıpratıcı ve hassas olan bu alanda görev yapanların özlük haklar konusunda tatmin düzeylerinin işin niteliği gereği yüksek tutulması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca eşit işe eşit ücret ilkesi gereğince benzer işleri yapanlar arasındaki ücret adaletsizliklerinin de giderilmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet alanında görev yapanlar için uygun çalışma ortamı ve psiko-sosyal yardımcı mekanizmaların oluşturulmasının ve bu konuyla ilgili politikaların geliştirilmesinin gerekli olduğu da düşünülmektedir. Ayrıca sadece bir ilde ve sınırlı bir örneklem kitlesine yönelik olarak yapılan bu çalışmaya benzer ve daha detaylı çalışmaların, elde edilecek verilerin daha güvenli ve genellenebilir olması için daha fazla ili kapsayacak şekilde genişletilerek yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda elde edilecek bilimsel verilerin sonuçlarının da konuya ilişkin politika belirleme süreçlerinde kullanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Tema 2: Uygulanan Aile Politikalarının Yeterliliği ve Etkinliği

Bir konuda üretilen politikaların ve yapılan yasal düzenlemelerin teorik düzeyde, çok iyi planlanmış ve belirlenen amaca ulaşmayı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte bu politikaların ne düzeyde etkili olduğu ve başarılı sonuçlar doğurduğu ancak uygulama sonrasında anlaşılabilecektir. Bu nedenle, odağında doğrudan insan olan aile politikaları gibi hassas bir konuya ilişkin sunulan hizmetlerin merkezden en uç noktadaki birimlere kadar nasıl uygulandığı ve nasıl sonuçlar doğurduğu konusundaki en

sağlıklı bilgi kaynaklarından birinin de bu politikaları uygulayanlar olduğu düşünülmektedir.

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler, katılımcıların, uygulanan aile politikalarının yeterli olduğunu ve sunulan hizmetlerin etkili ve kaliteli bir şekilde sunulmakta olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 17
Uygulanan Politikaların Yeterliliği Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Uygulanan Aile Politikaları Yeterlidir. Hizmetler Etkili ve Kaliteli Bir Şekilde Sunulmaktadır	11/15

Araştırma sonuçlarına göre, mülakata katılan on beş katılımcıdan on biri (yüzde 72,6) uygulanan politikaların yeterli olduğunu ve sunulan hizmetlerin etkili ve kaliteli bir şekilde sunulduğunu düşünmektedir. Mülakat yapılan katılımcıların bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

Tablo 18
Aile Politikalarının Yeterliliği ve Etkililiği İle İlgili Mülakat Verileri

A1	Bütün dezavantajlı kesimlere ulaşma konusunda ASPB geniş bir hizmet yelpazesine sahip. Evde bakım hizmetleri ve sosyal ekonomik destek kazandırma konusunda son yıllarda büyük bir atılım ve gelişme kaydedildiğini düşünüyorum.
A2	Yapılan araştırmalar neticesinde, uygulanan aile politikalarının hemen hemen her aileye ulaştığını görmekteyiz. Daha müreffeh ve mutlu bir toplum için yaşam standartlarının iyileştiği düşüncesindeyim.
A3	Yeterli buluyorum. Uygulanan politikaların ve hizmetlerin yeterli ve kaliteli olduğunu düşünüyorum.
A4	Ülke ölçeğinde yetersiz, bu yüzden hizmetler kaliteli olamıyor. Ailelere verilen hizmetler İğdir ölçeğinde yeterlidir.
A5	Hizmetlerin her yere ulaştığını düşünüyorum. Sosyal devlet anlayışının her geçen gün iyiye gittiği kanaatindeyim. Bireylerin yaşam standartlarını iyileştiriyor, ailelerin sıkıntılarında devletimiz sürekli desteğini yapıyor.
A6	Aile politikalarının çok yeterli olmadığını düşünüyorum. Ülkedeki ailelerin sorunlarının ailedeki bireylerin tek tek eğitilmesiyle giderilebileceğini düşünüyorum. Üst aklın toplantılarda aldığı kararların taşrada uygulanabilirlik konusunda bir mutabakata varmadan uygulanmasını talep etmeleri genel anlamda en büyük sorunu oluşturuyor.
A7	Yeterli. SED ve EBH hizmetlerinin yönetmelik bazında daha net hale getirilmesi gerekmektedir.
A8	Yeterli.
A9	Politika ve hizmetler yeterli ancak uygulamada eksikliklerin olduğunu düşünüyorum. Çalışanların bu konuda bilgi ve becerileri artırılmalı, motivasyonları güçlendirilmelidir. Birçok politika ve hizmetin yıllar içinde daha sistemli, herkesi kapsayan bir noktaya geleceğine inanıyorum.

Tablo 18'in devamı

A10	Sosyal devlet olmak çoğu konuda iyi olsa da, insanlara yardımları fazla verdiğimizde onları sadece almaya alıştıırırız. Almaya alışmış insanlar kendileri için uğraşmazlar ve tüm hayatlarını başkalarından bir şey almak için harcarlar. Şu an yeni bir bakanlık olduğu için oturmayan yönleri olsa da hızla gelişen ve geliştirilen bir bakanlığız. Yapılmaya çalışılan politikalar etkili fakat her kesime ulaşılmış değil.
A11	Yeterlidir
A12	Daha yeni kurulan bir bakanlık, tabi ki eksi yönleri var ama artı yönleri daha fazla. En kısa zamanda tüm ailelere dokunabiliyoruz, bu bizim için artıdır.
A13	Hizmetlerin tamamına yakınına yeterli buluyorum. İğdır ölçeğinde her aileye henüz ulaşamadığını düşünüyorum.
A14	Kadına şiddet, kadın konukervleri, aile danışmanlığı, boşanma süreci danışmanlığı, psikososyal destek vs konularında yetersiz kaldığını düşünüyorum. Evde bakım ve SED yardımları dışında kalan diğer hizmetlerimizde yeterli verimi sağlayamadığımız kanaatindeyim.
A15	Yok (yetersiz)

Değerlendirme

Ülkemizin aile politikaları sistemi yakın bir geçmişte köklü bir değişim yaşamış ve dağınık halde hizmet sunan pek çok kurum ASPB çatısı altında toplanmıştır. Bu konuda önemli mesafeler kat edilmiş olmakla birlikte bu değişim süreci henüz tam olarak sonuçlanabilmiş değildir ve halen sistemin oturmayan yönleri mevcuttur. Bununla birlikte tablo 17'de de görüldüğü gibi, bir konuyu en iyi bilmeleri beklenen uygulayıcı kitle de bazı eksikler olduğunu ancak genel olarak uygulanan politikaların yeterli ve sunulan hizmetlerin etkili ve kaliteli olduğunu düşünmektedir.

Henüz genç bir bakanlık olmanın yol açacağı bazı sistemsal aksaklık ve eksikliklerin olması olağan kabul edilebilir. Bununla birlikte yeniden yapılanma süreçleri, getirilecek yeni düzenlemelerle geçmişteki olumsuzlukların giderilmesine ve küçük revizyonlarla bertaraf edilemeyecek sorunların kökten çözümüne yönelik bir fırsat olarak da görülebilir.

Sahada görev yapan ve sorunları yakından bilen insanların bilgi ve deneyimlerinden karar alma ve planlama süreçlerinde yeterince yararlanılamaması doğru ve yerinde kararlar almayı güçleştirecektir. Bu nedenle merkezle saha arasında sıkı bir işbirliği ve koordinasyon gereklidir. Bu bağlamda saha ziyaretlerinin artırılması, uygulamaların yerinde incelenmesi, uygulayıcılarla daha çok fikir alışverişinde bulunulması ve onların görüş, öneri ve deneyimlerinden daha fazla yararlanılması ve uygulayıcıların karar alma süreçlerine daha çok dâhil edilmeleri gerektiği düşünülmektedir. Yukarıdaki tablo da söz konusu politikaların asıl uygulayıcıları olan çalışanların, kendi konularında çok önemli

düşünce, eleştiri ve önerileri olduğunu ve politika üretme ve karar alma süreçlerine daha fazla dâhil edilmelerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu konuda katılımcılardan A6'nın aşağıdaki ifadeleri de çalışanların da bu yönde bir düşünce ve beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir.

“Üst aklın toplantılarda aldığı kararların taşrada uygulanabilirlik konusunda bir mutabakata varmadan uygulanmasını talep etmeleri genel anlamda en büyük sorunu oluşturuyor.”

Aile, sürekli değişen, dönüşen, yeni durum ve şartlardan etkilenen canlı bir olgu olduğundan, aileye ilişkin sorun ve çözümler de değişkendir. Bu nedenle aileye yönelik politikalar, bu gerçek göz ardı edilmeden ele alınmalıdır. Bu konuda ASPB başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların araştırma ve geliştirme çalışmalarına daha fazla ağırlık vermeleri gerekmektedir. Sorunları daha ortaya çıkmadan öngörerek bunlar için önlem almayı ve çözüm geliştirmeyi hedefleyen bir yaklaşımın benimsenmesi çok önemlidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, zamanla ortaya çıkan yeni sorunlara veya bunlara ilişkin işaretlere ilk temas edenler de sahada görev yapanlardır. Bu nedenle bu sorunlara çözüm üretilmesi sürecinde de sağlıklı bilgi akışında çok önemli birer aktör olan saha çalışanlarının görüş öneri ve deneyimlerinden daha fazla ve etkili bir şekilde yararlanılması gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak uygulanan politikaların ve sunulan hizmetlerin bizzat bu politikaları uygulayanlar ve hizmetleri sunanlar nazarında yeterli, etkili ve başarılı olduğunun düşünülmesi, yapılan köklü değişikliklerin önemli ölçüde hedefine ulaştığını göstermektedir. Yukarıda sözü edilen küçük eksikliklerin de zaman içerisinde giderilmesi ile aile politikaları sistemimizin güçlü, etkili ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek bir düzeye ulaşacağı değerlendirilmektedir.

Tema 3: Mesleki Eğitimlerin/Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliği

Hemen her alanda çok hızlı değişim ve dönüşümlerin yaşandığı çağımızda mesleki eğitim/hizmet içi eğitim sadece aile politikalarına yönelik olarak hizmet sunan kurum ve kuruluşlar için değil özel sektör, kamu sektörü fark etmeksizin, bir hizmet sunan, bir değer üreten her alanda vazgeçilmez bir gereksinimdir.

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler, katılımcıların, kendilerine sunulan mesleki eğitimlerin/hizmet içi eğitimlerin yeterli olmadığını düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 19**Mesleki Eğitimlerin/Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliği Vurgusu**

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Sunulan Mesleki Eğitimler / Hizmet İçi Eğitimler Yetersizdir	9/15

Yapılan araştırma sonucunda mülakata katılan on beş katılımcıdan dokuzunun kendilerine sunulan mesleki eğitimlerin/hizmet içi eğitimlerin yetersiz olduğunu ifade ettikleri anlaşılmıştır. Mülakat yapılan katılımcıların bu konudaki ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

Tablo 20

Sunulan Mesleki Eğitimlerin/Hizmet İçi Eğitimlerin Yetersizliğine İlişkin Mülakat Verileri

A1	Birimime yönelik, eğitimler konusunda şu ana kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır.
A2	Düzenli periyotlarla hizmet içi eğitim, aile eğitim programı kapsamında verilmektedir.
A3	Bütün personelin kalitesinin artması ve hizmetin daha yüksek olması için eğitimin herkesi kapsamaması gerektiğini düşünüyorum.
A4	Birim olarak mesleki çalışmaların ve uygulamaların yeterli ve üst düzeyde olduğunu düşünüyorum.
A5	Mesleki çalışma ve uygulamaların yeterli olduğunu düşünüyorum.
A6	Mesleki eğitimin yeterli olmadığını düşünüyorum. Bunun çözümünün de bakanlığın devamlı, personellerine illerde yeterli hizmet içi eğitim vererek mümkün olduğunu düşünüyorum.
A7	Eğitim konusunda yeterli değil. En azından yılda bir kez eğitim (uygulamalı) verilmesi gerekiyor.
A8	Eğitimler yeterli değil.
A9	Şu an için yeterli olduğunu düşünmüyorum. Hizmet içi eğitimler daha fazla artırılmalı.
A10	Çalıştığım birime yönelik hiçbir eğitim almadım. Eğitim konusu biraz daha geliştirilebilir.
A11	Yeterli değil.
A12	Daha çok olmalı.
A13	Hizmet içi eğitim almadım. Genel eğitim aldım.
A14	Mesleki eğitim/hizmet içi eğitim konusunda sıfırlık olduğumuzu düşünüyorum. İşe gelince herkes her işi yapabiliyor, yapmak zorunda, yapmasında da bir sakınca yok. Eğitim söz konusu olunca sadece belirli kişiler gidiyor.
A15	İyi

Değerlendirme

Kurumların görev alanlarına yönelik teorik düzeyde iyi planlanmış hizmetler eğer iyi uygulanmazlarsa olumlu sonuçlar üretemeyecektir. Bu nedenle, aile politikaları gibi insana doğrudan temas eden hassas bir konuda yapılacak hatalar, diğer hizmetlere kıyasla çok daha vahim zararlara yol açabilecektir. Bu nedenle aile politikalarına ilişkin hizmetlerin nitelikli, iyi eğitilmiş ve konularında uzman kişilerce gördürülmesi çok önemlidir.

Belirtildiği gibi aile politikalarına yönelik olarak sunulan hizmetler konusunda yakın bir tarihte bir yeniden yapılanmaya gidilmiştir. ASPB da, bu süreçte yeni kurulmuş bir bakanlıktır. Bu yeniden yapılanma süreci de henüz tam olarak sonuçlanabilmiş değildir. Pek çoğu itibariyle yeni olan kurumların görev alanlarına ilişkin konularda gerek mevzuata gerekse uygulamaya yönelik çok önemli değişiklikler gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye de devam etmektedir. Bu değişim ve dönüşümün en kısa sürede tamamlanabilmesi ve sistemin bir an önce oturabilmesi adına en önemli ve gerekli konulardan birisi de kurum çalışanlarının eğitimidir. Gerek teorik eğitimler gerekse uygulamalı eğitimler, belli dönemlerde ve gruplar halinde bütün çalışanları kapsayacak şekilde mutlaka yapılmalıdır. Yine yukarıda da değinildiği gibi aile, zamanla ortaya çıkan yeni durum ve şartlardan etkilenen canlı bir sosyal olgudur. Bu nedenle aileye yönelik ortaya çıkan ihtiyaçlar, beklentiler, sorunlar da zamanla değişebilmektedir. Zamanı yakalayabilmek, yeni durum ve şartlara bir an önce uyum sağlayabilmek, doğrudan insan hayatına ilişkin konularda geç kalmamak için de sürekli, etkili ve bütün çalışanları kapsayacak bir mesleki eğitim sistemin oturtulması şarttır.

Sunulan eğitimlerin temel amacının bireylerin bilgi, beceri ve donanımlarını arttırmak ve bu sayede de sunulan hizmetlerinin daha kaliteli olmasını sağlamak olduğu da unutulmamalıdır. Bu amacından saptırılmış, çalışanların yalnızca bir kısmını kapsayan, adeta bir ödül-ceza aracına yahut yalnızca sosyal faaliyete dönüşmüş bir mesleki eğitim anlayışının istenilen sonuçları sağlayamayacağı açıktır. Bu nedenle sunulacak eğitimlerin; herkesi kapsayıcı, katılım noktasında alt amir ve idarecilerin inisiyatiflerinin mümkün olduğunca sınırlı olduğu, zamanı, şartları ve katılım sıraları daha merkezi olarak ve önceden belirlenen objektif kurallara dayanan, bir sistemin oluşturulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Aksi halde, amacından sapmış sözde eğitim faaliyetleri ile zaman ve emek kaybı oluşacağı gibi, ortaya çıkan adaletsizlik, çalışanlarda motivasyon kaybına, kuruma duyulan güvenin azalmasına yahut kaybolmasına ve çalışma barışının da bozulmasına yol açacaktır. Bu konuda katılımcılardan A14 ün ifadeleri şu şekildedir:

“Mesleki eğitim/hizmet içi eğitim konusunda sıfırlık olduğumuzu düşünüyorum. İşe gelince herkes her işi yapabiliyor, yapmak zorunda, yapmasında da bir sakınca yok. Eğitim söz konusu olunca sadece belirli kişiler gidiyor.”

Sonuç olarak, eğitim konusunda gösterilecek bir ihmâl yahut eksikliğin sosyal hizmetlerde yol açacağı zararların çok vahim belki de telâfi edilemez boyutlarda olabileceği unutulmalıdır. Bu nedenle bu konudaki, söz konusu eksikliklerin bir an önce giderilmesi, etkili, kaliteli, objektif ve kapsamlı bir mesleki eğitim/ hizmet içi eğitim sisteminin ivedilikle hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Araştırmaya İlişkin Diğer Bulgu ve Değerlendirmeler

Mülakat sırasında elde edilen bilgilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (yüzde 85) görev yaptıkları alanda hedef kitleye yeterince ulaşılabilmesini düşünmektedir ve bu durum ülke genelinde de Iğdır ölçeğinde benzer durumdadır.

Çalışanların kendi yaşadıkları çevrede görev yapmaları konusunda ise; katılımcıların yüzde 42'si bunu olumlu bulurken yüzde 35'i olumsuz bulmaktadır. Geriye kalanlar ise bu durumun artı ve eksilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcılardan A1, A4, A5, A7, A14' ün ifadelerine sırasıyla aşağıda yer verilmiştir:

“Çalışanların kendi yaşadıkları çevrede görev yapmaları o bölgeyi tanıma açısından önemli bir avantaja sahipken, bazı konularda objektif ve tarafsız bir şekilde olaylara veya mevcut durumlara yaklaşım açısından sıkıntı yaratabilir.”

“Birimde çalışanların kendi şehirlerinde görev yapmalarının en büyük faydası, yaşanan toplumun ve insanların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan daha iyi tanınmasıdır.”

“Kendi memleketini daha iyi tanıdıkları için ve yaşadıkları bölgeye hâkim oldukları için daha verimli oluyorlar.”

“Çalışanların objektif karar alabilmeleri ve kendilerini baskı altında hissetmemeleri için (toplumsal ve kültürel) farklı şehirde çalışmalılar.”

“Bakanlığın alım yaparken mutlak dikkat etmesi gereken bir husus var ki; personelin memleketi dışında görev yapması. Hele ki küçük bir şehirde doğup büyümüşse o personel memleketinde görev yapmamalı. Akraba, eş-dost, personeli en çok sıkıntıya sokan durumların başında geliyor ve mesleğin etik tarafı da kalmıyor.”

Çalıştığınız birimde kendinizi baskı altında hissediyor musunuz? Sorusunaysa yüzde 85' lik kesim hayır yanıtını vermiştir.

Çalıştığınız birime yönelik sunulan hizmetlerde tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir? Sorusuna ise katılımcılar; yönetmelikler başta olmak üzere bazı mevzuat düzenlemelerinin revize edilmesinin gerekli olduğunu, mesleki eğitimin ve sosyal aktivitelerin artması gerektiğini belirtmişlerdir. Iğdır özelinde ise, huzurevi ihtiyacının giderilmesi gerektiğini, işsizliğin en önemli sorun olduğunu ve araç sıkıntısının

halledilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışılan birimde hizmetleri iyileştirmek için sunulan öneriler ise; sunulan hizmetler ve yardımlaşma konularında toplumda farkındalığın artırılması, sosyal hizmet merkezlerinin ve burada çalışan personelin sayısının artırılması, vatandaşa ekonomik desteğin yanında psikolojik destek de sağlanması, işsizlikle ve ekonomik sorunlarla mücadelede daha etkili ve koordineli bir çalışma yürütülmesidir. Mülakatta katılımcılarının çalıştıkları birime yönelik, sunulan hizmetleri iyileştirmek konusunda ifade ettikleri görüş, öneri ve düşünceleri aşağıya alınmıştır:

Tablo 21
Çalışanların Görüş ve Önerilerine İlişkin Mülakat Verileri

A1	Ülke ölçeğinde benim gözlemlediğim herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Iğdır İl'i açısından ise, benim görev tanımında olmayan yerlerde de görevlendirilmem asıl yapmam gereken şeylere karşı verimliliğimi azaltmaktadır.
A2	Iğdır'da ekonomik desteğin yanında sosyal aktiviteler alanında da geniş yelpazeli çalışılmaması bir eksiklik. Ülke ölçeğinde ise, işsizlik konusunda insanları yönlendirme yaparken sonucun olumsuz olması, SED yardımıyla desteklenen çocukların sosyal aktiviteler alanında eksik kalması hem maddi yönden desteklerken hem de sosyalleşme açısından da desteklenmesi için uygun ortamların olmaması eksikliklerdir. Önerilerim ise; milletimizde bakanlığımızın sunmuş olduğu hizmetler kapsamında "farkındalık" yaratmak. Reklamlarla, afişlerle, kamu spotlarıyla insanların yardım duygusunu, paylaşım hissini uyandırmak. Iğdır ölçeğinde, işsizlik konusunda İŞKUR'la işbirliği içinde olunması ve öncelikli olarak yönlendirme yapılan kişilerin değerlendirilmesi. Belediyelerin spor tesisleri, park veya kültürel alanda hizmet verebilecek, çocukların, gençlerin kendilerini geliştirebilecekleri sosyal aktivitelere yönelik hizmetlerde bulunması.
A3	Sunulan hizmetlerin doğru ve vatandaşın lehine olduğunu düşünüyorum. Ancak, hizmet içi eğitimin artırılması ve Iğdır için araç sıkıntısının giderilmesi gerekiyor. Araç sıkıntısının ortadan kaldırılmasının, insanlara verilen hizmetin daha hızlı olması için daha iyi olacağını düşünüyorum.
A4	Yönetmeliklerin daha kapsamlı ve yeterli olması gerekiyor. Iğdır için; araç sıkıntısı çekiliyor. Bu yüzden vatandaşa hizmetlerimiz aksıyor. İnsanlar mağdur oluyor.
A5	Yönetmeliklerin kesin sınırlarının olması gerekiyor. Ekonomik yönden desteğin yanında psikolojik destek de verilebilir. Iğdır ölçeğinde, hizmetlerin doğru ve kaliteli olduğunu düşünüyorum, ancak araç sıkıntısı yaşanıyor.
A6	Aileleri çocukların eğitimi konusunda bilinçsiz davranmaları, çocukların eğitim ve aile hayatının niteliksiz olmasına ve çocukların gelecekte iş kaygısı yaşamalarına neden olan hem yerelde hem ülke genelinde büyük bir sorundur. (Çalıştığım birim çocuk odaklı) Çoğu sorunun ekonomik olarak çözümsüz kaldığı için çözülemediğini düşünüyorum. Iğdır ölçeğinde, her aileye temin edebilecek yardımlar ve sosyal ekonomik destekleri arttırmak gerekiyor.
A7	Yönetmeliklerin daha kapsamlı, daha detaylı ve daha açık olması gerekiyor. SED için; mevcut yönetmelik ve uygulamalar insanlarda yoksulluk kültürünü pekiştiriyor. İŞKUR ile ortak çalışılmalı ve İŞKUR'da SED alanlara öncelik tanınarak SED sonlandırılmalı.
A8	-
A9	Çalışan kişilerin konularında yeterli hizmet içi eğitim almaması bir eksiklik. Hizmeti alan ve başvuruda bulunan kişilerle daha iyi bir iletişim sağlanması için çalışanların iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimler düzenlenmeli. Iğdır ölçeğinde ise, uygulama düzeyinde farklı etkinlikler yapılmalı, bu etkinliklere halkın katılımı da sağlanmalıdır.

Tablo 21'in devamı

A10	Engelli alanında ve yaşlılar için kurumların yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bazı engellilerimiz için sırada beklemek sıkıntı olabiliyor. İğdir ölçeğinde huzurevi eksikliği var. Uygulanan politikalar geliştirilirken halktan da fikir alınabilir. Yaşanan sıkıntıları en iyi yaşayan bilir. Hızlı olması için ülke genelinde anket düzenlenebilir.
A11	-
A12	Sosyal Ekonomik Destek hizmetinde SOYBİS üzerinden yeterli verileri göremiyoruz. Disiplinli ve düzenli çalışma, sürekli hizmet içi eğitim.
A13	Çevre araştırması daha titiz olmalı. Aynı evi iki komisyon incelemeli. Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğümüze teşekkür ederiz. İlgili ve anlayışlı, sistemli çalışmamıza yardım ediyor.
A14	Personel eğitimleri konusunda çok yetersiz. Eğitimler artırılmalı, personelin mesleki olarak bilgisini arttırmasına ve kendini geliştirmesine fırsat verilmeli. SHM sayıları artırılmalı. Hedef kitlenin azalması ile daha kaliteli hizmetin verilmesi. Personel istihdamı. Bakanlığın mutfağı olan SHM ler 3-4 kişi ile yürütülmeye çalışılıyor. Bu sebeple işler ya yetişmiyor ya da personel fazlasıyla yoruluyor. Personel eğitimleri artırılmalı. Mesleki gelişme için fırsat verilmeli. İş daha kaliteli ve etkin yapılmalı. Personelin zaman zaman rehabilitasyonu sağlanmalı. Çalışılan kesim dezavantajlı kitle. Karşılaşılan olaylar, tanık olunan durumlar personeli ruhen ve bedenen fazlasıyla yıpratıyor. Personelin de insan olduğu gerçeği unutulmamalı ve gerek personelin rehabilitasyonu gerekse kurum içinde dayanışmanın sağlanması için zaman zaman etkinlikler düzenlenmeli. Bakanlık bu gibi etkinlikleri desteklemeli ve il idaresi de bu konuda gerekli organizasyonu sağlamalı.
A15	-

B. Sosyal Yardımlardan Faydalananlara Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların; sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yenilikler hakkında ne düzeyde bilgi sahibi oldukları, yapılan sosyal yardımların yeterli olup olmadığına dair düşünceleri, yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığı ile ilgili düşünceleri, yardımların dağıtılmasında hangi faktörlerin etkili olduğuna dair düşünceleri, sosyal yardım sistemine yönelik tespit ettikleri sorun ve eksiklerin neler olduğu ve sosyal yardım sistemine yönelik önerileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sorulan sorulara örneklem grubunun verdiği cevaplardan elde edilen bulgulara içerik analizi yapılarak ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Sosyal Yardımlardan Faydalananların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Araştırmada öncelikli olarak sosyal yardımlardan faydalananların temel özellikleri ve hane yapılarına ilişkin bilgiler elde etmek amaçlı sorular sorulmuştur. Bu bağlamda, sosyal yardımlardan faydalananların, yaş, eğitim durumu ve hane halkı sayısının, yoksulluk düzeyi açısından önemli etkenler olduğu görülmüştür.

Tablo 22

İğdır İl'inde Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaş Durumu

Yaş	f ²⁷	%
20-35	5	18,5
35-50	16	59,2
50 ve üstü	6	22,3

Yukarıdaki tabloya göre, toplam 27 katılımcının yaş ortalaması 44'tür. Sosyal yardımlardan faydalananların ağırlıklı olarak orta yaş düzeyinde olduğu görülmektedir. 30 yaş altı katılımcıların oranı olan yüzde 18,5 rakamı az gibi gözükse de ilin işsizlik sorununun önemli boyutlarda olduğu konusunda fikir vermesi açısından önemli ve azımsanamayacak bir orandır.

Tablo 23

Sosyal Yardımlardan Faydalananların Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	f	%
Erkek	15	55,5
Kadın	12	44,5

Sosyal yardımlardan faydalananların 15'i erkek, 12'si kadındır. Erkeklerin ağırlıklı olarak orta yaş ve altı, kadınların ise daha çok 50 yaş üzeri olduğu gözlenmiştir.

Tablo 24

Sosyal Yardımlardan Faydalananların Medeni Durumu

Medeni Hali	f	%
Evli	24	88,8
Bekâr	1	3,7
Dul	2	7,5

Sosyal yardımlardan faydalananların medeni durum tablosu incelendiğinde, yardım alanların çok büyük çoğunluğunu (yüzde 88,8) evlilerin oluşturduğu görülmektedir. Evli çiftlerin tamamına yakınında, her iki eşin de sosyal yardımlardan faydalandığı görülmektedir.

²⁷ f değeri frekans değerini göstermektedir

Tablo 25
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	f	%
İlkokul	12	44,4
Ortaokul	13	48,2
Lise	2	7,4
Üniversite	-	-

Tablo 25 incelendiğinde sosyal yardımlardan faydalananların büyük çoğunluğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular yoksullukla eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürdeki diğer çalışmaları doğrular niteliktedir. Daha önce yapılan araştırmalarda da eğitim düzeyi ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça gelir düzeyinin de arttığı ortaya konmuştur. Bu çakışmalardan birine göre; eğitimin, kişiye daha yüksek düzeyde gelir sağlamak, toplumsal katılımı kolaylaştırarak çevresel değişimlere daha kolay adapte olmayı sağlamak, sosyal risklere karşı korunma eğilimini arttırmak gibi işlevleri olduğu genel kabul görmektedir. (Ereş, 2005, akt. Alpaydın, 2008: 51)

Tablo 26
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Çalışma/İş Durumu

İş Durumu	f	%
Çalışıyor	9	33,3
Çalışmıyor	10	37
Diğer	8	29,7

Tablo 26'ya göre, katılımcıların önemli kısmı işsizdir. Çalışanların ise çoğunlukla inşaat işçiliği, çobanlık, gündelikçilik gibi düzensiz ara işlerde çalışmakta oldukları görülmektedir. Kadınların tamamına yakını, ev hanımı olduğunu yahut ailelerinin çiftçilik işlerine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yaşadıkları bölgenin kırsal bir bölge olması ve çiftçilik, hayvancılık gibi tarımsal faaliyetlerin yaygın ekonomik faaliyetler olmasının da bu durumda etkili olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 27
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadıkları Evlerin Hane Halkı Sayısı

Hane Halkı Sayısı	f	%
1-2	1	3,7
3-4	7	26
5-6	12	44,4
7+	7	26

Sosyal yardımlardan faydalananların yaşadıkları evlerin hane halkı sayısı incelendiğinde katılımcıların yarısına yakınının (yüzde 44,4) 5-6 kişilik geniş ailelerde yaşadığı görülmektedir. Yine yüzde 26'lık azımsanamayacak bir oranda ise 7 ve üzeri nüfusa sahip aileler görülmektedir. Katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde, kalabalık nüfuslu ailelerde, çocuk sayısının fazla olması önemli bir etkidir. Önemli bir diğer etken de, katılımcıların eşi ve çocukları ile birlikte kendisinin veya eşinin anne veya babasının da kendileriyle birlikte yaşamasıdır. Hane halkı sayısı ile yoksulluk arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir. Hane halkı sayısı ile birlikte hanede çalışan insan sayısı arasında doğru orantı olmamasına paralel olarak, kalabalık hanelerdeki yoksulluk oranı diğer hanelere göre daha fazladır. Nitekim TÜİK 2017 hane halkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranlarına baktığımızda, 5-6 kişilik ailelerde yoksulluk oranı yüzde 28,43 iken 7 ve üstü kişiden oluşan ailelerde yüzde 39,50'dir. (TÜİK,2017).

Tablo 28
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadıkları Hanedeki
Sigortalı Çalışan Sayısı

Sigortalı Hane Halkı Sayısı	f	%
0 kişi	22	81,5
1 kişi	4	14,8
2 kişi	1	3,7

Tablo 28'de de görüleceği gibi, mülakat yapılan katılımcıların tamamına yakınının evlerinde kendisi de dâhil olmak üzere sigortalı çalışan bulunmamaktadır. Bu da bu şahısların ve kendileri ile birlikte bakmakla yükümlü oldukları eşleri, çocukları ve anne-babalarının da sosyal güvenceden yoksun olarak yaşadıklarını göstermektedir. Ancak bu oranın bu denli yüksek çıkmasında, başta 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu olmak üzere sosyal yardım mevzuatının, sosyal güvencesi olmayan vatandaşları hedef kitle olarak belirlemesinin de etkisi büyüktür. Bu durum son dönemde yapılan düzenlemelerle değiştirilmiş ve yardım alabilecek vatandaşların, hanede kişi başına düşen gelirleri belirli miktarın altındaysa, sosyal güvenceleri olsa dahi yardım alabilmelerine olanak sağlayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak hanede sosyal güvencesi olan birinin bulunmasının, yardım verme konusunda inisiyatif sahibi olanlar üzerinde, yardım talebinin reddedilmesi şeklinde bir etki oluşturduğu da bilinmektedir.

Tablo 29
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Aylık Hane Gelirleri

Aylık Gelir (TL)	f	%
500-749	6	22,2
750-999	6	22,2
1.000-1.249	2	7,4
1.250-1.499	3	11,2
1.500+	10	37

Sosyal yardımlardan faydalananların, kendilerinin ve kendileri haricinde hanedeki çalışan veya sosyal yardımlardan faydalananların gelirlerine bağlı olarak 500 ile 1.700 TL arasında değişen aylık gelirlere sahip oldukları görülmektedir. Tablo 29 incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının 1000 TL ve üzerinde aylık hane halkı gelirine sahip oldukları görülmektedir. Gelirlerde en belirleyici unsur, özellikle son dönemde oldukça iyileştirilen yaşlılık maaşı, engelli maaşı, yaşlı bakım maaşı, engelli bakım maaşı gibi düzenli sosyal yardımların oluşturduğu görülmüştür. Hanede düzenli aylık yardım alanların sayısının hane halkı sayısına paralel olarak artması nedeniyle, 1.500 TL ve üzeri gelire sahip olan ailelerin tamamına yakınının kalabalık nüfuslu aileler olduğu gözlenmiştir.

Tablo 30
Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yaşadığı Evlerde Kira Ödeme Durumu

Yaşanılan Evin Durumu	f	%
Kiracıyız	10	37
Kira Ödemiyoruz	17	63

Sosyal yardımlardan faydalananların yüzde 63'ünün kendi evlerinde, yüzde 37'sinin de kirada oturdukları görülmektedir. Kira ödeyenlerin kira bedelleri incelendiğinde, aylık kira tutarlarının 300-600 TL arasında değiştiği görülmektedir. Kendi evi olanların önemli bir kısmı, oturdukları evin baba evi olduğunu ve kendilerinin satın almadığını belirtmişlerdir. Yine kendi evi olanların bir kısmı da oturdukları evin borcunu halen ödemekte olduklarını ifade etmişlerdir. 3 katılımcı da evlerini Iğdır'da dar gelirli vatandaşlar için TOKİ ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü işbirliği ile yapılan toplu konutlardan edindiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 31
Faydalanan Sosyal Yardım Türleri²⁸

Sosyal Yardım Türü	f	%
Şartlı Eğitim Yardımı	8	29,6
Şartlı Sağlık Yardımı	6	22,2
Gıda Yardımı	15	55,5
Yakacak (kömür) Yardımı	14	51,8
Nakit Yardımı (yalnızca)	8	29,6
Çocuk Yardımı	9	33,3
Engelli Maaşı	4	14,8
Dul Maaşı	1	3,7
Yaşlılık Maaşı	3	11,1

Tablo 31 incelendiğinde katılımcıların tamamına yakınının birden fazla yardım türünden faydalandığı görülmektedir. Katılımcıların tamamı, aldıkları diğer yardımların yanında, zaman zaman nakit yardımı aldıklarını da belirtmişlerdir. Tabloda görülen nakit yardımı, “yalnızca nakit yardımı alanları” göstermektedir. Yoksa diğer yardım türü alanların tamamı bu yardım türünden de faydalanmaktadır. Katılımcıların en fazla kömür yardımından ve gıda yardımından faydalanmakta olduğu görülmektedir. Yakacak yardımı, gıda yardımı ve nakdi yardımlar düzenli olmayan yardım türleridir. Katılımcılardan yalnızca üçünün sadece bu düzensiz yardımlardan faydalandığı, kalan yirmi dördünün ise en az bir düzenli yardım türünden faydalandığı görülmüştür. Bu da sosyal yardımlardan faydalananların çoğunun kısıtlı da olsa sürekli bir aylık gelirleri olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya İlişkin İçerik Analizleri

Yapılan sosyal yardımların, bu yardımlardan faydalananlar açısından nasıl değerlendirildiğini belirlemek amacıyla 27 katılımcıyla yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar sırasında sorulan sorulara örneklem grubunun verdiği cevaplardan elde edilen bulgulara içerik analizi yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Konu ile ilgili olarak yapılan içerik analizi sosyal yardımlarla ilgili üç tema ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar, sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yenilikler

²⁸ Bu tabloda yer alan yardım türleri katılımcıların araştırma sırasında kendi ifade ettikleri yardım türleri esas alınarak hazırlanmıştır.

hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Yapılan yardımlar yeterli değildir. Yapılan yardımlar adaletli bir şekilde dağıtılmaktadır.

Tema 1: Sosyal Yardımlara İlişkin Yetersiz Bilgilendirme

Analiz sonucunda ortaya çıkan veriler, katılımcıların, sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yapılan yenilikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 32

Sosyal Yardımlardan Faydalananların Yetersiz Bilgi Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yetersiz Bilgi	24/27

Araştırma sonucunda mülakata katılanların tamamına yakınının, “sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yenilikler hakkında yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna, “hayır”, “bilmiyorum”, “hayır bilgi sahibi değilim” gibi benzer yanıtlar verdiği görülmüştür. Örnek olarak B1, 2B, B3, B20, B22 katılımcılarının ifadeleri aşağıya alınmıştır:

“Bilgi sahibi değilim bu konularda.”

“Bilgi sahibi değilim, sadece vakfa gelirsem öğreniyorum.”

“Herhangi bir bilgi sahibi değilim, vakfa geldikçe öğreniyoruz.”

“Çok fazla bir şey bilmiyorum”

“Yeterli derecede değil.”

Değerlendirme

Sosyal yardımlardan yararlanan yahut yararlanabilecek durumda olan kitle genel itibariyle eğitim düzeyi düşük ve pek çoğu itibariyle dezavantajlı olarak kabul edilen bir kitledir. Bu eğitimsizlik ve çaresizlik durumu devletin bu kesime sunmuş olduğu hizmetlere yönelik toplumsal farkındalığının da istenilen düzeyde olmasını engellemektedir.

Sosyal yardımlara ilişkin mevcut düzenlemelere ya da yapılan değişikliklere ilişkin olarak, dezavantajlı bir kitlenin yalnızca kendi kişisel gayretleriyle yeterince bilgi sahibi olabileceğini düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu kitleyi bilgilendirme adına kurumlar arası yapılan resmi yazışmaları da yeterli görmemek gerekmektedir. Bu şekildeki pasif bir bilgilendirme, pek çok insanın, devletin sunduğu çeşitli hak ve

imkânlardan faydalanabilecek şartlara sahip olmasına rağmen, bilgisizlik yahut yanlış ya da eksik bilgi gibi nedenlerle, bu imkânlardan mahrum kalabilmesine neden olabilecektir.

Ülkemiz mevzuat değişikliklerinin hatta bunun da ötesinde önemli sistemsel değişikliklerin sıkça yaşandığı bir ülkedir. Sosyal yardım sistemimizde de çok yakın bir tarihte köklü bir değişim yaşanmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü de daha önceleri Başbakanlığa bağlı olarak görevlerini sürdürmekte iken 2011 yılında ASPB kurulunca, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında hizmet sunan diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte ASPB çatısı altına girmiştir. Bu önemli ve köklü değişim ise halen tamamlanamamıştır ve bütün kurum ve kuruluşların sisteme adaptasyon çalışmaları sürmektedir. Çok yakın tarihimizde oluşturulmuş ve halen tam olarak oturmamış bir sisteme ilişkin de doğal olarak sıkça yeni düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bu durum da bilgilendirme çalışmalarının daha da etkili olarak yapılmasını gerektirmektedir. Önceki mülakatın katılımcılarından A2 de bu konuda bir eksiklik olduğunu belirtmiş ve öneri olarak da aşağıdaki hususları dile getirmiştir:

“Milletimizde bakanlığımızın sunmuş olduğu hizmetler kapsamında “farkındalık” yaratmak, reklamlarla, afişlerle, kamu spotuyla insanların yardım duygusunu, paylaşım hissini uyandırmak gerekiyor.”

Araştırma yapılan grubun halen sosyal yardımlardan faydalanmakta olduğu da unutulmamalıdır. Sisteme bir şekilde dâhil olabilmiş bir kesimde bile, tablo 32’de görüldüğü üzere, konu hakkında bilgisiz olduklarını düşünenlerin oranı bu kadar yüksekse, sisteme hiç dâhil olamamış ne kadar vatandaşın olabileceği hakkında fikir sahibi olunabilir.

Sonuç olarak gerek sayısal verilerden gerekse katılımcıların ifadelerinden görüleceği gibi sosyal yardımlardan faydalanan kesim, sosyal yardımlara ilişkin mevcut düzenlemeler ve yapılan yenilikler hakkında yeterince bilgi sahibi değildir. Bu konudaki bilgilendirme çalışmalarının daha sık ve etkili olarak yürütülmesi gerekmektedir. İletişim çağında yaşadığımız bir dönemde kitle iletişim araçları bu konuda daha aktif olarak kullanılmalıdır. Kafa karıştırmayan, kısa-öz fakat akılda kalıcı yöntemlerle, hazırlanacak kısa film ve kamu spotlarıyla, telefonlara gönderilecek kısa mesajlarla, mevzuata boğmadan halk bilinçlendirilmelidir. Konuya ilişkin toplumun bütününe yönelik genel bilgilendirmelerin yanı sıra özellikle hedef kitleye yönelik ayrıca ve daha aktif bir bilgilendirme faaliyeti de yürütülmelidir. Bu konuda ilgili birimlerin belli aralıklarla hane

hane gezerek tarama ve bilgilendirme çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Konunun gerek merkezi idarece gerekse yerel idarelerce hassasiyetle ele alınması şarttır.

Tema 2: Sosyal Yardımların Adaletli Dağıtılması

Analiz sonucunda ortaya çıkan veriler, katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun, yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtıldığını, yardımların dağıtılmasında din, mezhep, siyasi görüş, etnik köken vb gibi sübjektif faktörlerin etkili olmadığını düşündüğünü göstermektedir.

Tablo 33

Sosyal Yardımların Adaletli ve Tarafsız Dağıtım Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Adaletli ve Tarafsız Dağıtım	23/27

Araştırma sonuçlarına göre, 30 katılımcıdan 23'ü (yüzde 85) yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtıldığını düşünmektedir. Katılımcılardan ikisinin yardımların dağıtılmasında haksızlık yapıldığını ve kalan ikisinin de yardımların kısmen adaletli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Her üç yanıt türüne örnek olarak, B2, B14, B17 katılımcılarının düşünceleri aşağıya alınmıştır:

“Adaletli olduğunu düşünüyorum.”

“Adaletli olduğunu düşünmüyorum. Yakın tanıdıklarına yardım yapıyorlar.”

“Kısmen adaletli olduğunu düşünüyorum.”

Değerlendirme

Sosyal yardım konusu istismara açık bir konudur. Bu konuda yapılan bir tespit çalışmasına göre, sosyal yardıma muhtaç olduklarını belirten kişilerin yaklaşık yüzde yetmiş oranında istismarcı oldukları görülmüştür. (Arı, 2003: 166) Sosyal yardımlardaki istismarın iki şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Birincisi, ihtiyaç sahibi olunmamasına rağmen yardım talep etme veya alma, ikincisi ise yardımlardaki mükerrerlik yani aynı kişinin farklı kurumlardan ayrı ayrı yardım almasıdır. (Taşçı, 2010: 54). Sosyal yardımlarda istismar ise bir yandan kaynak israfına yol açmakta, diğer yandan asıl ihtiyaç sahiplerine yardımların ulaşmasına engel olabilmektedir. Ayrıca toplumda “zenginlere yardım yapılıyor” algısının oluşması da halkın devlete olan güvenini zedeleyebileceği

gibi, gerçek ihtiyaç sahiplerine de şüpheyile bakılmasına ve toplumda sosyal yardımlaşma gayretlerinin azalmasına da neden olabilecektir.

Yapılan yardımların kimi zaman yardım yapanlar tarafından kimi zaman da yardım alanlar tarafından istismar edildiğine ilişkin olarak literatürdeki araştırmalardan birisi de “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmadır. Çalışmada, sosyal yardımların insanları tembelleştirerek giderek daha fazla yardıma bağımlı hale getirdiği, özellikle büyük yerleşim merkezlerinde sosyal yardımların sıkça istismar edildiği ve bu gerekçelerle de insanların sosyal yardımlara karşı olumsuz bir yaklaşım sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. (Haspolatlı, 2014: 16)

Özellikle nakdi yardım, gıda yardımı, yakacak yardımı gibi yardımlar düzenli olmayan yardım türleri olduğu için subjektif değerlendirmelere daha açıktır. Bu yardım türleri Tablo 23’te de görüleceği gibi aynı zamanda en çok alınan yardım türleridir. Bu özelliğine rağmen katılımcıların bu kadar yüksek bir oranda, yapılan yardımların adaletli ve tarafsız bir şekilde dağıtıldığını düşünmeleri oldukça sevindirici bir durumdur.

Iğdır İl’i; etnik yapı, mezhepsel inanışlar ve siyasi görüş olarak farklılıklar gösteren bir ildir. Bu farklılıklar doğal olarak yerel kamu görevlileri ve STK temsilcileri arasında da söz konusu olabilmektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda ilde sosyal yardımların dağıtılması konusunda halk nezdindeki olumlu izlenimin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Sonuç olarak, memnun edilmesi güç bir kitle olarak kabul edilebilecek olan sosyal yardımlardan faydalananlarla yapılan mülakatlar göstermektedir ki; Iğdır İl’inde sosyal yardımlar; din, mezhep, siyasi görüş, etnik köken vb gibi subjektif faktörlerin etkisi olmaksızın tarafsız ve adil bir şekilde dağıtılmaktadır. Bu başarılı çalışmaların sürdürülmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tema 3: Sosyal Yardımların Yetersizliği

Analiz sonucunda ortaya çıkan verilere göre; katılımcıların yüzde 44’ü yapılan sosyal yardımların yetersiz olduğunu, yüzde 16’sı kısmen yeterli olduğunu, yüzde 40’ı ise yeterli olduğunu düşünmektedirler. Yardımların yeterli olduğunu ifade edenlerin bir kısmının da aşağıda ifadelerinden anlaşılacağı gibi, nankörlük ve kanaatsizlik gibi algılanma kaygısı taşıyarak yardımların yeterli olduğunu belirtmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 34
Yardımların Yetersizliği Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Yardımların Yetersizliği	17/27

Sosyal yardımlardan faydalananların aylık hane gelirlerini gösteren Tablo 29 incelendiğinde, esasında katılımcılarının büyük çoğunluğunun önemli sayılabilecek miktarlarda gelire sahip oldukları ve bu gelirlerin de tamamına yakının sosyal yardımlardan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların ifade ettikleri gelirlerin tamamının, çoğu itibariyle asgari ücretin üzerinde olsa da, TUIK verilerine göre ülkemizin yoksulluk hatta açlık sınırının oldukça altında olduğu görülmektedir. 2017 TUIK verilerine göre, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 1.608 TL, yoksulluk sınırı ise 5.238 TL'dir. (TUIK, 2017)

Konuya ilişkin olarak, B2, B3, B6, B11, 2B, B12, B17, B18, B23 katılımcılarının düşünceleri sırasıyla aşağıda gösterilmiştir:

“Yetersiz olduğunu düşünüyorum.”

“Yeterli fakat çocuk paralarının ayda bir yatmasını ve miktarının artırılması gerektiğini düşünüyorum.”

“Yeterli olmadığını düşünüyorum. Hiçbir gelirim yok, sosyal yardımlar olmazsa geçimimi sağlayamam.”

“Çok yeterli olmadığı, miktarlarının biraz daha fazla olması gerektiği kanaatindeyim.”

“Yetirmeye çalışıyoruz.”

“Yeterli değil.”

“Kısmen yeterli.”

“Pek yeterli değil.”

“Çok şükür yeterlidir.”

Değerlendirme

Son yıllarda özellikle engelli aylığı, engelli bakım aylığı, yaşlılık aylığı, hasta bakım aylığı gibi düzenli yardımların miktarlarında önemli iyileştirmeler yapıldığı görülmektedir. Ancak tablo 34'de de görüldüğü üzere katılımcıların çoğu yapılan yardımları yeterli bulmamaktadır. Tablo 28'de de görüleceği gibi katılımcıların pek

çoğunun (yüzde 81,5) hanelerinde sigortalı çalışan bulunmamaktadır. Yine mülakat sırasındaki ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki; katılımcıların, az bir kısmı zaman zaman geçici ara işlerde çalışsa da, temel geçim kaynakları aldıkları sosyal yardımlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi eğitim düzeylerinin düşük olmasının da, sosyal yardımlardan faydalanan kitlenin iş bulmalarını zorlaştıracı bir etken olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle genç kesimden, sosyal yardım alanların asıl probleminin işsizlik olduğu ve yoksullukla mücadelede yapılabilecek en etkili çalışmalardan birinin işsizlikle mücadele etmek olduğu düşünülmektedir. İğdir’da işsizlik oranlarına paralel olarak yardım alan genç nüfusun oranının da oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılması gerekli bir çalışma olarak İŞKUR gibi istihdama yönelik kurum ve kuruluşlarla sosyal yardım sunan birimlerin daha koordineli ve daha etkin bir çalışma yürütmeleri sağlanmalıdır. Bu sayede sosyal yardımların genç nüfus için zorunlu bir geçim kapısı olmaktan çıkarılıp, iş bulma sürecinde sunulan bir geçiş hizmeti konumuna getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, mevcut mikro kredi uygulamalarının kapsamının daha da genişletilip yaygınlaştırılarak, daha etkin bir şekilde kullanılmasının, istihdama katkı sağlama ve bireylerin topluma daha aktif şekilde katılmaları noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Literatürdeki sosyal yardım tanımlarının bazılarında da bu konunun vurgulandığı görülmektedir. “Sosyal yardımlar, kişilerin kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve muhtaçlıktan kurtulmaları amacıyla verilmektedir (Çengelci, 1993: 10, akt. Daşlı, 2015: 140).” Nitekim sosyal yardımlara yönelik yapılan en sık eleştirilerden biri de insanları tembelleştirdiği, çalışma ve iş arama konusunda motivasyon kaybına neden olduğu ve toplumun önemli bir kesimini âtıl duruma getirdiğidir. Zaman zaman işverenlerce de sosyal yardım kurumları bu konuda eleştirilmektedir: “Siz yardım yapıyorsunuz, biz çalıştıracak eleman bulamıyoruz” sözünü bu manada değerlendirmek mümkündür. 1795 yılında İngiltere’de yoksulluğa çözüm bulmak amacıyla uygulamaya konulan “Speenhamland” ve onu izleyen dönemde uygulamaya konulan “1834 Yoksullar Yasası Reformu” yoksulları çalışma hayatının dışına ittiği gerekçesiyle ortadan kaldırılmıştır. (Daşlı, 2015: 142) Sosyal yardımlar konusunda aynı yönde bir yaklaşımın ABD’de de dile getirildiği görülmektedir. Buna göre, ABD’deki yoksullara, özellikle de siyahlara yapılan sosyal yardımların miktarları arttıkça, bu insanların, daha yoksul ve daha çaresiz duruma düştükleri ve bu durumun da

ABD'deki sosyal yardımlara güç kazandırmak yerine, güç kaybettirdiği dile getirilmektedir. (Daşlı, 2015: 142)

Araştırma sırasında yapılan görüşmelerde, düzenli yardımlar haricinde SYDV tarafından sağlanan nakdi yardımların her seferinde ortalama olarak 100-300 TL arasındaki miktarlarda olduğu anlaşılmıştır. Bunun da genellikle iki ay üst üste alınmasının söz konusu olmadığı dile getirilmiştir. Bu durumun illere aktarılan nakdi yardıma ilişkin kaynakların sınırlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu tür sosyal yardımlara daha fazla oranda kaynak transferi sağlanmalıdır. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi istismarın ve mükerrerliğin önüne geçilmesi adına mevcut bütçeler de daha dikkatli ve tasarruflu değerlendirilmelidir. Bu noktada düzenli yardımların, objektif olarak ve iyi belirlenmiş kriterler esas alınarak geliştirilmesi ve asıl yardım türü olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir. İnsanları sık sık isteme zahmetine sokan, yardım alanlarla hizmet sunanları sıkça karşı karşıya getiren, daha subjektif ve istismara daha açık olan ve insan onurunu zedeleyebilecek özelliklere sahip olan düzensiz yardımların ise olabildiğince istisnai durumlarla sınırlandırılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bir ülkede gelir dağılımındaki eşitsizlik arttıkça yoksullukla mücadele de zorlaşacaktır. Bu nedenle politika yapıcıların yoksullukla mücadele ederken, yalnızca yoksulların sorunlarıyla ilgilenmeye odaklanmış, kökten çözüm üretmeyen, kısa vadeli, günü kurtarma politikalardan ziyade yoksulluğu bertaraf edecek gayretler göstermeleri gerektiği düşünülmektedir.

Sosyal yardım sistemimiz incelendiğinde, yapılan yardımların halen, kişinin bir vatandaş olmaktan gelen, hak temelli ve devletin yerine getirmesi gereken zorunlu bir görevi olarak algılanmadığı görülmektedir. Bu yardımların devlet tarafında vatandaşa verilen bir sadaka, bir hayır işi olarak görüldüğü yanlış algının önüne geçilmesini sağlayacak, konunun sosyal ve kültürel boyutunu da dikkate alacak politika uygulamalarının geliştirilmesi de gerekmektedir.

Sonuç olarak; sosyal yardımların amacının toplumdaki ihtiyaç sahibi ve yoksul kesimleri koruyarak sosyal ve ekonomik adaleti sağlamak olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle sunulan yardımların gerek maddi yönden ve gerekse eğitim ve sosyal açıdan toplumun en dezavantajlı kesimi içinde yer aldığı kabul edilen sosyal yardımlardan faydalananları,

açlık sınırı altında bir yaşam mücadelesine terk etmek doğru olmayacaktır. Bu nedenle sunulan sosyal yardımların içerik, kalite ve miktar olarak artırılmasını sağlamak gerekmektedir. Öte yandan özellikle muhtaçlık tespitinin doğru ve objektif yöntemlerle yapılması, denetim ve eğitim faaliyetlerinin daha sık ve etkin olarak yapılması ve toplumsal eğitim düzeyinin ve farkındalığın artırılmasıyla da istismarların ve kaynak israfının önüne geçilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca sosyal yardıma yönelik olarak gerek devletteki gerekse yardım alanlardaki sadaka anlayışını değiştirecek çalışmalar da yapılmalıdır.

Araştırmaya İlişkin Diğer Bulgu ve Değerlendirmeler

Mülakat sırasında katılımcılara, sosyal yardım sistemine yönelik tespit ettikleri sorun ve eksikler de sorulmuştur. Bu konuda çok sayıda katılımcı yardımların miktarının artırılması, yardımların tamamının nakdi olarak yapılması, genç ve çalışabilecek durumda olanlara hiç yardım yapılmaması, yapılan yardımların insanları kolaycılığa alıştırdığı gibi eleştiri ve önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcıların eleştirdikleri bir diğer konu ise, SYDV tarafından sağlanan düzenli olmayan yardımlara yönelik yapılan başvuruların sonuçlarından kuruma gelmeden haberdar olunamaması ve bu durumun da çok fazla zaman ve emek kaybına yol açmasıdır. Bu konuda bazı katılımcıların önerileri ise mantıklı ve uygulanabilirliği olan bir önerilerdir. Buna göre; yardım talebinin sonucu hakkında vatandaş telefonla aranarak yahut kısa mesajla bilgilendirilerek hem vatandaşın zahmetten kurtarılacağı hem de kurumun iş yükünün hafifleyeceği düşünülmektedir.

Bu konularda B2, B5, B6, B11 katılımcılarının görüşleri örnek olarak sırasıyla aşağıya alınmıştır:

“Yaşlı ve halsiz olduğum için kolay kolay gelemiyorum. Yardım çıktığında vakıf haber versin.”

“Hem yardım alıyorum hem de ücretli sağlık sigortası ödüyorum”

“İnsanları basite alıştırıyorlar”

“Aldığımız yardımlar cep telefonuna mesaj olarak gelsin”

“Sıraya girmeden banka kartına yükleme yapılması iyi olur.”

C. Sevgi Evlerinde (Çocuk Evlerinde) Kalanlara Yönelik Bulgular

Iğdır Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı Çiçek, Nergis ve Papatya isimli 3 kız evi ile Doğan ve Şahin isimli 2 erkek evi olmak üzere toplam 5 çocuk evi bulunmaktadır. 9 ile 20 yaş aralığında kalan 10 Erkek ve 16 kız olmak üzere toplam 21 çocuk bu evlerde, koruma ve bakım altında bulunmaktadır. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların bakımlarını ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere sözleşmeli 25 bakım personeli görev yapmaktadır²⁹.

Bu bölümde Iğdır İl'indeki beş adet sevgi evinde kalan 26 katılımcıyla yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların kaldıkları evlerle ilgili düşünceleri, evlere yönelik beklenti, öneri ve eleştirileri ile aile kurumuna, hayata ve kendi geleceklerine yönelik duygu ve düşünceleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Sevgi Evlerinde Kalanların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Araştırmada öncelikli olarak sevgi evlerinde kalanların temel özelliklerine, (yaş, cinsiyet, eğitim, anne-baba, kardeş ve ekonomik durumları) ilişkin bilgiler elde etmek amaçlı sorular sorulmuştur.

Tablo 35

Iğdır İl'inde Sevgi Evlerinde Kalanların Yaş Durumu

Yaş	f ³⁰	%
0-12	3	11
12-15	7	27
15-20	16	61

Yukarıdaki tabloya göre sevgi evlerinde kalanların yüzde 60'ının 15 yaş ve üstü olduğu, yüzde 27'sinin 12-15 yaş aralığında olduğu ve yüzde 11'inin de 12 yaşından küçük olduğu görülmektedir.

Tablo 36

Sevgi Evlerinde Kalanların Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	f	%
Erkek	10	39
Kız	16	61

²⁹IASPiM,2015

³⁰ f değeri frekans değerini göstermektedir

Tablo 36'ya göre sevgi evlerinde kalanların yüzde 61 ini kızlar, yüzde 39 unu ise erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 37
Sevgi Evlerinde Kalanların Anne-Baba Durumu

Anne-Baba Durumu	f	%
Her İkisi de Hayatta	10	39
Birisi Ölmüş	16	61
Her İkisi de Ölmüş	3	11
Boşanmış	7	40

Yukarıdaki tablodan, katılımcıların yüzde 39'unun anne ve babasının her ikisin de hayatta olduğu, yüzde 61'inin anne veya babasından en az birisinin ölmüş olduğu, yüzde on birinin anne-babasının her ikisinin de ölmüş olduğu, yüzde 40'ının da anne babasının hayatta fakat boşanmış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 38
Sevgi Evlerinde Kalanların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	f	%
İlkokul	3	11
Ortaokul	10	39
Lise	12	46
Mezun	1	4

Araştırma sonuçlarına göre sevgi evlerinde kalanların tamamı eğitimlerine devam etmektedir. Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların eğitim durumu ise; yüzde 11'i ilkokul, yüzde 39'u ortaokul, yüzde 46'sı lise düzeyindedir. Bir katılımcı lise mezunu olduğunu ve üniversite sınavlarına hazırlandığını ifade etmiştir.

Tablo 39
Sevgi Evlerinde Kalanların Kardeş Sayıları

Kardeş Sayısı (Kendisi Dışında)	f	%
1-2	3	11
3-5	10	39
5+	13	50

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların yüzde 11'inin 1-2, yüzde 39'unun 3-5, yüzde 50'sinin de 5 veya daha fazla kardeşi olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun çok çocuklu ailelere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Yine mülakat

sırasında bazı katılımcılar öz kardeşleri yanında üvey kardeşleri olduğunu da ifade etmişlerdir.

Tablo 40
Ne Kadar Süredir Sevgi Evlerinde Kaldıkları

Süre (Yıl)	f	%
1 Yıldan Az	5	19
1-3	5	19
3-5	3	11
5+	13	50

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların yüzde 19'u bir yıldan kısa süredir, yüzde 19'u 1-3 yıl arasında, yüzde 11'i 3-5 yıl arasında ve yüzde 50'si de 5 yıldan daha uzun süredir sevgi evlerinde kalmaktadır. 5 yıldan uzun süredir sevgi evlerinde kaldığını ifade edenlerden bazılarının bu süreyi yetiştirme yurdunda kalmaya başladıkları tarihten itibaren hesapladıkları mülakat sırasında anlaşılmıştır.

Tablo 41
Sevgi Evlerinde Kalanların Şehir (Memleket) Durumları

Şehir	f	%
Iğdır	21	80
Iğdır Dışı	5	20

Yukarıdaki tabloya göre sevgi evlerinde kalanların yüzde 80'i Iğdır veya Iğdır'a bağlı ilçe veya köylerden, yüzde 20'si ise Iğdır dışından gelenlerden oluşmaktadır.

Tablo 42
Sevgi Evlerinde Kalanların Ekonomik Destek Durumu

Aile veya Akrabadan Maddi Destek Alıyor mu?	f	%
Evet	5	19
Hayır	21	81

Araştırmalar sonucunda sevgi evlerinde kalanların yüzde 19'unun aile veya akrabalarından ekonomik destek aldığı, yüzde 81'inin ise kimseden herhangi bir ekonomik destek almadığı anlaşılmıştır.

Mülakat sırasında katılımcılara ücretli olarak herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları da sorulmuş ve hiçbirisinin böyle bir işte çalışmadığı anlaşılmıştır.

Araştırmaya Yönelik İçerik Analizleri

Bu bölümde sevgi evlerinde kalan 26 katılımcıyla yüz yüze yapılan mülakatlar sonucunda toplanan veriler analiz edilmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan içerik analizi sevgi evlerinde kalanlara yönelik üç tema ortaya çıkarmıştır. Sevgi evlerinde kalanların yaşadıkları evlerden memnun oldukları görülmüştür. Sevgi evlerinde kalanlar, aile, evlilik ve anne-babalık kurumlarına olumlu bakmaktadır. Katılımcıların kendi geleceklerine ve yaşama yönelik umut düzeyleri yüksektir.

Tema 1: Kalınan Evlerden Memnuniyet Düzeyi

Son dönemde korunma ve bakım ihtiyacı olan çocuklara yönelik evlat edinme ya da koruyucu aile hizmetlerinde önemli yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Çocukların aile yanında yetişmesinin önemi kavranmış, bu doğrultuda yeni dönem çocuk politikalarında aile yanında hizmet önceliği getirilmiştir. Bir diğer önemli dönüşüm olarak da devlet korumasında bulunan çocuklara hizmet veren kurumlarda koğuş sistemine göre şekillendirilmiş büyük kurumlardan, bunlara kıyasla çok daha az kişinin bulunduğu (yönetmeliğe göre 5-8) çocuk evi ve çocuk evleri sitesi (sevgi evleri) gibi ev tipi bakım modeline geçiş yönündeki çalışmaların 2017 yılı itibariyle tamamlanmış olduğu görülmektedir. Analizimiz sırasında ortaya çıkan verilerin, bu yeni uygulamanın arzulanan sonuçlara ulaşip ulaşmadığının ya da ne ölçüde ulaştığının anlaşılması adına da bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler, katılımcıların kaldıkları evlerden ve kendilerine sağlanan imkânlardan ve çalışanların kendilerine yönelik tutum ve davranışlarından genel olarak memnun olduklarını göstermektedir.

Tablo 43

Sevgi Evlerine Yönelik Memnuniyet Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Sevgi Evlerinde Kalanların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Kalınan Evden Memnuniyet	23/26

Araştırma sonuçlarına göre 26 katılımcıdan 23'ü (yüzde 87) yaşadığı evden memnun olduğuna vurgu yapmıştır. Mülakat yapılan katılımcıların yaşadıkları evler ile ilgili ifadeleri şu şekildedir³¹:

Tablo 44
Sevgi Evlerinden Memnuniyete İlişkin Mülakat Verileri

C1	Memnunum ama bazen de istemediğimiz şeyleri yaptırıyorlar. Evde beraberliği seviyorum.
C2	Evet. Sorun ve eksik yok.
C3	Evet memnunum
C4	Evet, memnunum çünkü çok iyi bakıyorlar. Arkadaşları ve anneleri seviyorum.
C5	Evet.
C6	Memnunum. Evin sıcak ve sevimli olmasını seviyorum.
C7	Memnunum. Sıcak ve samimi olmamızı seviyorum.
C8	Memnunum. Arkadaşlarla beraber olmayı seviyorum.
C9	Memnunum. Gezilere gitmeyi seviyorum.
C10	Memnunum. Televizyon izlemeyi seviyorum.
C11	Memnunum. Arkadaşlarla vakit geçirmeyi seviyorum.
C12	Evet, çünkü çok güzel. Gülistan anneyi kimse öpmesin kızarım.
C13	Evet, tabiki de. Bize burada çok güzel bakıyorlar. Her şeyi seviyorum.
C14	Memnunum. Annelerimizi çok seviyorum. Kendi annemiz gibi bize bakıyorlar. Ama bazı cezaları sevmiyorum o kadar.
C15	Evet, Allah'a şükür. Gezmeleri ve evde ders çalışmayı seviyorum.
C16	Memnunum hem de çok. Her şeyi seviyoruz çünkü bize sevdireyorlar.
C17	Memnunum. Annelerle vakit geçirmeyi seviyorum.
C18	Evet. Ev ortamı gibi olmasını seviyorum.
C19	Değilim. İstek dışı bazı şeyler oluyor. Düşüncelerimiz çoğu kez önemsenmiyor. Hizmetleri güzel ama insan istemeyince olmuyor. Ancak akşam oturup birlikte çay keyfi yapmayı, birlikte ağlayıp gülmeyi ve eğitimi seviyorum.
C20	Hayır değilim. Beni çok sıkıyorlar. Şahsen ben çok üzülüyorum. Burada beni çok üzüyorlar. Çok haksızlık yapılıyor. Herkese eşit davranılmıyor. Hiçbir şeyi sevmiyorum. Beni sevgi evinde hiçbir şey mutlu etmiyor.
C21	Memnunum ama çok gereksiz kurallar var. Eğitimi seviyorum.
C22	Memnunum. Ortamı seviyorum.
C23	Evet çok şükür. Devletimiz güvende olduğu sürece her şeyden memnunum. Annelerin yaptığı güzel yemekleri seviyorum.
C24	Memnunum
C25	Evet memnunum. Daha çok gezinin olması daha uygun olur. Kalktığında sıcak bir evin, bir lokman olması yani yemeğinin verilmesi, harçlığının olması, kendini zengin bir ailenin çocuğu gibi hissetmen güzel.
C26	Memnunum

³¹ Burada katılımcılar sorulan “yaşadığınız evden memnun musunuz” ve “yaşadığınız evle ilgili sevdiğiniz şeyler nelerdir” sorularına verilen cevaplar birlikte verilmiştir.

Değerlendirmeler

Sevgi evleri (çocuk evleri) yeni ve önemli bir değişim ve dönüşüm sonrası oraya çıkan bir uygulamadır. ASPB tarafından hazırlanan 2017 bülteninde şu ifadeler yer almaktadır: “Bakanlığımızın hizmet önceliği her çocuğun bir aile ortamında desteklenmesidir. Bu ilkeden hareketle Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından çeşitli sosyal hizmet modelleri sunulmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması hâlinde, ailelere “Sosyal Ekonomik Destek Hizmeti” sunularak çocuğun kendi ailesi yanında bakımı sağlanmaktadır. Öz ailesi ile yaşama imkânı olmayan çocuklar koruyucu aile yanında desteklenmekte; durumu evlat edinilmeye uygun olan çocuklar ise evlat edindirme hizmetinden faydalandırılmaktadır. Bakımı aile ortamında sağlanamayan çocukların, aile ortamına en yakın ev tipi kuruluşlarda bakımları sağlanmaktadır. Bakanlığımızca; 2017 yılı haziran ayı sonu itibari ile çocukların toplu bakımını sağlayan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılarak aile ortamına benzeyen ve az sayıda çocuğun kaldığı çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir.” (cocukhizmetleri.aile.gov.tr)

Böylelikle 2017 yılı haziran ayı sonu itibari ile çocukların toplu bakımını sağlayan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılarak aile ortamına benzeyen ve az sayıda çocuğun kaldığı çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modeline geçilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi bakıma muhtaç çocukların ilk olarak kendi aileleri yanında bakımının sağlanması amaçlanmaktadır. Korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin yanında yaşamlarını sürdürmeleri amacıyla geliştirilen Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED) kapsamında yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardımlar ile psikososyal destek hizmeti verilmektedir. Söz konusu hizmetten kuruluş bakımından ayrılan çocuklar da yararlanmaktadır. (cocukhizmetleri.aile.gov.tr)

Görülmektedir ki, korunmaya muhtaç çocukların ne şart ve durumda olurlarsa olsunlar bir aile ortamında yaşaması gerektiği düşüncesi ile bu konuda kamuda önemli bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Bu düşüncenin ve bunu gerçekleştirmeye yönelik uygulamaların yerinde ve olumlu olduğu değerlendirilmektedir. Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler bu olumlu düşüncenin uygulamaya yansıyan sonuçlarının da olumlu

olduğunu göstermektedir. Çeşitli konularda eleştirilerini dile getirseler de bu evlerde kalanların büyük çoğunluğu bu uygulamadan memnundur.

Sevgi evlerinde kalanların memnuniyet yahut memnuniyetsizliklerini anlama adında kendilerine yöneltilen doğrudan soruların yanı sıra sorulan farklı sorulara verilen cevaplar da bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin katılımcılara, yardıma ihtiyaçları olduğunda yardım almak için ilk önce nereye başvuracakları sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğu, SYDV, sosyal hizmetler, ASPB gibi yanıtlar vermişlerdir. Bu da katılımcıların kendileri ile ilgilenen görevli ve sorumlularla güvene dayalı olumlu bir iletişim kurabildiklerini göstermektedir.

Sevgi evlerinin temel amacı çocuklara gerçek bir aile ortamına en yakın ortamı sunmaktır. Mülakat sırasında edinilen bilgilere göre bu konuda büyük oranda amaca ulaşılabildiği anlaşılmıştır. Katılımcılardan C4'ün *“Evet memnunum çünkü çok iyi bakıyorlar. Arkadaşları ve anneleri seviyorum.”*, C14'ün *“Memnunum. Annelerimizi çok seviyorum. Kendi annemiz gibi bize bakıyorlar.”* Şeklindeki ifadeleri, C25'in *“Kalktığımda sıcak bir evin bir lokman olması yani yemeğinin verilmesi, harçlığının olması, kendini zengin bir ailenin çocuğu gibi hissetmen güzel.”* Şeklindeki ifadeleri de bunu destekler niteliktedir.

Yukarıda ifade edilen olumlu ve sevindirici tablonun korunması ve daha da geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Katılımcıların, devletin sevgi evlerinde kalan çocuklar için yapması gerekenler konusundaki düşüncelerine örnek olarak ise, C12, C15 ve C19 katılımcılarının düşünceleri sırasıyla aşağıda gösterilmektedir:

“Sevgi, sadece sevgi...”

“Bence bu evlerde kalan çocuklara biraz daha sevgi verilmeli.”

“Ailelerine kavuşturmalılar. Bunun için hiçbir masraftan kaçınmamalılar. Öyle bir şans yoksa da fazla sıkmasınlar çocukları, gerçekten aile ortamı oluştursunlar.”

Olumlu amaçlar taşıyan bu yeni uygulamanın büyük oranda amacına ulaşmış olduğu yukarıda belirtilmişti. Bununla birlikte, yukarıya alıntılanan ifadeler, bu konuda halen kat edilmesi gereken önemli mesafeler olduğunu gösterme adına bir fikir vermektedir. Yine katılımcılara sorulan, bu evlerin yöneticisi olsaydınız ilk değiştireceğiniz şeyler neler olurdu sorusuna en çok, kuralların kaldırılacağı yanıtı verilmiştir. Ayrıca bu soruya; zorunlu etkinliklerin olmaması, daha iyi konumda ve daha iyi fiziki şartlarda, örneğin bahçeli bir evin sağlanması, daha çok gezi, etkinlik, spor gibi faaliyetlerin olması,

bilgisayar oyunlarına ve telefona izin verilmesi, gibi yanıtlar da verilmiştir. Bu konularda; çocukların karar alma süreçlerine daha çok dâhil edilmelerinin, gerekli olmayan kuralların kaldırılmasının yahut esnetilmesinin, çocukların kendilerini daha rahat ve özgür hissedebilecekleri, kendilerine ait özel alanlar ve zamanlar oluşturulmasının olumlu olacağı değerlendirilmektedir. Ancak, devletin sevgi evlerinde kalan çocuklar için yapması gerekenler konusundaki genel düşüncelerinin fiziksel yahut maddi şartlardan ziyade “daha fazla sevgi” ve “daha fazla ilgi” noktasında yoğunlaşması son derece anlamlı, düşündürücü ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Bu noktada, ilgili personelin özenle seçilmesi, eğitilmesi ve denetlenmesi de son derece önem arz etmektedir.

Tema 2: Aile, Evlilik, Anne-Babalık Kurumlarına Karşı Olumlu Düşünce

Toplumun dezavantajlı kesimleri arasında, belki de en hassas konumda bulunanlar, korunmaya muhtaç çocuklardır. Henüz küçük yaşlarda yaşanan olumsuzlukların yaratacağı baskı ve travmanın çocuklar üzerinde aile, evlilik, anne-babalık kurumlarına hatta toplumun geneline ve hayata karşı olumsuz bir tutuma veya önyargıya neden olabileceği düşünülmektedir.

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler, sevgi evlerinde kalanların aile, evlilik anne-babalık kurumlarına karşı bu şekilde bir önyargıya sahip olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 45

Aile, Evlilik Anne-Babalık Kurumlarına Karşı Olumlu Düşünce Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Sevgi Evlerinde Kalanların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Aile, Evlilik Anne-Babalık Kurumlarına Karşı Olumlu Düşünce	18/26

Araştırma sonuçlarına göre mülakata katılan 26 katılımcıdan 18’i aile, evlilik ve anne baba olmak konularında olumsuz bir düşünceye sahip olmadığını ifade etmiştir. Mülakat yapılan katılımcıların bu konularla ilgili ifadeleri şu şekildedir³²:

³² Bu tabloda, katılımcılara sorulan “gelecekte evlenmeyi düşünüyor musunuz?” “Evet ise neden?”, “evlenirseniz çocuk sahibi olmayı ister misiniz?” şeklindeki sorulara verilen cevaplar birlikte verilmiştir.

Tablo 46**Aile, Evlilik Anne-Babalık Kurumlarına Yönelik Düşüncelere****İlişkin Mülakat Verileri**

C1	Evet, evlenmeyi düşünüyorum. Aile kurmak istiyorum. Evlenince çocuk sahibi olmak da isterim.
C2	Evet, evlenmeyi düşünüyorum. Evlenince çocuk sahibi olmak da isterim.
C3	Hayır, evlenmek de çocuk sahibi olmak da istemem.
C4	Hayır, evlenmek istemem. Çünkü kimseyi sevemem. Evlenirsem çocuk sahibi olmak isterim.
C5	Evet, evlenmek ve çocuk sahibi olmak isterim.
C6	Evet, evlenmek isterim. Huzurlu bir yuvam olsun istiyorum. Evlenince çocuk sahibi olmak da isterim.
C7	Evet, aile kurmak isterim. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C8	Evet, evlenmek isterim. Ailem olsun istiyorum. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C9	Evet, evlenmek isterim. Kendime ait hayatım olsun. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C10	Evet, evlenmek ve bir eşimin olmasını isterim. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C11	Evet, iyi bir hayatım olması için evlenmek isterim. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C12	Hayır, evlenmek istemiyorum. Çocuk sahibi olmak da istemiyorum. Özel Harekât polisi olmayı düşündüğüm için.
C13	Hayır, evlenmeyi düşünmüyorum. Çünkü sorunlar olduğu için. Çocuk sahibi olmak da istemem.
C14	Hayır, evlenmeyi düşünmüyorum. Çünkü işimden dolayı. Çocuk sahibi olmak da istemem.
C15	Hayır. İleride bir asker olmak istediğim için ne evlenmek ne de çocuk sahibi olmak isterim.
C16	Hayır, evlenmek istemiyorum. Çocuk sahibi olmak da istemiyorum. İleride olacağım meslekten dolayı.
C17	Hayır, evlenmeyi düşünmüyorum. Boş iş. Çocuk sahibi olmayı da düşünmüyorum.
C18	Evet. Durumum müsait olursa ve kişiliği güzel birini bulursam neden olmasın. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C19	Evet. İlla gelecekte olacaktır. En azından benim görmediğim aile ortamını çocuğuma gösteririm.
C20	Evet, çünkü kendime bir hayat bir yuva kurmak istiyorum. Benim de bir ailemin olmasını istiyorum. Çocuk sahibi olmak da isterim.
C21	Evet. Yuva kurmak herkesin hayali olduğu gibi benim de hayalim. Ama bordo bereli ya da polis özel harekât olunca evleneceğimi zannetmiyorum. Evlenirsem çocuk sahibi olmak da isterim.
C22	Hayır. Sorumluluk almak istemiyorum. Çocuk sahibi olmak da istemem.
C23	Evet, evlenmek ve çocuk sahibi olmak isterim.
C24	Evet, evlenmek ve çocuk sahibi olmak isterim.
C25	Evet, evlenmek isterim. Aile kurmak istediğimden. Hayatın kuralı olduğundan.
C26	Hayır, evlenmeyi düşünmüyorum. Evlenirsem çocuk sahibi olmak isterim.

Mülakat yapılan katılımcıların aile konusundaki genel düşüncelerini anlamak amacıyla “sizce aile nedir” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

Tablo 47

Katılımcıların Aile Tanımlarına İlişkin Mülakat Verileri

C1	Aile bir bütündür. Mutluluk ve huzurdur.
C2	Aile mutlu olmaktır.
C3	Yanında mutlu olduğundur. Aile için kan bağına gerek yoktur.
C4	Sevgiyi öğrendiğimiz yerdir.
C5	-
C6	Derdimiz olunca anlatabileceğimiz birileridir. Derdimizi çözen birileridir.
C7	Aile her şeydir. Dost, arkadaş, anne,baba, kardeş kısaca aklımıza gelen her şey.
C8	Birlik beraberliktir.
C9	Mutluluk.
C10	Aile yuvadır.
C11	İnsanın kalbindeki bir yuva gibidir.
C12	Ana-baba kardeşten oluşan şeydir.
C13	Hayattır.
C14	Anne, baba, kardeşten oluşan ve birbirine kenetlenmiş bireylerdir.
C15	Aile sevgisini hiç görmedim.
C16	Anne babanın, kardeşlerin birlikte olduğu şeye aile denir.
C17	Toplumun en küçük yapı birimidir.
C18	Aile birbirini koruyan, sıkıntılarını gideren, birbirlerine yardım eden, birlikte yaşanan kimselerdir.
C19	Bir arada yaşamak, mutluluk, huzur, güven, arkanı dayayabileceğin birilerinin olduğunu hissetmektir aile.
C20	Aile çok önemlidir. İnsanın ailesi gibisi yok.
C21	Mutluluk, huzur, neşe, kısacası her şey demek aile.
C22	-
C23	-
C24	-
C25	Ailen yoksa sen yoksundur. Ailen varsa sen varsındır.
C26	Paradır.

Değerlendirme

Çocuklar ülkelerin güvencesi, geleceğin teminatıdır. Ülkemizin ilerlemesi, gelişmesi ve toplumsal refahın artması için çocuklarımızın risklerden korunmasının yanı sıra fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi de büyük önem taşımaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasında aile ve okul başta olmak üzere tüm kişi ve kurumlara önemli görevler düşmektedir. Özellikle korunmaya muhtaç çocuklarımızın mutlu, sağlıklı, güçlü bir kişiliğe sahip bireyler olarak yetişmelerinin sağlanarak topluma

kazandırılmaları ayrı bir hassasiyet taşımaktadır. Yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle toplumun temel taşı olan aile kurumuna karşı mesafeli, önyargılı, olumsuz bir düşünceye sahip bireyler, hem kendi hayatlarını daha zor, mutsuz ve sorunlu hale getirecek hem de toplumsal yapıya zarar verebileceklerdir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular bu olumsuzluğun Iğdır İl’indeki sevgi evlerinde kalan çocuklarda genel olarak söz konusu olmadığını göstermiştir. Bu olumlu durumun sevindirici ve korunması gereken bir durum olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu gelecekte evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı ve bir yuva kurmayı düşünmektedir. Yaşadıkları olumsuzluklara rağmen sevgi evlerinde kalan çocukların; aileye, evliliğe, çocuk sahibi olmaya olumlu baktıkları hatta bu olumsuzlukların aile ve çocuk sahibi olma konusunda bazı çocuklarda daha da motive edici bir etki oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılardan C19 ve C20’nin aşağıda sırasıyla gösterilen ifadeleri bu durumu desteklemektedir.

“Evet. İlla gelecekte olacaktır. En azından benim görmediğim aile ortamını çocuğuma gösteririm.”

“Evet, çünkü kendime bir hayat bir yuva kurmak istiyorum. Benim de bir ailem olmasını istiyorum. Çocuk sahibi olmak da isterim. Eğer çocuğum olursa, çocuğuma çok güzel şeyler öğretirim. İlk başta saygı ve sevgiyi öğretirim. Ben güzel bir şey görmedim ama çocuklarıma yaparım her şeyi.”

Evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı düşünmediklerini ifade edenlerin önemli bir kısmının ise aslında bu konularda olumsuz bir düşünceye sahip olmadığı, bu durumun ileride yapmayı düşündükleri polislik ve askerlik gibi mesleklerin evlenmeye ve anne baba olmaya engel teşkil edeceğine yönelik düşünceden kaynaklandığı görülmektedir. Katılımcılardan C12, C15, C16’nın aşağıda sırasıyla gösterilen ifadeleri bu duruma örnektir.

“Hayır, evlenmek istemiyorum. Çocuk sahibi olmak da istemiyorum. Özel Harekât polisi olmayı düşündüğüm için.”

“Hayır. İleride bir asker olmak istediğim için ne evlenmek ne de çocuk sahibi olmak isterim.”

“Hayır, evlenmek istemiyorum. Çocuk sahibi olmak da istemiyorum. İleride olacağım meslekten dolayı.”

Yine katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun “aile” konusundaki düşüncelerinin çok güzel ve bir o kadar da özlem dolu olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların aile

kurumun gerekliliği ve önemi konusundaki genel düşüncelerine örnek olarak C1, C7, C19, C21 ve C25 katılımcılarının düşünceleri sırasıyla aşağıda gösterilmektedir:

“Aile bir bütündür. Mutluluk ve huzurdur.”

“Aile her şeydir. Dost, arkadaş, anne, baba, kardeş kısaca aklımıza gelen her şey.”

“Bir arada yaşamak, mutluluk, huzur, güven, arkayı dayayabileceğın birilerinin olduğunu hissetmektir aile.”

“Mutluluk, huzur, neşe, kısacası her şey demek aile.”

“Ailen yoksa sen yoksundur. Ailen varsa sen varsındır.”

Sonuç olarak; yukarıda gösterilen ve genel olarak olumlu olan bu tablonun korunması ve geliştirilmesi gerektiğı düşünölmektedir. Söz konusu insan olunca genel durumun olumlu olmasının yeterli kabul edilemez. Bu nedenle konuya, her bir bireyin çok değerli ve feda edilemez olduğu unutulmadan, ciddiyetle ve hassasiyetle yaklaşılmalıdır. Herkesin yaşadığı olumsuzlukların birbirinden farklı olduğu ve bu olumsuzlukların kişide bırakacağı etkilerin de aynı olmayacağı unutulmamalıdır. Aşağıda gösterilen C4, C15 katılımcılarının vermiş olduğu yanıtlar konunun ne kadar hassas olduğunu görmek açısından önemlidir.

“Hayır, evlenmek istemem. Çünkü kimseyi seve mem.”

“Aile sevgisini hiç görmedim.”

Tema 3: Geleceğė İlişkin Umut Düzeyi

Henüz hayatlarının başında karşılaştıkları olumsuzlukların, bakıma muhtaç çocuklarımızın bütün hayatlarını olumsuz etkilememesini sağlamaya yönelik önlemleri almak ve bu konuda gerekli çalışmaları yapmak, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Çocukların sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasında aile ve okul başta olmak üzere tüm kişi ve kurumlara önemli görevler düşmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklarımızın mutlu, sağlıklı, güçlü kişiliğė sahip, geleceğė güvenle bakan bireyler olarak yetiştirilerek topluma kazandırılmaları gerek kendi yaşamları açısından gerekse toplumun bütünü açısından son derece önemlidir.

Analiz sonuçlarında ortaya çıkan veriler, sevgi evlerinde kalanların genel olarak geleceğė yönelik olumsuz bir önyargıya sahip olmadıklarını ve umut düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 48**Sevgi Evlerinde Kalanların Geleceğe Umutla Bakma Vurgusu**

Araştırma Sonuçlarına Göre Sevgi Evlerinde Kalanların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Geleceğe Umutla Bakma	23/26

Araştırma sonuçları; mülakata katılan 26 katılımcıdan 23'ünün kendi geleceğini iyi olarak gördüğünü ortaya koymuştur. 24 katılımcı da gelecekte üniversite eğitimi almayı planladığını ve aşağıda belirtilecek olan çeşitli meslekleri yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Mülakat yapılan katılımcıların bu konularla ilgili ifadeleri şu şekildedir³³:

Tablo 49**Geleceğe Yönelik Beklenti ve Düşüncelere İlişkin Mülakat Verileri**

C1	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra okumaya devam edeceğim. Üniversite okumayı istiyorum çünkü hayatımı kurtarmam lazım. Bence geleceğim parlak.
C2	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra eğitim öğretime devam edeceğim. Üniversite okumayı istiyorum çünkü öğrenmek gerek. İleride asker olmak istiyorum. Gelecekte mutlu olacağıma inanıyorum.
C3	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversite kazanıp kendi hayatıma bakmak istiyorum. İleride psikolog olmak istiyorum. Geleceğimi, kendi ayakları üzerinde duran, kimseye muhtaç olmadan yaşayan biri olarak görüyorum.
C4	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra Antalya'ya gitmeyi düşünüyorum. Güzel bir hayat için üniversite okumak istiyorum. İleride beden öğretmeni olmak istiyorum. Geleceğimi normal görüyorum.
C5	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversiteyi kazanmak istiyorum. Geleceğimin güzel olacağını düşünüyorum.
C6	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra geleceğim için üniversite okumak istiyorum. İleride gazeteci veya hukukçu olmak istiyorum. Gelecekte, hayatımı kazanabileceğim ve huzurlu bir yuva görüyorum.
C7	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversiteyi bitirip iş hayatına atılmak istiyorum. İleride ana sınıfı öğretmeni olmak ve kendime ait bir iş yerimin olmasını istiyorum. Geleceğime yönelik bir ışık görüyorum.
C8	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra çalışmak istiyorum çünkü paraya ihtiyacım var. Üniversite okumak da istiyorum çünkü hedeflerim var. Müzik öğretmeni olmak istiyorum. Geleceğimi kendi parasını kazanan, kendine yeten biri olarak görüyorum.
C9	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra yuva kurmak istiyorum. Üniversite okumak istiyorum. Hayatı okumak istiyorum. Polis olmak istiyorum. Geleceğimin çok güzel olacağına inanıyorum.
C10	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversite okumak istiyorum. Geleceğimi çok güzel olarak görüyorum.

³³ Bu tabloda, katılımcılara yöneltilen “yaşadığınız evden ayrıldıktan sonra ne yapmayı planlıyorsunuz?”, “Üniversite okumayı istiyor musunuz?”, “Gelecekte hangi işi yapmak istersiniz?” ve “kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?” sorularına verilen cevaplar birlikte verilmiştir.

Tablo 49'un devamı

C11	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra hedeflerime ulaşabilmek için üniversiteye gitmek istiyorum. İleride polis (bordo bereli) olmak istiyorum. Geleceğimi güzel olarak görüyorum.
C12	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra polis özel harekât (PÖH) olmak istiyorum. Geleceğimi PÖH olmuş olarak görüyorum.
C13	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra kendime iyi bir hayat kurmak istiyorum. Geleceğim için üniversite okumak istiyorum. Kendim için güzel bir gelecek görüyorum.
C14	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversite okumak istiyorum. Gelecekte PÖH olmak istiyorum. Geleceğimi devlet ve hocalarım sayesinde iyi görüyorum.
C15	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra tek başıma, bir asker gibi hayatıma bakmak istiyorum. Liseyi bitirip iki yıl askeri eğitim alıp askeri sınavlara gireceğim. İleride özel kuvvetlerde bir asker olmak istiyorum. Geleceğimi başçavuş olmuş olarak görüyorum.
C16	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra daha iyi bir meslek sahibi olabilmek için üniversiteye gitmek istiyorum. İleride PÖH olmak istiyorum. Geleceğimi bir polis özel harekâtçı olmuş olarak görüyorum. Bence olacağım.
C17	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversite okumak ve gazeteci olmak istiyorum. Geleceğimi parlak görüyorum.
C18	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra geçimimi sağlamak için iş sahibi olmak istiyorum. Üniversite okumak (biraz meraktan) istiyorum. Gelecekte imam olmak istiyorum, bence en iyi meslek. Kendimi düzeltmezsem geleceğimi kötü görüyorum.
C19	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra eğitimimi tamamlayacağım. Üniversite okumak istiyorum. Çabalamak istiyorum. Kendi başıma özgürce yaşamak istiyorum. İleride polis olmak istiyorum. Geleceğimi mesleki açıdan iyi ama ruhen-psikolojik açıdan 1-0 geride görüyorum kendimi.
C20	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra okuyup bir meslek sahibi olmak ve gitmek istiyorum. Tek başıma uzak yerlere gitmeyi severim. İleride beden öğretmeni olmak istiyorum. Geleceğimi hiç iyi görmüyorum ama inşallah iyi olur.
C21	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra hedeflerime ulaşmak için okumak istiyorum. İleride bordo bereli polis özel harekâtçı olmak istiyorum. Geleceğimi parlak görüyorum.
C22	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonrasına ilişkin hiçbir şey düşünmüyorum. İş Sahibi olmak için üniversite okumak isterim. Özel harekâtçı olmak istiyorum. Geleceğimin şahane olacağına inanıyorum.
C23	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra kardeşlerimi bir araya toplamak istiyorum. Üniversite okumak istiyorum. Turizm mesleğinde yükselmek ve fabrika kurmak istiyorum. Geleceğe yönelik güzel şeyler planlıyorum.
C24	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra kendime ev tutmayı planlıyorum. Üniversite okumak ve beden öğretmeni olmak istiyorum. Geleceğimi berbat görüyorum.
C25	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra aile kurmak, işime gidip gelmek ve İstanbul'da yaşamak istiyorum. Daha iyi bir gelecek için üniversite okumak istiyorum. Mimar olmak istiyorum. Geleceğimi parlak görüyorum.
C26	Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra üniversite okumak istiyorum.

Değerlendirme

Yukarıdaki tabloda görüleceği gibi katılımcıların tamamına yakını geleceğe olumu ve iyimser bakmaktadır. Yaşama karşı bir kırgınlık, küskünlük, boş vermişlik katılımcıların hiçbirisi için söz konusu değildir. Bütün katılımcıların geleceğe yönelik planları, hedefleri ve umutları vardır. Katılımcıların kendilerine belirlemiş olduğu bu plan ve hedeflerin ise

gerçeklikten uzak olmadığı aksine tutarlı ve ayakları yere basan nitelikte olduğu da görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakınının (yüzde 92) üniversite okumak istediklerini belirttikleri, geleceklerinin daha iyi olması için üniversite okumanın ve eğitimin önemli ve gerekli olduğuna inandıkları görülmektedir. Yaşanılan bütün olumsuzluklara rağmen katılımcıların bu şekilde yüksek bir bilinç düzeyine sahip olmaları ve geleceğe umutla ve güvenle bakmaları oldukça sevindirici bir durumdur.

Gelecekte hangi işi yapmayı istedikleri sorusuna ise katılımcıların yüzde 40'ı asker- polis, yüzde 20'si öğretmen cevabını vermişler, kalanı ise psikolog, mimar, gazeteci, turizmci gibi çeşitli meslekler belirtmişlerdir. Askerlik, polislik gibi mesleklerin ağırlıklı olarak tercih edilmesi dikkat çekicidir. Daha dikkat çekici olanı ise bu tür meslekleri tercih edenlerin çoğunluğunu kızların oluşturmasıdır. Bu durumun nedenlerinin araştırılmasının ayrıca bir araştırma konusu olabileceği, bu mesleklerin, özellikle kızlar tarafından, bu kadar çok tercih edilmesinin temelinde yatan motivasyonların belirlenmesinin araştırmayı ilginç sonuçlara ulaştırabileceği değerlendirilmektedir.

“Geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?” şeklinde sorulan soruya; kötü, berbat ve hiç iyi görmüyorum şeklinde olumsuz yanıt veren yalnızca üç katılımcı bulunmaktadır. Bunların da kendilerine sorulan diğer sorulara vermiş oldukları cevaplardan, geleceklerine ilişkin büsbütün bir umutsuzluk ve karamsarlık içerisinde olmadıkları ve hayatlarına dair ümitleri, plan ve hedefleri olduğu anlaşılmaktadır. “Kötü” yanıtını veren C18 katılımcısının *“Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra geçimimi sağlamak için iş sahibi olmak istiyorum. Üniversite okumak (biraz meraktan) istiyorum. Gelecekte imam olmak istiyorum, bence en iyi meslek. Kendimi düzeltmezsem geleceğimi kötü görüyorum.”* Şeklinde vermiş olduğu cevaplardan bu durum daha iyi anlaşılabilir. Yine geleceğini “berbat” gördüğünü belirten C24 katılımcısının, yaşadığı evden ayrıldıktan sonra kendine ev tutmayı, üniversite okumayı ve beden eğitimi öğretmeni olmayı planladığı görülmektedir. Geleceğini hiç iyi görmediğini belirten C20 katılımcısının da *“Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra okuyup bir meslek sahibi olmak ve gitmek istiyorum. Tek başıma uzak yerlere gitmeyi severim. İleride beden öğretmeni olmak istiyorum. Geleceğimi hiç iyi görmüyorum ama inşallah iyi olur.”* Şeklindeki ifadelerinden geleceğe yönelik tümüyle umutsuz ve karamsar bir düşünceye sahip olmadığı görülmektedir.

Gelecek kavramından yalnızca iyi bir meslek ve yeterli maddi imkânlarla sahip olunmasının anlaşılmaması, konunun maddi boyutunun yanında psikolojik ve ruhsal yönlerinin de olduğunu hatırlatması ve bu konulara yönelik gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerektiğine dikkat çekmesi açısından, katılımcılardan 17 yaşındaki C19'un aşağıdaki yanıtı çok anlamlıdır:

“Yaşadığım evden ayrıldıktan sonra eğitimimi tamamlayacağım. Üniversite okumak istiyorum. Çabalamak istiyorum. Kendi başıma özgürce yaşamak istiyorum. İleride polis olmak istiyorum. Geleceğimi mesleki açıdan iyi ama ruhen-psikolojik açıdan 1-0 geride görüyorum kendimi.”

Sonuç olarak, Iğdır sevgi evlerinde kalanların geleceğe yönelik umut düzeyleri açısından memnuniyet verici olduğu görülmüştür. Bu olumlu tablonun korunması, daha da geliştirilmesi, çocuklarımızın hedeflerine ulaşabilmeleri ve iyi bir geleceğe sahip olabilmeleri için herkesin üzerine düşen görevleri yapması gerektiği düşünülmektedir.

Diğer Bulgu ve Değerlendirmeler

Yeterince paranız olsa yine de bu evde kalmak ister miydiniz? Sorusuna katılımcıların yüzde 60'ı hayır yanıtını vermiştir. Çok paraları olsa kiminle yaşamak istedikleri sorulduğunda ise katılımcıların yüzde 60'ı aileleriyle, yüzde 40'ı ise kendi başlarına yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Herhangi bir yardıma ihtiyaçları olduğunda yardım alabilecekleri bir kimseleri olup olmadığı sorusuna ise katılımcılar tarafından verilen evet ve hayır yanıtları eşittir.

Kültürel faaliyetler (spor, müzik, sinema, tiyatro vb.) yapmaları konusunda devletin katkısını, katılımcıların yüzde 65'i olumlu olarak değerlendirmiştir.

Kaldığınız evde yaşamakla ilgili sevmediğiniz şeyler nelerdir? Sorusuna en çok verilen yanıt, çok fazla kuralın olması ve çocukların çok fazla bunaltıldığıdır. Aileden uzak olmak, fikir ve düşüncelerine yeterince değer verilmemesi, zorunlu etütler, evde kalan küçük çocuklar ve anlaşılamamak da verilen diğer yanıtlar arasındadır. Bu evlerin yöneticisi olsaydınız ilk değiştireceğiniz şeyler neler olurdu? Sorusuna en çok, kuralların kaldırılacağı yanıtı verilmiştir. Zorunlu etkinliklerin olmaması, daha iyi konumda ve daha iyi fiziki şartlarda, örneğin bahçeli bir evin sağlanması, daha çok gezi, etkinlik, spor gibi

faaliyetlerin olması, bilgisayar oyunlarına ve telefona izin verilmesi, çocuklara daha fazla ilgi gösterilmesi de verilen diğer yanıtlar arasındadır.

Yukarıda belirtilen ve pek çoğu itibari ile makul ve kolaylıkla karşılanabilecek taleplerin karşılanması, dile getirilen sorunların, çocukların da karar alma süreçlerine dâhil edilerek çözülmesi için gerekli gayretin gösterilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çocuğunuzu büyütürken en fazla dikkat edeceğiniz şeyler nelerdir? Sorusuna ise katılımcıların pek çoğu; terbiye, iyi eğitim, güzel ahlak, sevgi, saygı, dürüstlük gibi yanıtlar vermişlerdir. Bu durum da katılımcıların eğitim ve bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bu konuda vermiş oldukları yanıtlar aşağıdaki şekildedir:

Tablo 50
Çocuk Yetiştirme Konusundaki Düşüncelere İlişkin Mülakat Verileri

C1	Eğitimine dikkat ederim.
C2	Saygılı büyütürüm.
C3	En fazla ahlâkına dikkat ederdim. Onu topluma iyi bir birey, saygılı ve dürüst olarak yetiştirdim.
C4	Saygı, sevgi.
C5	-
C6	Onu çok sıkmamak onu çok üzmemek.
C7	İlgili bir anne olmaya dikkat ederdim. Onun geleceği için bütün imkânları yapmaya çalışırdım.
C8	Sağlıklı olmasını isterim. Sosyal bir çocuk olsun.
C9	Akıllı olsun.
C10	Hijyenik olması.
C11	Hijyenik olması, derslerine çalışması.
C12	-
C13	-
C14	-
C15	Hiçbir şey yok.
C16	-
C17	-
C18	Güzel ahlâkla büyümesi.
C19	Dürüstlüğü, sabrı, şükretmeyi öğrettirdim.
C20	Çocuğuma çok güzel şeyler öğretirim. İlk başta saygı ve sevgiyi öğretirim. Ben güzel bir şey görmedim ama çocuklarıma yaparım her şeyi.
C21	Eğitim. Annesine, babasına ve vatanına hayırlı bir evlat yetiştirmek.
C22	-
C23	Ahlakına, imanına, dürüstlüğüne, güzel şeyler öğrenmesine dikkat ederim.
C24	-
C25	Saygı, sevgi, dürüstlük ve hangi dala yatkınsa o dala yöneltmek. Örneğin spor, sanat vb.
C26	Terbiye.

Katılımcıların kaldıkları evlere ilişkin öneri ve eleştirileri ise aşağıdaki şekildedir:

Tablo 51
Sevgi Evlerinde Kalanların Kaldıkları Evlere Yönelik Öneri ve Eleştirilerine
İlişkin Mülakat Verileri

C1	Aile ortamı eksik. Bahçeli bir ev daha iyi olurdu.
C2	Eğitim imkânı iyi. Evde sohbet etmeyi seviyorum. Ben olsam her şey için izin verirdim.
C3	Sorun ve eksiklik yok.
C4	Hocaların fazla eve gelmemesi eksiklik. Evde arkadaşları ve anneleri seviyorum. Ben olsam evin her şeyini değiştirdim. Duşakabinimiz kırık.
C5	Eksik yok. Ben sorumlu olsam evin yerini değiştirdim.
C6	Evimizin yerinin değişmesi gerekli. Evin sıcak ve sevgi dolu olmasını seviyorum. Evin tek katlı ve merkezi bir yerde olması daha iyi olurdu.
C7	Duşakabinimizin yeni olmasını isterdim. Tezgâhlarımızın yenilenmesini isterdim. Evin sıcak ve samimi olmasını seviyorum. Evimizin merkeze alınmasını isterdim.
C8	Bize kurslar açılsın. Arkadaşlarla beraber olmayı seviyorum. Hafta sonu etüt yapmayı sevmiyorum. Ben olsam bu etütleri kaldırırdım.
C9	Kursa gitmek istiyorum. Küçük çocuklarla olmak istemiyorum. Gezilere gitmeyi seviyorum. Arkadaşlarımın izinsiz eşyalarıma dokunmasını sevmiyorum. Ben olsam kuralları değiştirdim.
C10	Tespit ettiğim sorun yok. Evde televizyon izlemeyi seviyorum. den şikâyetçiyim. Yaramaz durmuyor, bizi yataktan kaldırıyor, her şeyi dağıtıyor, ondan bıktık.
C11	Tespit ettiğim sorun yok. Arkadaşlarla vakit geçirmeyi seviyorum. Ailemi görememeyi sevmiyorum. Ben olsam çocuklara oyun odası yapardım.
C12	Tespit ettiğim sorun yok. Her şeyi çok seviyorum. Gülistan anneyi kimse öpmesin kızarım. Cips günlerimiz ayda bir olmasın.
C13	Hiçbir eksik yok. Her şeyi seviyorum. Ev kötü, evi değiştirdim.
C14	Eksiklik yok, her şey çok güzel. Annelerimizi çok seviyorum. Kendi annemiz gibi bize bakıyorlar. Ama bazı cezaları sevmiyorum o kadar. Ben olsam cezaları kaldırırım, aktiviteleri arttırırım, annelerin maaşlarını arttırırım.
C15	Nergis evinin eski olması eksiklik. Gezmeleri ve evde ders çalışmayı seviyorum. Yemekteki sessizliği sevmiyorum. Ben olsam bütün evlere asker kıyafeti dağıtırım ve her gün spora gönderirim.
C16	Eksik yok, çok düzenli bir evimiz var. (Not: Annelerimiz çok düzenli) Her şeyi çok seviyoruz, çünkü bize sevdireyorlar. Sevmediğim bir şey yok, olamaz da. Ben olsam annelerin maaşlarını arttırırdım çünkü bize verdikleri emekten az alıyorlar. (Not: 4 milyar yapmanız yeterli)
C17	Psikolog yok, bu bir eksiklik. Annelerle vakit geçirmeyi seviyorum.

Tablo 51'in devamı

C18	Bize göre olan sorunlar bazen doğru bazen yanlış oluyor ama şu anda aklıma herhangi bir sorun gelmiyor. Evin ev ortamı gibi olmasını seviyorum. Bazen haklı olduğumuzda haksız çıkmayı sevmiyorum (düşüncem bu). Ben olsam, isteksiz, zorunlu etkinlik vb şeyleri yapmazdım. Çocukların makul isteklerini yerine getirirdim. İstemediklerine de gerekli olmadıkça zorlamazdım.
C19	Düşünceler çoğu kez sorulmuyor. Onun dışında çok güzel faaliyetler düzenleniyor. Akşam oturup birlikte çay keyfi yapmayı, birlikte ağlamayı-gülmeyi ve eğitimi seviyorum. Sevmediğim şeyler ise; okuldan eve gelirken eve ayak basmam, uyarılmam, bizi anlamamaları, bir faaliyet olduğunda bizim fikrimiz alınmadan o faaliyete gönderilmemiz. Ben olsam, kuralları değiştirirdim. Çoğu şeyi serbest bırakırdım. Zaten normal bir aileye sahip değiliz. Evlerde de kurallar, beraberinde de sıkıntıları da getirince insanın yaşama hevesi kalmıyor gerçekten.
C20	Bana haksızlık yapmalarını sevmiyorum. Hiçbir şey sevmiyorum. Beni sevgi evinde hiçbir şey mutlu etmiyor. Ben olsam gereksiz kuralları kaldırırdım.
C21	Eksik veya sorun yok. Evde sadece eğitimi seviyorum. Kralları, hiç olmayacak gereksiz kuralları sevmiyorum. Ben olsam kuralları değiştirirdim ve çocukların isteyeceği sporları ayarlardım. Her şey çocukların isteğine göre olurdu. Örneğin telefon saati, gezme günleri, masa tenisi günleri, banyo günleri, ders çalışma saati, fotoğrafının çekilmesi ayrıca yemek fotoğrafının çekilmesi de gereksiz.
C22	Eksik veya sorun yok. Güzel ortamı seviyorum. Kuralları sevmiyorum. Ben olsam kuralları kaldırırdım.
C23	Eksik veya sorun bilmiyorum. Annelerin yaptığı güzel yemekleri seviyorum. Ben olsam televizyona playstation kurardım.
C24	Faaliyetler çok az. Ben olsam değiştireceğim bir şey olmazdı ama çocuklarla daha fazla ilgilenirdim.
C25	Çocuklara daha çok değer verilmeli, daha çok anlayış gösterilmeli hatta yanlışsa bile yanlışını görmesine izin verilmeli. Daha çok el üstünde tutulmak istiyoruz. Sevdiğim şeyler ise; kalktığında sıcak bir evin, bir lokman olduğunu bilmen yani yemeğinin verilmesi, harçlığının olması, kendini zengin bir ailenin çocuğu gibi hissetmen. Çocukların çok üstüne gidilmesi, fazla kuralın olması, fikirlerin askıya alınması, sanki dışarıdan bir çocuk gibi muamele görmek sevmediklerim. Ben olsam kuralları kaldırırdım. Belli başlı üç kural koyardım. Daha çok gezi ve sportif faaliyet düzenlerdim. Çocuğun yatkın olduğu spor, sanat vb dalları belirleyip buralara yönelterek imkânlar dahilinde daha çok öğrenmesini sağlardım.
C26	Anneleri sevmiyorum. Adını vermek istemediğim bir annenin iki gün olmamasını sevmiyorum. Ben olsam yeni kurallar koyardım.

D. Iğdır Kadın Konukevinde Kalan Kadınlara Yönelik Bulgular

Ülkemizde kadın konukevleri 2013 yılında yapılan yasal düzenlemeyle kurulmaya başlanmıştır. Iğdır Kadın Konuk Evi Müdürlüğü de, 2013 yılından itibaren, 20 kişilik kapasiteyle hizmet vermektedir. Kadın konukevi müdürlüğünde kalan kadınlar için barınma imkânının yanında, kreş hizmeti, el sanatları, kuaförlük ve giyim kursları da

açılmaktadır. Ayrıca kalanlara belirlenen miktarlarda harçlık da verilmektedir. Konaklayan kadınların çoğu bu hizmetlerden faydalanmaktadır. Müdürlük bünyesinde haftada bir kez de din eğitimi verilmektedir³⁴.

Kadın konukevinde kalanların ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri aşağıdaki şekildedir:

Tablo 52
Kadın Konukevinde Kalanların Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Özellikleri

	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	İş/Meslek	Konukevinde Kalınan Süre
D1	28	Evli	2	Ortaokul	Çalışmıyor	2 Ay
D2	42	Evli	-	İlkokul	Çalışmıyor	1 Ay
D3	19	Bekâr	-	Lise	Çalışmıyor	4 Ay
D4	32	Evli	3	Lise	Çalışmıyor	2 Ay
D5	32	Evli	-	İlkokul	Çalışmıyor	1 Ay
D6	24	Evli	1	Ortaokul	Çalışmıyor	2 Ay
D7	21	Bekâr	4	Ortaokul	Çalışmıyor	4 Ay
D8	21	Evli	2	İlkokul	Çalışmıyor	1 Hafta
D9	39	Bekâr	-	Okuryazar	Çalışmıyor	5 Ay
D10	21	Evli	-	Ortaokul	Çalışmıyor	6 Ay
D11	34	Evli	2	Okuryazar	Çalışmıyor	1 Ay

Yukarıdaki tabloya göre; konukevinde kalan 8 evli, 3 bekâr olmak üzere toplam 11 katılımcının yaş ortalaması 28'dir. Katılımcıların ortalama olarak 2,5 aydır konukevinde kaldıkları görülmektedir. Katılımcıların tamamı herhangi bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan üçü ilkokul, dördü ortaokul, ikisi lise mezunudur. İki katılımcı da okuryazardır. Kadın konukevinde kalan kadınların genel olarak eğitim ve gelir seviyeleri düşük, yoksul kadınlar olduğu görülmektedir.

Mülakat yapılan kadınların kadın konukevinde bulunma gerekçeleri ile ilgili ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

³⁴ IASPİM, 2015

Tablo 53

Kadın Konukevinde Bulunma Gerekçeleri İle İlgili Mülakat Verileri

D1	Ailem kabul etmediği için buraya geldim
D2	Sığınacak bir yerim olsun diye geldim.
D3	Ailemden şiddet gördüğüm için burada barınıyorum
D4	Şiddet mağduru bir kadın olarak devletin bizlere sahip çıkacağı bir yerin varlığı bizlere güven veriyor.
D5	Sığınacak yerim olmadığı için buradayım.
D6	Eşimden şiddet gördüğüm için buraya sığındım.
D7	Ailemden şiddet gördüğüm için buraya sığındım.
D8	Eşimden şiddet gördüğüm için, bize bakmadığı için sığınyorum.
D9	Başka yerim olmadığı için kalıyorum.
D10	Başka imkânım olmadığı için burada kalıyorum.
D11	Gidecek yerim yok. Burada kalıyorum.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, konukevinde kalan kadınların burada kalma gerekçesi olarak; ailelerinin kendileri kabul etmemesini, sığınacak başka yerlerinin olmamasını, ailelerinden yahut eşlerinden şiddet görmelerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya İlişkin İçerik Analizleri

Kadın konukevinde kalan kadınların yaşam koşullarını ve kaldıkları konukevine ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla mülakatlar ile toplanan veriler analiz edilmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan içerik analizi kadın konukevinde kalan kadınlar ile ilgili bir tema ortaya çıkarmıştır. Buna göre; Kadın konukevinde sunulan hizmetler ihtiyaca cevap verebilecek niteliktedir.

Tema: Sunulan Hizmetlerin Yeterliliği ve İhtiyaca Cevap Verebilirliği

Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların tamamı, konukevinde sunulan hizmetlerden ve sağlanan imkânlardan memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 54

Konukevinde Kalan Kadınların Hizmetlerden Memnuniyet Vurguları

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Sunulan Hizmetlerden Memnuniyet	11/11

Yukarıda tablodan da anlaşılacağı üzere kadın konukevinde kalanların tamamı, sunulan hizmetlerden memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Mülakat yapılan kadınların kadın konukevinde sunulan hizmetler ile ilgili ifadeleri ise şu şekildedir:

Tablo 55

Konukevinde Sunulan Hizmetlerin Yeterliliğine ve Hizmetlerden Duyulan Memnuniyete İlişkin Mülakat Verileri³⁵

D1	Sunulan hizmetlerden memnunum. İhtiyaca göre ve adaletli iş yapılıyor. Burada psikososyal destek aldım, çok yardımcı oldu. Ayrıca el sanatları kursu aldım. Ahşap boyama ve el işi öğrendim. Bir eksik, sorun yok. Bir önerim de yok.
D2	Sunulan bütün yardımlardan faydalaniyorum. Yapılan hizmetler yeterli ve adaletli. Her şeyden memnunum, sığınacak bir yerimiz oluyor. Psikososyal destek aldım. El sanatları kursu aldım. Gördüğüm bir eksik ve tavsiyem yok.
D3	Her yardım sağlanıyor. Yapılanlar yetiyor. Adaletli iş yapılıyor, memnunum. Psikososyal destek aldım. El sanatları kursu aldım. Gördüğüm bir eksik veya tavsiyem yok.
D4	Kadın konukevi hizmetinden (barınma) faydalaniyorum. Ayrıca tarafıma harçlık da veriliyor. Konukevinde verilen hizmetin yeterli olduğunu düşünüyorum, memnunum. Şiddet mağduru bir kadın olarak devletin bizlere sahip çıkacağı bir yerin varlığı bizlere güven veriyor. Psikososyal destek aldım. El sanatları kursu aldım. Sorun ve eksiklik görmüyorum.
D5	Sığınacak yerim olmadığı için avantajlıdır. Hizmetler yeterli, memnunum. Psikososyal destek aldım, rahatlamamı sağladı. El sanatları kursu alıyorum, el işi öğreniyorum. Gördüğüm bir eksik veya önerim yok.
D6	Eşimden şiddet gördüğümde buraya sığınabiliyorum. Hizmetler yeterli ve adaletli. Uygulamalardan memnunum. Psikososyal destek aldım, kendimi daha iyi hissediyorum. El sanatları kursu aldık. Sorun ve eksiklik görmüyorum, önerim yok.
D7	Ailemden şiddet gördüğümde sığınacağım bir yer olması güzel. Sunulan hizmetler yeterli ve adaletli. Psikososyal destek aldım. El sanatları kursu aldım. Hiçbir eksiklik yok. Herhangi bir önerim yok.
D8	Barınma hizmetinden faydalaniyorum. Hizmetler yeterli, adaletli ve ihtiyaca göre. Psikososyal destek aldım, biraz daha iyi hissediyorum. Sorun ve eksiklik görmüyorum, önerim yok.
D9	Yapılan hizmetler yeterli. Hizmetleri olumlu buluyorum. Psikososyal destek aldım, sonuçlarından memnunum. El sanatları kursu ile ilgili eğitim de veriliyor. Hiçbir eksiklik yok. Herhangi bir önerim yok.
D10	Barınma imkânım oluyor. Hizmetler yeterli ve adaletli. Aynı şehirde olması avantajlı. Psikososyal destek almadım. El sanatları kursu veriliyor. Eksik yok, önerim yok.
D11	Barınma hizmetinden faydalaniyorum. Hizmetler yeterli. Psikososyal destek aldım, faydalı oldu. El sanatları kursuna katıldım. Sorun ve eksiklik görmüyorum, önerim yok.

³⁵ Bu tabloda katılımcılara sorulan; yapılan hizmet veya yardımların yeterli olup olmadığına dair düşüncelerinin neler olduğu, konukevi ile ilgili uygulamalardan memnun olup olmadıkları, yaşadıkları ilde kadın konukevi olmasının avantaj ve dezavantajlarının neler olduğuna dair düşünceleri, konukevinde psikososyal destek alıp almadıkları, aldılarsa sonuçları hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu, kadın konukevinde kaldıkları sürece meslek öğrenmeye yönelik bir eğitim alıp almadıkları, aldılar ise sonuçları hakkındaki düşüncelerinin neler olduğu ve kuruma ilişkin eleştiri ve önerilenin neler olduğu sorularına vermiş oldukları cevaplar birlikte verilmiştir.

Değerlendirme

Yukarıda tablodan da anlaşılaçağı üzere kadın konukevinde kalanların tamamı kendilerine sunulan hizmetlerden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum olumlu ve sevindiricidir. Tablo 51’den anlaşılaçağı gibi konukevinde kalan kadınlar, başka bir yerleri olmadığı için son çare olarak ve pek çoğı itibariyle şiddet mağduru olan kadınlardır. Yine tablo 50’de görüleceğı gibi, kadın konukevinde kalan kadınların genel olarak eğitim ve gelir seviyeleri düşük, yoksul kadınlar olduğı görölmektedir. Devletin bu hizmeti sunması ve çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren kadınlara böyle bir imkân sağlamanın son derece faydalı olduğı düşünölmektedir.

Mülakat sırasında elde edilen bilgilerden ve diğ er verilerden anlaşılmaktadır ki, konukevinde yalnızca bir barınma hizmeti sunulmamaktadır. Konukevinde ayrıca burada kalan kadınlar için son derece önemli ve gerekli olduğı düşünölen psikososyal destek sağlandığı da görölmektedir. Bu ihtiyacın karşılanması önemi ve gerekliliğ inin daha iyi anlaşılması açısından katılımcılardan D1, D5, D6, D9’un mülakat sırasında verdikleri cevaplar sırasıyla aşağıdaki gösterilmiştir:

“Burada psikososyal destek aldım, çok yardımcı oldu.”

“Psikososyal destek aldım, rahatlamamı sağladı.”

“Psikososyal destek aldım, kendimi daha iyi hissediyorum.”

“Psikososyal destek aldım, sonuçlarından memnunum.”

Yine kurum bünyesinde sunulan el sanatları kurslarının da gerek katılımcılara psikolojik açıdan olumlu katkı yapması gerekse sonraki yaşamlarında kendilerine ekonomik katkı sağlayabilecek bir imkân sunması açısından önemli ve faydalı olduğı değerlendirilmektedir. Ayrıca kurum tarafından sağlanan maddi desteğ in (harçlıkların) de burada kalan kadınlar için faydalı ve gerekli bir uygulama olduğı değerlendirilmektedir.

Yukarıda göröldüğü gibi konukevinde sunulan hizmetler genel olarak yeterli ve ihtiyaca cevap verebilir düzeydedir. Katılımcıların da sunulan bu hizmetlerden memnun oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, analiz sonuçlarında ortaya çıkan verilere göre; kadın konukevinde kalan kadınların tamamı, kurumda kreş hizmeti sunulmadığını belirtmiştir.

Tablo 56

Katılımcıların Kreş Hizmeti Eksikliği Vurgusu

Araştırma Sonuçlarına Göre Katılımcıların Vurguları	Mülakat Sonuçları
Kreş Hizmeti Eksikliği	11/11

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (madde 19-ğ) gereği konukevinde sunulması gerekli hizmetler arasında kreş hizmeti de bulunmaktadır. Yine aynı yönetmeliğe göre açılış izni için aranacak şartlar arasında, (md.8-e) çocuklar için kreş, eğitim ve rehabilitasyon, oyun ve etkinlik odaları ile çalışma odaları bulunmasını da saymaktadır. Tablo 50 incelendiğinde ise katılımcılardan altısının çocuk sahibi olduğu ve bunlardan beşinin ise birden fazla çocuğa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk sahibi olan kadınların tamamının yaşlarının genç olması da, çocukların küçük yaşlarda olduğunu göstermektedir. Yine tablodan, konukevinde kalan kadınların eğitim ve ekonomik durumları düşük seviyelerde olan çalışmayan kadınlar olduğu görülmektedir. Tablo 51’den de anlaşılabacağı üzere konukevinde kalan kadınlar zor ve ağır yaşam koşullarına sahip ve konukevi dışında kalabilecekleri başka bir yerleri olmayan kadınlardır. Kendi imkânlarıyla çocukları için bakım ve kreş hizmeti sağlayamayacak oldukları açıkça görülmekte olan bu durumdaki kadınlar için bu önemli ve gerekli ihtiyacın karşılanması ve bu konudaki eksikliğin acilen giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak geniş bir yelpazede yer alan ve giderek yükselen kadına karşı şiddet olgusunun önlenmesi yahut olumsuz sonuçlarının giderilebilmesi bakımından, konunun hassasiyeti dikkate alınarak kurulan bu kurumların son derece faydalı, gerekli ve ihtiyaca önemli ölçüde cevap verebilen kurumlar olduğu anlaşılmaktadır. Gerek bakanlıkça gerekse de belediyelerce ve il özel idarelerince (yönetmelikte buna yasal olarak imkân sağlanmıştır) açılacak yeni konukevleri ile bu kurumların sayılarının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ancak bu hizmetin, faydalı ve gerekli bir hizmet olduğu düşünülmeyle birlikte, asıl sorunun çözümü olmadığı, yalnızca bu sorunun olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik bir uygulama olduğu da unutulmamalıdır. Kadına karşı şiddetin önlenmesi, kadının eğitim konusunda halen maruz kaldığı negatif ayrımcılığın önüne geçilmesi, kadının sosyal ve ekonomik açıdan daha güçlü hale gelmesi gibi temel konuların bir bütün olarak ele alınarak bunlara ilişkin başta toplumsal eğitim düzeyi ve farkındalığın artırılması ve yasal düzenlemeler olmak üzere, gerekli çalışmaların yapılmasının mutlaka gerekli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Aile kurumu, toplumu oluşturan en küçük ve en temel sosyal unsur olma özelliğinden dolayı tarih boyunca önemini hep korumuştur. Tarihsel süreç içerisinde dünyada yaşanan gelişmeler doğal olarak aile kurumunda da pek çok değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. Bununla birlikte aile, hemen her dönemde ve her kültürde üzerinde hassasiyetle durulan önemli bir kurum olmuştur. Hükümetler de ailenin bu öneminden dolayı, konuya kayıtsız kalmamış ve aile kurumunun korunması, güçlenmesi ve gerekli hallerde aileyi ikame etme adına çeşitli tedbirler almışlar, bu konuda politikalar geliştirmişlerdir.

Bizim kültürümüzde de aile her zaman çok önemli bir konuma sahip olmuştur. Yazılı kurallardan da önce, geleneklerimiz, örf ve adetlerimiz, dini inançlarımız, sosyal ve kültürel özelliklerimiz aile kurumuna büyük önem atfetmişlerdir. Son yüzyılda özellikle küreselleşmenin, sanayileşmenin ve kentleşmenin de etkisiyle değişen ekonomik ve kültürel şartlar bizim aile yapımızda da önemli değişimler meydana getirmiştir. Hızlı kentleşme, iç ve dış göçler, insanlar arasındaki toplumsal desteğin azalması, değişen çalışma yaşamı ve ekonomik sorunlar geleneksel aile yapımızda önemli değişimlere neden olmuştur. Bununla birlikte pek çok farklı kültüre kıyasla aile kurumu kültürümüzde halen ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ülke olarak aileye verdiğimiz önemi yasal düzenlemelerimizde de görmek mümkündür. Aile kurumu mevzuatımızda normlar hiyerarşisinde en üst konumda olan Anayasamız ile güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasasının 2. maddesinde, “sosyal devlet” ilkesini benimsemiştir. Yine Anayasanın 41. maddesinde; ailenin, Türk toplumunun temeli olduğu ve ailenin huzur ve refahının sağlanması, özellikle anne ve çocukların korunmasının devletin görevi olduğu hüküm altına alınmıştır. Anayasada yer alan bu açık hükmün dışında da Anayasamız; Eşitlik İlkesi, Aile Hayatının Gizliliği ve Ailenin Korunması, İnkılâp Kanunlarının Korunması gibi maddeleri ile de ailenin korunmasına yönelik hükümler ortaya koymaktadır. Anayasamızın aileye yönelik olarak ortaya koyduğu bu tutum ışığında ailenin korunmasına yönelik olarak Türk Ceza Kanunumuz, Medeni Kanunumuz ve özellikle 14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına dair kanun (mülga) ve bunun revize edilmiş hali olan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine dair kanun önemli hükümler ihtiva etmektedir.

Toplum ve devlet açısından son derece önemli olan aile kurumunun bu konumu, siyasi iradelerin de konu üzerinde hassasiyetle durmalarına neden olmuştur. Bu konuda neredeyse bütün beş yıllık kalkınma planları ve hükümet programlarında önemli düzenlemeler yer almıştır.

İç hukukumuzda yer alan yukarıda sözü edilen düzenlemelerin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Devleti, taraf olduğu pek çok uluslararası anlaşma ve imzalamış olduğu sözleşmeler ile de aile kurumunu evrensel hukuk ve ileri demokrasi ilkeleri düzeyinde de koruma ve çağdaş dünyayla uyumlu hale getirme niyetinde ve gayretinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Ülkemizde aileye yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlarda da, ülkemizde ve dünyada meydana gelen değişim, buna bağlı olarak ihtiyaçların da değişiklik göstermesi, ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelerin ortaya çıkardığı yükümlülükler gibi nedenlerle tarihi süreç içerisinde önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Geçmişte ülkemizde dağınık olarak sunulan sosyal nitelikli pek çok hizmet 2011 yılında ASPB'nin kurulmasıyla bakanlık çatısı altında toplanmıştır. Dolayısıyla sosyal politika konusunda bu bakanlık en önemli birim haline gelmiştir. Bu sayede sıkça eleştirilen, sosyal hizmetlerdeki çok başlılık, düzensizlik, konunun önemine karşılık ilgili icracı bir bakanlığın bulunmayışı gibi sorunların da büyük ölçüde önünde geçilmiş ve aileye yönelik hizmetlerin daha koordineli ve etkili olarak yürütülmesi sağlanmıştır. Yeni düzenlemede en dikkati çeken durum, “eşgüdüm ve koordinasyon” görevidir. Yeni düzenleme ile sosyal nitelikli hizmetler, artık özel sektöre de gördürülebilmektedir. Bakanlık böylece yalnızca hizmet sunan bir birim olmak yerine, hizmet sunulmasını sağlayan bir birim haline de gelmektedir. Bu durum hizmet sunumunun “yerel yönetimler”, “gönüllü kuruluşlar”, “gerçek kişiler” ve “tüzel kişilere bırakılabilme imkânını ifade etmektedir. Özetle bakanlık, genel ve ulusal politikaları belirleme, bu konularda kontrol ve koordinasyon sağlama, ulusal stratejiler belirleme, rehberlik çalışmaları yapma gibi hizmetler sunmakla görevlendirilmiştir.

Bu noktada Aile politikaları konusunda ülkemizdeki çatı kuruluş olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sunduğu hizmetleri, özellikle getirilen yenilikler açısından değerlendirecek olursak;

Ailelere yönelik hizmetler kapsamında, Aile Eğitim Programı (AEP), Evlilik Öncesi Eğitim Programı (EÖEP), Aile Danışmanlığı hizmetleri gibi hizmetler aile içindeki sorunlarla baş etme, evlilik öncesi ve sonrasında bireylere rehberlik ve danışmanlık sunma adına önemli yenilikleridir. ASPB'na bağlı faaliyetlerini sürdüren gündüzlü kuruluşların Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) çatısı altında birleştirilmesinin de sosyal hizmetlerin tüm ihtiyaç grupları için ulaşılabilir hale getirilmesi açısından faydalı bir hizmet olduğu düşünülmektedir. Benzer amaçlarla Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) da hayata geçirilmiştir. Bu yeniliklerin olumlu, yaygınlaştırılarak ve geliştirilerek sürdürülmesi gereken uygulamalar olduğu değerlendirilmektedir.

Çocuklara yönelik hizmetler kapsamında, son dönemde aile odaklı hizmet sunumunun esas alınmış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, korunma ve bakım ihtiyacı olan çocukların evlat edinme ya da koruyucu aile hizmetlerinde önemli yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Çocukların aile yanında yetişmesinin öneminin kavranmış olması ve bu doğrultuda yeni dönem çocuk politikalarında aile yanında hizmet önceliği getirilmiş olması olumlu bir durumdur. Bir diğer önemli dönüşüm olarak da devlet korumasında bulunan çocuklara hizmet veren kurumlarda koğuş sistemine göre şekillendirilmiş büyük kurumlardan, bunlara kıyasla çok daha az kişinin bulunduğu çocuk evi ve çocuk evleri sitesi (sevgi evleri) gibi ev tipi bakım modeline geçiş yönündeki çalışmaların da tamamlanmış olması da sevindiricidir.

Yoksul ailelere yönelik sunulan hizmetler kapsamında, yoksul ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gıda, yakacak, barınma, eğitim, sağlık gibi alanlarda çok çeşitli yardım programlarının bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda; eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, muhtaç asker ailesi yardımı, muhtaç asker çocuğu yardımı gibi düzenli yardımlar geniş kitlelere önemli ekonomik katkı sağlamaktadır. Bunlar haricinde; tüp bebek yardımı, barınma yardımı vb. yardımlar ile proje destekleri ile iş kurmak isteyenlere sağlanan mikro krediler de önemli hizmetlerdir. Bu konuda, yardım alanlarla İŞKUR gibi istihdama yönelik hizmet sunan birimler arasındaki işbirliğinin artırılarak, yardımların özellikle genç kesim için kalıcı ve sürekli değil, kişilerin kendi ayakları üzerinde durmalarına kadarki geçiş sürecinde yapılmasına yönelik bir sistem geliştirilmesinin daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Asıl olanın yoksullara odaklanmak yerine yoksullukla mücadele etmek olduğu da unutulmamalıdır. Bu

bağlamda, ekonomik kalkınma, istihdam ve gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi temel konuların yoksullukla mücadele konusundaki önemi de göz ardı edilmemelidir.

Yaşlılara yönelik hizmetler kapsamında, yaşlılık maaşı, evde bakım aylığı, barınma yardımı, bakım hizmetleri gibi çeşitli programların yürütülmekte olduğu görülmektedir. Bu konuda özellikle barınma hizmetlerine yönelik kurumların sayılarının ve kapasitelerinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Bundan daha önemlisi ise, bu tür kurumlarda hizmet sunan görevlilerin titizlikle seçilmesi, eğitilmesi ve denetlenmesi gerektiğidir.

Ülkemizde engellilere yönelik hizmetlerde 2005 yılında köklü bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Bu dönemde ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun kendisi ve uygulanmasına ilişkin diğer mevzuatla birlikte 1.500 maddelik bir Engelliler Hukuku oluşturulmuştur. Bunlar son derece olumlu gelişmelerdir. Ülkemizde engellilere yönelik sosyal yardımlar, engellilerin kamu sektöründe ve özel sektörde istihdamını artırmaya yönelik olarak yapılan çalışmalar ve çalıştıkları ortamda hayatlarını kolaylaştırmak için yapılan düzenlemeler, engelliler için iş kurma desteği, vergi muafiyetleri, evlilik desteği gibi önemli ve faydalı düzenlemelerin hayata geçirilmesi sevindiricidir. Ayrıca kentsel yaşamın engellilere uygun olarak düzenlenmesi kapsamında ve yaşanan konutların engelliler için daha uyumlu hale getirilmesi için imar kanunu, kat mülkiyeti kanunu, engelliler kanunu başta olmak üzere pek çok mevzuatta düzenlemeler yapıldığı da görülmektedir. Ülkemizde son yıllarda aile politikaları açısından en önemli ve devrim niteliğinde olan düzenlemelerin engelliler konusunda olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla birlikte bu düzenlemelerin uygulamalarının izlenmesi ve özellikle belediyelerin bu konudaki görev ve sorumluluklarının titizlikle takip edilmesi yerinde olacaktır.

Kadınlara yönelik hizmetler kapsamında son dönemde ihdas edilen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), İlk Kabul Birimleri ve Kadın Konukevleri kurumsal hizmet birimleri olarak önemli hizmetler sunmaktadırlar. Bu kurumların sayılarının ve kapasitelerinin artırılarak ve daha yaygın hale getirilmelerinin gerekli olduğu düşünülmektedir. ASPB'nin çeşitli kurum ve kuruluşlar ile işbirliği kapsamında protokoller imzalayarak, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve şiddetle mücadelede

farkındalığın artırılmasına yönelik eğitim ve seminer çalışmaları gerçekleştirmesi de önemli ve faydalıdır.

Şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetlerin yapılan düzenleme ile artık Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri bünyesine yürütülmekte olduğu görülmektedir. Şehit yakını ve gazilerin hakları konusunda İl Müdürlükleri ve SHM'lerce gerekli çalışma ve bilgilendirmeler yapılarak şehit yakınları ve gazilere, devletin her an yanlarında olduğu hissettirilmeye ve sorunlarının çözümüne yönelik katkılarda bulunulmaya çalışılmakta olduğu incelenmiştir.

Belirtildiği gibi ülkemizde aileye yönelik hizmet veren icracı esas kuruluş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'dır. Bununla birlikte, aile politikalarının odağında insan olması ve insanın da pek çok farklı gereksinimleri olmasından dolayı bakanlık haricinde de bazı kurum ve kuruluşların da konuya dâhil olması kaçınılmazdır. Örneğin sosyal güvenceden yoksun bireylerden oluşan bir ailenin sağlam, sağlıklı ve güvenilir bir temele oturabilmesinden söz edilemez. Bu durum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının konuya dâhil edilmesini zorunlu kılmaktadır. İyi bir ailenin iyi eğitilmiş bireylerden oluşacağı açıktır. Aile fertlerinin yaşamlarının uzun bir bölümü de örgün eğitim öğretim kurumları içerisinde geçmektedir. Bunun yanında her yaşta eğitimin önemli ve gerekli olması ve buna yönelik gereksinimin de büyük oranda halk eğitim merkezlerince karşılanması gibi hususiyetler Millî Eğitim Bakanlığının konuya ilişkin önemini ortaya koymaktadır. Genel itibari ile muhafazakâr bir toplum yapısına sahip oluşumuz, dinin toplum yaşantısında yadsınamayacak bir role sahip oluşu, dinimizin de aileye ayrı bir önem vermesi ve konuya hassasiyetle yaklaşması ise Diyanet İşleri Başkanlığını konuya dâhil etmektedir. Toplumların olduğu gibi ailelerin de geleceği ve en önemli unsuru gençlerdir. Bu durum Gençlik ve Spor Bakanlığına önemli rol ve görevler yüklemektedir. Bunun yanında kolluk birimleri, adli sistem ve sağlık sistemi de aile politikalarından söz edilirken mutlaka konuya dâhil edilmesi gereken unsurlardır.

Planlama süreci politika üretme konusundaki belki de en önemli aşamadır. Aile politikaları ise çok geniş kapsamlı bir konudur ve insanı ilgilendiren tüm diğer politikalardan, az veya çok, doğrudan veya dolaylı olarak mutlaka etkilenmektedir. Özellikle ailelerin ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel vb. sorunları arasında göz ardı edilemez bir ilişki bulunmaktadır. Herhangi bir kurumun, ailenin genel durumunu hesap

etmeksizin, yalnızca kendi görev alanı çerçevesinde, bir aile bireyine hizmet sunması durumunda, gösterilen gayretler, göz ardı edilen diğer etkenler nedeniyle, hedeflenen sonuçların istenildiği ölçüde gerçekleşmesine engel olabilecektir. Bu nedenle kurumsal çözümler tasarlanırken ailenin ve aileye sunulacak hizmetlerin bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Bu yüzden aile politikaları oluşturulurken konu bütüncül bir bakışla ele alınmalıdır. Bu bağlamda, kamu kurum ve kuruluşları kendi görev alanlarına giren konularda, aile politikaları alanında çalışma yapan diğer kurum ve kuruluşlarla daha aktif bir işbirliği ve koordinasyon içerisinde olmalıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması aileye yönelik sunulan hizmetlerdeki çok başlılığın önüne geçilmesi adına şüphesiz önemli ve yerinde bir adımdır. Ancak eşgüdüm ve koordinasyonun daha makro düzeyde ele alınması da şarttır. Bu nedenle ASPB dışındaki bakanlıklar ile diğer kurum ve kuruluşların da aileye yönelik politika oluşturma sürecinde daha etkin bir şekilde rol almaları yerinde olacaktır.

Sahada görev yapan ve sorunları yakından bilen insanların bilgi ve deneyimlerinden karar alma ve planlama süreçlerinde yeterince yararlanılamaması da doğru ve yerinde kararlar almayı güçleştirecektir. Bu nedenle merkezle saha arasında sıkı bir işbirliği ve koordinasyon gereklidir. Bu bağlamda saha ziyaretlerinin artırılması ve uygulayıcıların da karar alma süreçlerine daha çok dâhil edilmeleri gerekmektedir.

Kurumların görev alanlarındaki sorunlara yönelik teorik düzeyde iyi planlanmış hizmetler eğer iyi uygulanmazlarsa olumlu sonuçlar üretemeyeceklerdir. Bu nedenle, odağında doğrudan insan olan aile politikalarına ilişkin hizmetlerin merkezden en uç noktadaki birimlere kadar nitelikli, eğitilmiş ve konularında uzman kişilerce gördürülmesi çok önemlidir. Dünyada ve ülkemizde yaşanmakta olan değişim ve dönüşüm analiz edildiğinde görülmektedir ki, ilerleyen dönemlerde devletimizin, sunulan hizmetler noktasında pek çok alanda küçülmeye gideceği, halen sunmakta olduğu birçok hizmeti özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına devredeceği ancak sosyal hizmetler noktasında özel sektör ve STK'larla birlikte devlette de genişlemeye gidileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle konusunda uzman personel yetiştirilmesi giderek artan bir ihtiyaçtır. Bunun yanında diğer kurumlarda olduğundan daha fazla önem arz eden bir diğer konu da, özellikle uygulamalı olarak, meslek içi eğitim çalışmalarının, aile politikalarını uygulayıcı kurumlarda kesinlikle ihmal edilmemesi gerektiğidir. Yine

denetim konusu da odağında insan olan bu tür hizmetlerde diğer tüm hizmetlerde olduğundan daha fazla önem ve hassasiyet arz etmektedir.

Aileye yönelik uygulanan politikalarda sorun odaklı bir yaklaşım yerine, sorunları ortaya çıkmadan öngörmeyi hedefleyen “insan merkezli, koruyucu, güçlendirici ve önleyici bir yaklaşım” esas alınmalıdır. Aile yerine geçecek hizmetler son çare olarak fakat en mükemmeli hedefleyen bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Aile, sürekli değişen, dönüşen, yeni durum ve şartlardan etkilenen canlı bir olgu olduğundan, aileye ilişkin sorun ve çözümler de değişkendir. Bu nedenle aileye ilişkin politikalar, bu gerçek göz ardı edilmeden ele alınmalıdır. Bu konuda ASPB başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların araştırma ve geliştirme çalışmalarına daha fazla ağırlık vermeleri, sorunları daha ortaya çıkmadan öngörerek bunlar için önlem alan ve çözüm geliştiren bir yaklaşım benimsemeleri gerekmektedir.

Ailenin güçlü olması aileyi oluşturan bireylerin de eğitilmiş ve güçlü kişiliklere sahip olmalarıyla mümkündür. Aile sorunları olarak bilinen sorunların pek çoğu temelde eğitimle ilgilidir. Bu nedenle aile bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesi için sosyal, kültürel ve ekonomik alanlara yönelik eğitim, rehberlik ve farkındalık çalışmaları artırılarak ve geliştirilerek devam ettirilmelidir.

Bireyselliğin giderek daha fazla ön plana çıktığı günümüzde, aile kurumunun, birlikte yaşama ve biz kültürünün zayıflamaması, aksine geliştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda medyaya da büyük sorumluluk düşmektedir. Sevgi, saygı, hoşgörü, aile, akrabalık, milli ve manevi müştereklerimiz gibi önemli değerlerimizi öne çıkartan, bunları yıpratmayan olumlu yayıncılık geliştirilmelidir. Bu noktada bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve özellikle internetin aile yaşantısına etkileri konusu; uzmanlar, akademisyenler, bürokratlar ve sivil toplum kuruluşlarının dâhil olduğu geniş katılımlı platformlarda ayrıntılı olarak ve ayrıca ele alınması gereken çok önemli bir konudur.

Aile politikalarına ilişkin genel durumun değerlendirilmesinden sonra, bu politika ve uygulamaların Iğdır İli ölçeğinde incelenmesi durumunda ise aşağıdaki sonuç ve değerlendirmelere ulaşılmıştır:

Demografik açıdan Iğdır’ın durumu incelendiğinde, ilin genel olarak göç vermesine rağmen nüfusunun arttığı görülmektedir. Diğer bölge illerine göre ilin nüfusunun

artmasının en önemli sebebi iklimin ılıman olması, tarımsal ürün çeşitliliğinin bulunması ve dış ticaretin yapıyor olmasıdır. Iğdır ili aile profili incelendiğinde, geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru hızlı bir geçiş olduğu gözlenmektedir. Aileler küçülmekte ve bununla birlikte konut sayısı artmaktadır. Evlenme yaşı diğer bölge illerine ve Türkiye ortalamalarına yakın olmakla birlikte halen çocuk yaşıta kız çocuklarının evlendirildiği görülmektedir. İlin aile yapısı ildeki kültürel çeşitliliğe ve farklı geleneklere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Kürt kökenli vatandaşlar genelde daha kalabalık aile yapısına sahipken Azeri Türkleri daha az sayıda bireyden oluşan aile yapılarıyla dikkat çekmektedir. Eğitim durumu incelendiğinde ise Iğdır İli hemen hemen tüm okullaşma oranlarında bölgesindeki diğer illere göre daha iyi durumda iken, Türkiye ortalamasının altındadır. Iğdır, bölgesinde en hızlı sanayileşen ildir. Bunun en önemli sebebi ilin ikliminin çevre illere göre ılıman olması (karın yerde kalma süresi 14 günü geçmemektedir), tarımsal ürün çeşitliliğinin fazla olması ve komşu ülkelerle olan ilişkileri nedeniyle dış ticaretinin fazla olmasıdır. Bununla birlikte işsizlik Iğdır için oldukça önemli bir sorundur. İstihdamın yeterli düzeyde olmaması göçe yol açmaktadır. Bu durum ise aile düzenini, bütünlüğünü ve toplum yapısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Iğdır İli'nin genel durumu ve aile politikalarını dolaylı olarak etkileyen özelliklerine değindikten sonra ildeki aile politikalarını incelediğimizde ise aşağıdaki değerlendirme ve çıkarımlara ulaşılmıştır:

Iğdır'da yoksulluk önemli bir sorundur. Bu sorunun orta ve uzun vadeli politikalarla çözülmesi, emek yoğun sanayi işletmelerinin bölgeye kazandırılması, yoksulluğun yoğun olduğu mahallelerde sağlıklı bir altyapının oluşturulması gerekmektedir. Kırsal dönüşüm programının hazırlanarak ilde uygulanması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi ve teşvik sisteminin revize edilerek Iğdır ve benzeri grupta yer alan illeri daha cazip hale getirmesi bu konuda faydalı olacak hususlardır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasının ve taşra teşkilatlanmalarının tamamlanmış olmasının olumlu etkileri Iğdır İli'nde de görülmektedir. Sosyal hizmetlerin yürütülmesi açısından ildeki kurum ve kuruluşların fiziksel şartlar ve insan kaynakları açısından küçük eksikliklere rağmen iyi bir durumda olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal hizmet sunan kurum ve kuruluşların genelde İl merkezinde bulunduğu ve kapasitelerinin yeterli olduğu gözlenmektedir.

İlde zihinsel ve fiziksel engelli kadın ve erkekler için bakım ve rehabilitasyon merkezleri bulunmakta ve buralarda kapasite sorunu yaşanmamaktadır. Bununla birlikte Iğdır'da 60 yaş üstü sağlıklı kişilerin kalabileceği huzurevi ile suça sürüklenmiş veya fiziksel/duygusal istismara maruz kalmış çocuklar için bir koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezine acilen ihtiyaç duyulmaktadır. İlde ayrıca madde bağımlılığına sürüklenmiş gençlere yönelik hizmet verecek bir bakım ve rehabilitasyon merkezi de bulunmamaktadır. Bu tür hastalar en yakın merkezlerin bulunduğu Van ve Elâzığ illerine sevk edilmekte, buralarda da kapasite fazlalığından dolayı gerekli hizmeti alamamaktadırlar. Iğdır İlinde bu şekilde bir rehabilitasyon merkezine de ihtiyaç duyulmaktadır. Ülke genelinde de bu tür merkezlerin sayısının arttırılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Iğdır'da son üç yıl içinde 148.365 kişiye değişik gerekçelerle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından nakdî veya aynî destek sağlanmıştır. İlin, bölgesindeki diğer illere kıyasla daha iyi bir ekonomik durumda olmasına rağmen bu oranda bir destek sağlanması düşündürücüdür. Yardımlarda birinci sırayı kömür (yakacak) yardımı, ikinci sırayı ise diğer aile yardımları adı altında yapılan gıda, erzak, eşya gibi yardımlar oluşturmaktadır. Sosyal yardım alanların genel profiline bakıldığında; muhtaç durumda bulunan, eğitim düzeyi düşük, çoğunlukla işsiz ya da geçimini mevsimlik işlerle idame ettiren veya tarım ve hayvancılıkla uğraşan kalabalık nüfuslu ailelerin ön plana çıktığı gözlenmektedir.

Sosyal yardım alanların sayısında son üç yılda önemli bir artış olmuştur. Bununla birlikte özel sektör, bu tarz yardımların yapılmasını, çalıştıracak eleman bulma noktasında sıkıntıya girdiği gerekçesiyle istememektedir. Iğdır'da genç nüfus fazla iken sosyal yardım alanların sayısının da fazla olması da ayrıca düşündürücüdür. Gençlerin istihdamına yönelik politikaların geliştirilmesi mutlaka gereklidir.

Nüfusu 50.000'i geçen belediyelerce yapılması gereken sosyal hizmetlerin, ülke genelinde olduğu gibi Iğdır İli'nde de yeterince yerine getirilememesi, bu hizmetleri sunan yegâne kurumun Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olması sonucunu doğurmaktadır.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Özellikle Rehberlik ve Araştırma Merkezi ve Halk Eğitim Merkezi aracılığı ile aileye yönelik olarak rehberlik, meslek edindirme, bilgilendirme konularında aktif ve etkili çalışmalar yaptığı gözlenmektedir. İl müftülüğü de aynı şekilde rehberlik, danışma, bilgilendirme gibi konularda yoğun bir çalışma içerisinde. "Aile ve Dini Rehberlik Bürosu" nun bu noktada oldukça aktif olduğu, bu birimce çok sayıda seminer ve konferans düzenlediği ve bir yılda on binden fazla ailenin ziyaret edildiği gözlenmiştir. Benzer şekilde Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün de özellikle gençlik merkezi aracılığıyla gençlere yönelik çok sayıda faydalı hizmet sunduğu da görülmüştür.

Iğdır İl'inde görev yapan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kurum ve kuruluşlarda çalışanlara yönelik, Iğdır İli'nde yaşayıp burada sunulan sosyal yardımlardan faydalananlara yönelik, Iğdır İl'indeki sevgi evlerinde kalanlara yönelik ve Iğdır Kadın Konukevinde kalanlara yönelik olarak yapılan mülakatların ayrı ayrı analiz edilmeleri sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin aşağıdaki çıkarımlara ulaşılmıştır:

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Bünyesindeki Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanların çoğunluğunun yaptıkları işin maddi ve manevi açıdan tatmin edici olduğunu düşünmeleri sevindiricidir. Görev yapılan alanda hedef kitleye ulaşılabilirdiğini düşünenlerin oranı da oldukça yüksektir. Uygulanan aile politikalarının ve hizmetlerin yeterliliği konusundaki genel görüş ise, katılımcıların tamamına yakınında, olumludur. Uygulanan aile politikalarının ve hizmetlerinin etkinliği ve kalitesi konusundaki genel görüş de bu yöndedir. Ancak çalışılan birime yönelik mesleki eğitim/hizmet içi eğitimin yeterliliği konusunda katılımcıların çoğunun görüşü bu hizmetlerin yetersiz olduğu yönündedir. Bu konudaki eksiklerin giderilmesi ve gerek teorik gerekse uygulamalı eğitimlerin daha etkin olarak sağlanması yerinde olacaktır. Çalışanların kendi yaşadıkları çevrede görev yapmaları konusunda ise katılımcıların düşünceleri arasında baskın bir çoğunluk elde edilememiştir. Bu konuda katılımcıların olumlu, olumsuz ve bu durumun artı ve eksilerinin olduğunu düşünenlerin oranı birbirine yakındır. Katılımcıların neredeyse tamamının hizmet alanlara tarafsız ve hakkaniyetli davranıldığını düşündükleri ve yine çalıştıkları birimlerde kendilerini baskı altında hissetmediklerini belirtmeleri oldukça önemlidir. Katılımcılar; yönetmelikler başta olmak üzere bazı mevzuatta revizyona ihtiyaç duyulduğunu, mesleki eğitimin ve rehabilite edici sosyal aktivitelerin artması gerektiğini belirtmişlerdir. Iğdır ölçeğinde ise huzurevi ihtiyacının giderilmesi

gerektiğini, işsizliğin en önemli sorun olduğunu ve araç sıkıntısının halledilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışılan birime yönelik sunulan hizmetleri iyileştirmek için sunulan diğer öneriler ise; sunulan hizmetler ve yardımlaşma konularında toplumda farkındalığın artırılması, sosyal hizmet merkezlerinin ve burada çalışan personel sayısının artırılması, ekonomik desteğin yanında psikolojik destek de sağlanması, işsizlikle ve ekonomik sorunlarla mücadelede daha etkili ve koordineli bir çalışma yürütülmesidir. Politikalar belirlenirken, doğru ve sağlıklı kararlar verebilmek için, karar alma pozisyonunda olanlarla uygulayıcılar arasındaki iletişim, koordinasyon ve işbirliğinin yeterli düzeyde sağlanabilmesi çok önemlidir. Yukarıda belirtilen konularda da çalışanların düşüncelerine daha çok önem vererek ve onları karar alma süreçlerine daha fazla dâhil ederek gerekli çalışmaların yapılmasının son derece önemli olduğu değerlendirilmektedir.

İğdır'da yaşayıp burada sunulan sosyal yardımlardan faydalananlardan büyük çoğunluğunun sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yenilikler hakkında neredeyse hiç bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bu konulardaki bilgilendirme çalışmalarının daha etkin bir şekilde yapılması gerekmektedir. Yapılan sosyal yardımların yeterli olup olmadığı konusunda ise, katılımcıların çoğunluğunun yardımların yetersiz yahut kısmen yeterli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Bu konuda, illere tahsis edilen sosyal yardım bütçelerinin artırılması, bununla birlikte istismarın önüne geçilerek mevcut bütçelerin en verimli şekilde kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Ancak en köklü çözümün istihdamı artırıcı tedbirlerle ilin en önemli sorunlarından olan işsizliği ve buna bağlı olarak yoksulluğu azaltmak olduğu da unutulmamalıdır. Bu konuda, İŞKUR gibi istihdama yönelik kurum ve kuruluşlarla sosyal yardım sunan birimlerin daha koordineli ve daha etkin bir çalışma yürüterek sosyal yardımların genç nüfus için zorunlu bir geçim kapısı olmaktan çıkartılıp, iş bulana kadarki süreçte bir geçiş hizmeti konumuna getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, mevcut mikro kredi uygulamalarının kapsamının daha da genişletilip yaygınlaştırılmasının, istihdama katkı sağlama ve bireylerin topluma daha aktif şekilde katılması konularında faydalı bir etken olacağı düşünülmektedir. Yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığı konusunda ise, katılımcıların neredeyse tamamının yardımların adaletli bir şekilde dağıtıldığını düşünmeleri son derece olumludur. Bu konudaki olumlu düşüncenin korunması sağlanmalıdır. Katılımcıların eleştirdikleri bir konu ise, SYDV tarafından

sağlanan düzenli olmayan yardımlar için yapılan başvuruların sonuçları konusunda, ilgilinin kuruma gelmeden haberdar olamaması ve durumun çok fazla zaman ve emek kaybına yol açtığıdır. Bu konuda başka bir katılımcının önerisi mantıklı ve uygulanabilirliği olan bir öneridir. Buna göre; yardım talebinin sonucu hakkında vatandaşın telefonla aranması yahut kısa mesajla bilgilendirilmesi durumunda hem vatandaş zahmetten kurtarılacak hem de kurumun iş yükü hafifleyecektir.

Iğdır Sevgi evlerinde kalanların genel olarak yaşadıkları evlerden, kendilerine sunulan hizmetlerden ve sağlanan imkânlardan memnun oldukları görülmüştür. Bu durum oldukça sevindirici ve sürdürülmesi gereken bir durumdur. Yaşadıkları evden ayrıldıktan sonra ne yapmayı planladıkları konusunda ise katılımcıların tamamına yakının eğitimlerine devam etmeyi ve hedefledikleri meslekleri icra etmeyi planladıkları görülmüştür. Gelecek adına umutlu ve gayretli olmalarını göstermesi açısından bu durum olumludur. Katılımcıların büyük çoğunluğunun gelecekte evlenmeyi ve evlenince çocuk sahibi olmayı düşündükleri görülmüştür. Bu durum katılımcıların evlilik, aile ve anne baba olmak gibi konulara soğuk, önyargılı ve mesafeli olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca, çocuğunuzu büyütürken en fazla dikkat edeceğiniz şeyler nelerdir sorusuna ise katılımcıların pek çoğunun; terbiye, iyi eğitim, güzel ahlak, sevgi, saygı, dürüstlük gibi yanıtlar vermiş olmaları da katılımcıların eğitim ve bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların, kültürel faaliyetler (spor, müzik, sinema, tiyatro vb.) konusunda devletin kendilerine olumlu katkı sağladığını düşünmeleri sevindiricidir. Yaşadığınız evle ilgili bir şikâyetiniz olduğunda ne yaparsınız? Sorusuna katılımcıların tamamının, ev sorumlularına, idarecilere, yetkililere iletiriz gibi benzer yanıtlar vermiş olmaları da olumlu bir durumdur. Yine katılımcıların tamamına yakının kendi gelecekleri ile umut düzeylerinin yüksek olması mutluluk vericidir. Bütün bu olumlu tablonun yanında, devletin sevgi evlerinde kalan çocuklar için yapması gerekenler konusundaki katılımcıların genel düşüncelerinin, fiziksel yahut maddi şartların iyileştirilmesinden ziyade “daha fazla sevgi” ve “daha fazla ilgi” noktasında yoğunlaşması son derece anlamlı, düşündürücü ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Bu noktada, ilgili personelin özenle seçilmesi, eğitilmesi ve denetlenmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Katılımcılara sorulan, sizlere sunulan hizmetlere yönelik tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir? Sorusuna ise verilen cevapların ağırlıklı bir çoğunluğu, çok ve gereksiz kuralların olduğu yönündedir. Bu konuda, çocukların karar

alma süreçlerine daha çok dâhil edilmelerinin, gerekli olmayan kuralların kaldırılmasının yahut esnetilmesinin, çocukların kendilerini daha rahat ve özgür hissedebilecekleri, kendilerine ait özel alanlar ve zamanlar oluşturulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Katılımcıların çoğunun kaldıkları evlerde bir ev ortamı ve yuva sıcaklığı olduğunu düşünmeleri sevindiricidir. Bu düşüncenin yok edilmemesi ve daha da pekiştirilmesi adına olumlu uygulamaların geliştirilerek devam ettirilmesi sağlanmalıdır.

Iğdır kadın konukevinde kalan kadınların tamamının kendilerine sunulan hizmetlerin faydalı ve yeterli olduğunu düşünmeleri sevindiricidir. Yine katılımcıların bu hizmetlerin sunumunda herhangi bir ayrımcılık yahut haksızlık yapılmadığını, hizmetlerin adil ve objektif olarak sunulduğunu ifade etmiş olmaları da olumlu bir durumdur. Katılımcıların tamamına yakının kadın konukevinde psikososyal destek aldıklarını ve sonuçlarından memnun olduklarını belirtmeleri de sevindiricidir. Bu yerinde ve faydalı uygulamanın devamı sağlanmalıdır. Yine katılımcıların tamamının kadın konukevinde kaldıkları sürece meslek öğrenmeye yönelik de bir eğitim aldıkları görülmektedir. Bu da faydalı bir uygulamadır. Ancak katılımcıların tamamının kadın konukevinde kendilerine herhangi bir kreş hizmeti sunulmadığını belirttikleri görülmüştür. Bu önemli eksiğin giderilmesinin son derece faydalı ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler sonucunda Iğdır İl'inde uygulanan aile politikalarının, bazı eksiklikleri olmakla birlikte genel olarak başarılı ve etkili olduğu gözlenmiştir. Uygulanan bu politikalarının sonuçlarının gerek hizmet sunanlar gerekse bu hizmetlerden faydalananlar açısından büyük ölçüde memnuniyetle karşılandığı anlaşılmıştır. Örnek olarak seçilen ilde yapılan bütün bu araştırmalar ışığında, ülkemiz aile politikalarının ve bu konuda yapılan köklü değişiklikler ve yeni düzenlemelerin hedeflenen sonuçlara önemli ölçüde ulaşmış olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akıntürk Turgut (2008), *Aile Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Aksu Bora (2011), *Aile: En Güçlü İşsizlik Sigortası, Boşuna Mı Okuduk?, (iç.) Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği*, der. T. Bora-A.Bora, N. Erdoğan, İ. Üstün, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aydın Murat (2008), *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*, İstanbul, Yedirenk Yayınları.
- Baş Halim (2016), *Yerel Yönetimlerin Aileye Yönelik Sosyal Politikaları*, V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı I.
- Cansel Erol (1990), *Sosyal Devlet ve Aile*, Ankara.
- Cılga İbrahim (2008), *Aile Mahkemelerinde Çalışma Yöntemi*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya Alperen Cihan, *Yerel Yönetimlerin Toplumsal Politikalara Etki ve Katkıları*, Koç Üniversitesi Sosyal Politikalar Konferansı, <http://www.sosyaldusunce.com/wp-content/uploads/2012/9/>
- Dedeoğlu Saniye, (2009). *Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye'de Sosyal Devlet*, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı. Çalışma ve Toplum.
- Ersöz Halis Yunus (2004), *Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği)*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Esping Gosta-Andersen (2011), *Tamamlanmamış Devrim Kadınların Yeni Rollerine Uymak*, Çev. Selin Çağatay, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Fındıkoğlu Ziyaettin Fahri (1991), *Türk Aile İktimaiyatı*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Haspolatlı Ersin (2014) *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme*, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Kamerman Sheila - Kahn Alfred J., Childcare (1991), *Parental Leave and the Under 3s: Policy Innovation in Europe*, Westport, CN: Greenwood Publishing.
- Karaismailoğlu Şükran (1997), *Avrupa Topluluğu'nda Aile Politikaları / Family policies in EU*.
- Kesgin Bedrettin (2012), *Sosyal Politikanın En Önemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*.

- Kıray 1964, Yasa 1969, Yıldırım 2006, Ereğli, *Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, Ankara: DPT Yay.
- Köprülü Bülent ve Kaneti Selim (1989), *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Neuman Lawrence W. (2016), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar II*, 2. Cilt, Yayın Odası, İstanbul.
- Nuhoğlu Ayşe (2009), *Aile Düzenine Karşı Suçlar*, İstanbul.
- Özkan Yasemin, Kılıç Esra (2013), *Aile'nin Psiko-Sosyal Destek İhtiyacını Karşılamada Yeni Bir Model Önerisi: Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birimi*.
- Öztan Bilge (2003), *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Ankara.
- Ruhi Ahmet Cemal (1995), *Ailenin Korunmasına Dair Kanun Çerçevesinde Eş ve Çocukların Aile İçi Şiddete Karşı Korunması*, Ankara.
- Samav Feriha Duygu (2010), *Family Policies in Different Welfare State Models: Spain and Sweden Examples/Refah Devletlerinde Aile Politikaları İspanya-İsveç Örneği*.
- Sezen Alev, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansıması*
<http://www.hukukculardir.org/makaleler/alevsezen.htm>. 11.09.2005
- Soyarık Nalân (1994), *State Policies On Women And Family in the Early 1990s/ 1990'ların Başında Devletin Kadın ve Aile Politikaları*.
- Tezcan Mahmut, *Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü Geleceği*,
- Thevenon Oliver (2011), *Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis*.
- Tuncay Tarık (2000), *Avrupa Birliği Ülkelerinde Aile Politikaları ve Türkiye*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, Ankara.
- Tuncer Sezin Duygu (2015), *Türk Ceza Kanununda Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüklerin İhlali*, Ankara.
- Türkaslan Nevin (2012), *Aile Sosyolojisi, (iç.) Sosyolojiye Giriş*, ed. M. Tuna, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Uçar Mehmet Ali (2003), *Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası*, Ankara.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2008), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Yedinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz Berfin Işık (2012), *Türk Ceza Kanununda Aile hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali*, İstanbul.

Sürekli Yayınlar

- Akdoğan Yalçın (2002), “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”, *Eminönü Bülteni*, Şubat, İstanbul.
- Alpaydın Yusuf (2008), “Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri”, *İLEM Yıllık*, yıl 3, sayı 3.
- Ataseven Gülsen ve Akyol Funda Ozan (2008), “Sağlıklı ve Güçlü Aileler İçin Aile Eğitimi ve Sivil Toplum Kuruluşları”, *V. Aile Şûrası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara.
- Ateş Hamza (2009), “Sosyal Belediyecilik”, *Çevre Dergisi*.
- Badur Emel (2009), *TBB Dergisi*, Sayı 84.
- Bilgin Rıfat (2011), Emhan Arbdurrahim ve Bez Yasin, “Sosyal Hizmet Kurumu Çalışanlarında İş Memnuniyeti, Tükenmişlik ve Depresyon: Diyarbakır İli Alan Araştırması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.esosder.org.
- Çoban Arzu İçağasıoğlu ve Özbesler Cengiz (2009), “Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Cilt:5, Sayı:18.
- Daşlı Yılmaz, “Sosyal Yardımların Sorunlu Alanı: Muhtaçlık Tespiti 2015”, *Cü Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2015, Cilt: 39, Sayı: 2.
- Dumon Wilfred, “Family Policy in Europe: Old and New Issues”, *Journal of Population and Social Security*, (Population), 2003-4, Vol.1, No.1.
- Ereş Figen (2005), “Eğitimin Sosyal Faydaları Türkiye-Avrupa Karşılaştırılması”. *Milli Eğitim Dergisi*.
- Gömeç Saadettin (2015), “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Türk Aile Tarihi”, *Aile Yazıları*.
- Garfinkel Irwin - Maclanahan Sara (2009), “Single Mothers and Their Childern, Urban Institute, 1986, Washington. Mechthild U. Hart, The Poverty of Life –Affirming Work Motherwork, Education, and Social Change”, Second Ed. *Greenwood Press, London*, 2002; Dedeoğlu.
- Henneck Rachel (2003), “A Briefing Paper Prepared for the Council on Contemporary Families”.
- Karagöz Latif, (2015), “Türkiye’de Aile Politikalarında Bütünlük İhtiyacı”.
- Nieuwenhuis Rense, Lancker Wim Van (2017), “Family Policies”, <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756384/obo-9780199756384-0205.xml>

Öztürk Necla (2017), “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD-* Cilt:8 Sayı:1.

Şentürk Ünal (2015), “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Türk Aile Tarihi”, *Aile Yazıları*.

Diğer Yayınlar

- Alican Ayşe (2013), *Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın ve Aile Politikalarının Kamu Yönetimine Yansıması: Aktörler, Paydaşlar ve Paradokslar*, Doktora Tezi Isparta.
- Çimen Hatice Çakırbay (2009), *Sosyal Devlet İlkesi Açısından Ailenin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Könezoğlu Bilge (2006), *Aile ve Ailenin Korunması*, A.Ü.S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Serka, T.C.Serhat *Kalkınma Ajansı, Iğdır İli Sosyal Analiz Çalışması*, Haziran 2015
- Şimşek Oğuz (1992), *Anayasa Hukuku Açısından Ailenin Korunması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir.
- Tozanlı Gülten (2016), *Yerel Yönetimlerde Sosyal Politika Uygulamaları: Bakırköy Örneği* Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım alp Sinem (2011), *Kadının Yoksullukla Mücadelede Belirlediği Bir Strateji Olarak Ev Hizmetinde Çalışma*, Doktora Tezi, Sakarya.

EKLER

Ek-1: Iğdır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne Bağlı Kurumlarda Çalışanlara Yönelik Mülakat Soruları

1. Yaşınız?
2. Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
3. Medeni Durumunuz? ☐ Evli ☐ Bekâr
4. Eğitim Durumunuz? ☐ İlkokul ☐ Ortaokul
☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
5. Sosyal hizmet alanında ne kadar süredir çalışmaktasınız?
6. Halen görev yapmakta olduğunuz kuruluş?
7. Ne kadar süredir bu kuruluştaki görev yapmaktasınız?
8. Mesleğiniz:
☐ İdareci ☐ Doktor ☐ Memur ☐ Sağlık Memuru/Hemşire ☐ Sosyal Çalışmacı ☐ Psikolog ☐ Sosyolog ☐ Öğretmen ☐ Avukat ☐ Bakım Elemanı ☐ Danışma
☐ Çocuk eğitici
☐ Fizyoterapist ☐ Yurt Yönetim Memuru ☐ Din görevlisi ☐ Çocuk Gelişimcisi
☐ Diğer (lütfen belirtiniz).....
9. Mesleğiniz ekonomik ve manevi açıdan sizi tatmin ediyor mu? Etmiyor ise nedenlerini açıklayınız?
10. Görev yaptığınız alanda hedef kitleye ulaşılabilirliğini düşünüyor musunuz? Hayır ise nedenlerini açıklayınız?
11. Uygulanan aile politikalarının ve hizmetlerin yeterliliği konusundaki genel görüşünüz nedir?
Ülke ölçeğinde;
Iğdır ölçeğinde;
12. Uygulanan aile politikalarının ve hizmetlerinin etkinliği ve kalitesi konusundaki genel görüşünüz nedir?
Ülke ölçeğinde;
Iğdır ölçeğinde;
13. Çalıştığınız birime yönelik mesleki eğitim/ hizmet içi eğitim, uygulamalarının yeterliliği ve kalitesi konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
14. Çalıştığınız birimde çalışanların kendi şehirlerinde görev yapmaları konusunda düşünceniz nedir?
15. Çalıştığınız birimde hizmet alanlara tarafsız ve hakkaniyetli davranıldığını düşünüyor musunuz? Yanıtınız “Hayır”sa lütfen sebeplerini belirtiniz?
16. Çalıştığınız birimde kendinizi baskı altında hissediyor musunuz? Yanıtınız evetse size baskı yapan etkenler nelerdir? Açıklayınız?
17. Çalıştığınız birime yönelik sunulan hizmetlerde tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir? Anlatır mısınız?
Ülke ölçeğinde;
Iğdır ölçeğinde;
18. Çalıştığınız birime yönelik sunulan hizmetleri iyileştirmek için önerileriniz nelerdir? Anlatır mısınız?
Ülke ölçeğinde;
Iğdır ölçeğinde;
19. Eklemek istediğiniz şeyler var mıdır?

Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Ek-2: Iğdır İlinde Sosyal Yardımlardan Faydalananlara Yönelik Mülakat Soruları

1. Yaşınız?
2. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
3. Medeni Durumunuz? () Evli () Bekâr () Dul
4. Var ise çocuk sayısı?.....
5. Eğitim Durumunuz? () İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksekokul () Üniversite () Diğer (lütfen belirtiniz.)
6. Ailenizin aylık toplam geliri?.....
7. Bakmakla yükümlü olduğunuz kişi sayısı: Kimler olduğunu belirtiniz:
8. Ailede sigortalı olarak çalışan var mı: Var ise kim/kimler:
9. Oturduğunuz ev kira mı?
10. Mesleğiniz?
11. Sosyal yardımlardan ne kadar süredir yararlanmaktasınız?
12. Sosyal yardımlarla ilgili yasal düzenlemeler ve yenilikler hakkındaki bilginiz nedir?
13. Hangi hizmetten / hangi sosyal yardım(lar)dan faydalaniyorsunuz?
14. Yapılan sosyal yardımların yeterli olup olmadığına dair düşünceleriniz nelerdir?
15. Yapılan yardımların adaletli bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
16. Yardımların dağıtılmasında hangi faktörlerin (yasal düzenlemeler, ihtiyaç durumu, din, mezhep, siyasi görüş, etnik köken vb) etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
17. Sosyal yardım sistemine yönelik tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir?
18. Sosyal yardım sistemine yönelik önerileriniz nelerdir?
19. Eklemek istediğiniz şeyler var mıdır?

Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Ek-3: Iğdır İli Sevgi Evlerinde Kalan Çocuklara Yönelik Mülakat Soruları

1- Cinsiyet :

2- Yaş :

3- Doğduğu Şehir.....

Birim () Köy () Kasaba () İlçe () Merkez

4- Anne-Baba durumu?

	Hayatta	Öldü	Evli	Boşanmış	Başkasıyla Evli	Yaşadığı Şehir	Meslek
Annem							
Babam							

5- Okula gidiyor musunuz? () Evet () Hayır

a) Evet ise kaçınıcı sınıfa gidiyorsunuz?.....

b) Hayır ise hangi aşamadan mezun veya kaçınıcı sınıftan terksiniz?

6- Ücretli olarak herhangi bir yerde çalışıyor musunuz? () Evet () Hayır

a) Evet ise çalıştığınız işyerinde sigortanız var mı? () Evet () Hayır

b) Bu işyerinden aldığınız aylık ne kadardır?

7- Daha önce mesleki eğitim veren herhangi bir kursa katıldınız mı? () Evet () Hayır

a) Evet ise hangi kursa, ne kadar süreyle katıldınız?.....

8- Kaç kardeşiniz var?

9- Ailenizle ne sıklıkta görüşüyorsunuz?.....

10- Sevgi evine gelmeden önce nerede yaşamaktaydınız?

Şehir..... () Ev () Yurt () Diğer

11- Kaç yıldır sevgi evinde kalıyorsunuz?

12- Anne-babanızdan herhangi bir maddi destek alıyor musunuz? () Evet () Hayır

13- Akrabalarınızdan herhangi bir maddi destek alıyor musunuz? () Evet () Hayır

14- Siz herhangi bir kimseye maddi destek veriyor musunuz? () Evet () Hayır

15- Yeterince paranız olsa yine de bu evde kalmak ister misiniz? () Evet () Hayır
Neden?

16- Çok paranız olsa kiminle yaşamak istersiniz?

() Ailemle

() Kendi başıma

() Arkadaşımla

() Diğer.....

17- Herhangi bir yardıma ihtiyacınız olduğunda yardım alabileceğiniz bir kimseniz var mıdır?

() Evet () Hayır

a) Evet ise yardım almak için ilk önce kime gidirsiniz?.....

b) Neden?

18- Herhangi bir yardıma ihtiyacınız olduğunda yardım almak için ilk önce hangi kuruma başvurursunuz?

Neden?

19- Yaşadığınız evden ayrıldıktan sonra ne yapmayı planlıyorsunuz?.....

Neden?

20- Üniversite okumayı istiyor musunuz? () Evet () Hayır

Neden?

21- Gelecekte hangi işi yapmayı istersiniz?

Neden?

22- Sizce aile nedir?

23-Gelecekte evlenmeyi düşünüyor musunuz? () Evet () Hayır.

Neden?

24- Evlenirseniz çocuk sahibi olmak ister misiniz? () Evet () Hayır.

a. Evet ise çocuğunuzu büyütürken en fazla dikkat edeceğiniz şeyler nelerdir?

25. Devletin sevgi evlerinde kalan çocuklara yönelik hizmetlerinden memnun musunuz? Değilseniz neden?

26- Size göre devletin sevgi evlerinde kalan çocuklar için yapması gerekenler nelerdir?

27. Kültürel faaliyetler (spor, müzik, sinema, tiyatro vb.) yapmanız konusunda devletin katkısını değerlendirir misiniz?

28. Sevgi evlerindeki çocuklara verilen hizmetlere yönelik tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir?

29- Kaldığınız evde yaşamakla ilgili sevdiğiniz şeyler nelerdir?

30- Kaldığınız evde yaşamakla ilgili sevmediğiniz şeyler nelerdir?

31- Bu evlerin yöneticisi olsaydınız ilk değiştireceğiniz şeyler neler olurdu?

32- Yaşadığınız evle ilgili bir şikâyetiniz olduğunda ne yaparsınız?

33- Kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

34- Eklemek istediğiniz şeyler var mıdır?

Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Ek-4: Iğdır Kadın Konukevinde Kalan Kadınlara Yönelik Mülakat Soruları

1. Yaşınız?
2. Medeni Durumunuz? () Evli () Bekâr () Dul
3. Evliyseniz kaç yaşında evlendiniz?..... Kaç kez evlendiniz?.....
4. Var ise çocuk sayısı?
5. Eğitim Durumunuz? () İlkokul () Ortaokul () Lise () Yüksekokul () Üniversite () Diğer (lütfen belirtiniz.)
6. Bakmakla yükümlü olduğunuz kişi sayısı: Kimler olduğunu belirtiniz:.....
7. Mesleğiniz?
8. Ne kadar süredir yardım veya hizmet almaktasınız?
9. Kadınlara yönelik yardım veya hizmetlere ilişkin yasal düzenlemeler ve yenilikler hakkındaki bilginiz nedir?
10. Hangi hizmet veya yardımlardan faydalaniyorsunuz?
11. Yapılan hizmet veya yardımların yeterli olup olmadığına dair düşünceleriniz nelerdir?
12. Yapılan yardım veya hizmetlerin adaletli bir şekilde dağıtılıp dağıtılmadığı ve dağıtımda hangi faktörlerin (yasal düzenlemeler, ihtiyaç durumu, din, mezhep, siyasi görüş, etnik köken vb) etkili olduğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
13. Kadın Konukevi ile ilgili uygulamalardan memnun musunuz? Değilseniz neden?
14. Sizce yaşadığınız ilde Kadın Konukevi olmasının avantaj ve dezavantajları nelerdir?
15. Kadın Konukevinde psikososyal destek aldınız mı? Evet ise sonuçları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
16. Kadın Konukevinde kaldığınız sürece meslek öğrenmeye yönelik bir eğitim aldınız mı? Evet ise sonuçları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
17. Kadın Konukevinde kaldığınız sürece kreş hizmeti sunuldu mu? Evet ise bu hizmeti yeterli buluyor musunuz?
18. Sizce Kadın Konukevi ile ilgili sorun ve eksiklikler nelerdir?
19. Kadın Konukevi ile ilgili beklenti ve önerileriniz nelerdir?
20. Devletin kadınlara yönelik yardım ve diğer politikalarına yönelik tespit ettiğiniz sorun ve eksikler nelerdir?
21. Devletin kadınlara yönelik yardım ve diğer politikalarına yönelik önerileriniz nelerdir?
22. Ekleme istediğiniz şeyler var mıdır?

Değerli zamanınızı ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Muhlis ARSLAN, Sivas Merkez'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2000 yılında girdiği Uludağ Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. 2005 yılında Vergi Müfettiş Yardımcılığı sınavını kazanarak bir buçuk yıl kadar burada görevini sürdürdü. Daha sonra Sağlık Bakanlığı Müfettiş yardımcılığı sınavını kazandı ve bir yıl da burada görev yaptı. 2008 yılında girdiği Kaymakamlık sınavını kazanarak Mülki İdare Amirliği görevine başladı. Kaymakam Adaylığı döneminde ABD, Virginia Commonwealth University’ de bir yıl boyunca yabancı dil eğitiminin yanında “Public Administration and Leadership” programı çerçevesinde ABD kamu yönetimi alanında çalışmalar yaptı. Sakarya-Taraklı, Kayseri-Akkışla, Tunceli-Hozat kaymakamlıkları ve Iğdır Vali Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Halen Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sosyal Siyaset alanındaki yüksek lisans eğitimini tez aşamasında sürdürmekte olan ARSLAN, evli ve bir erkek bir kız iki çocuk babasıdır.